

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA 2023

2024. gada oktobris

SATURA RĀDĪTĀJS

1.	Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	6
1.1	Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	6
1.2	Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	2
1.3	Lauksaimniecības zemes izmantošana.....	8
2.	Lauksaimniecības nozaru attīstība.....	10
2.1	Kopsavilkums.....	10
2.2	Piena un piena produktu ražošana.....	13
2.3	Cūkgāļas ražošana.....	18
2.4	Liellopu gaļas ražošana.....	25
2.5	Olu un putnu gaļas ražošana.....	30
2.6	Aitkopības un kazkopības nozares attīstība.....	34
2.7	Zirgkopība.....	38
2.8	Graudu ražošana.....	39
2.9	Augļu un dārzeņu ražošana.....	53
2.10	Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības.....	60
2.11	Kartupeļu ražošana.....	65
2.12	Elļas augu un šķiedragu ražošana.....	71
2.13	Biškopība.....	74
2.14	Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	78
2.15	Bioloģiskā lauksaimniecība.....	82
2.16	Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana.....	85
2.17	Traktortehnika.....	88
2.18	Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte.....	89
2.19	Vidi saudzējoša lauksaimniecība.....	92
2.20	Lopbarības augu sēkludzēšana.....	97
3.	Pārtikas nozares attīstība.....	100
3.1	Pārtikas ražošanas nozares raksturojums.....	100
3.2	Pārtikas kvalitātes shēmas.....	104
4.	Zivsaimniecība.....	107
4.1	Zvejniecība.....	107
4.2	Akvakultūra.....	107
4.3	Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība.....	108
5.	Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.....	117
5.1	Nacionālās subsīdijas.....	117
5.2	Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai.....	117
5.3	Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	118

5.4	Nodokļi.....	122
5.5	Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām.....	124
6.	ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai.....	128
6.1	Tiešie maksājumi.....	132
6.2	Nosacījumu sistēma.....	154
6.3	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	156
6.4	Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem	160
6.5	Lauku attīstības pasākumi.....	161
6.5.1	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam.....	161
6.5.2	KLP SP lauku attīstības pasākumi.....	182
6.6	Valsts kopējās lauksaimniecības politikas tīkls	183
7.	Ārējā tirdzniecība.....	186
7.1	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	186
7.2	Ārējās tirdzniecības analīze	189
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas.....	197
8.1	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte	197
8.2	Zinātne, projekti un inovācijas.....	200
8.3	Bulduru tehnikums.....	203
8.4	Malnavas koledža.....	209

ABREVIATŪRAS UN CITI SAĪSINĀJUMI

AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
att.	attēls
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
cnt	centners
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EJIZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
<i>Eurostat</i>	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
ESAF	Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
ITF	Informācijas tehnoloģiju fakultāte
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LBTU	Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LGLA	šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA "Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija"
LEK	lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LF	Lauksaimniecības fakultāte
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs"
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LZAA	biedrība "Latvijas Zvēraudzētāju asociācija"
MF	Meža fakultāte
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
mljrd.	miljardi
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTF	Pārtikas tehnoloģijas fakultāte
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RO	ražotāju organizācijas
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes

SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t. i.	tas ir
t. sk.	tajā skaitā
tab.	tabula
TF	Tehniskā fakultāte
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
u. tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
VTU	Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. LAUKSAIMNIECĪBAS, ZIVSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS NOZĪME TAUTSAIMNIECĪBĀ

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

FAKTU LAPA PAR 2023. GADU

IKP PIEVIENOTĀ VĒRTĪBĀ

LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMES IZMANTOŠANA

LAUKSAIMNIECĪBAS PREČU IZLAIDE

Avots: ZM sagatavota infografika (sagatavota pēc 2024. g. jūnija datiem)

Pēc ekonomikas straujas atkopšanās no Covid-19 pandēmijas krīzes 2021. gadā tautsaimniecības izaugsme Latvijā 2022. gadā palēninājās līdz 3 %. Ekonomikas attīstību 2022. gadā ievērojami ietekmēja Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītie piegādes ķēžu pārrāvumi, energoresursu un pārtikas dārdzības izraisītais inflācijas kāpums, kā arī pieprasījuma samazināšanās pasaulē kopumā.

2022. gada 1. pusgadā kara sekas vēl nebija jūtamas pilnībā, tāpēc ekonomika pieauga par 5,4 % salīdzinājumā ar 2021. gada 1. pusgadu. Kāpumu ietekmēja zemā bāze 2021. gada sākumā un pakāpeniska Covid-19 ierobežojumu atcelšana, tomēr 2. pusgadā izaugsme pa gadu kopumā bija samazinājusies līdz 0,8 %, pasliktinoties eksporta importa saldo balancei un palēlinoties privātā patēriņa un investīciju pieauguma tempiem.

2023. gadā ekonomikas attīstību turpināja ietekmēt ģeopolitiskā situācija un nenoteiktība, lielās cenas un banku procentu likmju celšanās. IKP samazinājās par 0,3 %. Gada otrajā pusē IKP kritums bija lielāks nekā gada pirmajā pusgadā. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada 4. ceturksni 2023. gada 4. ceturksnī IKP samazinājās par 0,5 %. Kopumā 2023. gadā saruka privātais patēriņš, eksports un imports, bet palielinājās valsts patēriņš un investīcijas.

2024. gadā ekonomika aktivizējas nedaudz straujāk. Starptautiskās institūcijas prognozē, ka Latvijas lielākajos eksporta tirgos 2024. gadā ekonomika palielināsies un tas pozitīvi ietekmēs valsts eksporta iespējas. Reālajai algai atsākot celties, sagaidāms, ka atkal palielināsies arī privātais patēriņš. ES fondu programmu īstenošana pozitīvi ietekmēs investīciju dinamiku. Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2024. gadā IKP pieaugums varētu sasniegt 1,8 %.

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozares struktūrā dominē lauksaimniecība un mežsaimniecība. Tā kā nozares darbība ir cieši saistīta ar laikapstākļiem, nozarē kopumā vērojama svārstīga izaugsme. Pēc straujā kāpuma 2022. gadā 2023. gadā nozares apjoms strauji samazinājās – to veicināja gan nelabvēlīgie laikapstākļi, gan produkcijas cenu un pieprasījuma samazināšanās. Produkcijas apjoms strauji samazinājās augkopībā un lopkopībā, kā arī mežsaimniecībā un mežizstrādē, bet zivsaimniecības nozarē bija vērojams kāpums. Kopumā nozarē 2020.–2021. gadā Covid-19 ietekmē darbavietu skaits saruka, bet pēdējos gados tas atkal palielinās, jo to nodrošina straujš darbavietu skaita pieaugums mežsaimniecībā, turpretī lauksaimniecībā darbavietu skaits turpina samazināties.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2. red. A, fakt. cenās; A iekļauj A01, A02, A03) pievienotā vērtība 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu kopumā ir samazinājusies par 12,5 %, un tās īpatsvars sasniedza 4,2 % no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).²

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2021.–2023. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)²

Gads	2021.		2022.		2023.	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	33 348 931	...	38386186	...	40 309 700	...
Pievienotā vērtība kopā	29 147 097	100,00	33 832 782	100,00	35 534 977	100,00
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītās palīgdarbības (A01)	740 181	2,54	980 871	2,90	766 923	2,16
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	576 816	1,98	869 251	2,57	836 057	2,35
Zivsaimniecība (A03)	62 439	0,21	72 304	0,21	78 445	0,22
Pārtikas produktu ražošana (C10)	530 539	1,82	648 136	1,92	720 848	2,03
Dzērienu ražošana (C11)	70 977	0,24	93 303	0,28	100 175	0,28

Avots: ZM pēc CSP datiem

Darba tirgū 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem nodarbināto iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 6,6 tūkstošiem jeb 0,8 % un bezdarbnieku skaits – par 3,6 tūkstošiem jeb 5,6 %. 2023. gadā valstī bija 833,4 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 60,6 tūkstoši bezdarbnieku. Kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem bija 6,8 %, t. i., par 0,3 procentpunktiem zemāks nekā 2022. gadā un par 1,1 procentpunktu zemāks nekā 2021. gadā.²

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2024. gada sākumā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ir samazinājies par 11,1 tūkstotiem jeb 0,6 %, veidojot 1,872 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2014. gada sākuma līdz 2024. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 129,6 tūkstošiem jeb 6,5 %.²

2024. gada sākumā laukos dzīvojošo skaits ir samazinājies par 3,3 tūkstošiem jeb 0,6 %, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 7,8 tūkstošiem jeb 0,6 %. 2024. gada sākumā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija

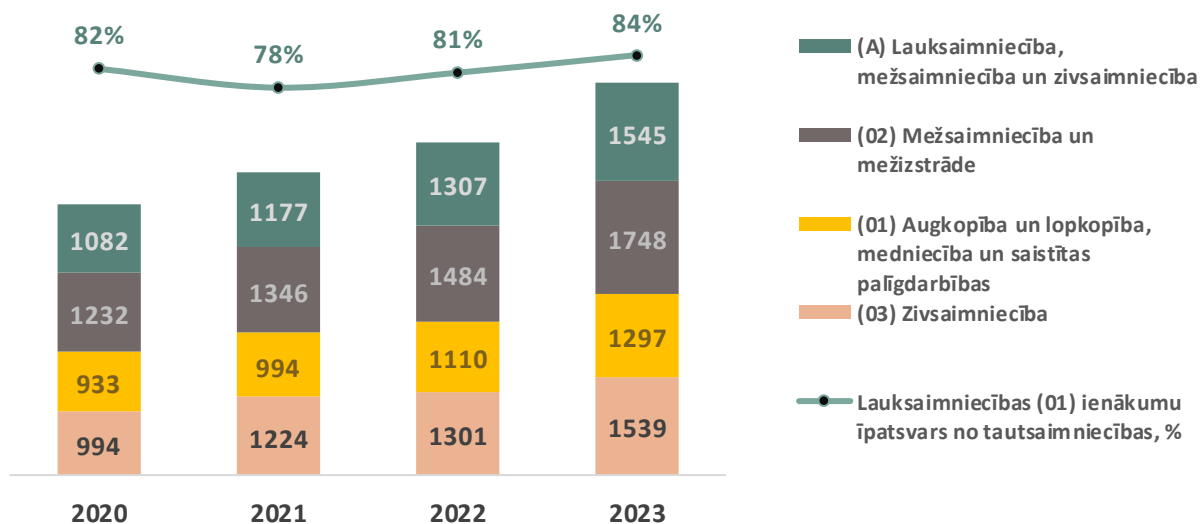
¹ 2024. gada aprīļa makroekonomiskais apskats "Latvijas makroekonomiskais apskats #82 | 2024. gada aprīlis" <https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-makroekonomiskais-apskats>.

² Dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

30,2 %. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2023. gadā bija 6,7 % (par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā 2022. gadā), savukārt laukos bezdarba līmenis samazinājās līdz 6,9 % un bija par 0,3 procentpunktiem zemāks nekā gadu iepriekš.²

2023. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2. red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 59,3 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) salīdzinājumā ar 2022. gadu palicis nemainīgs – 42,8 tūkst. nodarbināto. Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2023. gadā veidoja 4,8 %.²

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu mēneša vidējā bruto darba samaksa lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 187 eiro jeb 16,8 % un bija 1297 eiro, savukārt vidējā atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (A) palielinājās par 238 eiro jeb 18,2 % un bija 1545 eiro (sk. 1.1. att.).²

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2. red.) 2020.–2023. gadā²

Avots: ZM

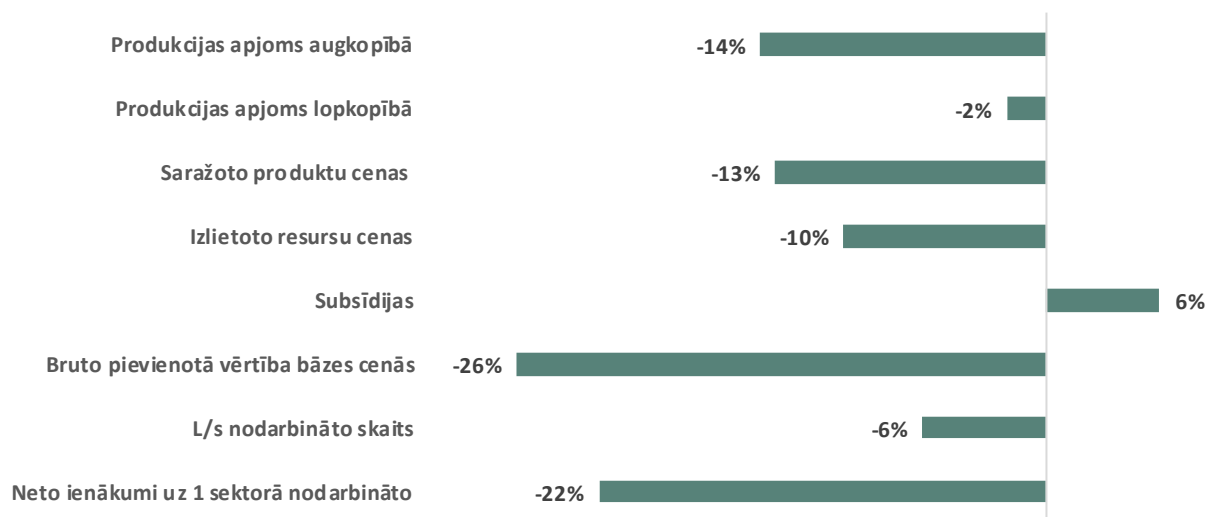
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

Lauksaimniecības sektora ekonomiskie rādītāji par 2023. gadu ir analizēti, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja tās saimniecībā netiek uzskaitītas atsevišķi.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas daudzumu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, kuri pēc nepieciešamības ir pārērēķināti vai uz kuriem ir balstīts novērtējums. Precizējot datus, ir koriģēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā informācija par 2023. gadu vēl nav pieejama pilnībā, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši par izmaksām.

Ienākumu analizē atbilstoši ES lietotajai LEK metodikai tiek izmantota galaprodukcija, kas no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst daži izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u. c.

2023. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā ievērojami atšķiras no iepriekšējā 2019.–2022. gada posma, kurā bija vērojams stabils ienākumu kāpums. Vairāku nelabvēlīgu apstākļu sakritības dēļ 2023. gads ir bijis viens no neveiksmīgākajiem lauksaimniecības sektorā ilgākā laikposmā. Ienākumu kāpuma tendence, kas bija vērojama iepriekšējos gados, ir beigusies, un noticis straujš ienākumu kritums. Kā redzams no 1. attēla apkopotās informācijas, samazinājusies gan augkopības, gan lopkopības produkcijas daudzums, kā arī saražoto produktu cenas. Mazākas kļuvušas arī izlietojuma resursu cenas. Par subsīdiju apmēru vēl nav pieejami galīgie dati, tomēr provizoriski arī to kopapmērs ir nedaudz palielinājies. Kaut arī šie faktori nav ļāvuši izvairīties no krasa ienākumu krituma, tomēr tas tādējādi ticis mīkstināts.

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju pārmaiņas 2023./2022. gadā

Avots: AREI (LEK)

Dati parāda arī nodarbināto skaita samazinājumu par 6 %, tādēļ vidējie ienākumi uz vienu nodarbināto samazinājušies nedaudz lēnāk nekā lauksaimniecības pievienotā vērtība.

Jāpiebilst, ka dati par izmaksām ir novērtēti, ņemot vērā cenu indeksus, tādēļ tie vēl tiks precizēti, kad būs apkopoti grāmatvedības dati par faktiskajām izmaksām.

Fiziskā apjoma pārmaiņas

Sējumu kopplatība 2023. gadā ir saglabājusies tāda pati kā iepriekšējā gadā. Sējumu struktūrā ir nedaudz palielinājusies vasarāju graudaugu, jo īpaši pākšaugu, īpatvars, taču ir samazinājušās ilggadīgo zālāju un kartupeļu sējplatības, tāpēc viss produkcijas apjoma samazinājums augkopībā ir uz ražības krituma rēķina. Vidējā ražība ievērojami samazinājusies vairākām nozīmīgām produktu grupām, īpaši graudaugiem un pākšaugiem, augļiem un ogām, kā arī ilggadīgajiem zālājiem, turpretī dažiem kultūraugiem, piemēram, rapšiem, kartupeļiem un lauka dārzeņiem, tā ir palielinājusies. Tādējādi graudaugu kopražā ir samazinājusies par 16 %, lopbarības kultūrām – par 30 %, dārzeņiem – par 8 %, augļiem un ogām – par 33 %, turpretī kartupeļu kopražā palielinājusies par 5 %. Rapšu un pākšaugu kopražā nav būtiski mainījusies.

Lopkopības nozarēs 2023. gadā kopējais apjoms saglabājies diezgan stabilā līmenī, lai gan ar nelielu pazeminājumu – par 2 %. To galvenokārt noteica samazinājums cūkkopībā par 10 %, kā arī neliels samazinājums piena ražošanā, liellopu izaudzēšanā un olu ieguvē (par 1–3 %). Apjoms ievērojami ir samazinājies dažās mazāk nozīmīgās nozarēs, kā medus, kažokādu ieguve un aitu audzēšana.

Cenu pārmaiņas

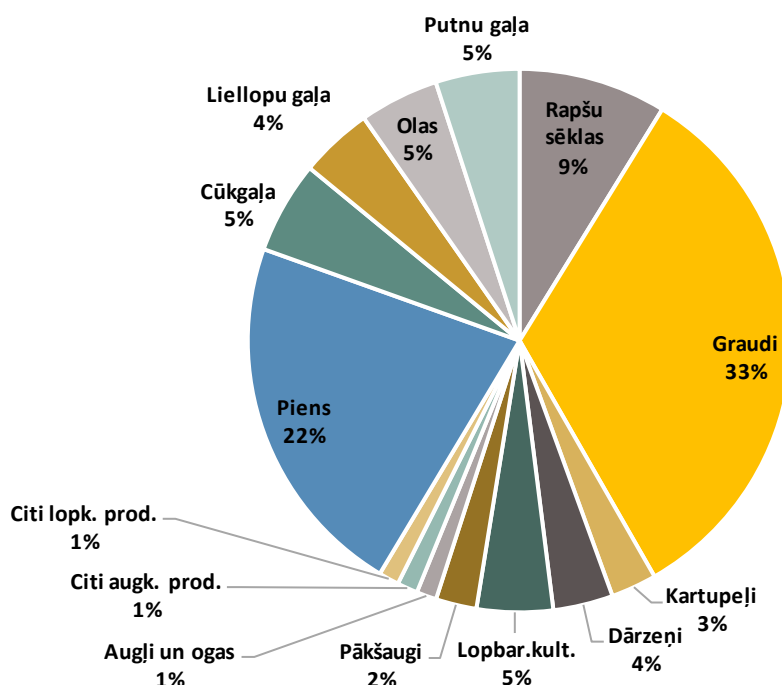
Pēc straujā kāpuma 2022. gadā lielākajai daļai produktu cenas ir kritušas, īpaši starptautiski tirgojamo produktu cenas, līdz ar atgūšanos no krasā cenu kāpuma visas pasaules tirgu satricinājuma ietekmē 2022. gadā. Straujāks cenu kritums bija augkopības produktiem – vidēji par 20 %: pākšaugiem – par 29 %, rapšiem – par 27 %, graudaugiem – par 26 %. Turpretī augļu un ogu cena palielinājās vidēji par 28 %, bet dārzeņu cena – par 24 %.

Lopkopībā vidējais cenu samazinājums bija mērenāks – par 9 %, tomēr tendences dažādiem produktiem bija visai atšķirīgas. Visstraujāk samazinājās piena cena – par 26 %. Pārējiem produktiem cenas svārstības nebija tik nelabvēlīgas. Liellopu gaļas cena samazinājās par 11 %, turpretī putnu gaļai tā palielinājās par 12 %, olām – par 26 % un cūkgaļai – pat par 34 %. Šāds palielinājums bija saistīts ar salīdzinoši zemu šo produktu cenu 2022. gadā, jo cūkkopības un putnkopības produkcijas cena sāka kāpt tikai 2022. gada otrajā pusē, kad ienācās dārgāka graudu raža. Kopumā tiem produktiem, kuru cena 2022. gadā būtiski pieauga, 2023. gadā tā ir samazinājusies, bet tiem, kam tā iepriekš īpaši nepalielinājās, cena cēlās 2023. gadā.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2023. gadā sasniedza 1640 milj. EUR, kas ir par 23 % mazāk nekā 2022. gadā, tomēr nedaudz (par 3 %) vairāk nekā 2021. gadā. No kopējās vērtības augkopība veidoja 57,4 %, kas ir mazāk nekā pēdējos līdzšinējos gadus, kad augkopības īpatsvars sasniedza pat 65 %. Galveno produktu īpatsvars kopējā gala produkcijas struktūrā 2023. gadā ir atspoguļots 1.3. attēlā.

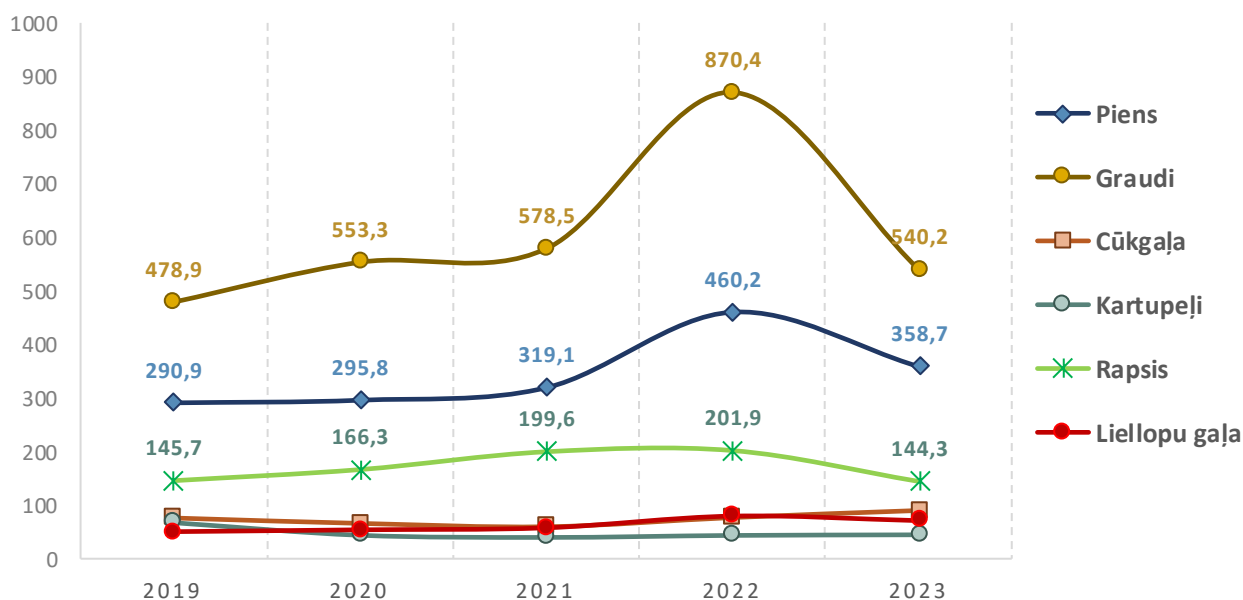

1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2023. gadā (prognoze) (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Produktu struktūrā cenu un daudzuma pārmaiņu ietekmē 2023. gadā visstraujāk ir samazinājies graudu īpatsvars (par 7,8 procentpunktiem), kam iepriekš bija straujākais kritums. Nedaudz samazinājies arī rapšu un lopbarības īpatsvars, bet pārējām produktu grupām tas palielinājies, visstraujāk – cūkkopības un putnkopības produkcijai (kopā šo nozaru īpatsvars audzis no 10 līdz 15 %), kā arī dārzeņiem (par 1,2 %). Minētās svārstības gan raksturo konkrētā gada apjoma un cenu attiecības, nevis ilgtermiņa tendences. Kopumā ilgtermiņā palielinās graudu, bet samazinās kartupeļu, lopbarības kultūru, nedaudz mazāk – arī cūkkopības un dārzeņu īpatsvars.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības pārmaiņas 2019.–2023. gadā apkopotas 1.4. attēlā. Tajā redzams, ka atšķirībā no iepriekšējā gada 2023. gadā nozīmīgāko produktu (graudu, piena un rapšu) vērtība ir ievērojami samazinājusies. Liellopu gaļas un kartupeļu vērtība nav izteikti mainījusies, bet cūkgaļai tā ir nozīmīgi palielinājusies.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika (bāzes cenās, milj. EUR)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

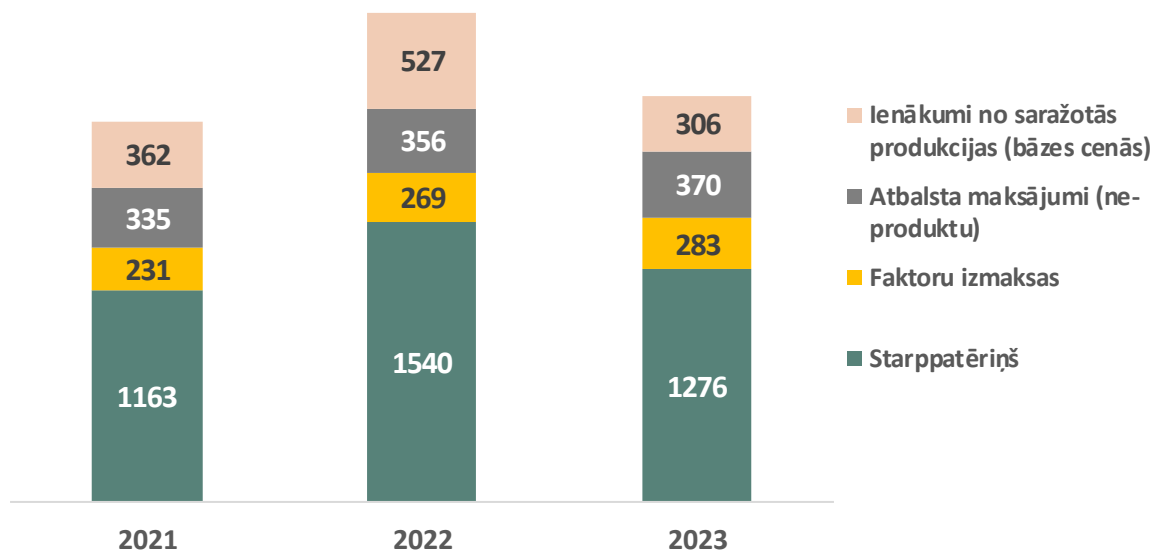
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet arī no ražošanas izmaksām, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5. attēls parāda struktūru ieņēmumiem no lauksaimnieciskās darbības: cik lielu daļu veido starppatēriņš un faktoru izmaksas un cik lielu daļu – lauksaimnieku ienākumi.

Kā secināms no 1.5. attēla datiem, 2023. gadā lauksaimnieku ienākumi no saražotās produkcijas ir mazāki nekā iepriekšējos divus gadus un veido 306 milj. EUR. Kritums pret iepriekšējo gadu ir par 42 % jeb 221 milj. EUR. Nedaudz palielinājušās subsīdijas, kas nav piesaistītas konkrētiem produktiem (t. s. neproduktu subsīdijas). Lai gan ienākumi ir kritušies, faktoru izmaksas turpinājušas kāpt, jo augušas procentu izmaksas un zemes nomas maksa.

Starppatēriņa izmaksas provizoriski ir samazinājušās par 17 % gan uz cenu, gan apjoma rēķina. Pēc straujā resursu cenu palielinājuma 2022. gadā par 44 % 2023. gadā tās samazinājušās vidēji par 10 %, visstraujāk – augu aizsardzības līdzekļiem (22 %) un energoresursiem (15 %). Izlietojamo resursu apjoma pārmaiņas ir novērtētas ar samazinājumu par 8 %. Dati par resursu izlietojumu gan ir tikai provizoriski un gada otrajā pusē tiek precizēti. Pašlaik dati ir pieejami par minerālmēslu patēriņu, kas samazinājies par 6,4 %.

Kaut arī starppatēriņa vērtība ir kritusies, tā īpatsvars nozares izlaidē 2023. gadā ir palielinājies par diviem procentpunktiem un veido 68 %. Šis rādītājs Latvijā pastāvīgi ir augstāks pret ES vidējo līmeni, kas ir aptuveni 60 %.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos, milj. EUR

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomas un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtēto finanšu starpniecības pakalpojumus izmaksas).

Avots: AREI (LEK)

Saražotās produkcijas apjoma kritums 2023. gadā ir izraisījis reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvara samazinājumu lauksaimnieku ienākumu veidošanā. 2021.–2022. gadā ražošanas daļa ienākumos veidoja vairāk nekā pusi no ienākumiem (56–59 %), bet 2023. gadā – vairs tikai 45 %. Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi. Tas nozīmē, ka mazāk labvēlīgos ražas un tirgus gados nozīmīgi palielinās atbalsta maksājumu, īpaši tiešo maksājumu, nozīme ienākumu stabilizēšanā lauksaimniecībā.

Pievienotās vērtības un ienākumu pārmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2023. gadam aprēķināta 589,6 milj. EUR apmērā. Salīdzinājumā ar 2022. gadu veidojas 26 % liels samazinājums. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) ir sasniegusi 760 milj. EUR, samazinoties par 20 % salīdzinājumā ar 2022. gadu.

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes nomas un neto kredītprocentu maksājumi), bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības aprēķināti 676 milj. EUR apmērā, kas ir par 23 % mazāk nekā 2022. gadā.

Ārējās izmaksās iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kas, ievērojot ES metodiku, tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajām summām ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, ko lauksaimnieki maksā par kredītiem, 2023. gadam novērtēti 50 milj. EUR apmērā (2022. gadā – 37 milj. EUR). Galvenie ienākumus veidojošie rādītāji ir apkopoti 1.2. tabulā.

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas

Rādītājs	Vērtība			Izmaiņas (+/–)	
	2021.	2022.	2023. (p)	2022./2021.	2023./2022.
Augkopība	1033,6	1361,4	941,4	32 %	– 31 %
Graudaugi	578,5	870,4	540,2	50 %	– 38 %
Rapši	199,6	201,9	144,3	1 %	– 29 %

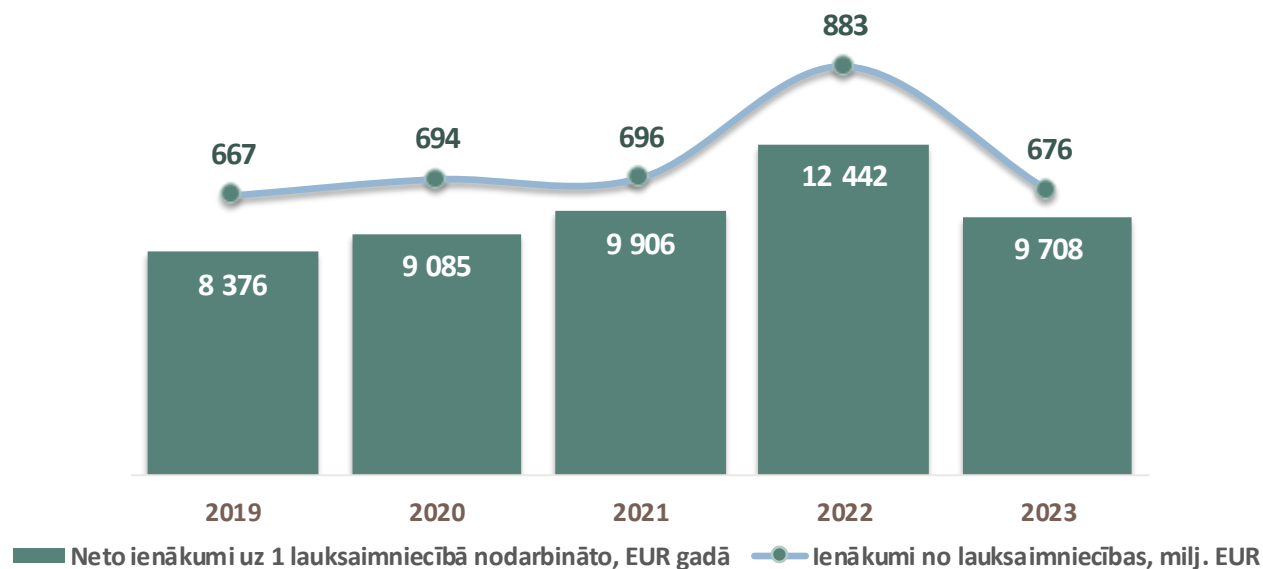
Lopbarības kultūraugi	91,7	102,0	74,4	11 %	– 27 %
Dārzeni	62,8	51,3	58,5	– 18 %	14 %
Kartupeļi	39,7	43,5	44,6	9 %	3 %
Pākšaugi	29,0	49,9	39,9	72 %	– 20 %
Augļi un ogas	13,6	22,5	19,5	65 %	–13 %
Citi augu produkti	18,6	20,0	20,1	8 %	0 %
Lopkopība	562,6	773,9	698,9	38 %	– 10 %
Piens	319,1	460,2	358,7	44 %	– 22 %
Liellopi	57,7	79,6	71,1	38 %	– 11 %
Cūkas	59,7	76,8	90,0	29 %	17 %
Mājputni	59,1	72,4	81,9	23 %	13 %
Olas	44,9	63,3	77,5	41 %	22 %
Citi dzīvnieku produkti	22,1	21,6	19,8	– 2 %	– 8 %
Lauksaimniecības preču izlaide	1596,2	2135,3	1640,3	34 %	– 23 %
t. sk. izlaide ražotāju cenās	1538,5	2069,0	1565,2	34 %	– 24 %
ar produktiem saist. subsīdijas	57,7	66,3	75,1	15 %	13 %
Pakalpojumi	30,4	47,7	46,1	57 %	– 3 %
Neatdalāmās blakusdarbības	129,2	154,0	179,4	19 %	16%
Lauks. nozares izlaide	1755,8	2337,0	1865,8	33 %	– 20 %
Starppatēriņš	1163,1	1540,3	1276,2	32 %	– 17 %
Starppat. īpatsvars % “nozares” izlaidē	592,7	796,7	589,6	34 %	– 26%
Bruto pievienotā vērtība	334,5	355,5	370,0	6 %	4%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	21,0	21,2	21,4	1 %	1 %
Ar ražošanu saistītie nodokļi	17,4	16,8	17,0	– 3 %	1 %
Pamatlīdzekļu nolietojums	154,3	182,6	177,8	18 %	– 3 %
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	752,0	948,4	760,3	26 %	– 20%
Ārējās izmaksas	55,7	65,7	84,2	18 %	28 %
Ienākumi no lauksaimn. darbības	696,3	882,7	676,1	27 %	– 23 %
Nodokļi no ienākuma	90,5	103,8	105,2	15 %	1 %
Algoto darbinieku ienākumi	133,6	140,7	150,6	5 %	7 %
Ģimenes darbaspēka ienākumi	472,1	638,2	420,4	35 %	– 34 %
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	61,2	62,6	58,8	2 %	– 6 %
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	9906	12 442	9708	26 %	– 22 %

Avots: AREI (LEK)

p – prognoze

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2023. gadā ir 9708 EUR gadā jeb 809 EUR vidēji mēnesī. Tas ir par 22 % mazāk nekā 2022. gadā, kā arī nedaudz atpaliek no 2021. gada rādītāja, tomēr apsteidz agrāko gadu rādītājus (1.6. attēls). Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, novērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī izdarīts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, secināms, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi kopumā strauji kāpj, četru gadu laikā (2018.–2022.) palielinoties 2,2 reizes jeb par 222 %. Nozīmīgākie faktori, kas veicināja ienākumu kāpumu, bija darba produktivitātes pieaugums, kas ļauj saražot vairāk produkcijas, ievērojami nepalielinot resursu patēriņu, kā arī cenu dinamika, kas pēdējos gados ir bijusi lauksaimniekiem labvēlīga. Produktivitātes palielināšanās vispirms attiecas uz galveno augkopības produktu ražības kāpumu, kā arī nozaru struktūras pārmaiņām, lauksaimniekiem pievēršoties ienesīgāku kultūru audzēšanai. Nozīme ir arī subsīdiju palielinājumam.

1.6. attēls. Lauksaimnieku ienākumu dinamika

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2023. gadā sasniedza 1119 EUR (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja 72 % no vidējās neto darba samaksas valstī (2022. gadā tie bija 103 %). Ilgtermiņa dati rāda, ka lauksaimnieku ienākumi attiecībā pret valstī vidējiem pēc Latvijas iestāšanās ES visbiežāk atradušies 70–80 % robežās no tiem. Izvērtējot šos datus, jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās. To galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto atrodas mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir ievērojami lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.3. tabula), aprēķināts, ka 2023. gadā ienākumi samazinājušies gan uz cenu, gan apjoma pārmaiņu rēķina: apjoma pārmaiņu ietekmē tie samazinājušies par 72 milj. EUR (jeb par 8 %), bet produktu un resursu cenu izmaiņu dēļ – par 160 milj. EUR, t. i., par 20 %.

1.3. tabula

Apjoma un cenu pārmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2023. gadā

Rādītāji	2022. g. (milj. EUR)	2023. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2023./2022. (milj. EUR)			Apjoma indekss 2023./ 2022.	Cenu indekss 2023./ 2022.
	Faktiskajās cenās	2022. gada cenās	2023. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme		
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	2337,0	2129,0	1865,8	– 471,3	– 208,0	– 263,3	91,1 %	87,6 %
t. sk. izlaide ražotāju cenās	2270,7	2065,7	1790,7	– 480,0	– 205,1	– 275,0	91,0 %	86,7 %
produktu subsīdijas	66,3	63,3	75,1	8,8	– 3,0	11,7	95,5 %	118,5 %
Starppatēriņš	1540,3	1417,2	1276,2	– 264,1	– 123,2	– 141,0	92,0 %	90,1 %
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	796,7	711,9	589,6	– 207,1	– 84,8	– 122,3	89,4 %	82,8 %
Faktoru izmaksas	269,5	256,7	283,4	13,9	– 12,8	26,7	95,3 %	110,4 %
Atbalsts (neproduktu)	355,5	355,5	370,0	14,5	0,0	14,5	100,0 %	104,1 %
Ienākumi l/s nozarē	882,7	810,7	676,1	– 206,6	– 72,0	– 134,6	91,8 %	83,4 %

Avots: AREI (LEK)

Papildus tam subsīdiju izmaiņas radījušas ienākumu palielinājumu par 26 milj. EUR jeb par 4 %. Ir palielinājušas gan produktu subsīdijas uz produkcijas vienību, gan neproduktu subsīdijas. Jāpiebilst, ka šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz 2023. gadu, taču var tikt maksātas vēlāk. Šī iemesla dēļ dati par

to apjomu ir orientējoši un vēlāk tiks precizēti. Kopējais ienākumu samazinājums lauksaimniecības nozarē ir aprēķināts par 206 milj. EUR jeb par 23 %.

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

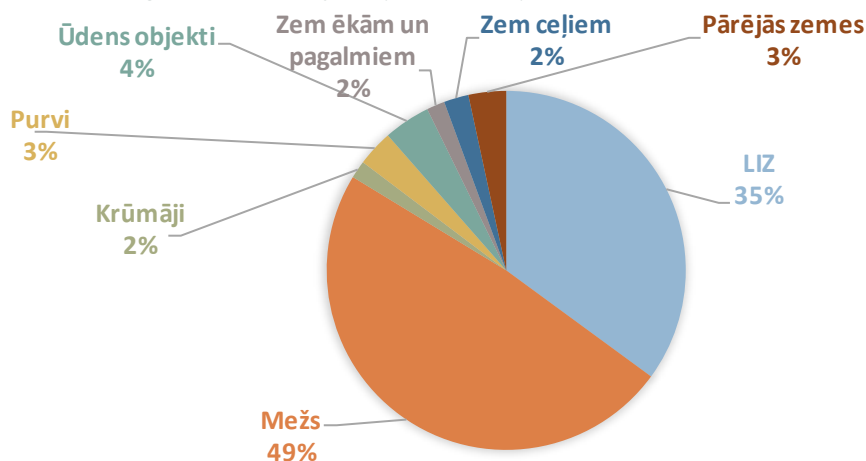
Pēc Eurostat datiem par 2023. gadu (LEK 2. novērtējums), gadam bijis raksturīgs ienākumu samazinājums lielākajā daļā ES valstu. Kopumā lauksaimnieku reālie ienākumi (A indikators jeb reālā neto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nodarbināto) 27 ES valstīs ir samazinājusies par 5 %, tieši Latvijā – par 21 %, taču lielākajā daļā Baltijas reģiona valstu samazinājums ir vēl lielāks. Straujākais ienākumu kritums visā ES atbilstoši vērtējumam ir Igaunijā – par 64 %. Arī Lietuvā konstatēts straujš ienākumu samazinājums – par 31 %. Līdzīgs kritums ir arī Zviedrijā. Savukārt Somijā lauksaimnieku ienākumi samazinājušies par 16 %, Polijā – par 10 %. Ienākumu kritums pavisam fiksēts 18 ES dalībvalstīs, bet palielinājums – deviņās valstīs. Lielākais ienākumu kāpums ir Beļģijā (+ 15 %) un Spānijā (+ 12 %). Šajās valstīs ir atšķirīga lauksaimniecības produktu struktūra nekā Baltijas reģionā.

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

VZD apkopo statistikas datus par zemes sadalījumu zemes lietošanas veidos. Pēc šiem datiem, 2023. gadā Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ) veidoja 35 % jeb 2,25 milj. ha, bet 2022. gadā – 2,26 milj. ha (sk. 1.7. att.).

1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2023. gadā

Avots: VZD

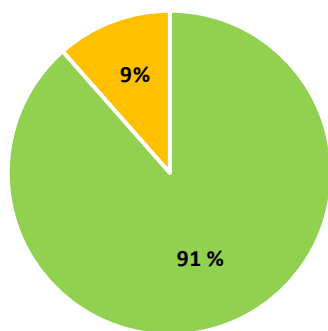

LIZ apsaimniekošana

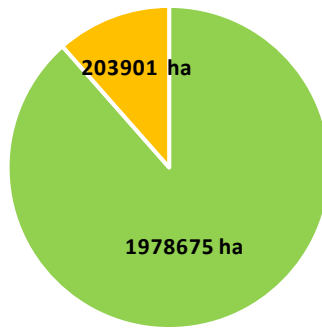
Lai noskaidrotu, vai zeme tiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, Lauku atbalsta dienests (LAD) apseko lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platības.

2023. gadā kopumā apsekoti 2,2 miljoni hektāri LIZ. Nekoptās zemes īpatsvars ir samazinājies līdz 9 %, bet gadu iepriekš tas bija 10% robežās.

Zemes īpašniekiem ir jāapstrādā vismaz 70 % no kadastrā esošās lauksaimniecībā izmantojamās zemes, lai tā tiktu uzskatīta par koptu. Ja LAD konstatē, ka LIZ ir neapstrādāta vai nekopta, vietējā pašvaldība piemēro nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi. Ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tiek piemērots atbalsta apmēra samazinājums.

■ Kopta LIZ ■ Nekopta LIZ

■ Kopta LIZ ■ Nekopta LIZ

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2023. gadā

Avots: LAD un ZM²

2023. gada rezultāti ir apkopoti un skatāmi LAD tīmekļvietnes sadaļā “Lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošana”.

²Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

2. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARU ATTĪSTĪBA

2.1. Kopsavilkums

LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARU ATTĪSTĪBA 2023. GADĀ

LAUKSAIMNIECĪBAS PREČU GALAPRODUKCIJAS STRUKTŪRA, %

Avots: ZM infografika (sagatavota pēc 2024. g. jūnija datiem)

Augkopība

Graudaugu audzēšana ir viena no populārākajām lauksaimniecības nozarēm. Tā nodrošina iedzīvotājus ar pārtiku un lopkopības nozari – ar spēkbarību. Gandrīz neviena lopkopības nozare nevar pastāvēt pilnvērtīgi, ja nav graudu. Pēdējā laikā graudkopības produkciju arvien biežāk sāk izmantot arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

Pēc statistikas datiem, graudaugi 2023. gadā Latvijā aizņēma 797,4 tūkst. ha. Graudaugu sējumu platība pērn palielinājās par 17,2 tūkst. hektāru jeb 2,2 %. Katra jauna sezona ir atšķirīga – atšķiras ziemošanas apstākļi, nokrišņu daudzums un gaisa temperatūra, tāpēc saimniekiem katra jauna sezona ir izaicinājums, kad jāplāno savas darbības – augsnes apstrāde, sēja, mēslošana, augu aizsardzība, lai iegūtu labu kvalitatīvu ražu un galu galā arī peļņu. Zemnieki graudkopību pašlaik uzskata par vienu no rentablākajām nozarēm, tāpēc no gada uz gadu palielinās ar graudaugu apsētās platības.

Centrālās statistikas pārvaldes apkopotie dati liecina, ka 2023. gadā iegūts 2,7 milj. tonnu graudu, kas ir par 527,8 tūkst. tonnu jeb 16,3 % mazāk nekā 2022. gadā. Kā jau ierasts, visvairāk graudaugu platību tiek apsēts ar ziemājiem, tāpēc 2023. gadā ziemāji nodrošināja 77,4 % no kopējās graudu kopražas.

Graudu veidošanās laikā maijā un jūnijā iestājās sausums, kas ļoti ietekmēja graudu ražas veidošanos. Ziemāji vēl nosacīti cieta mazāk, bet visvairāk šis sausums iespaidoja vasarāju ražu: tie ļoti slikti ceroja, veidojās īsas vārpas ar maz graudiem, un, atsākoties lietavām jūlijā un augustā, sāka veidot atzalas – ziedkopas, kurās graudi nepaspēj izveidoties, tā ka pēc tam novākšana bija visai apgrūtināta, un tas arī palielināja graudu žāvēšanas izmaksas.

Ļoti negatīvu iespaidu uz kopražu atzstāja arī 7. augusta negaiss ar stiprām vēja brāzmām, lietusgāzēm un lielgraudu krusu. Īpaši smagi cieta kviešu audzēšanas rajoni Dobeles novadā un Tukuma novadā. Šo reģionu vairāk cietušajos pagastos – Tērvetē, Augstkalnē, Bukaišos, Naudītē, Jaunpilī u. c. – lielgraudu krusa vietām bija pilnībā nokapājusi laukus.

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes informācijas, ziemāju graudaugu kopražs 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinājās par 390,2 tūkst. tonnu jeb 15,7 %, sarūkot līdz 2,1 milj. tonnu. Ziemāju graudaugu vidējā ražība samazinājās no 48,7 centneriem no hektāra 2022. gadā līdz 41,3 cnt/ha. Lai gan vasarāju

graudaugu sējumu platība 2023. gadā bija par 20,2 tūkst. hektāru jeb 7,5 % lielāka, to vidējā ražība no viena hektāra samazinājās par 24 % (no 28,0 centneriem 2022. gadā līdz 21,3 centneriem 2023. gadā), kļūdama bija mazāko ražību kopš 2010. gada (19,9 centneri no hektāra). Vasarāju graudaugu kopražā samazinājās par 137,7 tūkst. tonnu jeb 18,3 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu: to galvenokārt veidoja kviešu (par 49,8 tūkst. tonnu jeb 16,6 %) un miežu (par 42,9 tūkst. tonnu jeb 23,6 %) kopražas kritums.

2023. gadā samazinājās to saimniecību skaits, kurās tika iegūta par 50,0 cnt/ha lielāka raža salīdzinājumā ar 2022. gadu. Kopumā 2023. gadā tādas bija tikai 882, un šo saimniecību samazinājums ir par 57 %. Raža 40,0 cnt/ha un lielāka galvenokārt tiek iegūta vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas novatoriskas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk dots nogabalos, kuros ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tajos, kuros tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve.

2023. gadā starp reģioniem tikai Zemgalē vidējā graudaugu raža pārsniedza 40,0 cnt/ha (45,8 cnt/ha). Kurzemes un Pierīgas reģionā ražība pārsniedza 30,0 cnt/ha, sasniedzot 34,0 cnt/ha Kurzēmē un 32,2 cnt/ha Pierīgā. Kā jau pēdējos gados ierasts, graudu kopražu aptuveni 55–60 % robežās nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions.

2023. gadā labības sēklaudzēšanas platības valstī ir samazinājušās par 573,65 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu, sarūkot līdz 9554,98 ha. Par sēklaudzēšanai atbilstošām platībām atzīti 9418,95 ha (par 490,93 ha mazāk nekā 2022. gadā).

2023. gads Latvijas augļkopjiem bija problemātisks, jo rūpes sagādāja gan pavasara salnas, kas vietām izvērtās pat salā, gan sausums maijā un jūnijā. Vasaras otrā pusē tika piedzīvoti vairāki negaisi, arī ar lielgraudu krusu un vēja brāzmām, kas sasniedza 32,6 m/s spēku.

Kā jau ierasts, lielākā raža arī 2023. gadā bija āboliem – 70,1 % no visas augļu un ogu kopražas.

Latvijas augļkoku un ogulāju kopējā platība 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās par 0,8 %. 2023. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās par 9,2 %.

Dārzeņu audzēšanā jau trešo gadu vērojama to platību samazināšanās. Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā dārzeņu aizņemtā platība samazinājusies par 398 ha. Mazāk tika audzēti gandrīz visu sugu dārzeņi, un vienīgi ziedkāpostu stādījumiem bijis neliels platību pieaugums par 10,0 ha.

2023. gadā kopumā izaudzēts 111,0 tūkst. tonnu dārzeņu (arī siltumnīcās), kas ir par 4,5 tūkst. tonnu jeb 3,9 % mazāk nekā 2022. gadā. Siltumnīcās izaudzēto dārzeņu daudzums samazinājās par 2,4 tūkst. tonnu jeb 18,3 %. Lai gan atklātā lauka dārzeņu ražība palielinājās par 6,8 centneriem no viena hektāra jeb 4,3 %, to kopražā saruka par 2,1 tūkst. tonnu jeb 2,1 %.

Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt lielu pilsētu tuvums. Abos šajos reģionos atrodas trīs ceturtdaļas kopējo dārzeņu audzēšanas platību valstī.

Kartupeļu stādījumu platība pēdējo 13 gadu laikā ir ievērojami samazinājusies – no 30,1 tūkst. hektāru 2010. gadā līdz 14,0 tūkst. hektāriem 2023. gadā, kad kartupeļu kopražā bija 258,1 tūkst. tonnu, kas gan ir par 11,4 tūkst. tonnu jeb 4,6 % vairāk nekā gadu iepriekš. Kartupeļu vidējā ražība no viena hektāra palielinājās par 18,3 centneriem jeb 11,0 % un sasniedza 184 centnerus no viena hektāra. Tā ir lielākā ražība pēdējo trīs gadu laikā (2020. gadā – 208 centneri).

Ar gadiem pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem samazinās. Lai to izskaidrotu, tiek minēti dažādi iemesli – ēšanas paradumu maiņa, jaunas tendences no pasaules virtuves, kartupeļu pārstrādes nozares panīkums tehniskām vajadzībām (spirta ieguvei), iedzīvotāju skaita samazināšanās un citi.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji – SIA “Aloja Starkelsen”, kas ražo kartupeļu cieti, un AS “Latfood”, kas ražo kartupeļu čipsus. Abi pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurās tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

CSP presei sagatavotajā informācijā minēts, ka 2023. gadā par 5,4 tūkst. tonnu jeb 1,5 % samazinājās rapša sēklu kopievākums, platībām sarūkot par 5,7 %. Lai gan ziemas rapša vidējā ražība no viena hektāra samazinājās no 23,1 centnera 2022. gadā līdz 22,7 centneriem 2023. gadā, pieaugot ziemas rapša sējumu platībai par 1,8 tūkst. hektāru jeb 1,3 %, sēklu kopievākums 2023. gadā palielinājās par 12,6 tūkst. tonnu jeb 3,9 %.

Kopējo rapša sēklu ražas samazinājumu noteica gan vasaras rapša sējumu platības (par 10,9 tūkst. hektāru jeb 51,7 %), gan vidējās ražības no viena hektāra (par 18,0 centneriem jeb 54,5 %) samazinājums.

Latvijā jau aptuveni 10 gadu vairs nav populāra šķiedras linu audzēšana un to platība ik gadu sarūk. 2021. gadā vēl tika iesēti 27 ha šķiedras linu, bet, pēc oficiālās statistika datiem, 2022. un 2023. gadā šķiedras lini vispār netika audzēti, kaut gan vēl pirms pāris gadiem tika reģistrēta jauna šķiedras linu šķirne 'Viļāni'.

Jaunie zemnieki linu audzēšanā neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, tās audzēšanai un novākšanai nepieciešami piemēroti laikapstākļi, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta, un, pietrūkstot produkcijai, neattīstās arī pārstrāde. Lauksaimnieki labprātāk pievēršas ne tik darbietilpīgu kultūru audzēšanai, jo tam ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Pirms gadiem piecpadsmi zemnieki varēja saņemt prāvas nacionālās subsīdijas, tāpēc sējumu platības nedaudz palielinājās, bet tas linu nozarē nedeķa gaidīto attīstību. Pašlaik linkopībai vairs nav speciāla valsts atbalsta.

Elļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr industrijas attīstības tendences pasaulē liek domāt, ka šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc CSP datiem, 2023. gadā elļas lini tika iesēti 441 ha lielā platībā – par 143 ha vairāk nekā 2022. gadā.

Elļas lini uzskatāmi par perspektīvu kultūraugu, tāpēc ka ne vien Eiropā, bet arī pasaulē kopumā ir liels pieprasījums pēc to produkcijas.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados ir vērojama nozares stabilizācija. Joprojām trūkst jaudīgas pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrīņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju interese par pārstrādes jomas sakārtošanu.

Kaņepju sējumu platības Latvijā 2023. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2022. gadu ir samazinājušās par 117 ha. Liela daļa, gandrīz 98 % no platības, tiek audzētas kaņepju riekstiņu ieguvei. Iegūtos riekstiņus izmanto gan par sēklas materiālu, gan arī pārstrādā dažādos pārtikas produktos, pēc kuriem ir liels pieprasījums Rietumeiropā.

Priecē fakts, ka Latvijas augu šķirņu katalogā ir iekļauta Latvijā selekcionētā sējas kaņepju šķirne 'Loja', gan kā saglabājamās šķirnes ir iekļautas šķirnes 'Adzelveiši' un 'Pūriņi', ko zemnieki plaši audzē.

Interese par kaņepju audzēšanu gan Latvijā, gan pasaulē ir liela, tomēr to audzēšanu un izmantošanu kavē atļauto produktu klāsts. Pēdējos gados arvien lielāka interese tiek izrādīta par kanabidiola ekstrakta ieguvei no kaņepju stiebrīņiem un lapām, taču to neatļauj spēkā esošais normatīvais regulējums. Eiropas Savienībā ir atļauts izmantot pārtikā tikai šādus no sējas kaņepes (*Cannabis sativa*) iegūtus produktus un auga daļas:

- sēklas,
- no sēklām iegūtu eļļu,
- sēklu miltus un attaukotas kaņepju sēklas.

ES tirgū nav atļauts laist no kaņepēm iegūtu kanabidiolu (*CBD*) vai citus kanabinoīdus saturošus produktus kā pārtikas produktus, to sastāvdaļas vai uztura bagātinātājus, jo nav pierādīta to izmantošanas vēsture nozīmīgā daudzumā cilvēku uzturā ES pirms 1997. gada 15. maija.

Lopkopība

Piensaimniecības nozarē ik gadu ir vērojama pozitīva tendence – palielinās vidējais izslaukums no govīm. Tas par 256 kg jeb 3,4 % ir palielinājies arī 2023. gadā un sasniedzis 7748 kg, kaut gan ir samazinājies pienu ražojošo saimniecību (par 11 %) un slaucamo govju (par 7 %) skaits. Lai veicinātu piena ražošanas efektivitāti, slaucamo govju audzētājiem jāstrādā pie ganāmpulku izkopšanas – jāizvēlas vērtīgākais vaislas materiāls, lai uzlabotu slaucamo govju ģenētisko potenciālu un lielākā govju populācijas daļa sasniegtu augstāku produktivitātes līmeni, kā arī jāuzlabo dzīvnieku ēdināšanas un turēšanas apstākļi.

2023. gadā cūkkopības nozarē krasas pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu netika novērotas. Joprojām raksturīga negatīva tendence – turpina samazināties kopējais cūku saimniecību (par 19 %) un cūku (par 8 %) skaits. Arī sivēnmāšu skaits sarucis par 18 %, bet sivēnmāšu saimniecību skaits – par 6 %. Latvijā tiek īstenotas šķirnes un krustojumu cūku audzēšanas programmas, kuru mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju un uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības – veicināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju un uzlabot cūku ātraudzību un ķermeņa audu sastāvu. Selekcijas darbs cūkkopībā ir nozīmīgs: izmantojot kvalitatīvākus vaislas dzīvniekus, tiek izaudzēts kvalitatīvāks vaislas materiāls, tāpēc cūkkopības saimniecības kļūst efektīvākas un samazinās ražošanas izmaksas.

Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas šķirņu liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. 2023. gadā kopējais gaļas šķirņu liellopu skaits ir samazinājies par 4,8 % un uzlabojušies arī to produktivitātes rādītāji.

Aitkopības nozarē pēdējo gadu laikā ir vērojama gan saimniecību, gan aitu skaita samazināšanās, toties ar mērķtiecīgu ciltsdarbu ir izdevies palielināt aitu māšu auglību un veicināt jēru saglabāšanu un ātraudzību. Tas nozīmē, ka ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā un aitu audzētāji jānodrošina ar augstvērtīgu vaislas materiālu. Aitkopības nozare piedāvā tādus kvalitatīvus patēriņa produktus kā gaļa, vilna, ādas un piens, turklāt tā taupīgi patērē dabas resursus, kā arī saglabā vietējās saimniekošanas tradīcijas. Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari, vienlaikus nodrošinot vides prasību ievērošanu un dabas daudzveidības saglabāšanu.

Kazkopības nozarē tiek audzētas gan piena, gan gaļas šķirņu kazas, bet jau vairākus gadus pēc kārtas ir vērojama piena kazu saimniecību un kazu skaita samazināšanās. Analizējot 2023. gada datus un tos salīdzinot ar 2022. gada datiem, secināms, ka kopējais piena kazu saimniecību skaits ir samazinājies par 20 %, bet piena kazu skaits – par 11 %. Līdz ar to tajās sarūk pārraudzībā un snieguma pārbaudē iesaistīto saimniecību (par 10 %) un dzīvnieku (par 17 %) skaits. Latvijā ar kazas piena pārstrādi nodarbojas mājražotāji, kas paši pārstrādā kazas pienu un realizē produkciju, un divi kazas piena pārstrādes uzņēmumi. Gaļas kazu saimniecību skaits 2023. gadā samazinājies par 8 %, lai gan gaļas kazu skaits pieaudzis par 12,5 %. Tās tika audzētas 11 saimniecībās. Kazkopība nodrošina kvalitatīvu un vērtīgu produkciju un dod iespēju laukos nodarboties ar videi saudzīgu saimniekošanu.

Kaut arī zirgkopības nozarē saimniecību skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir sarucis par 2 %, tomēr jau otro gadu pēc kārtas ir vērojamas pozitīvas tendences, proti, zirgu skaits tajās ir palielinājies par 3 %. Latvijā vispopulārākie ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Pēdējos gados diezgan iecienīta ir kļuvusi arī poniju audzēšana. Zirgkopības nozare iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu, bet laukos tā veicina dabiskās ainavas uzturēšanu un tradicionālā dzīvesveida saglabāšanu.

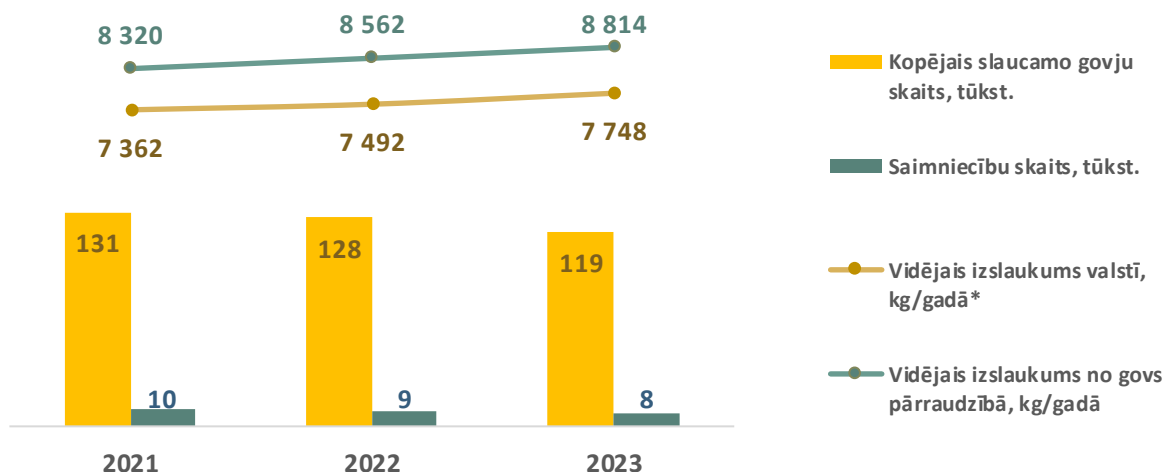
Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan arī nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas pēc konvencionālās, kā arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas noteikumiem. Pieprasījums pēc putnkopības produkcijas, īpaši pēc laukos brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām, arvien palielinās. Mājputnu audzēšanu iespējams attīstīt gan kā ražojošu papildu nozari gandrīz jebkurā lauku saimniecībā, gan arī kā tūrisma nozari, jo tā ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši nelielu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt mazo uzņēmējdarbību. Līdz ar izaugsmes iespējām nozare saskaras arī ar būtiskām problēmām, un viena no tām ir putnu gripa, kas ir aktīva gandrīz visu gadu, tāpēc uzņēmumiem ir jāturpina strādāt pie biodrošības standartu saglabāšanas un uzlabošanas.

Biškopības nozare ir ne tikai viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm, bet arī tradīcijām bagāta nodarbošanās, turklāt viena no senākajām. Medusbite ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šo bišu nozīme lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizvietoājama, jo no visiem kukaiņiem tieši tās apputeksnē aptuveni četras piektdaļas augu.

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens, kā arī tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai. Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida medus, piemēram, dažādu ziedu medus, liepziedu medus, griķu medus, rapša medus, viršu un cita veida medus. Mainoties tirgus situācijai, viena no jaunākajām tendencēm biškopības sektorā ir apiterapijas attīstība. Apiterapijā bišu ražotie produkti tiek izmantoti, lai saglabātu cilvēka veselību un ārstētu dažādas slimības.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Tāpat kā iepriekšējo gadu, arī 2023. gada dati par piena saimniecībām liecina, ka samazinās gan pienu ražojošo saimniecību, gan slaucamo govju skaits: salīdzinājumā ar 2022. gadu kopējais slaucamo govju saimniecību skaits sarucis par 11 %, bet slaucamo govju skaits – par 7 % (2.1. attēls). 2023. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrēts 119 050 slaucamo govju, savukārt vidējais izslaukums no govju valstī sasniedza 7748 kg, kas salīdzinājumā ar 2022. gadu ir par 3,4 % vairāk.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā

LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM 2016. gada 16. marta rīkojumu Nr. 59 "Par statistiskās informācijas sniegšanu par lopkopības nozarēm" (turpmāk – ZM rīkojums Nr. 59)

Avots: LDC, * Oficiālās statistikas portāls

Latvijā procentuāli visvairāk (26 %) slaucamo govju tiek turēts lielās saimniecībās, kurās ir vismaz 300 govju. Mazās saimniecības ar 1–9 govīm veido 77 %, un kopumā tajās tiek turēti tikai 15,4 % no visām slaucamajām govīm (sk. 2.1. tabulu). Vidējais slaucamo govju skaits ganāmpulkā ik gadu palielinās, un 2023. gadā tās bija 14 govīs.

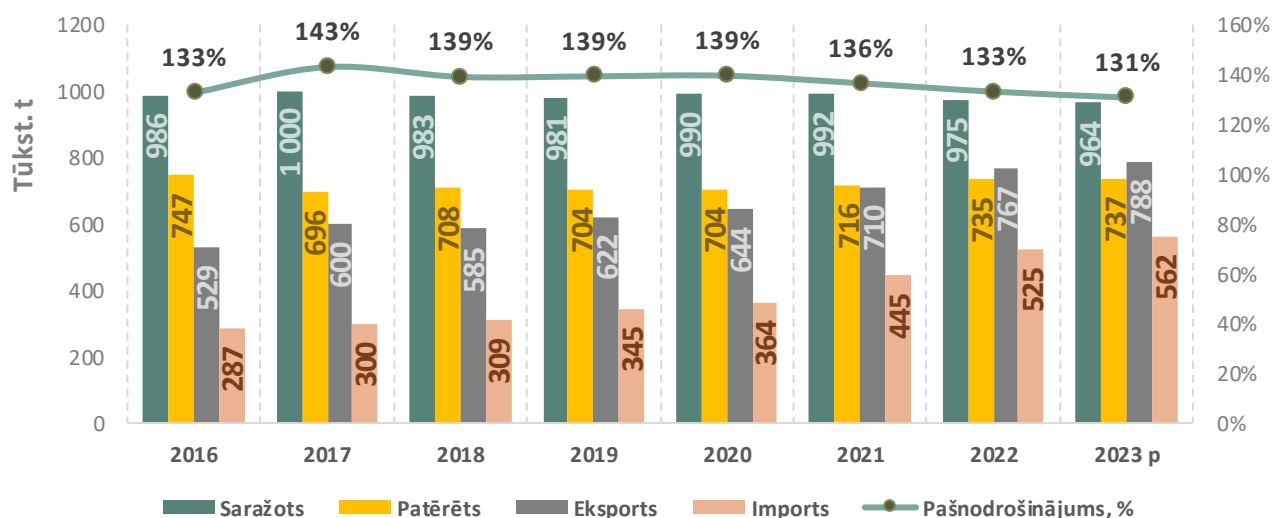
2.1. tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita

Gads	2021.				2022.				2023.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits
1	3814	36,4	3814	2,9	3316	34,9	3316	2,6	2893	34,3	2893	2,4
2	1510	14,4	3020	2,3	1377	14,5	2754	2,2	1209	14,3	2418	2,0
3–5	1664	15,9	6297	4,8	1498	15,8	5658	4,4	1362	16,1	5194	4,4
6–9	1238	11,8	9019	6,9	1175	12,4	8651	6,8	1065	12,6	7814	6,6
10–19	1093	10,4	14 649	11,2	1019	10,7	13 626	10,7	889	10,5	11 831	9,9
20–29	353	3,4	8446	6,4	335	3,5	7965	6,2	321	3,8	7585	6,4
30–49	329	3,1	12 437	9,5	305	3,2	11 564	9,1	283	3,4	10 780	9,1
50–99	267	2,5	18 053	13,8	259	2,7	17 606	13,8	213	2,5	14 401	12,1
100–199	124	1,2	17 087	13,0	121	1,3	16 885	13,2	125	1,5	17 124	14,4
200–299	33	0,3	7894	6,0	31	0,3	7394	5,8	30	0,4	7206	6,1
> = 300	50	0,5	30 491	23,2	54	0,6	32 340	25,3	51	0,6	31 804	26,7
Kopā:	10 475	100	131 207	100	9490	100	127 759	100,0	8441	100,0	119 050	100,0

Avots: LDC (LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.)

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazas piena, ražošana 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu ir samazinājusies par 1,2 %, bet patēriņš palielinājies par 0,3 %. Eksporta apjoms ir pieaudzis par 2,8 %, importa apjoms – par 7,1 %. Pašnodrošinājums ar pienu un tā produktiem 2023. gadā samazinājās par 2,4 procentpunktiem.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Piena lopkopības ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība (turpmāk – Audzētāju savienība) un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija (turpmāk – Holšteinas asociācija).

Audzētāju savienība kopš 1993. gada nodarbojas ar šķirnes piena un gaļas liellopu selekciju un audzēšanu, kā arī sniedz ciltsdarba pakalpojumus, kas saistīti ar šķirnes dzīvnieku audzēšanu, izkopšanu un pavairošanu. Audzētāju savienība īsteno audzēšanas programmas trīs piena šķirņu govīm – sarkano šķirņu grupas govīm, Holšteinas šķirnes govīm un papildus arī saglabāšanas programmu Latvijas brūnās šķirnes govīm. 2023. gadā šīs audzēšanas programmas tika īstenotas 3227 saimniecībās.

2023. gadā Audzētāju savienībai apritēja 30 gadi, kuru laikā paveikts nozīmīgs darbs, pilnveidojot un uzlabojot piena un gaļas šķirnes dzīvnieku kvalitatīvās un kvantitatīvās īpašības, kā arī saglabājot vietējo Latvijas brūno šķirni, kas ir nacionālā bagātība.

2023. gadā rīkoti izglītojoši semināri par piena šķirņu govju ģenētisko īpašību nozīmi saimniecību veidošanā un genoma noteikšanas nozīmi gaļas liellopu selekcijā, kā arī nodrošināta praktiska apmācība dzīvnieku vērtēšanā.

Holšteinas asociācija nodarbojas ar Holšteinas piena šķirnes liellopu selekciju un audzēšanu un īsteno Holšteinas šķirnes govju audzēšanas programmu. 2023. gadā tā īstenoja 565 saimniecībās, kā arī sniegti ciltsdarba pakalpojumi šķirnes dzīvnieku audzēšanā, izkopšanā un pavairošanā.

Holšteinas asociācija 2023. gadā rīkoja semināru par genoma nozīmi saimniecību attīstībā un jau sesto reizi pēc kārtas organizēja Holšteinas šķirnes dzīvnieku izstādi.

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2023. gadā ir samazinājies pārraudzībā un snieguma pārbaudē esošo govju skaits (– 11 %), tomēr tas joprojām ir liels un veido 89 % no visām slaucamajām govīm. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu izslaukums pārraudzībā ir palielinājies par 252 kilogramiem jeb 3 % (sk. 2.2. tabulu).

2.2. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte

Rādītāji	2021.	2022.	2023.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	115,6	112,4	106,2
Vidējais izslaukums no govīm, kg/gadā*	7362	7492	7748
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā, kg/gadā	8320	8562	8814
Piena tauki govīm pārraudzībā, %	4,02	4,05	3,99
Piena olbaltums govīm pārraudzībā, %	3,36	3,4	3,39

Avots: LDC, * Oficiālās statistikas portāls

Pārraudzības un snieguma pārbaudes rezultāti liecina, ka 2023. gadā vislielākais izslaukums bijis Holšteinas šķirnes govīm, taču atšķirībā no citu šķirņu govīm Holšteinas šķirnes govīm ir zemāks piena olbaltumvielu un piena tauku procents (sk. 2.3. tabulu).

2.3. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg gadā			Piena olbaltumvielas, %			Piena tauki, %		
	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.
Govju šķirne/gads												
Latvijas brūnā	14 425	12 389	11 966	6937	6964	7057	3,37	3,37	3,4	4,27	4,24	4,23
Holšteinas melnraibā	12 706	13 481	15 253	10 242	10 329	10 428	3,33	3,35	3,35	3,81	3,81	3,86
Angleras	179	148	108	7086	7286	7301	3,39	3,38	3,39	4,34	4,27	4,25
Dānijas sarkanā	1556	1444	1456	7478	7579	7679	3,41	3,42	3,45	4,30	4,26	4,24
Zviedrijas sarkanraibā	316	273	263	7274	7013	7476	3,39	3,39	3,43	4,36	4,28	4,17
Holšteinas sarkanraibā	458	415	431	8999	9204	9363	3,42	3,44	3,45	4,03	4,03	4,07
Latvijas zilā	244	254	254	5312	5285	5340	3,41	3,39	3,41	4,30	4,3	4,32

Avots: LDC

Analizējot pārraudzības un snieguma pārbaudes ganāmpulkus pēc vidējā izslaukuma lieluma, redzams, ka vienā ganāmpulkā vidēji no govīm slaukts virs 15 000 kg piena, divos ganāmpulkos vidējais izslaukums no govīm pārsniedzis 14 000 kg, bet deviņos ganāmpulkos slaukts vairāk nekā 13 000 kg piena. Labākās sarkano šķirņu govīm izslaukums bija 18 853 kg laktācijā, bet labākās Holšteinas šķirnes govīm ražība – 22 117 kg.

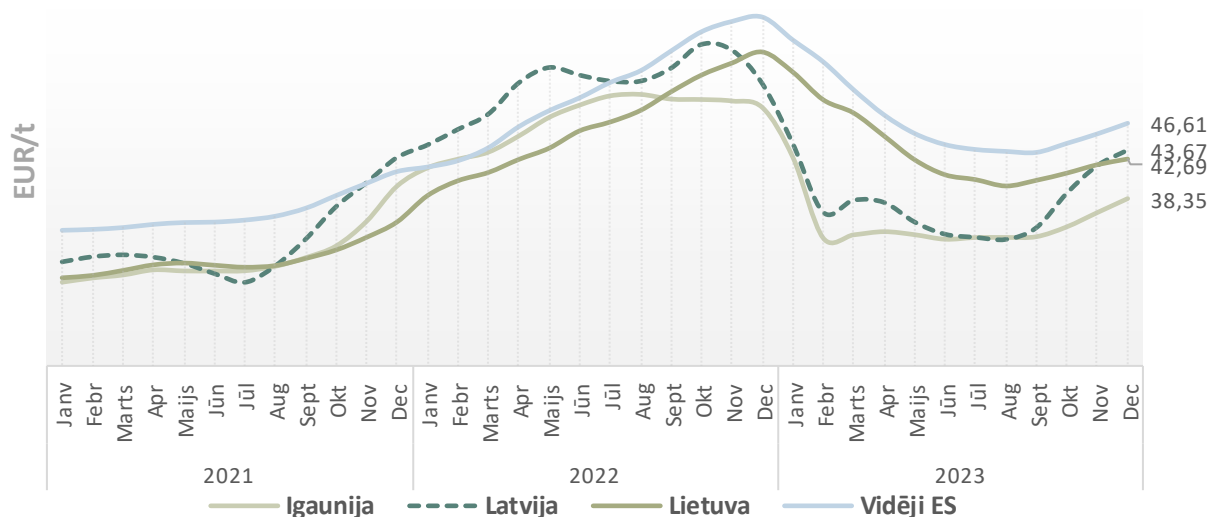

Piena cenas

Pārskata periodā piena iepirkuma cena Latvijā attīstījās augšupejoši 2021. un 2022. gadā, bet no 2022. gada pēdējā ceturkšņa līdz 2023. gada vidum pazeminājās (sk. 2.3. att.). Nepārtrauktais ievērojams cenu kāpums ilga no 2021. gada jūlija līdz pat 2022. gada augustam, kad piena iepirkuma cena Latvijā sasniedza ne tikai augstāko līmeni pārskata periodā, bet arī visu laiku augstāko rādītāju – 49,77 EUR/100 kg. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2021. gada janvārī (tas sakrīt arī ar pārskata perioda zemāko cenas punktu) šīs cenas līmenis bija par 71 % augstāks. 2022. gada pirmajos mēnešos piena iepirkuma cena Latvijā neraksturīgi pietuvojās Eiropas Savienības vidējai piena iepirkuma cenai un februārī to pat pārsniedza par 0,4 %, tomēr turpmāk atšķirība no ES vidējās piena iepirkuma cenas atkal palielinājās, jo gada pēdējos četros mēnešos pakāpeniski sāka kristies. Straujākais samazinājums notika 2023. gada janvārī un februārī: šo divu mēnešu laikā cena nokritās kopumā par 30 % salīdzinājumā ar 2022. gada decembri un par 32 % salīdzinājumā ar cenas augstāko punktu 2022. gada augustā.

Tā kā šīs cenas svārstības ietekmē tendences kopējā pasaules piena un to produktu tirgū, cenas 2023. gadā arī citās ES dalībvalstīs piena iepirkuma attīstījās līdzīgi, tomēr sarūkot mazāk. Vienīgi Lietuvā piena iepirkuma cena piedzīvoja tādu pašu strauju un būtisku samazinājumu kā Latvijā, toties cenas kāpums Lietuvā 2023. gada otrajā pusē sākās agrāk un bija jūtāmāks.

Eiropas Savienības vidējā svaigpiena iepirkuma cena pārskata perioda beigās 2023. gada decembrī salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2021. gada janvārī bija pieaugusi par 33,7 %, augstāko punktu sasniedzot 2022. gada decembrī (58,25 EUR/100 kg).

2.3. attēls. Piena un to produktu iepirkuma cena Latvijā

Avots: Eiropas Komisija

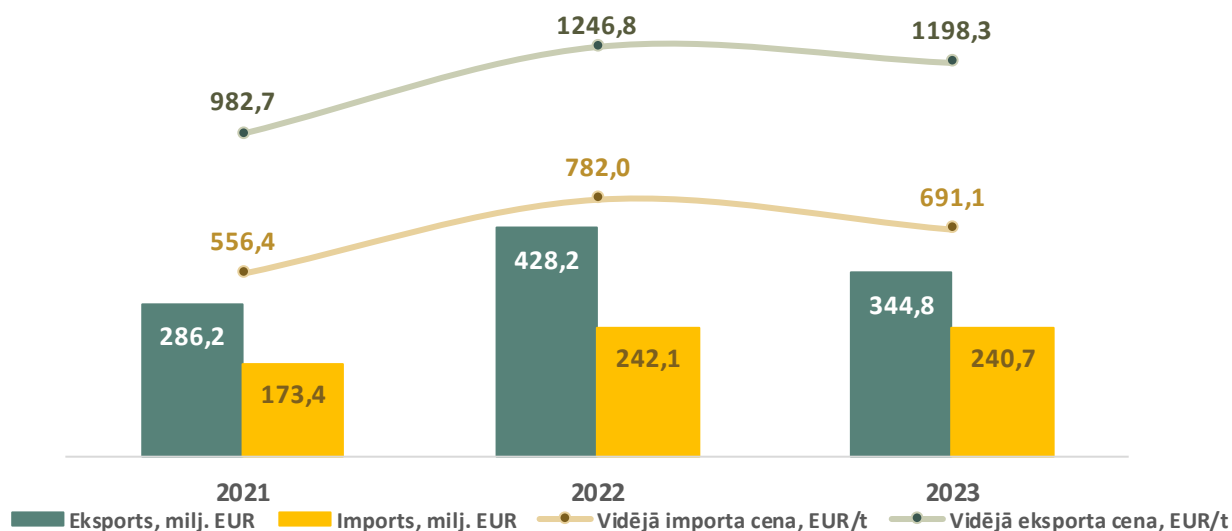
Pēc CSP datiem, Latvijā 2023. gadā vidējā piena iepirkuma cena bija 355,05 EUR/t, t. i., par 24,6 % zemāka nekā 2022. gadā un par 11,6 % augstāka nekā 2021. gadā. Piena iepirkums, pēc CSP datiem, 2023. gadā Latvijā sasniedza 829 tūkst. tonnu, kas bija par 2,2 % vairāk nekā 2022. gadā un par 2 % vairāk nekā 2021. gadā.

Ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam Latvijas ārējā tirdzniecībā ar pienu un tā produktiem 2022. gadā strauji palielinājās gan eksporta, gan importa plūsma. Tas skaidrojams galvenokārt ar piena produktu cenu paaugstināšanos kopējās tirgus situācijas ietekmē. Savukārt 2023. gadā, pazeminoties piena produktu cenām, piena un tā produktu imports un eksports, sekojot makroekonomiskajām tendencēm, diezgan ievērojami samazinājās (sk. 2.4. att.). Pārskata periodā (t. i., 2023. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu) Latvijas piena un tā produktu eksporta vērtība kopumā bija pieaugusi par 20 %, bet importa vērtība – par 39 %.

Arī vidējās eksporta un importa cenas pārskata periodā attīstījās līdzīgi piena produktu cenu tendencēm, palielinoties 2022. gadā un pazeminoties 2023. gadā. Kopumā pārskata periodā piena un to produktu eksporta vidējā cena Latvijā pieauga par 22 %, bet importa cena – par 24 %.

2.4. attēls. Piena un to produktu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Galvenais Latvijas piena produktu eksporta tirgus nemainīgi ir ES dalībvalstis, un 2023. gadā uz tām tika eksportēti 92 % visu piena produktu (vērtības izteiksmē). Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2023. gadā piena produktu eksporta īpatsvars no Latvijas uz ES dalībvalstīm pakāpās par 1,2 procentpunktiem.

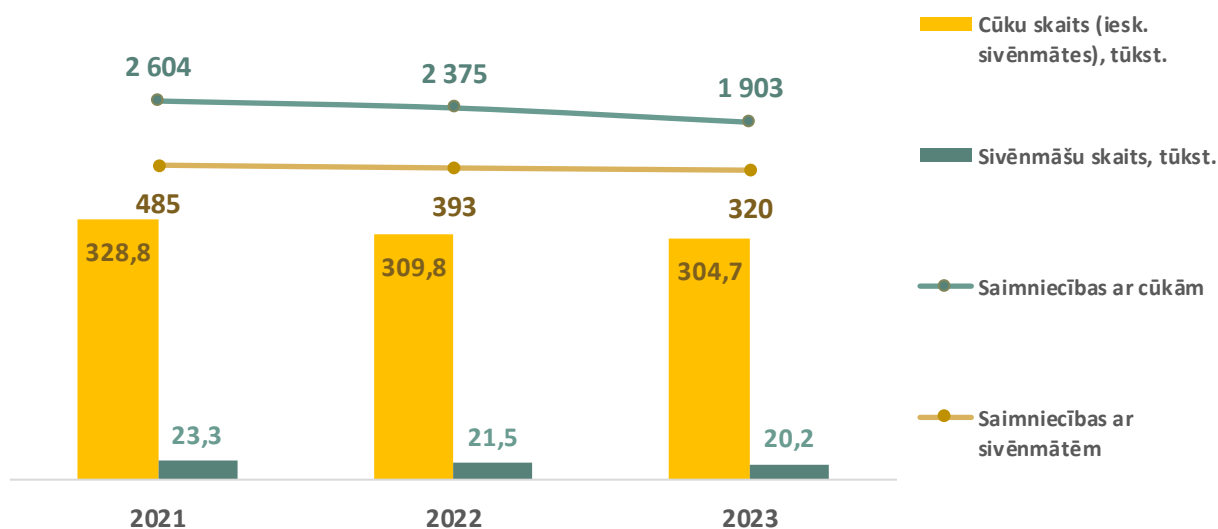
Nozīmīgāko piena un to produktu eksporta grupu veido piens un krējums. 2023. gadā no Latvijas kopumā tika eksportēts 380,29 tūkst. tonnu piena un krējuma 156,48 milj. EUR vērtībā – tie bija 45 % no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam pēc apjoma ir pazeminājies par 4 %, bet pēc vērtības palielinājies par 9 %. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir siers un biezpiens: to eksporta apjoms sasniedza 34,69 tūkst. tonnu 142,1 milj. EUR vērtībā, 2023. gadā veidojot 41 % no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksports no Latvijas pārskata periodā palielinājās par 37 % pēc vērtības un par 16 % pēc apjoma. Pārskata periodā ievērojami ir pieaudzis sviesta un piena tauku pastu eksports (par 121 % pēc apjoma un par 171 % pēc vērtības), kā arī piena pulveru un iebiezināta piena grupas produktu eksports (par 28 % pēc apjoma un par 37 % pēc vērtības). Savukārt raudzētu piena produktu eksportētais apjoms samazinājās par 20 %, to eksporta vērtībai tomēr pieaugot par 28 %. Sūkalu un to pulvera eksports saruka par 4 % pēc un par 11 % pēc vērtības.

Piens un tā produkti gandrīz pilnībā tiek importēti no citām ES dalībvalstīm, 2023. gadā importam sasniedzot 98,9 % īpatsvaru, turklāt pārskata periodā par 1,1 % palielinājās trešo valstu īpatsvars importā.

2023. gadā importētā piena un tā produktu nozīmīgākā grupa bija siers un biezpiens ar 22,56 tūkst. tonnu lielu apjomu un 105,42 milj. EUR vērtību, kas veidoja 44 % no kopējās piena un tā produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena imports Latvijā pārskata periodā palielinājās par 59 % pēc vērtības un par 26 % pēc apjoma. Pēc vērtības otras lielākās piena produktu importa grupas – piena un krējuma – imports 2023. gadā sasniedza 143,80 tūkst. tonnu apjomu un 77,21 milj. EUR vērtību, veidojot 32 % no kopējās piena un tā produktu importa vērtības Latvijā. Vēl pārskata periodā palielinājās sviesta un sviesta tauku pastu imports (par 3 % pēc apjomā un par 32 % pēc vērtības), raudzētu piena produktu imports (par 13 % pēc apjoma un par 7 % pēc vērtības), kā arī sūkalu un to pulvera imports (par 5 % pēc apjoma un par 15 % pēc vērtības). Savukārt piena pulveru un iebiezināta piena grupā imports samazinājās par 37 % pēc apjoma un par 26 % pēc vērtības.

2.3. Cūkgaļas ražošana

Cūkkopības nozares dati par 2023. gadu liecina, ka salīdzinājumā ar 2022. gadu kopējais cūku skaits ir samazinājies par 8 %, bet cūku saimniecību skaits – par 19 % (sk. 2.5. att.).

2.5. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits

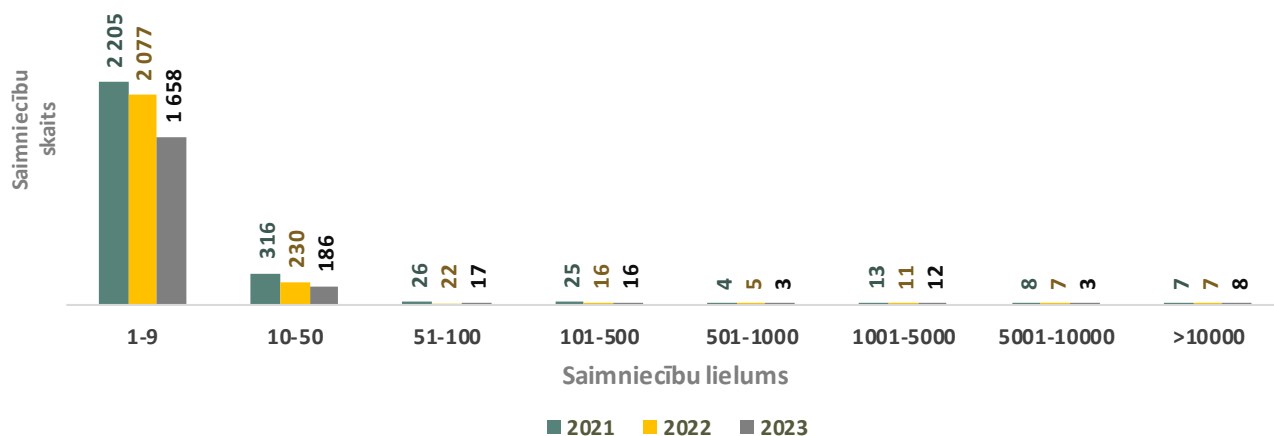
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Abu minēto gadu datu analīze ļauj secināt, ka cūku saimniecību skaits nav mainījies to saimniecību grupā, kurās tiek turēti 101 līdz 500 cūku, bet to saimniecību skaits, kurās ir vairāk par 10 000 cūkām, 2023. gadā ir palielinājies par 14 % un cūku skaits tajās – par 6 %. Vēl cūku skaita kāpums par 1 % ir vērojams tikai to

saimniecību grupā, kurās tiek turēts 1001 līdz 5000 cūku, un šo saimniecību grupā ir arī vismazākais saimniecību skaita samazinājums (– 9 %).

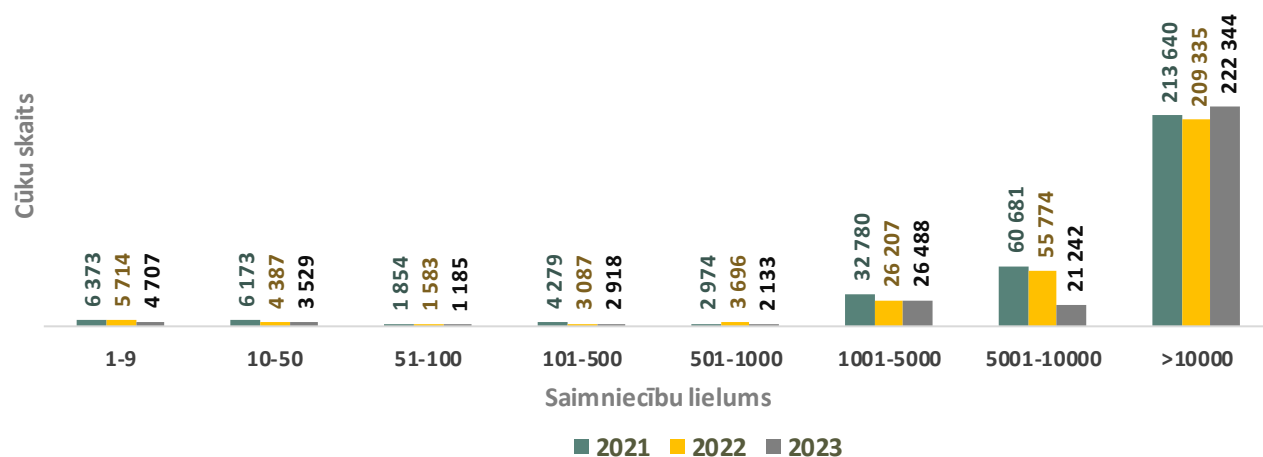
Vislielākais cūku un saimniecību skaita samazinājums ir saimniecību grupā ar 5001 līdz 10 000 cūkām, dzīvnieku skaitam sarūkot par 57 % un saimniecību skaitam – par 61 %. Arī pārējās saimniecību grupās ir vērojams gan pašu saimniecību, gan cūku skaita samazinājums. (sk. 2.6. un 2.7. att.).

2.6. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

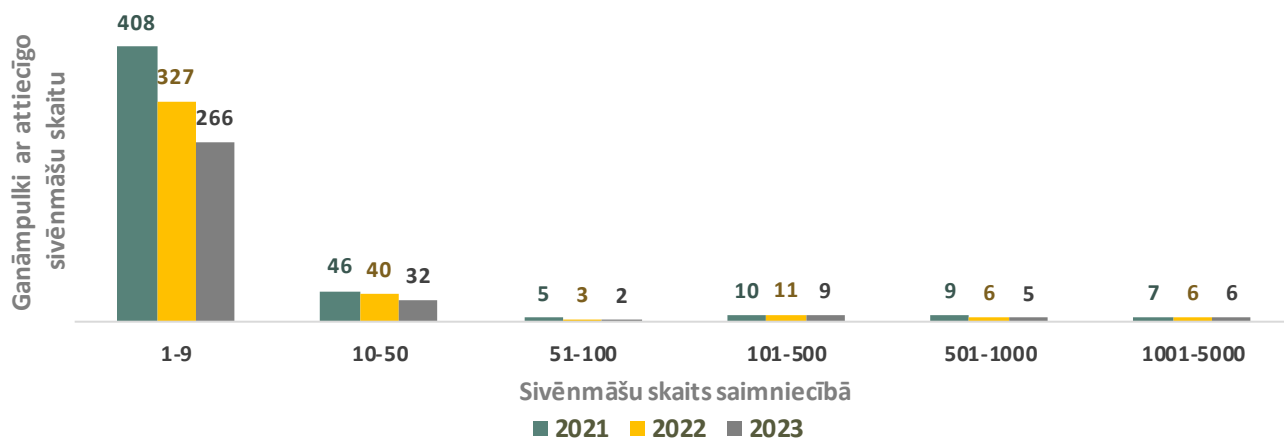
2.7. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2023.gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2022. gadu, ir vērojama gan saimniecību (par 6 %), gan sivēnmāšu (par 18 %) skaita samazināšanās.

Pozitīva tendence ir tikai to saimniecību grupā, kurās tiek turēts no 1001 līdz 5000 sivēnmāšu, jo šo dzīvnieku skaits tajās ir palielinājies par 2,5 %, turpretī pārējās grupās samazinājies gan saimniecību, gan sivēnmāšu skaits, visvairāk saimniecībās ar 10–50 un 51–100 sivēnmātēm: par 20 % mazāk kļuvis saimniecību, kurās turēts 10–50 sivēnmāšu, un līdz ar to par 26 % samazinājies šīs saimniecību grupas dzīvnieku skaits, bet vēl krasāk (par 33 %) sarūcis to saimniecību skaits, kurās bijis 10–50 sivēnmāšu, to skaitam samazinoties par 37 % (sk. 2.8. att.).

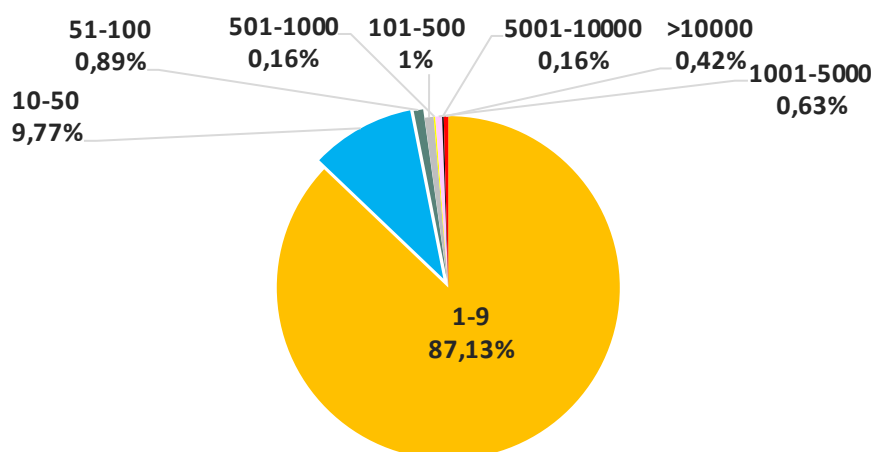

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

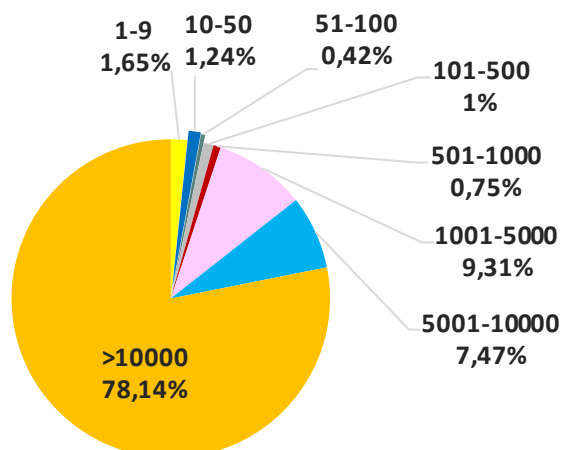
Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem arī 2023. gadā cūkkopības nozares saimniecību grupās nav notikušas būtiskas strukturālas pārmaiņas. Lielāko saimniecību daļu joprojām veido mazās saimniecības ar 1 līdz 100 cūkām – 94 %, un tikai 6 % ir lielās saimniecības, kurās ir ne mazāk par 101 cūku, toties šajās saimniecībās tiek audzēts 94 %, bet mazajās saimniecībās – vien 6 % cūku (sk. 2.9.un 2.10. att.).

2.9. attēls. Saimniecību īpatsvars ar atbilstošo cūku skaitu 2023. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

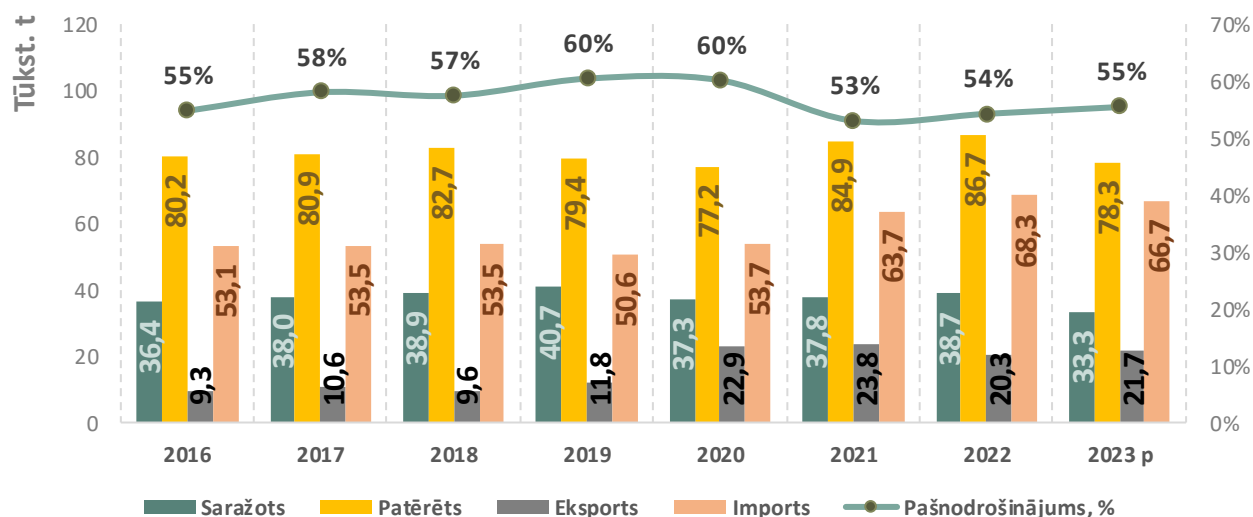

2.10. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2023. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir samazinājies par 14,0 % un patēriņš par 9,7 %. Savukārt eksports ir kāpis par 6,9 %, bet imports sarucis par 2,3 %. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2023. gadā pakāpās par vienu procentpunktu. (Sk. 2.11. att.)

p – prognoze

2.11. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Cūkkopības ciltsdarbs

Latvijā ciltsdarbu cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas – SIA “Cūku ciltsdarba centrs” un SIA “Agrosels” (turpmāk šajā nodaļā – organizācijas). Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, un tās ne vien īsteno Latvijā audzēto šķirnes un krustojuma cūku audzēšanas programmas, bet arī sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA “Cūku ciltsdarba centrs” kārtro un uztur cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes informācijas datubāzi, kārtro cūku ciltsgrāmatu un krustojuma vaislas cūku reģistru, kā arī īsteno Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu.

Cūku audzēšanas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju un uzlabot cūku pamatpopulāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības – veicināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un ķermeņa audu sastāvu. Cūkkopībā selekcijas darbs ir nozīmīgs, jo no augstākas kvalitātes vaislas dzīvniekiem tiek izaudzēts kvalitatīvāks vaislas materiāls, tāpēc cūkkopības saimniecībām ir lielāka efektivitāte un samazinās ražošanas izmaksas. Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkas un krustojuma cūkas, mazākā daudzumā – Pjetrenas un Djurokas šķirnes cūkas. 2023. gadā pārraudzībā un snieguma pārbaudē bija 54 ganāmpulki ar 20 382 sivēnmātēm un šķirnes cūkas tika audzētas septiņās saimniecībās.

Pārraudzības un snieguma pārbaudes dati liecina, ka 2023. gadā visu šķirņu sivēnmātēm uzlabojušies vidējie auglības rādītāji: Landrases šķirnes sivēnmātēm vidēji piedzima 14,6 sivēni, Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm – 15,7 sivēni un Pjetrenas šķirnes sivēnmātēm – 11 sivēnu metienā.

Salīdzinājumā ar 2022. gada rezultātiem 2023. gadā ir mainījušies jauncūku vidējie testa rezultāti. Landrases šķirnes jauncūkas 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 167 dienās – par trim dienām ilgāk nekā 2022. gadā, toties uzlabojies spēķa biezuma rādītājs (8 mm, t. i., – 2). Liesās gaļas īpatsvars (63 %) ķermenī ir uzlabojies par trim procentiem, un testa laikā nedaudz labāks bijis dzīvmasas pieaugums, t. i., 778 g diennaktī (+ 4 g).

Jorkšīras šķirnes jauncūku vidējie testa rezultāti gada laikā ir pasliktinājušies: tās 100 kilogramu dzīvmasu sasniedza 180 dienās (par sešām dienām ilgāk nekā gadu iepriekš), un dzīvmasas pieaugums testā bija 741 g diennaktī (–75 g). Uzlabojušies tikai tādi rādītāji kā spēķa biezums (7 mm, t. i., – 1) un liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos – 64 % (+ 1 %).

Pjetrenas šķirnes jauncūkām 2023. gadā bijuši labāki vidējie testa rādītāji nekā 2022. gadā: tās 100 kilogramu dzīvmasu sasniegušas 151 dienā (– 29 dienas), spēķa biezums (12 mm) un liesās gaļas īpatsvars

ķermenī (61 %) gan palicis, bet par 139 g uzlabojies jauncūku dzīvmasas pieaugums testā, sasniedzot 823 g diennaktī. (Sk. 2.4. tabulu)

2.4. tabula

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji

Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku spēka biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums, %		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
Landrases	14,2	14,6	27	27	164	167	10	8	61,2	63	774	778
Jorkšīras	15,3	15,7	27	26	174	180	8	7	63	64	816	741

Avots: SIA "Cūku ciltsdarba centrs"

2023. gadā tika organizēts atzītu Latvijas cūkkopības selekcijas organizāciju ikgadējais pasākums "Cūkkopības nozares profesionāļu diena 2023" par jaunākajām aktualitātēm un tendencēm cūkkopības nozarē. Tajā tika spriests par nozares ilgtspējas nodrošināšanas iespējām, cūku veselības un labturības jomu un nozares stratēģiju ilgtermiņā. Pasākuma laikā tika apbalvoti labākie cūku audzētāji.

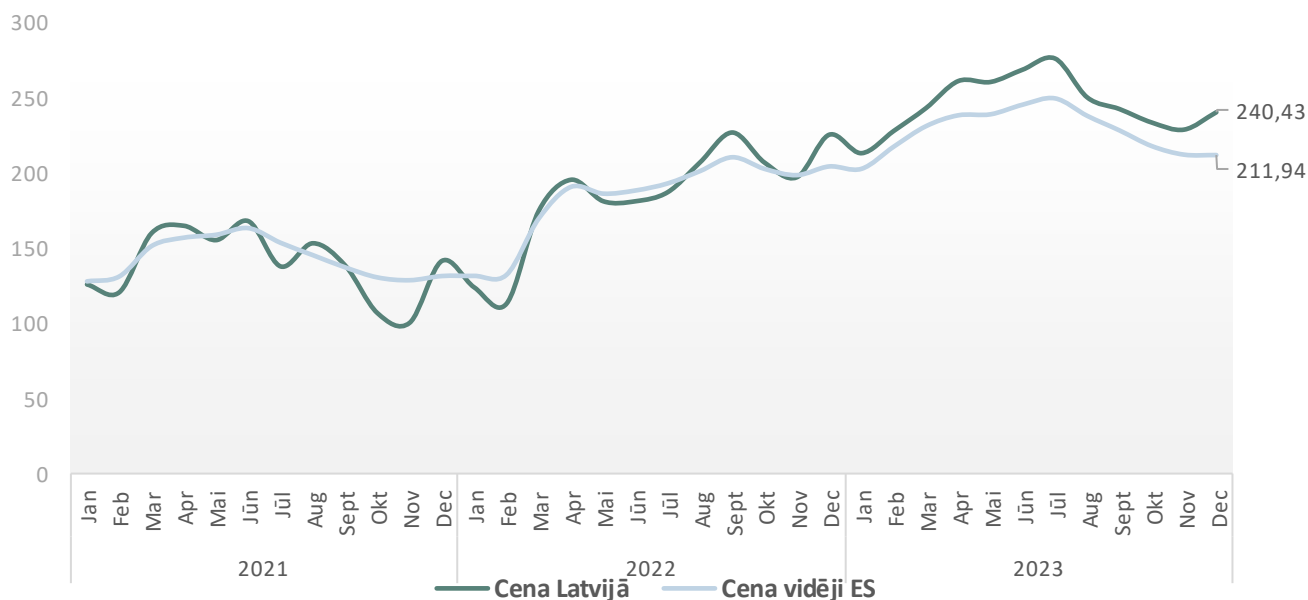
Organizāciju pārstāvji 2023. gadā piedalījās cūkkopības nozares samitā Kopenhāgenā. Tajā vadošie nozares eksperti un pētnieki divas dienas dalījās ar informāciju par jaunākajiem pētījumiem, tendencēm un inovatīviem risinājumiem, lai optimizētu sivēnmāšu atnešanās periodu. Pasaules vadošie eksperti ne vien dalījās ar zināšanām, bet arī nodeva savu pieredzi un apsprieda labāko praksi un jaunas idejas par sivēnu dzīvotspējas rādītāju uzlabošanu.

Organizācijas 2023. gadā sniedza ciltsdarba pakalpojumus, kas saistīti ar šķirnes cūku audzēšanu, izkopšanu un pavairošanu, kā arī organizēja mākslīgās apsēklošanas kursus, kuros tika izskatīti cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes, ēdināšanas un veselības jautājumi.

Cūkgaļas cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam kopumā ir bijusi augšupejoša, cenai strauji kāpjot 2022. gada pavasarī, kad pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā ievērojami palielinājās pārtikas cena vairākumā nozaru, arī cūkkopībā. 2021. gadā cūkgaļas iepirkuma cena saglabājās zem pašizmaksas, t. i., zem 170 EUR/100 kg, jo to veicināja Āfrikas cūku mēra (ĀCM) ietekme uz cūkgaļas sektoru. Viszemākā cena Latvijā bija 2021. gada novembrī – vien 100,4 EUR/100 kg jeb par 12,4 % mazāk nekā pirms gada. Turpretī 2022. gadā cenas strauji sāka kāpt, un tas turpinājās arī 2023. gada pirmajā pusē, cenai augstāko punktu sasniedzot 2023. gada jūlijā – 276,2 EUR/100 kg jeb par 47,5 % vairāk nekā 2022. gadā. Lai gan 2023. gada otrajā pusē cenas sāka nedaudz samazināties, tās joprojām saglabājas virs piecu gadu vidējā līmeņa. Līdzīga cenas attīstības tendence bija vērojama visā ES.

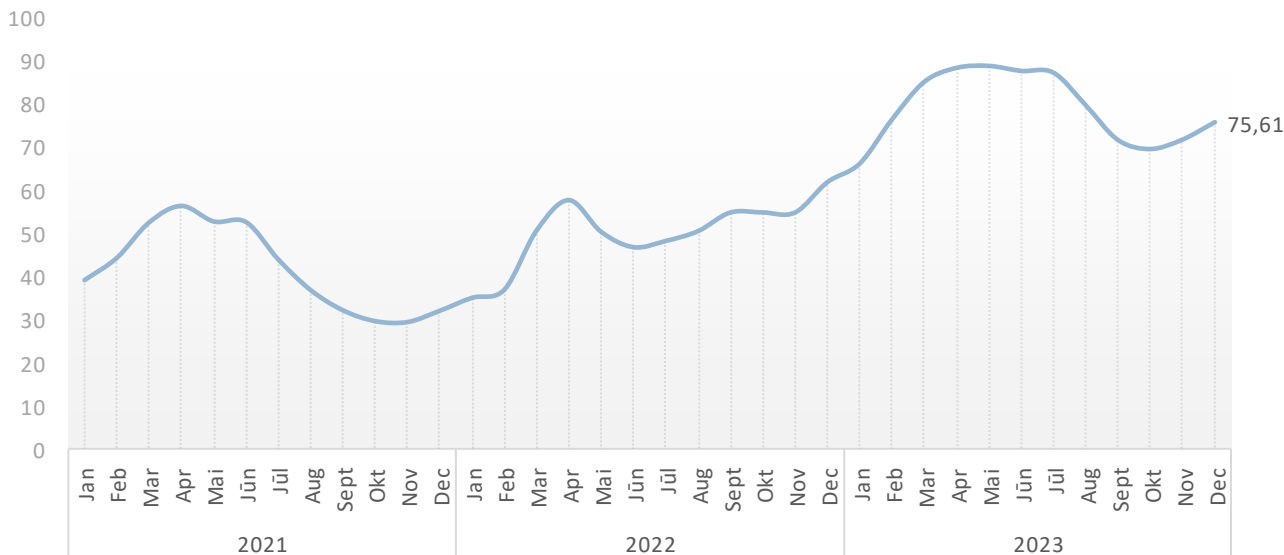
2.12. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā pārskata periodā no 2022. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim palielinājās par 94,0 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim – par 12,8 %. Savukārt ES cūkgaļas iepirkuma cena no 2022. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim palielinājās par 61,1 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim – par 4,5 %. (Sk. 2.12. att.)

Latvijā 2021. gadā cūkkopības nozari turpināja ietekmēt ĀCM izplatība, radot sarežģījumus ES cūkgaļas eksportā un izraisot iekšējā tirgus pārsātinājumu, tāpēc saglabājās salīdzinoši zems cenu līmenis. Savukārt 2022. gadā, kad Krievija uzsāka karu Ukrainā, ievērojami sadārdzinājās resursi un izejvielas, līdz ar to 2022. gada martā veicinot strauju cūkgaļas cenu kāpumu, kas turpinājās līdz pat 2023. gada jūlijam. Tīrums lēnām pielāgojoties un atgūstoties, no 2023. gada augusta līdz novembrim cena pakāpeniski samazinājās, bet joprojām saglabājās liela.

Cūkgaļas cenu tendences liecina, ka ES būtiski pakāpās arī dzīvu sivēnu cena. 2021. gada sākumā bija vērojams cenu palielinājums, kas gada vidū līdz pat novembrim atkal strauji samazinājās. Tāpat kā cūkgaļas cena, arī sivēnu cena 2022. gadā pakāpeniski pieauga, šim kāpumam turpinoties līdz pat 2023. gada maijam, kad cena sasniedza līdz tam augstāko punktu – 88,6 EUR/100 kg.

2.13. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cena Latvijā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

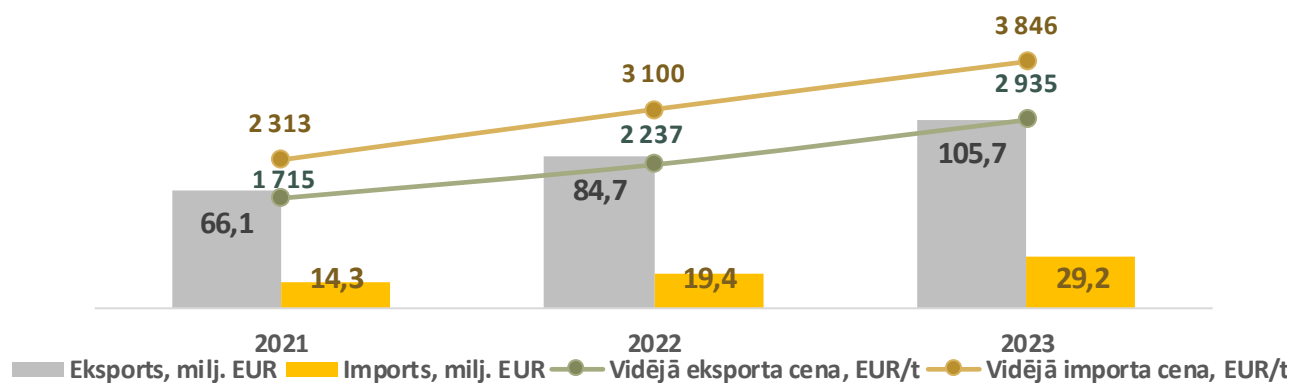
ES vidējā dzīvo sivēnu cena no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim kopumā palielinājās par 93,6 %, bet no 2023. gada janvāra līdz decembrim – par 14,6 % (sk. 2.13. att.). Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja, un no valsts tiek eksportēts tikai neliels gaļas daudzums. Pēdējā gada laikā Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir palielinājusies par 51,0 %, sasniedzot 29,2 milj. eiro. Salīdzinājumā ar 2021. gadu eksporta vērtība 2023. gadā ir palielinājusies par 104,2 %, bet 2022. gadā atšķirībā no 2021. gada tā ir pakāpusies par 35,8 %. Vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 66,3 %, bet 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 24,1 %.

Pārskata periodā cūkgaļas importa vērtība ir palielinājusies par 71,1 %: 2022. gadā – par 30,5 % un 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 31,2 % (sk. 2.14. att.).

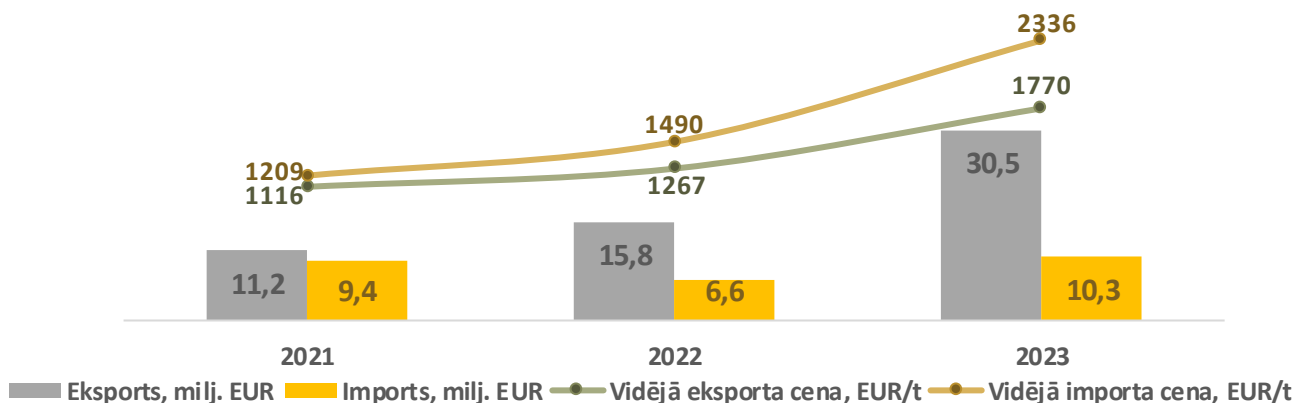

2.14. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Dzīvu cūku eksports 2021. gadā bija salīdzinoši neliels. To kavēja ES iekšējā tirgū esošā pārprodukcija, kas bija izveidojusies ne tikai Covid-19 ietekmē, bet arī galvenokārt lielo eksportētājvalstu cūkgaļas un dzīvo cūku eksportam ĀCM radīto sarežģījumu dēļ. Turpretī 2022. un 2023. gadā eksporta vērtība palielinājās, jo to ievērojami veicināja cūkgaļas cenu kāpums. Salīdzinājumā ar 2022. gadu dzīvu cūku eksporta vērtība 2023. gadā ir palielinājusies par 92,9 %. Savukārt 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu eksporta vērtība palielinājās par 41,1 % (Sk. 2.15. att.)

Līdz ar eksporta vērtības kāpumu 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu dzīvu cūku vidējā eksporta cena ir palielinājusies par 56,8 % un abu gadu laikā pārskata periodā kopumā – par 93,3 %.

2.15. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports

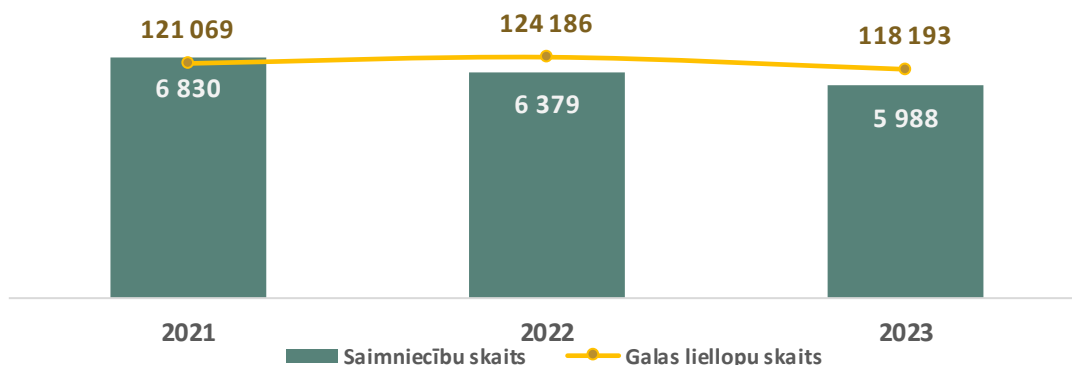
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Savukārt dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir palielinājusies par 9,4 %, bet 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 56,1 %. Cūkas lielākoties tiek importētas tikai kaušanai.

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Pēc Lauksaimniecības datu centra (LDC) datiem, 2023. gadā kopumā bija 13 281 liellopu saimniecības ar 368 094 liellopiem, to skaitam salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinoties par 5,9 %.

No kopējā liellopu skaita 118 193 tīršķirnes un gaļas šķirnes krustojuma liellopi (turpmāk – gaļas liellopi) tika audzēti 5988 saimniecībās. Atšķirībā no iepriekšējā gada gaļas liellopu saimniecību skaits ir par 6,1 %, bet dzīvnieku skaits tajās – par 4,8 %. (Sk. 2.16. att.)

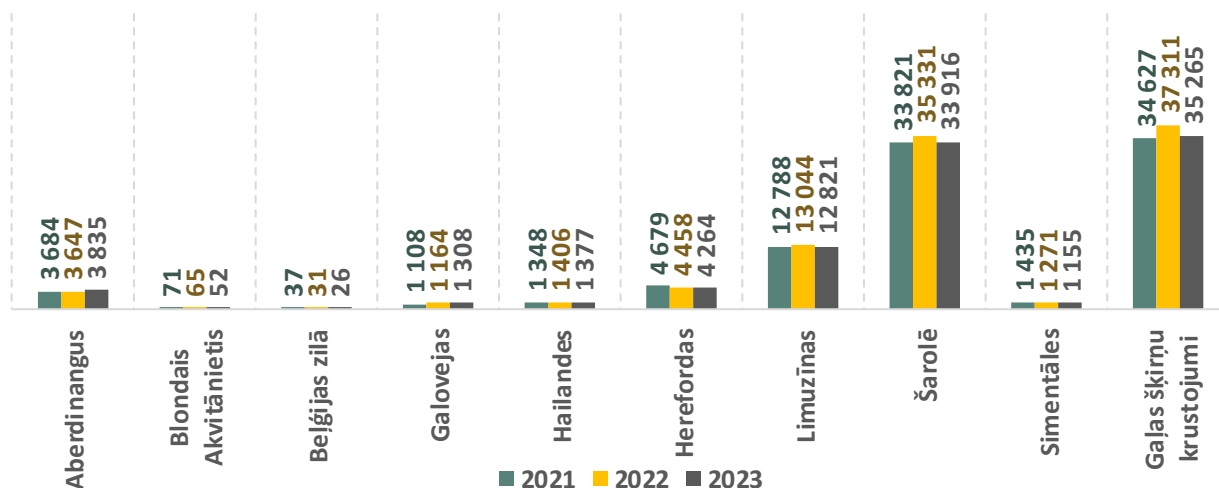
2.16. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2023. gada datus par gaļas šķirnēm un tos salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir vērojams gan gaļas šķirņu liellopu (par 2,8 %), gan gaļas šķirņu krustojumu liellopu (par 5,5 %) skaita samazinājums.

No gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Šarolē šķirnes liellopi, kuru skaits salīdzinājumā ar 2022. gadu ir samazinājies par 4 %. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2023. gadā dzīvnieku skaits ir palielinājies Galovejas (12 %) un Aberdinangus (5 %) šķirnei, bet samazinājies pārējām šķirnēm – Herefordas (4 %), blondā akvitanieša (20 %), Hailandes (2 %), Limuzīnas (2 %), Simentāles (9 %) un Beļģijas zilajai (16 %) šķirnei. (Sk. 2.17. att.)

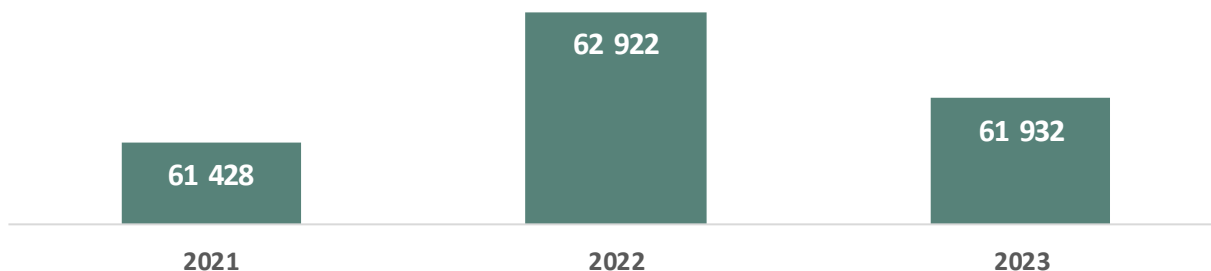

2.17. attēls. Gaļas liellopu skaita pārmaiņas pa šķirnēm

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Salīdzinājumā ar 2022. gadu zīdītājgovju skaits 2023. gadā ir samazinājies par 1,5 %. (Sk. 2.18. att.)

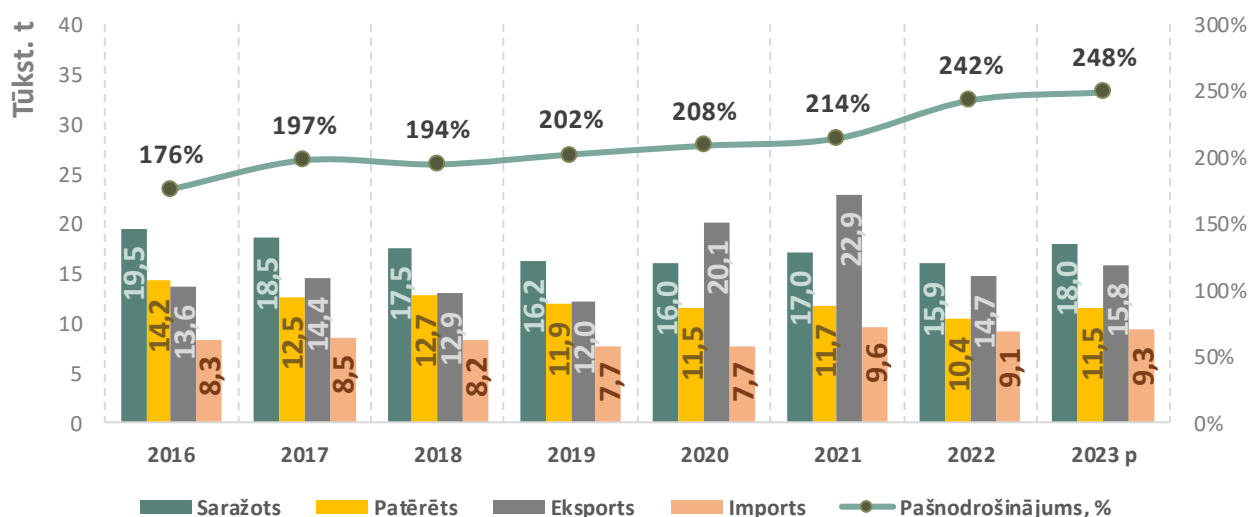

2.18. attēls. Zīdītājgovju skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 13,2 % un produktu patēriņš – par 10,5 %. Liellopu gaļas eksports palielinājās par 7,9 % un imports – par 1,7 %, bet pašnodrošinājums ar liellopu gaļu un tās produktiem – par sešiem procentpunktiem. (Sk. 2.19. att.)

p – prognoze

2.19. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

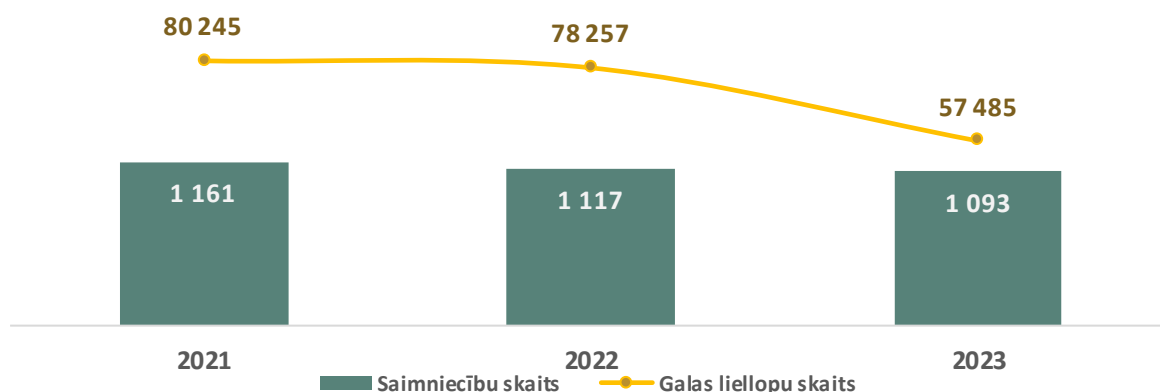

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī koordinē SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība”. Tās abas īsteno vienotu Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu, sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus šķirnes liellopu audzētājiem, kārtro ciltsgrāmatu, organizē gaļas šķirņu liellopu snieguma pārbaudi, kā arī sertificēto personu apmācību un seminārus, kā arī citus izglītojošus seminārus un šķirnes dzīvnieku izstādes un izsoles.

SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” 2023. gadā sadarbojās ar 484 gaļas šķirņu liellopu pārraudzībā esošām saimniecībām. No tām gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu īstenoja 43 saimniecības, kas audzē tīršķirnes dzīvniekus, lai ganāmpulku veidotu konkrēta šķirnes, un jau ir attīstījušās līdz ceturtās pakāpes (93,75 %) šķirnības dzīvniekiem. Savukārt SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” 2023. gadā sadarbojās ar 664 gaļas šķirņu liellopu pārraudzībā esošām saimniecībām, no kurām gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu īstenoja 51 saimniecība.

2023. gadā gaļas liellopu pārraudzībā bija iesaistījušās 1093 saimniecības ar 57 486 gaļas šķirnes liellopiem. Tādējādi bija par 2 % saimniecību un par 26,5 % gaļas šķirnes liellopu mazāk nekā 2022. gadā (sk. 2.20. att.).

2.20. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2023. gadā vislielākais dzimšanas svars no pārraudzībā esošajiem gaļas liellopiem ir bijis Šarolē šķirnes (42,4 kg) un Simentāles šķirnes (42,3 kg) dzīvniekiem. Vislabākais rezultāts dzīvnieka atšķiršanas brīdī, t.i., vismazākais vecums (199 dienas) un 251 kilogramu liels svars, bija Limuzīnas šķirnes dzīvniekiem.

2.5. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos

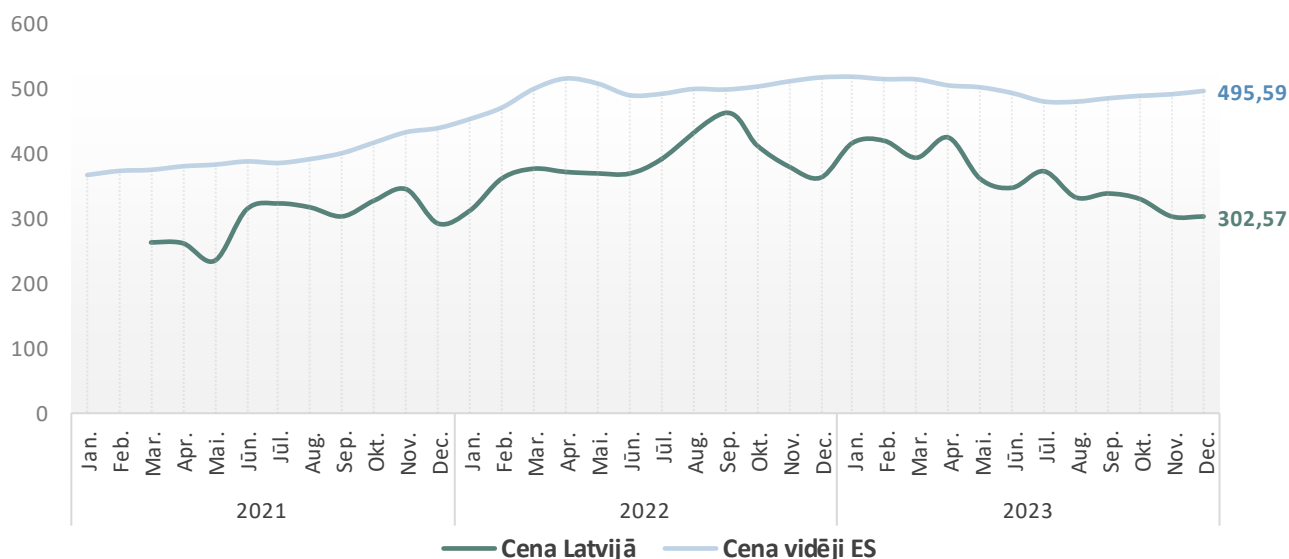
Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (korigētais)			Gada svars, kg (korigētais)		
	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.
Gads												
Aberdinangus	38,3	38,1	37,6	196	206	200	249,6	250,6	247	349,2	338,1	341,4
Blondais akvitanietis	40,4	40	0	181	227	249	233,1	287,7	285,5	359,5	353,9	361
Galovejas	30,3	31,2	30,3	199	205	207	164,2	167,4	173,3	244,6	244,8	254,8
Hailandes	27,7	28,4	29,	206	207	204	158,9	188	176,2	245,2	234,7	247,6
Herefordas	39,0	39,1	38,9	203	201	204	246,4	246,8	251	338,4	350,4	343
Limuzīnas	40,4	40,5	40,3	197	198	199	252,1	250,8	251	357,4	360,8	357,8
Simentāles	40,4	41,1	42,3	200	198	205	276,0	271,4	285,9	397,9	376,2	387,5
Šarolē	42,4	42,5	42,4	199	201	200	266,6	267,9	263,3	371,9	377,8	369,5
Gaļas šķirņu krustojumi	40,6	40,8	40,9	195	199	197	256,6	258	254,7	355,4	362,6	352,4

Avots: LDC

Liellopu gaļas cenas

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam Latvijā saglabājās mazāka liellopu gaļas iepirkuma cena nekā vidēji ES. Tas ir skaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā – tas Latvijā joprojām ir zemāks nekā ES kopumā. Tomēr visumā cena Latvijā pārskata periodā attīstījās līdzīgi kā Eiropā. 2020. gadā pieprasījumam pēc liellopu gaļas samazinoties saistībā ar Covid-19 pandēmijas ierobežošanai ieviestajiem ierobežojumiem, 2021. gadā pēc ierobežojumu atcelšanas pieprasījums atkal palielinājās, tostarp eksporta tirgos, ceļoties arī liellopu liemeņu cenai. Šī tendence turpinājās vēl 2022. gada pirmajā pusgadā, bet pēc tam cenas stabilizējās vai pat samazinājās.

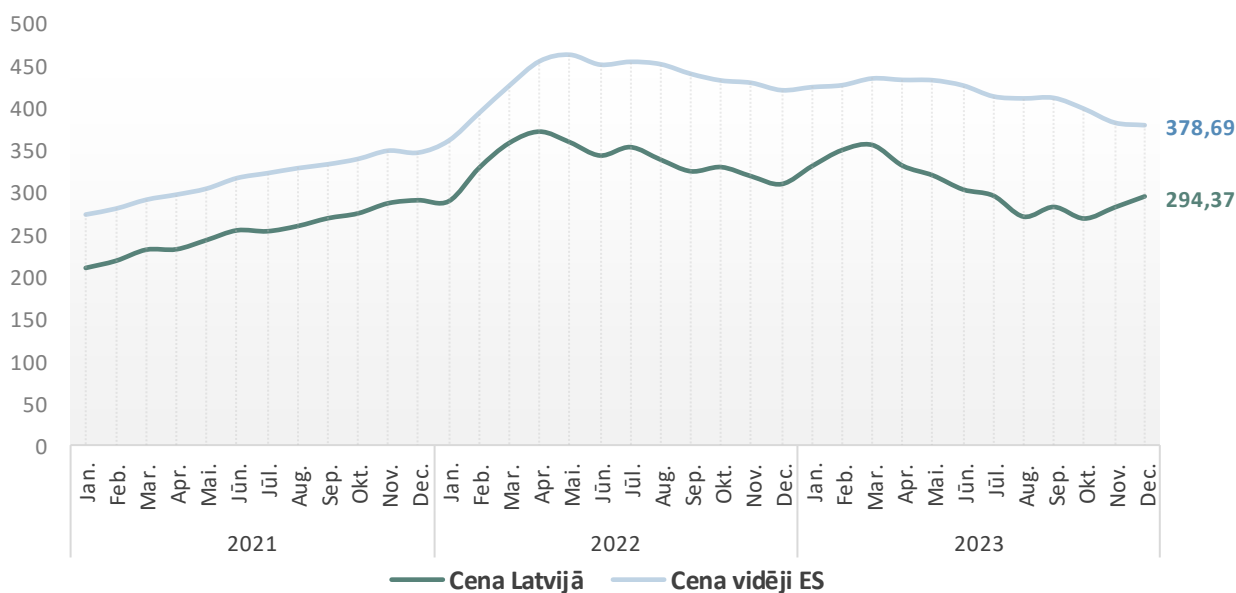

2.21. attēls. A kategorijas (bulļu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim bija palielinājusies par 30,5 %, bet pārskata perioda pēdējā gadā (2023.) no janvāra līdz decembrim tā pazeminājās par 27,2 %. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim palielinājās par 35,3 % un 2023. gadā no janvāra līdz decembrim pazeminājās par 4,2 % (sk. 2.21. att.).

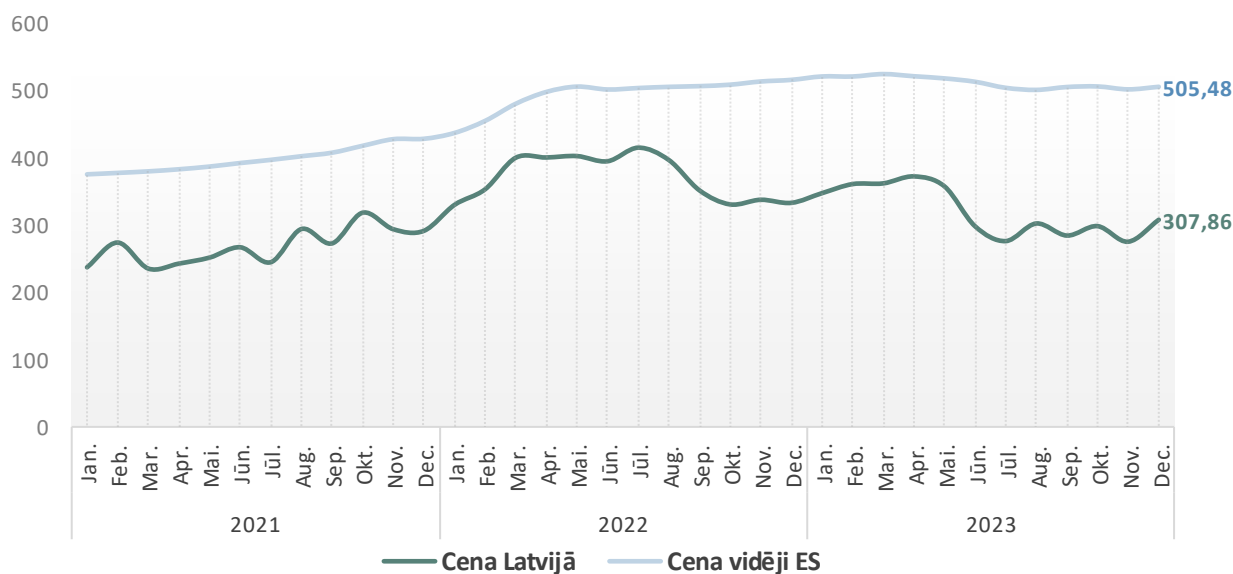
D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim pacēlās par 40,4 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājās par 10,8 %. ES kopumā vidējā govju liemeņu cena no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim pakāpās par 38,8 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim cena saruka par 10,6 % (sk. 2.22. att.).

2.22. attēls. D kategorijas (govju) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Pārskata perioda no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pakāpās par 29,8 % un vidēji ES – par 34,7 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim tā pazeminājās gan Latvijā (par 11,4 %), gan visā ES (par 3 %). (Sk. 2.23. att.)

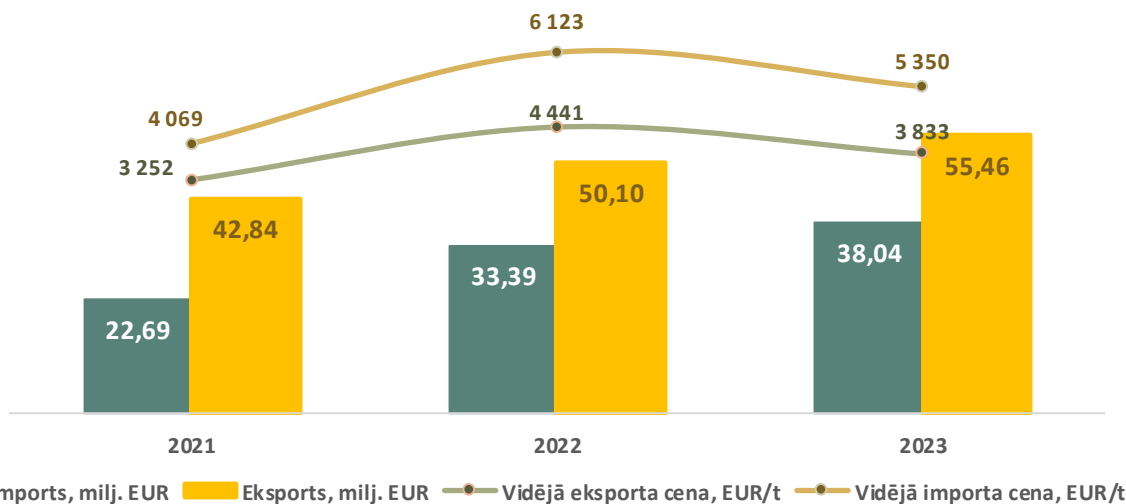
2.23. attēls. E kategorijas (telīšu) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Liellopu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir pozitīva. Gan liellopu gaļas eksports, gan imports pārskata periodā viszemāko līmeni sasniedza 2021. gadā, un to vēl var saistīt ar Covid-19 ierobežojumu ietekmi. Savukārt gan 2022., gan 2023. gadā, atjaunojoties tirgus pieprasījumam, tirdzniecības plūsmas palielinājās. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu liellopu gaļas eksporta vērtība paaugstinājās par 29,5 %, bet importa vērtība – par 67,6%, savukārt salīdzinājumā ar 2022. gada tās eksporta vērtība pakāpās par 10,7 % un importa vērtība – par 13,9 %. (Sk. 2.24. att.)

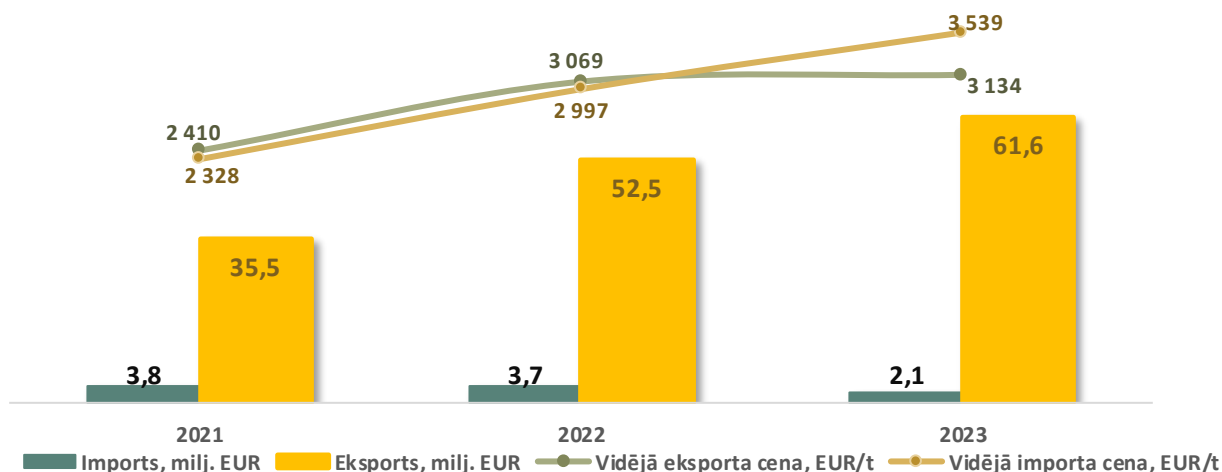

2.24. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Mazliet atšķirīgastenedencespārskata periodā bija vērojamas gan liellopu gaļas vidējā eksporta, gan vidējā importa cenā, abiem rādītājiem kāpjot tikai 2022. gadā, bet 2023. gadā atkal krītoties. Tādējādi 2023. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu liellopu gaļas vidējā eksporta cena bija palielinājusies par 17,9 % un vidējā importa cena – par 31,55 %, bet salīdzinājumā ar 2022. gadu vidējā eksporta cena bija pazeminājusies par 13,7 % un vidējā importa cena – par 12,6 %.

Dzīvi liellopi Latvijā tiek importēti maz, un to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan zema. Savukārt dzīvu liellopu eksports ir nozīmīgs noiets Latvijas liellopu audzētājiem. Laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam liellopu importa vērtība pazeminājās par 44,7 %, bet toties eksporta vērtība pakāpās par 73,6 %. (Sk. 2.25. att.)

2.25. attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

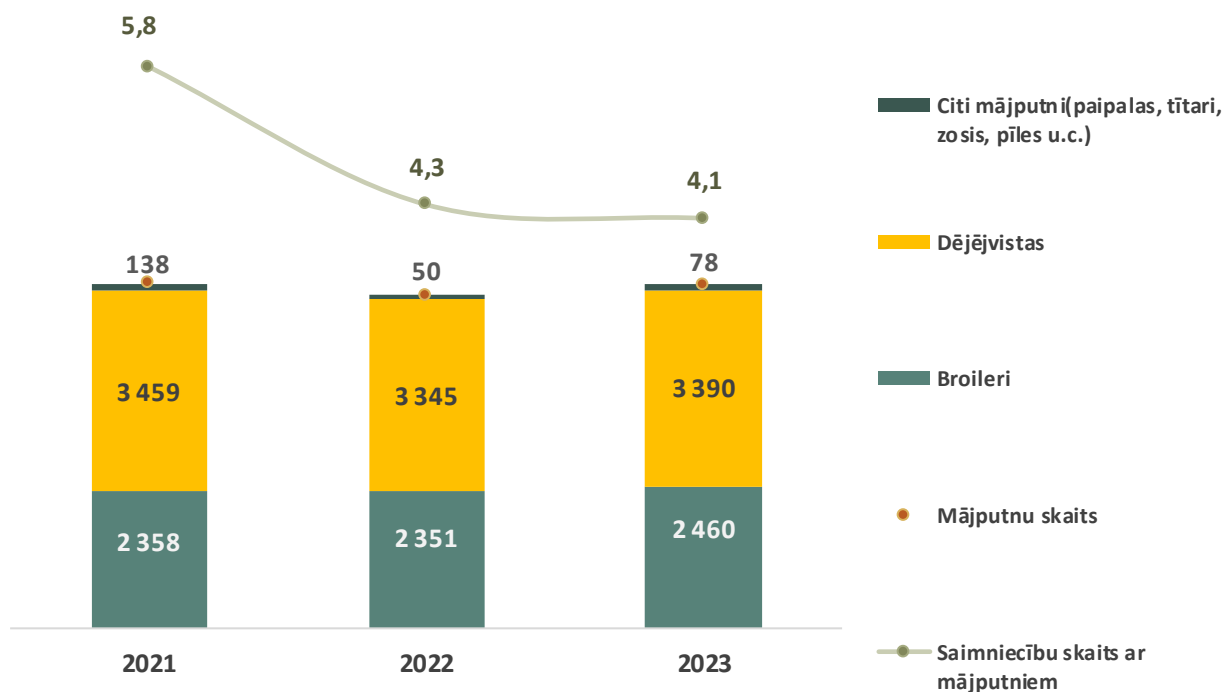
Laikā no 2021. līdz 2023. gadam dzīvu liellopu vidējā eksporta cena cēlās par 30 %, bet vidējā importa cena – par 52 %.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas pēc konvencionālās, kā arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas noteikumiem. Pieprasījums pēc putnkopības produkcijas, īpaši pēc laukos brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām, arvien palielinās. Mājputnu audzēšanu iespējams attīstīt gan kā ražojošu papildnozari gandrīz jebkurā lauku saimniecībā, gan kā tūrisma nozari, jo tā ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši nelielu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt mazo uzņēmējdarbību. Latvijā tiek audzētas ne vien dējējvistas un broileri, bet arī citi mājputni – paipalas, tītari, strausi, pīles, zosis, pārļu vistiņas – gan olu, gan gaļas ieguvei. Turklāt, liekot lietā radošu pieeju, lietderīgi tiek izmantoti arī citi mājputnu audzēšanas blakusprodukti, lai izgatavotu kosmētiku, rotaslietas, spilvenus, segas un dažādus aksesuārus.

Līdz ar izaugsmes iespējām nozare tomēr saskaras arī ar sarežģījumiem, un viens no tiem ir putnu gripa, kas mājputnus apdraud gandrīz visu gadu, tāpēc uzņēmumiem ir jāturpina strādāt pie biodrošības standartu saglabāšanas un uzlabošanas.

Kā liecina LDC dati, 2023. gadā Latvijā bija reģistrēti 5928,2 miljoni mājputnu, kas ir par 3,2 % vairāk nekā gadu iepriekš (sk. 2.26. att.).

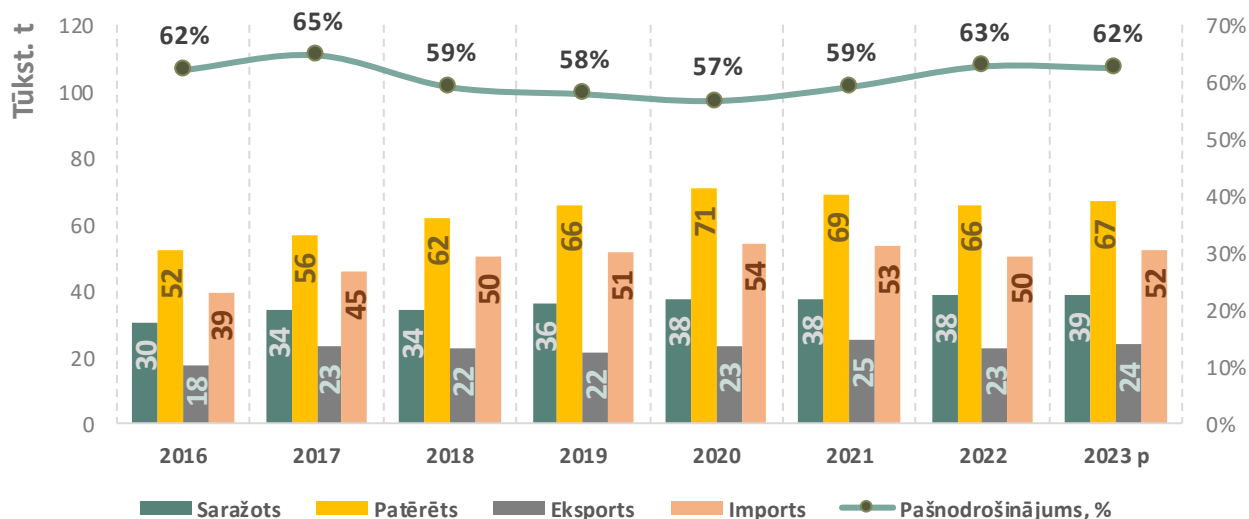

2.26. attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits, tūkst.

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot LDC datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var konstatēt, ka 2023. gadā dējējvistu skaits ir palielinājies par 1,3 % un broileru skaits – par 4,6 %. Vislielākais reģistrēto putnu skaita pieaugums – 57 % – ir vērojams citu mājputnu grupā. To saimniecību skaits, kurās tiek turēti mājputni, 2023. gadā samazinājās par 2,3 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš.

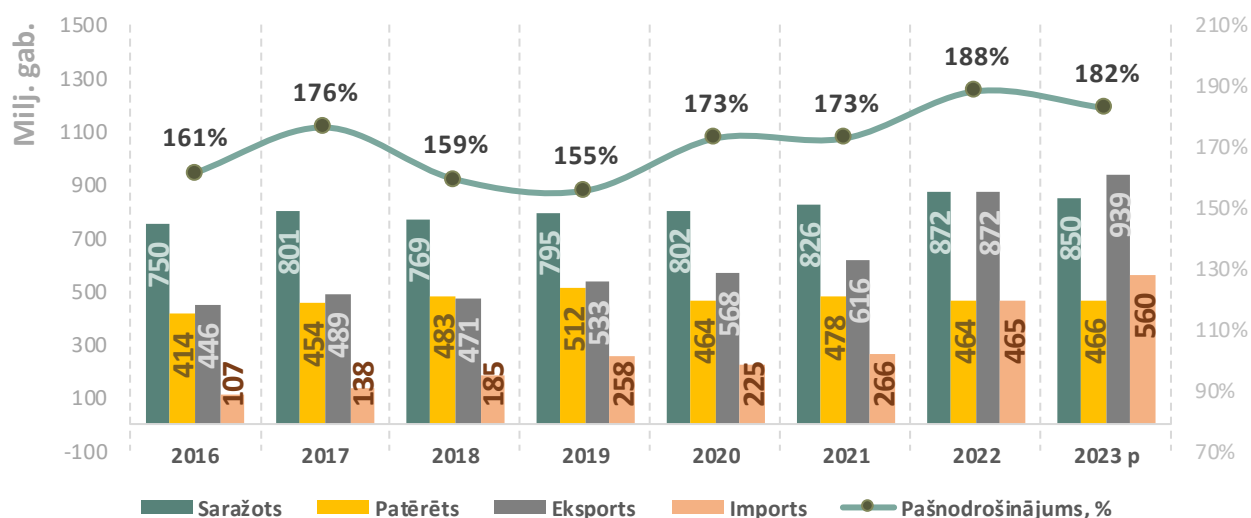

p – prognoze

2.27. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu mājputnu gaļas produktu ražošana ir palielinājusies par 0,5 %, patēriņš – par 2,2 %, eksports – par 4,1 % un imports – par 3,0 %, bet pašnodrošinājums ir samazinājies par 0,3 procentpunktiem. (Sk. 2.27. att.)

p – prognoze

2.28. attēls. Olu un to produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

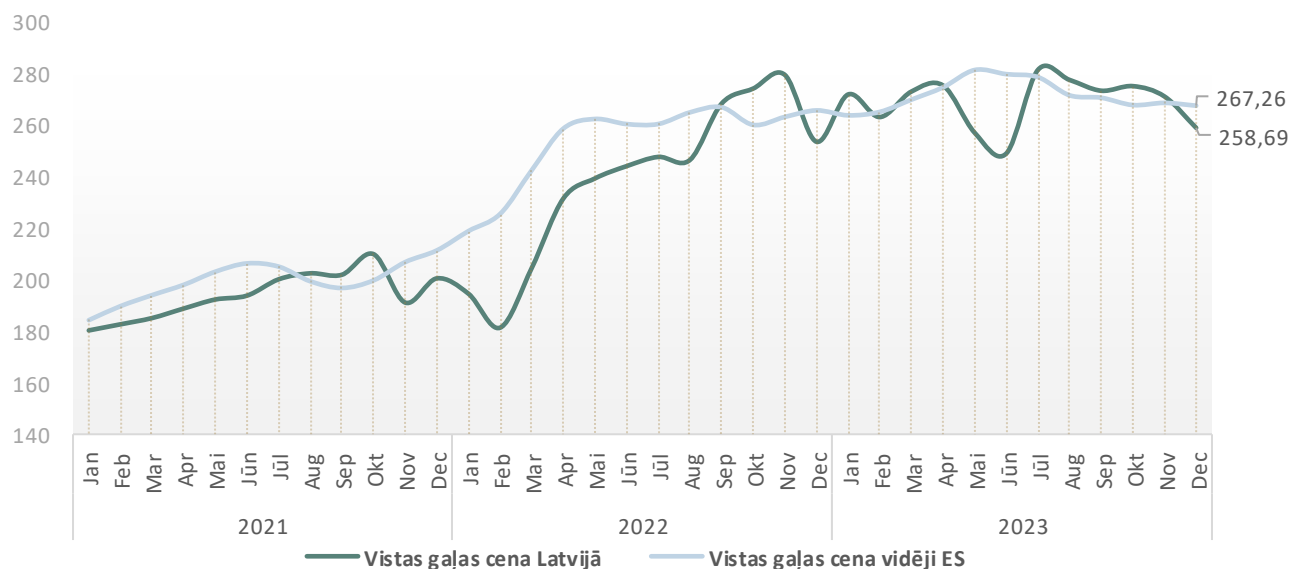
2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu olu un to produktu ražošana ir samazinājusies par 2,6 %, arī pašnodrošinājums sarūkot par sešiem procentpunktiem, toties ir palielinājies patēriņš (par 0,4 %), eksports (par 7,7 %) un imports (par 20,3 %). (Sk. 2.28. att.)

Putnu gaļas cena

Putnu gaļas vidējā iepirkuma cena pēdējo divu gadu periodā ir ievērojami kāpusi. Tāpat kā citās nozarēs, arī putnkopībā pēc Krievijas 2022. gada februārī uzsāktā kara resursu izmaksas strauji pieauga un līdz ar to kāpa produkcijas cena, turklāt to papildus veicināja arī putnu gripas izplatība un ražošanas samazināšanās lielajās ES ražotājvalstīs. Līdzīga cenas attīstības tendence bija novērojama visā ES. (Sk. 2.29. att.)

Latvijā putnu gaļas cena pārskata periodā no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim ir palielinājusies par 43,5 %, tomēr 2023. gadā no janvāra līdz decembrim tā samazinājās par 4,8 %. Savukārt visā ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim kopumā palielinājās par 45,1 % un 2023. gadā no janvāra līdz decembrim – par 1,4 %.

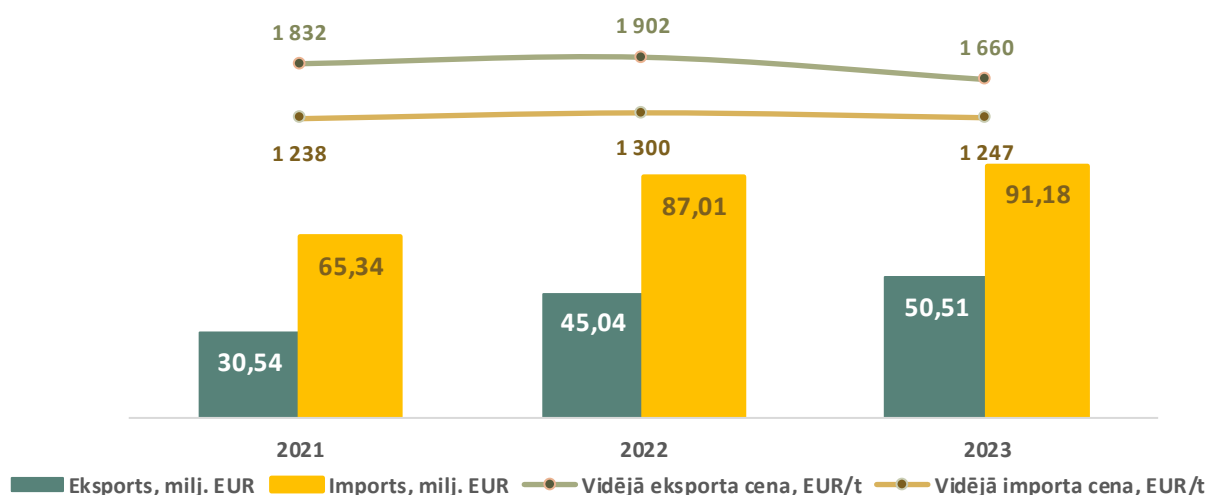
2.29. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cena Latvijā un ES kopumā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijai svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas ārējās tirdzniecības balance pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, importa vērtībai ievērojami pārsniedzot eksporta vērtību, taču gan eksporta, gan importa vērtība ik gadu kāpj (sk. 2.30. att.). Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā putnu gaļas eksporta vērtība palielinājās par 12,1 % un importa vērtība – par 4,8 %, sasniedzot augstāko punktu pārskata periodā, lai gan Latvijā kopumā putnu gaļas eksporta cena samazinājās par 12,7 % un importa cena – par 4,1 %.

2.30. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports

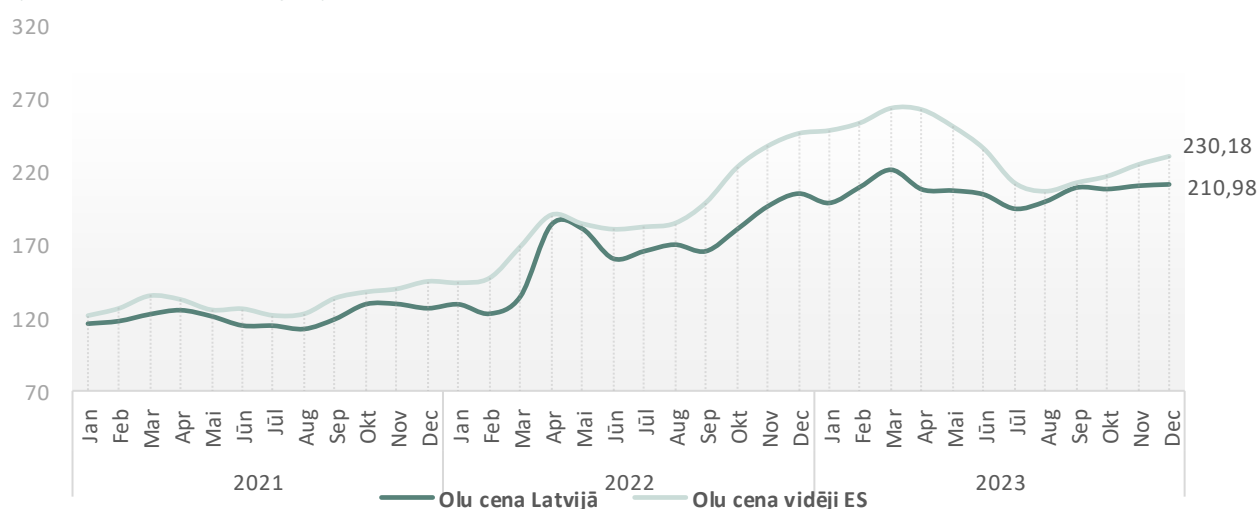
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Olu cena

2021. gadā olu cenas vidēji ES, tostarp Latvijā, bija diezgan stabilas, bet, tāpat kā citas nozarēs, tās strauji palielinājās pēc Krievijas 2022. gada februārī uzsāktā kara Ukrainā, 2023. gada martā sasniedzot maksimumu (Latvijā – 220,96 EUR/100 kg, vidēji ES – 263,07 EUR/100 kg). Šo cenas kāpumu daļēji ietekmēja arī putnu gripas izplatības ietekmē samazinātais ražošanas apjoms vairākās nozīmīgās ES ražotājvalstīs. (Sk. 2.31. att.)

Pārskata periodā no 2021. gada janvāra līdz 2023. gada decembrim olu cena Latvijā ir palielinājusies par 82,1 % un ES kopumā – par 89,7 %, bet 2023. gadā no janvāra līdz decembrim Latvijā tā pacēlās par 6,4 %, turpretī visā ES samazinājās par 7,1 %.

2.31. attēls. Olu cena Latvijā un pārējā ES, EUR/100 kg

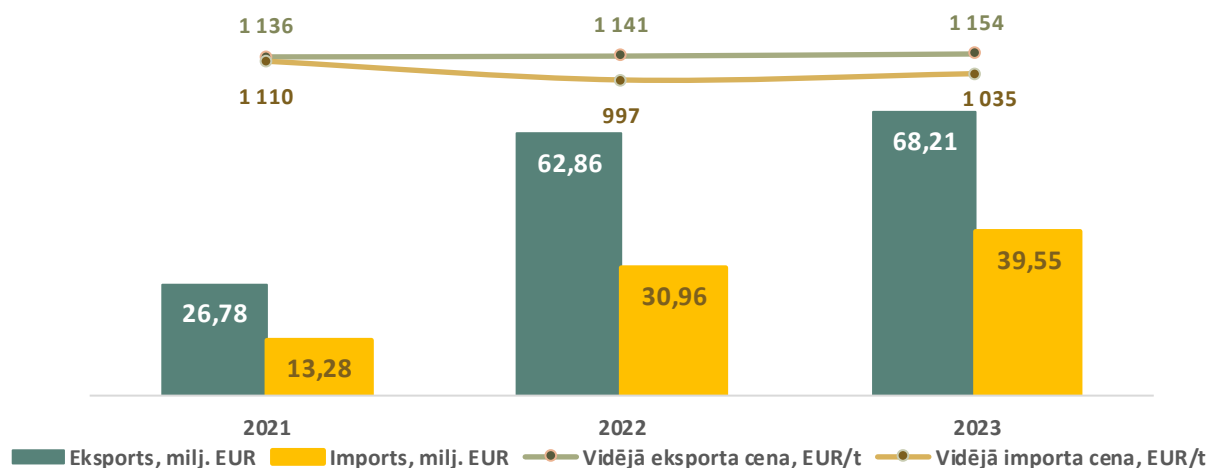
Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2021. gada līdz 2023. gadam saglabājās pozitīva, eksporta apjomam izteikti pārsniedzot importa apjomu (sk. 2.32. att.).

Kopumā no 2021. līdz 2023. gadam Latvijas olu eksports palielinājās par 154,7 % un imports – par 197,8 %. Savukārt 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu olu eksporta vērtība pieauga par 8,5 %, bet importa vērtība – par 27,7 %.

2.32. attēls. Olu eksports un imports

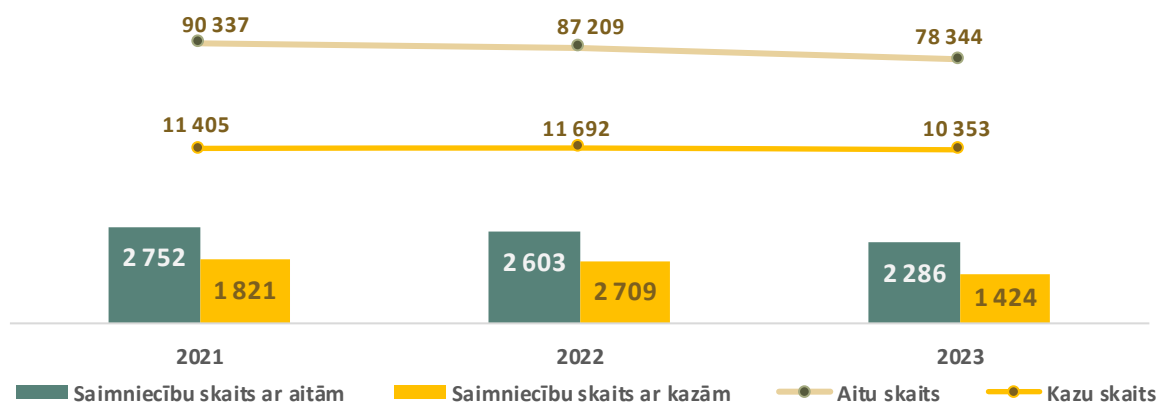
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tāpat pārskata periodā par 3,8 % ir palielinājusies olu vidējā importa cena un par 1,1 % – to vidējā eksporta cena.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība

Analizējot 2023. gada datus par aitkopības nozari, jāsecina, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies gan saimniecību (par 12,2 %), gan aitu skaits (par 10,2 %). 2023. gadā bija 2286 saimniecības ar 78 344 aitām. (Sk. 2.33. att.)

Kazkopības nozares 2023. gada datu analīze un salīdzinājums ar 2022. gada datiem rāda, ka kopējais kazu skaits samazinājies par 11,4 % un saimniecību skaits – par 20 %. 2023. gadā bija 1424 saimniecības, kurās kopumā tika turētas 10 353 kazas. (Sk. 2.33. att.)

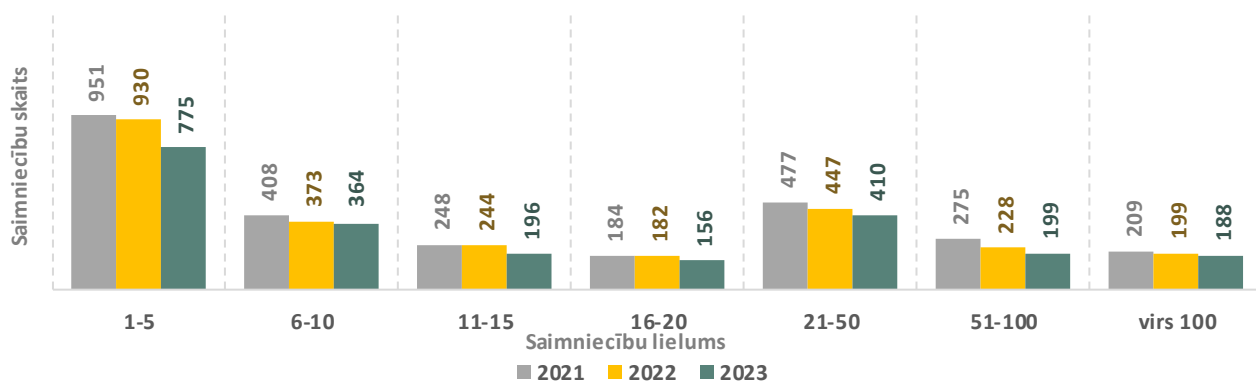

2.33. attēls. Aitu un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2.34. attēlā redzamo aitu saimniecību struktūru, var secināt, ka 2023. gadā turpināja samazināties saimniecību skaits, bet mazās saimniecības ar 1–5 aitām joprojām veido lielāko īpatsvaru – 33,9 % – no kopējā saimniecību skaita.

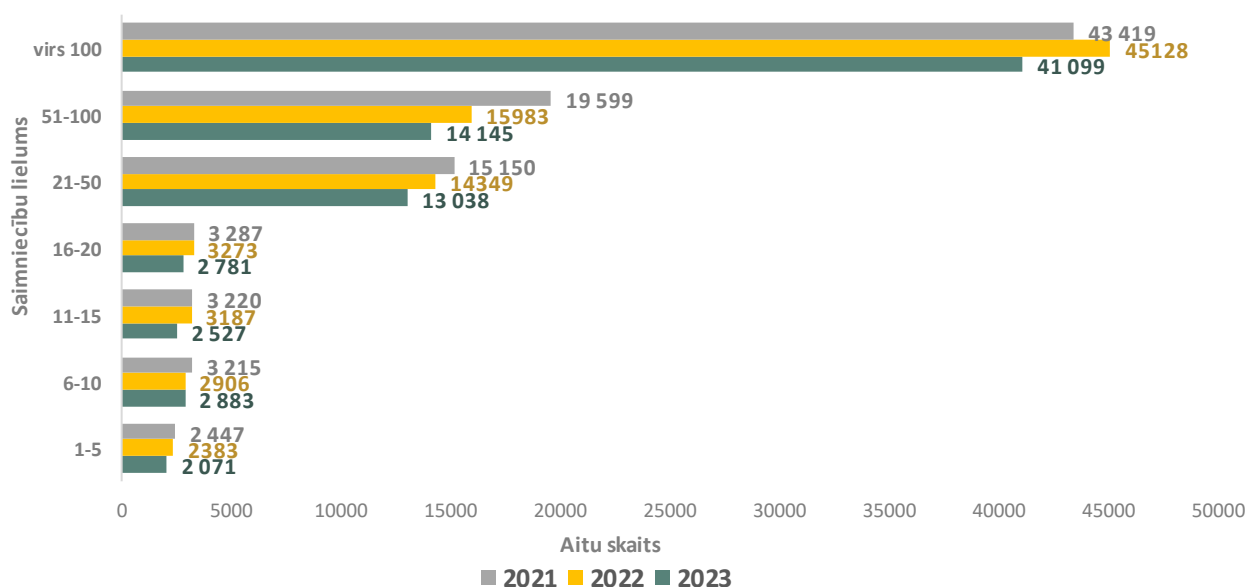

2.34. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2.35. attēla dati par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās liecina, ka 2023. gadā ir turpinājies samazināties aitu skaits gandrīz visās saimniecību grupās, viskrasāk – saimniecībās, kurās ir vairāk nekā 100 aitu (par 11,5 %), taču šajās saimniecībās joprojām tika turēts visvairāk dzīvnieku – 52,5 % no kopējā aitu skaita.

2.35. attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Kazkopības nozarē 87 % kazu tiek turēts mazajās saimniecībās ar 1–10 kazām, kuru skaits kopumā gan salīdzinoši nav liels – 39 %. (Sk. 2.6. tab.) Saimniecībās, kurās ir vismaz 21 kaza, tiek turēti 49 % dzīvnieku. 2023. gadā vidējais kazu skaits saimniecībā saglabājies iepriekšējo gadu līmenī – sešas kazas.

2.6. tabula

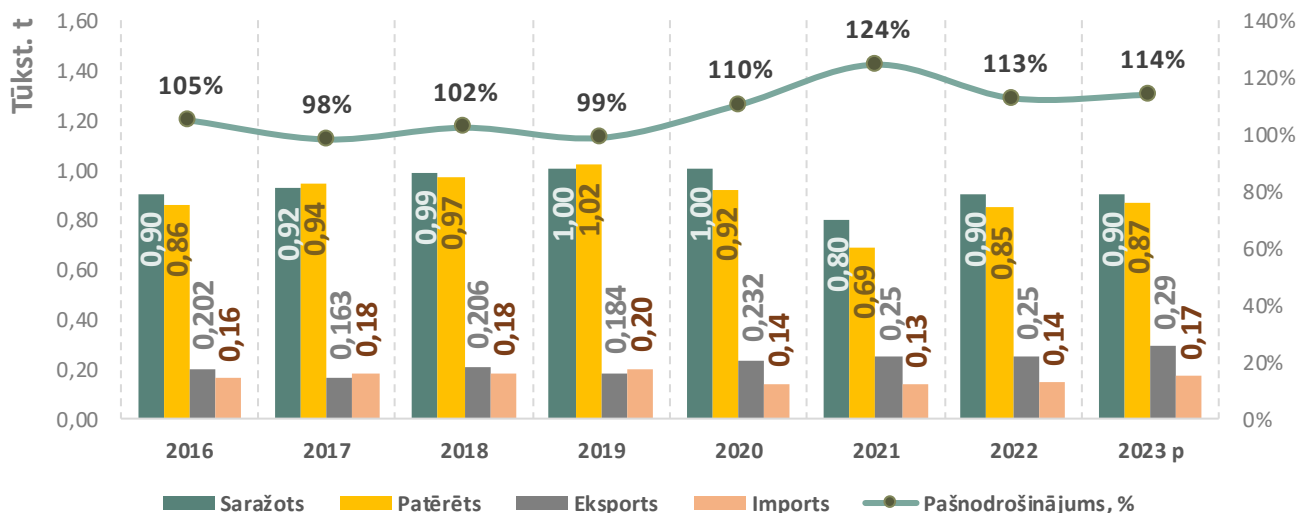
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2021.				2022.				2023.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1–5	1397	76,7	2798	24,5	1364	76,3	2736	23,4	1016	71,3	2289	22,1
6–10	221	12,1	1658	14,5	221	12,4	1635	14,0	229	16,1	1747	16,9
11–15	81	4,4	1013	8,9	74	4,1	940	8,0	58	4,1	729	7,0
16–20	34	1,9	596	5,2	29	1,6	514	4,4	29	2,0	518	5,0
21–50	57	3,1	1709	15,0	64	3,6	1960	16,8	65	4,6	1974	19,1
51–100	18	1,0	1274	11,2	23	1,3	1750	15,0	16	1,1	1143	11,0
> 100	13	0,7	2357	20,7	12	0,7	2157	18,4	11	0,8	1953	18,9
Kopā	1821	100	11 405	100	1787	100,0	11 692	100	1424	100,0	10 353	100,0

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu aitu un kazu gaļas ražošanas palikusi nemainīga, bet palielinājies tās patēriņš (par 2,9 %) imports (par 19,1 %) un eksports (16,6 %). Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2023. gadā ir palielinājies par vienu procentpunktu. (Sk. 2.36. att.)

p – prognoze

2.36. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Ciltsdarbs aitikopībā

Aitikopības nozarē ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība "Latvijas Aitu audzētāju asociācija" (turpmāk šajā nodaļā – asociācija). Aitikopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas audzēšanas programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas merino vietējās, Dorperas, Sufolkas, Romanovas, Oksforddaunas, Tekselas, *Il-de-France* un Šarolē aitu šķirnēm. Visu īstenoto audzēšanas programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, ātraudzīgus, no Maedi-Visna slimības brīvus, pret skrepi slimību rezistentus šķirnes aitu ganāmpulkus. Asociācija īsteno arī Latvijas tumšgalves aitu šķirnes vecā tipa saglabāšanas programmu, kuras mērķis ir saglabāt Latvijas tumšgalves šķirnes vecā tipa aitu skaitu, kā arī šķirnes ģenētisko potenciālu un daudzveidību.

2023. gadā aitu pārraudzība notika 139 saimniecībās. 2.7. tabulā redzams, ka tika vērtētas 3737 pieaugušas aitu mātes, 225 teķi un 1400 vaislai audzējamo dzīvnieku.

2.7. tabula

Vērtēto aitu skaits 2023. gadā

Ganāmpulku grupa	Jēri		Vaislai audzējamie dzīvnieki		Pieaugušie dzīvnieki	
	S	V	S	V	S	V
Šķirnes	2972	3053	1081	117	3368	120
Pārējās	323	323	193	9	369	105
Kopā	3295	3376	1274	126	3737	225

s – aita

v – teķis

Avots: LDC

Analizējot 2.8. tabulā atspoguļoto vērtēto aitu un teķu sadalījumu pa šķirnēm, var secināt, ka visvairāk ir novērtēts Latvijas tumšgalves aitu šķirnes dzīvnieku – 57,4 % no kopējā novērtēto šķirnes dzīvnieku skaita.

2.8. tabula

Vērtēto aitu un teķu sadalījums pa šķirnēm

Šķirnes nosaukums un kods	Aitas	Teķi	KOPĀ
Latvijas tumšgalve	2224	52	2276
Vācijas merino vietējā	484	44	528
Romanovas R	224	17	241

<i>Il-de-France</i>	104	8	112
Dorperas	182	17	199
Šarolē	198	17	215
Tekselas	103	22	125
Oksforddaunas	89	26	115
Sufolkas	81	9	90
KOPĀ	3737	225	3962

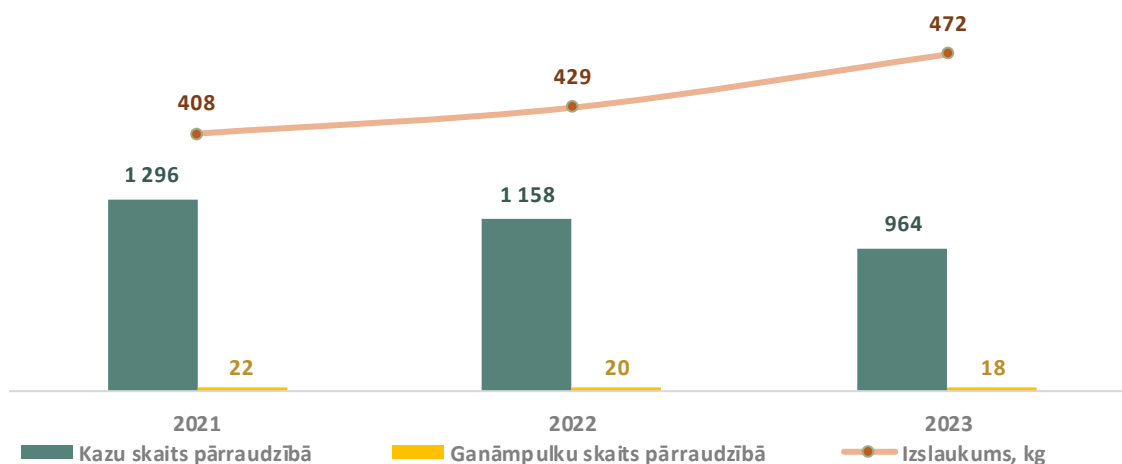
Avots: LDC

2023. gadā asociācija piedalījās divās nozīmīgās informatīvās kampaņās – “Izglāb pļavu” un “Ugunskurs”. Kampaņa “Izglāb pļavu” bija vērsta uz sabiedrības izglītošanu gaļas liellopu un aitū nozīmīgumā dabisko pļavu saglabāšanā, vienlaikus popularizējot arī gaļas liellopu un aitū produktus un to labvēlīgo ietekmi uz cilvēku veselību. Kampaņas “Ugunskurs” mērķis bija pievērst likumdevēju uzmanību uz vilku uzbrukumiem aitū ganāmpulkiem. Vēl tika rīkota ikgadējā profesionāļu diena aitkopjiem kontrolnobarības stacijā “Klimpas”, pieredzes braucieni un dažādi izglītojoši pasākumi asociācijas biedriem un speciālistiem.

Ciltsdarbu kazkopībā koordinē un īsteno Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk šajā nodaļā – biedrība). Biedrība īsteno piecas šķirnes kazu audzēšanas programmas: audzēšanas programmas Zānes, Anglonūbijas un Latvijas vietējās piena šķirnes kazām, saglabāšanas programmu Latvijas vietējās kazu šķirnes vecā tipa kazām un gaļas šķirnes kazu audzēšanas programmu Būru šķirnes kazām.

2023. gadā biedrība sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, organizēja seminārus “Kazu dienas 2023”, “Kas ir ciltsdarbs?” un seminārus par šķirnes kazu audzēšanu, kazlēnu kvalitatīvu izaudzēšanu un kazu ēdināšanu, kā arī praktiskās nodarbības.

Snieguma pārbaudē un pārraudzībā esošo kazu skaits 2023. gadā ir samazinājies par 17 %: pārraudzībā bija 964 kazas un 18 kazu saimniecību. Vidējais izslaukums pārraudzībā bija 472 kilogrami – par 10 % vairāk nekā 2022. gadā. (Sk. 2.37. att.)

2.37. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika

Avots: LDC

Dati par kazu piena tauku un olbaltumvielu saturu apkopoti 2.9. tabulā. Salīdzinot 2023. gada piena kvalitātes vidējos rādītājus ar iepriekšējiem gadiem, ir vērojamas nenoīmīgas pārmaiņas: tauku saturs ir nedaudz pazeminājies, bet olbaltumvielu saturs pieaudzis.

2.9. tabula

Kazu piena tauku un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā

Rādītājs/gads	2021.	2022.	2023.
Tauku saturs, %	4,00	4,06	3,88
Olbaltumvielu saturs, %	3,36	3,36	3,41

Avots: LDC

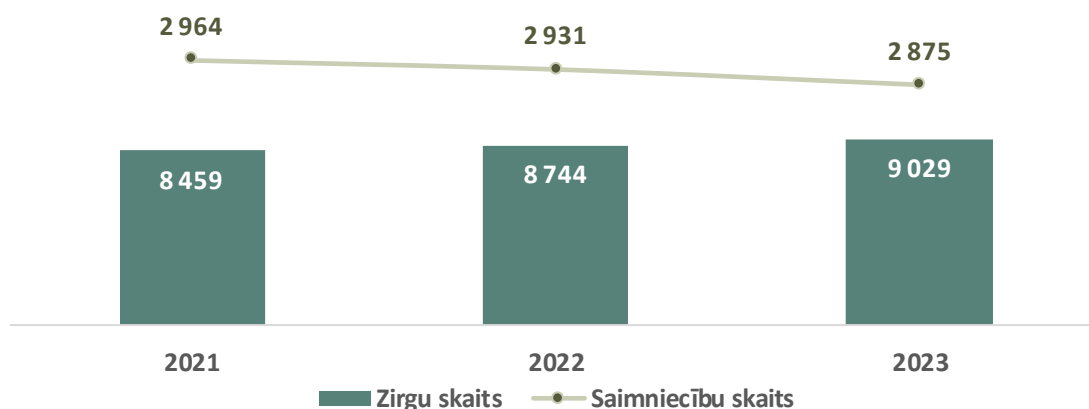
Pēc LDC datiem, Latvijā tiek audzētas Būru šķirnes gaļas kazas. Ar to audzēšanu nodarbojas 11 pārraudzības un snieguma pārbaudes saimniecības, kurās tiek turēti 215 kazas. Latvijā gaļas kazu skaits katru gadu palielinās nedeudz: 2022. gadā bija 191 kaza, bet 2023. gadā – 215 kazas. Tomēr, lai veiksmīgi varētu attīstīt kazu gaļas ražošanu, ir nepieciešams palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu.

Būru šķirnes kazu audzēšanas programmā iesaistītajās 11 saimniecībās novērtējot produktivitāti 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu, iegūti šādi rezultāti: vidējais kazlēnu svars piedzimšanas brīdī – 3,6 kg

(+ 0,4), vidējais kazlēnu svars 50 dienu vecumā – 13 kg (+ 1,7), vidējais kazlēnu dzīvsvara pieaugums līdz 50 dienu vecumam – 188,4 g diennaktī (+ 10,4), vidējā kazu māšu auglība – 161 %. Tātad vidējie produktivitātes rādītāji gaļas kazām 2023. gadā ir uzlabojušies.

2.7. Zirgkopība

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu zirgkopības saimniecībās zirgu skaits ir palielinājies par 3 %, lai gan pašu saimniecību skaits samazinājies par 2 %. Pēc LDC datiem, 2023. gadā bija reģistrētas 2875 zirgkopības saimniecības ar 9029 zirgiem. (Sk. 2.38. att.)

2.38. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2023. gada dati liecina, ka zirgu saimniecību grupās būtiskas pārmaiņas nav notikušas, to struktūra nav mainījusies un lielāko saimniecību daļu (74 %) joprojām veido mazās saimniecības ar 1–2 zirgiem.

Atšķirībā no 2022. gada 2023. gadā par 11 % palielinājies saimniecību un zirgu skaits saimniecību grupā ar 5–10 zirgiem, bet to saimniecību grupu, kurā tiek audzēts 100 un vairāk zirgu, papildinājusi viena saimniecība, zirgu skaitam tajās pieaugot par 107 %. Lai gan nav mainījies saimniecību skaits saimniecību grupā ar 21 līdz 50 zirgiem, zirgu skaits tajās palielinājies par 5 %. Saimniecību grupā ar 1–2 zirgiem samazinājies gan pašu saimniecības (4 %), gan zirgu skaits (5 %). Pārējās saimniecību grupās ir vērojamas nenožīmīgas gan saimniecību, gan zirgu skaita pārmaiņas. (Sk. 2.39. att.)

2.39. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

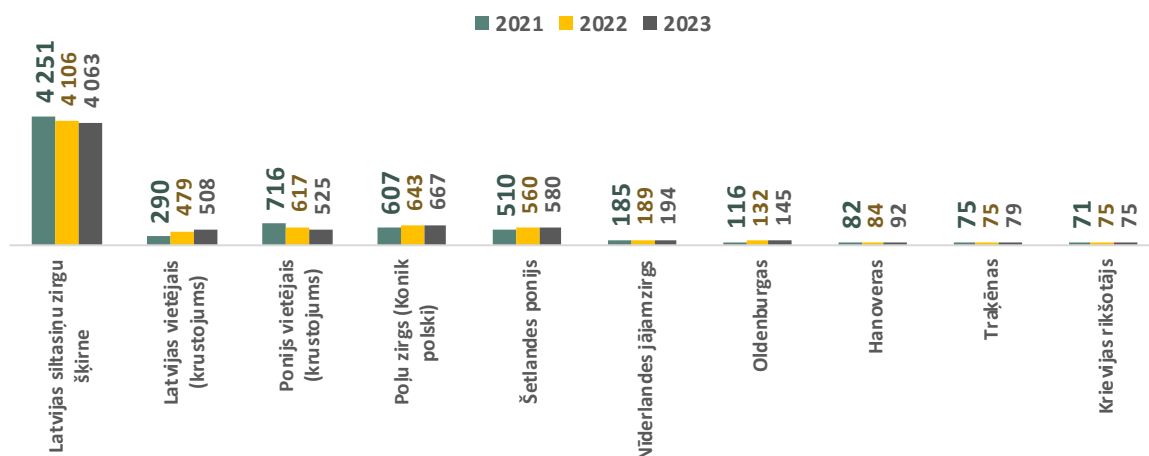

Ciltsdarbs zirgkopībā

Latvijā zirgu ciltsdarbu koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija.

Latvijas zirgaudzētāju biedrība īsteno audzēšanas programmu Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu sporta tipa zirgiem un saglabāšanas programmu Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgiem.

Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija īsteno audzēšanas programmu Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu sporta tipa zirgiem un saglabāšanas programmas Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgiem, Latvijas ardeņu šķirnes zirgiem un Latgales rikšotāju šķirnes zirgiem. (Sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2023. gadā audzēšanas programmas īstēnotas 438 zirgkopības saimniecībās, tajā skaitā 12 šķirnes zirgu audzēšanas saimniecībās. Audzēšanas programma un snieguma pārbaude īstēnota 312 Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes sporta tipa zirgu audzēšanas saimniecībās, tajā skaitā deviņās šķirnes saimniecībās, un saglabāšanas programma – Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes braucamā tipa zirgu (116) saimniecībās, tajā skaitā trīs šķirnes saimniecībās, kā arī Latgales rikšotāju (3) un ardeņu šķirnes zirgu (7) saimniecībās.

Latvijā siltasiņu zirgu šķirnes audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes sporta tipa un braucamā tipa zirgus. Latvijas siltasiņu zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ir dzīvnieka vēlamā eksterjera un darbaspēju īpašību uzlabošana atbilstoši mūsdienu klasisko jātnieku sporta veidu prasībām, lai konkurētu starptautiskajā tirgū. Lai uzlabotu kopējās zirgu populācijas kvalitāti, ir svarīga rūpīga atlase un selekcija populācijā, kā arī pasaules limeņa biomateriāla iepirkšana populācijas ģenētiskās kvalitātes paaugstināšanai. Latgales rikšotāju zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ir vietējās apdraudētās zirgu šķirnes saglabāšana un zirgu darbaspēju kvalitātes uzlabošana atbilstoši rikšotāju šķirņu zirgu prasībām. Latvijas ardeņu zirgu šķirnes audzēšanas mērķis ietver ciltsdarba pasākumu kompleksu mazskaitlīgas un kritiski apdraudētas vietējās zirgu šķirnes saglabāšanai, atlasot pēc tipa un izcelsmes šim mērķim piemērotus dzīvniekus un palielinot dzīvnieku skaitu populācijā.

2.8. Graudu ražošana

2023. gads lauksaimniekiem bija izaicinājumiem pilns: pavasarī nāca ar salnām, kas vietām pat izvērtās salā, tās nomainīja sausums maijā un jūnijā, bet ražas novākšanas laikā tika piedzīvota lielgraudu krusa. Šie apstākļi ievērojami samazināja graudu ražu visā valstī.

Latvijā pērn tika izaudzēti 2,7 miljoni tonnu graudu, kas ir par 16,3 % mazāk nekā 2022. gadā, turklāt tā ir pati mazākā raža pēdējo piecu gadu laikā.

Nepastāvīgie laikapstākļi spēcīgi ietekmēja ziemāju pārziemošanu: Vidzemes un Latgales reģionā uz nesasalušas augsnes uzkrūtais sniegs noturējās ilgi – gandrīz divus mēnešus, tā ka ziemāji izsuta un sējumi izretojās. Liela daļa lauksaimnieku tos gan pārsēja ar vasarājiem, bet nepārsētajos laukos sējumi bija reti. Izretotajos ziemāju sējumos pēc maija un jūnija sausuma perioda beigām vasaras otrā pusē strauji attīstījās nezāles, kas apgrūtināja ražas novākšanu. Zemgalē smagākās augsnēs graudaugi saceroja normāli, veidojot biežākus sējumus. Tas veicināja izturību pret sausumu un nodrošināja lielāku ražu nekā pārējos Latvijas reģionos.

Laikus sētie vasarāji saceroja labi, bet sausuma ietekmē vārpu attīstība tika kavēta vai arī tās izveidojās īsas un graudu tajās bija maz. Vasaras otrā pusē sākoties lietavām, vasarāji sāka ataugt un veidot atzalas (ziedkopas, kurās graudi nespēj izveidoties), un tas apgrūtināja novākšanu un kvalitatīvas ražas iegūšanu. Vēlāk sētie

vasarāji sausuma ietekmē gandrīz vispār neceroja, veidojot tikai vienu produktīvo stiebru un īsas vārpas, tā pēc graudu raža ievērojami samazinājās.

Saimnieki Kurzemes pusē ziemas miežus sāka kult jau ap 12. jūliju, bet kviešu un citu graudaugu ražas masveida kulšanas sākums ļoti ievilkās, kulšanai sākoties tikai pašās jūlija beigās.

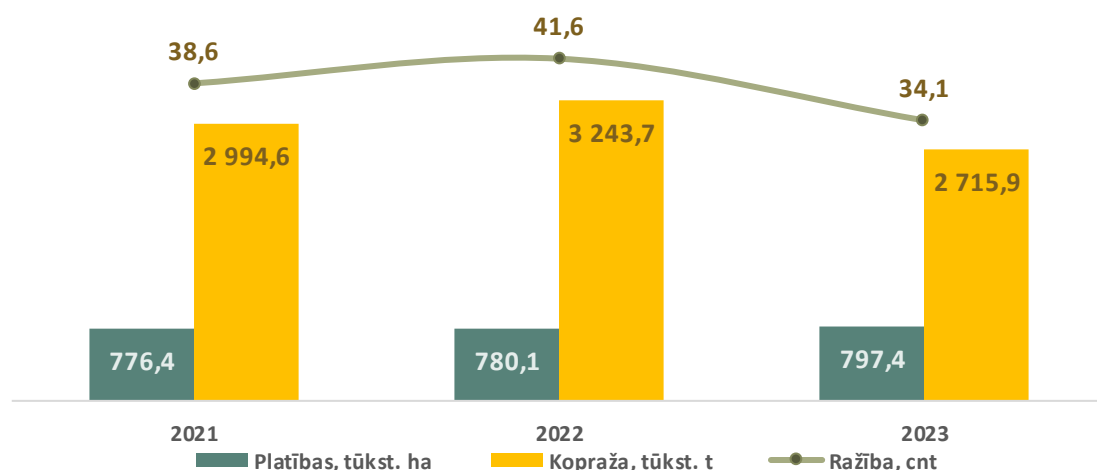
7. augustā Latvijā plosījās negaiss ar stiprām vēja brāzmām, vietām arī lietusegāzēm un lielgraudu krusu. Sākumā negaiss skāra Kurzemi un valsts centrālo daļu, īpaši smagus postījumus nesot Dobeles novadā, bet vakarā tas sasniedza arī valsts austrumu daļu. Vētrā pamatīgi cieta arī nenovāktā raža un lauksaimniecības tehnika. Lauksaimniekiem, kas sējumus bija apdrošinājuši pret negaisa postījumiem, kompensācijā tika izmaksāti aptuveni 20 milj. eiro.

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes informācijas, ziemāju graudaugu kopraža 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinājās par 390,2 tūkst. tonnu jeb 15,7 %, sarūkot līdz 2,1 milj. tonnu. Ziemāju graudaugu vidējā ražība, kas 2022. gadā bija 48,7 centneri no hektāra, 2023. gadā samazinājās no līdz 41,3 centneriem, kas ir zemākā vidējā ražība kopš 2018. gada (41,0 centneri). Ziemas kvieši veidoja 69,5 % no visas graudu kopražas (2022. gadā – 69,0 %). To vidējā ražība no viena hektāra samazinājās par 14,4 % (no 49,9 centneriem 2022. gadā līdz 42,7 centneriem 2023. gadā), par 7,0 tūkst. hektāru jeb 1,6 % samazinoties arī to sējumu platībai. Ziemas kviešu kopraža sasniedza 1,9 milj. tonnu, kas ir par 352,8 tūkst. tonnu jeb 15,8 % mazāk nekā gadu iepriekš.

Kā jau minēts, maijs un jūnijs – mēneši, kad veidojas graudu raža, – bija ļoti sausi un karsti. Jūnijā kopējais nokrišņu daudzums bija 67 % zem mēneša normas, tāpēc 2023. gada jūnijs kļuva par otro sausāko novērojumu vēsturē. Savukārt, pretēji sausajam jūnijam, augustā kopējais nokrišņu daudzums bija 88 % virs mēneša normas, tāpēc ievērojami tika ietekmēta graudu kvalitāte un ļoti palielinājās kaltēšanas izmaksas.

2023. gada Latvijas audzētāju graudu kvalitāte raksturojama kā vidēji laba. Kviešu kvalitāte katrā reģionā bija atšķirīga: Latgalē bija ļoti maz graudu ar zemu krišanas skaitli, bet reģionos, kurus augustā skāra lielas lietavas, zems krišanas skaitlis (līdz pat 180 s) bija aptuveni 20 % graudu. Tas savukārt nozīmē, ka pat kvieši ar augstu proteīna saturu atbilst tikai lopbarības prasībām, toties kviešu tilpummasa bija salīdzinoši liela.

Kā jau tika minēts, 2023. gadā kopraža sasniedza 2,7 milj. tonnu (2715,9 tūkst. t). Kaut gan 2023. gadā kopējā graudaugu aizņemtā platība paplašinājās par 17,2 tūkst. hektāru jeb 2,2 %, nelabvēlīgo laikapstākļu dēļ vidējā ražība sasniedza tikai 34,1 cnt/ha un bija mazākā pēdējo piecu gadu laikā. Vislielākā vidējā ražībā bija 2020. gadā – 46,4 cnt/ha, kad tika sasniegts graudu kopražas rekords, ievācot 3,5 milj. tonnu. Jāpiebilst, ka ar graudaugiem 2023. gadā bija apsēti 797,4 tūkst. hektāru, un tā ir lielākā graudaugu aizņemtā platība Latvijas lauksaimniecības vēsturē. (Sk. 2.41. att.)

2.41. attēls. Graudaugu platība, kopraža un ražība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vēl ir jāpiemin cits svarīgs faktors: tāpat kā divus iepriekšējos gadus, no graudaugiem ievērojami vairāk tika iesēta ziemāju labība, kas pēc labiem ziemošanas apstākļiem dod daudz lielāku ražu. Ziemāju kultūraugu vidējā ražība no viena hektāra 2023. gadā bija 41,3 cnt/ha, turpretī vasarāju vidējā ražība – tikai 21,3 cnt/ha. Abi šie rādītāji ievērojami atpaliek no 2022. gada vidējās ražības rādītājiem, kad ziemājiem tā bija 48,7 cnt/ha un vasarājiem 28,0 cnt/ha. Ziemāju kultūraugu ražas īpatsvars graudaugu kopražā salīdzinājumā ar 2022. gadu (76,8 %) nedaudz palielinājās un kopumā veidoja 77,4 %.

2023. gada rudenī bija labvēlīgi apstākļi ziemāju sējai, taču grūti prognozēt 2024. gada ziemāju platību lielumu, jo Krievijas un Ukrainas karadarbības ietekmē ir sadārdzinājies minerālais mēslojums un citi ražošanas resursi, tostarp naftas produkti un elektroenerģija.

Ar graudaugu audzēšanu 2023. gadā nodarbojās pavisam 17 815 saimniecību (sk. 2.10. tab.), t. i., par 1058 saimniecībām mazāk nekā 2022. gadā. Pēdējo piecu gadu periodā kopumā 2501 saimniecība beidza nodarboties ar graudu ražošanu (2018. gadā ar graudu ražošanu nodarbojās 20 316 saimniecību). Kā jau ierasts, lielākais samazinājums ir mazo saimniecību sektorā (līdz 10,0 ha zemes) – 1060 saimniecību. Ne tik ievērojams samazinājums bijis nosacīti mazo saimniecību (līdz 50,0 ha) sektoros. 2023. gadā palielinājies saimniecību skaits lielāko saimniecību grupā: par 39 vairāk to saimniecību, kas apsaimnieko 150,1–200 ha platību, un par 31 saimniecību vairāk grupā ar 200,1–300 ha lielu platību. Pieaugums par 28 saimniecībām vērojams arī to saimniecību grupā, kuras apsaimnieko ne mazāk kā 300 ha. No tā secināms, ka nosacīti mazās graudu audzēšanas saimniecības izbeidz pastāvēt, pārorientē savu darbību vai arī, paplašinot savas apsaimniekotās platības, attīstās un no mazākām pāriet uz lielāko saimniecību grupām. Vēl viens no iemesliem, kāpēc samazinās to saimniecību skaits, kas nodarbojas ar graudu audzēšanu mazajā saimniecību sektorā, ir mazā rentabilitāte no audzēšanas mazās platībās, jo visbiežāk tā ir negatīva. Samazinoties mazo saimniecību skaitam, sarūk arī mazo saimniecību sējumu platība: 2022. gadā mazo saimniecību (līdz 50,0 ha) graudaugu sējumu platība veidoja 16,2 %, tad 2023. gadā – tikai 14,7 %.

Kā jau ierasts, arī 2023. gadā saimniecībās, kurās graudaugu sējumu platība pārsniedz 300 hektāru (47,4 % no graudaugu sējumiem valstī), vidējā ražība sasniedza 40,3 centnerus no viena hektāra. Tas gan ir par 8,6 cnt/ha mazāk nekā 2022. gadā. Ražu 30 cnt/ha un vairāk ieguva tikai tās saimniecības, kas graudaugus audzē vismaz 100,1 ha platībā. Saimniecību grupā, kas graudaugus audzē ne mazāk 300,1 hektārā zemes, vidējā apsaimniekotā platība ir 621 ha. No visām saimniecībām, kas nodarbojas ar graudaugu audzēšanu, to sējumu platība vidēji veidoja 44,8 ha, tas ir, par 3,5 ha vairāk nekā 2022. gadā.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2023. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt
Līdz 10,0	11 005	61,8	33 969	4,3	19,7
10,1–20,0	1952	11,0	27 682	3,5	21,8
20,1–50,0	1746	9,8	55 319	6,9	21,5
50,1–100,0	1199	6,7	84 369	10,6	26,9
100,1–150,0	600	3,4	72 558	9,1	31,7
150,1–200,0	330	1,9	55 860	7,0	33,6
200,1–300,0	376	2,1	90 011	11,3	33,7
> 300,1	608	3,4	377 583	47,4	40,3
Kopā	17 815	100	797 351	100	34,1

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Ja vērtē graudaugu ražību (sk. 2.11. tab.), 2023. gadā nelabvēlīgo agroklimatisko apstākļu ietekmē salīdzinājumā ar 2022. gadu ir ievērojami mazāk kļuvuš saimniecību, kurās tika iegūta lielāka raža par 50,0 cnt/ha (samazinājums par 43 %). Negatīva tendence ir tā, ka vairāk kļuvuš to saimniecību, kurās graudu raža ir līdz 20 cnt/ha un arī līdz 30 cnt/ha. Kopumā bijušas 889 šādas saimniecības.

Tāpat samazinājusies platība, kurā iegūti 50,0 cnt/ha un vairāk ražas. 2022. gadā tās bija 34,4 % no kopējās graudaugu sējplatības, bet 2023. gadā – tikai 16,8 %. Platību samazinājums vērojams arī grupā, kurā vidējā raža bijusi no 40,1 līdz 50 cnt/ha. Visas citās ražības grupās vērojams lielāks vai mazāks platību palielinājums.

Raža, sākot ar 40,0 cnt/ha, galvenokārt tiek iegūta vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk tiek nogabalos, kuros ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tur, kur tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve. Īpaši būtiski tas ir situācijā, kad vairākas reizes ir pacēlusies minerālmēslojuma cena.

Kā jau iepriekš minēts, 2023. gads graudu kopējiem uzskatāms par sliktāko no pēdējiem pieciem gadiem un graudaugu ražību ietekmēja virkne nelabvēlīgu faktoru – gan ziemājiem nelabvēlīgie pārziemošanas apstākļi Vidzemē un Latgalē, gan sausums maijā un jūnijā, galvenajos ražas veidošanās mēnešos, gan 7. augusta

postošais negaiss, gan lietainais augusts. Šādos graudaugu audzēšanai nelabvēlīgos apstākļos 47,5 % saimniecību iegūtā raža bija tikai līdz 20,0 cnt/ha. Liela daļa šajā grupā esošo saimniecību nodarbojas ar bioloģisko graudu audzēšanu, un bioloģiskajām saimniecībām ir problemātiski apkarot nezāles graudaugu vēlākajās attīstības fāzēs. Lietavas augustā veicināja nezāļu augšanu, un šajā mēnesī, kad tiek vākta raža, saaugusī nezāļu masa ļoti apgrūtināja kulšanu un radīja graudu zudumu to novākšanas laikā. Lai analizētu integrēto un bioloģisko saimniecību piensumu graudkopības sektoram, nepieciešama detalizēta statistikas informācija par integrētajām saimniecībām un bioloģiskajām saimniecībām atsevišķi.

2.11. tabula

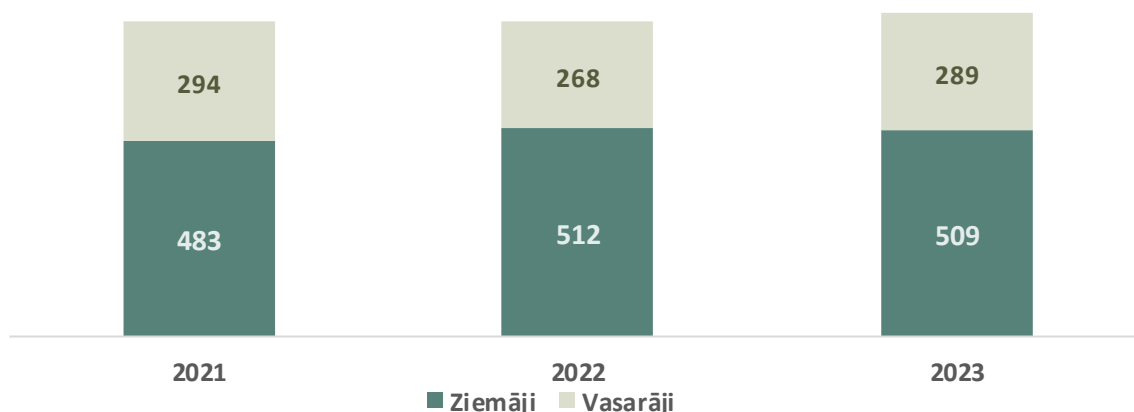
Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaitis		%		Ha		%	
	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.	2022.	2023.
līdz 20,0	7686	8460	40,7	47,5	101 961	179 774	13,1	22,5
20,1–30,0	5285	5400	28,0	30,3	115 240	154 349	14,8	19,4
30,1–40,0	2493	1878	13,2	10,5	127 196	187 797	16,3	23,6
40,1–50,0	1863	1195	9,9	6,7	167 502	141 331	21,5	17,7
50,1 un vairāk	1546	882	8,2	5,0	268 228	134 100	34,4	16,8
Kopā	18 873	17815	100,0	100,0	780 127	797 351	100,0	100,0

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Graudaugi 2023. gadā veidoja 61,2 % no visas sējumu platības (2022. gadā – 59,9 %, 2021. gadā – 59,6 %). Salīdzinājumā ar 2022. gadu graudaugu aizņemtā platība ir paplašinājusies par 0,3 %. 2.42. attēlā par ziemāju un vasarāju audzēto apjomu redzams, ka 2023. gada ziemāji aizņēma 63,8 % un vasarāji – 36,2 % lielu platību. Ziemāju bija par 0,6 % mazāk nekā 2022. gadā. Tā kā parasti lielāku ražu dod ziemāji, zemnieki cenšas vairāk sēt ziemāju graudaugus. Kā minēts iepriekš, 2022. gada ziema nebija labvēlīgākā kultūraugu pārziemošanai Vidzemē un Latgalē, tāpēc ziemāji tika pārsēti ar vasarājiem un bija neliels ziemāju sējumu apjoma kritums.

Datu analīze par ilglaicīgu 20 gadu periodu liecina, ka ik gadu tiek audzēti aptuveni 55 % ziemāju un 45 % vasarāju, taču pēdējos 3–5 gadu datos šī attiecība ir mainījusies, 60 % veidojot ziemājiem un 40 % vasarājiem. Protams, šāda situācija vērojama, ja konkrētajā gadā nav dabas kataklizmu – plūdu vai sausuma, it īpaši ražas novākšanas, ziemāju sējas un ziemošanas periodā.

2.42. attēls. Ziemāju un vasarāju sējumu platība Latvijā, tūkst. ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (sk. 2.12. tab.), secināms, ka lielākā platība katru gadu tiek apsēta ar ziemas kviešiem (2023. gadā – 55,4 % graudaugu sējumu platību). 2023. gadā gandrīz visām ziemāju graudaugu sugām ir vērojams neliels to aizņemto platību īpatsvara samazinājums. Izņēmums ir ziemas mieži, kuru sējumi paplašinājušies gandrīz par 6,4 tūkst. ha. Tas izskaidrojams ar to, ka ziemas mieži ir pirmā novācamā graudaugu kultūra, kuras novākšana nereti tiek uzsākta jau jūlija vidū. Tas zemniekiem dod iespēju pārbaudīt novākšanas tehniku un laikus sagatavoties ziemas rapša sējai, kas parasti tiek uzsākta augusta sākumā.

Vērtējot konkrētās graudaugu sugas īpatsvaru graudaugu sējumu struktūrā, var konstatēt, ka salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā visvairāk palielinājušās auzu (par 14,3 tūkst. ha) un vasarskviešu (par 10,7 tūkst. ha)

platības, jo auzām un kviešiem ir stabils noiets un laba cena, ja ir atbilstoša graudu kvalitāte. Turklāt pasaulē arvien palielinās pieprasījums pēc kvalitatīviem kviešu graudiem, īpaši Krievijas un Ukrainas kara ietekmē, un kviešiem ir laba pārdošanas cena graudu biržās. Sākoties karadarbībai Ukrainā, tieši situācija graudu tirgū bija viens no vairāk apspriestajiem tematiem, jo Ukraina jau izsenis tiek uzskatīta par Eiropas “maizes klēti”. Palielinoties graudu cenai pasaules tirgos, tā automātiski palielinās arī Latvijā, un tas rada pastiprinātu interesi audzēt kviešus.

Analīze rāda, ka ziemāju raža gandrīz katru gadu ir lielāka nekā vasarājiem. Izņēmums nebija arī 2023. gads. Lielākā vidējā ražība bija ziemas kviešiem – 42,7 cnt/ha. Tikai ziemāju labībai ražas apjoms bija virs 30,0 cnt/ha, (izņemot ziemas tritikāli, kurai tas bija 26,7 cnt/ha), bet šādu apjomu nesasniedza neviena no vasarāju graudaugu sugām. Lielākā vidējā ražība bija vasaras tritikālei – 27,1 cnt/ha, bet tā aizņēma tikai 0,9 tūkst. ha un kopējā garudaugu sējumu bilancē dod tikai 0,1 %. Vasaras kviešiem raža bija 24,8 cnt/ha, vasaras miežiem – 23,1 cnt/ha. Vidējā vasarāju raža 2023. gadā bija 21,3 cnt/ha, un tas, kā minēts jau iepriekš, ir par 6,7 cnt/ha mazāk nekā 2022. gadā.

Pēdējos gadus aptuveni divas trešdaļas graudaugu sējumu platības aizņem ziemas (55,4 %) un vasaras (12,6 %) kvieši. 2022. gadā visvairāk samazinājusies vārpaugu un pākšaugu mistra platība (6,6 tūkst. ha) un nedaudz – arī gandrīz visu ziemāju kultūru platība. Izņēmums bija iepriekš pieminētie ziemas mieži, kā arī vārpaugu mistrs un griķi.

2.12. tabula

Latvijā apsētā graudaugu platība 2022.–2023. gada ražai

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2022.		Apsētā platība, 2023.		Apsētās platības īpatsvara pārmaiņas 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu, %
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	
Rudzi	35,3	4,5	33,7	4,2	-0,3
Ziemas kvieši	448,9	57,5	441,9	55,4	-2,1
Ziemas mieži	20,6	2,6	27,0	3,4	0,8
Tritikāle	7,0	0,9	6,3	0,8	-0,1
Vasaras kvieši	90,1	11,5	100,8	12,6	1,1
Vasaras mieži	56,6	7,3	60,2	7,5	0,2
Auzas	83,4	10,7	97,7	12,3	1,6
Vasaras tritikāle	1,1	0,1	0,9	0,1	0,0
Vārpaugu mistrs	0,4	0,1	0,1	0,0	- 0,1
Vārpaugu un pākšaugu mistrs	7,7	1,0	1,1	0,1	- 0,9
Griķi	29,0	3,7	27,6	3,5	- 0,2
Kopā	780,1	100,0	797,4	100,0	x

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijā lielākais graudaugu audzēšanas reģions tradicionāli ir Zemgale, kurā tiek audzēts 26,1 % visu graudaugu. (Sk. 2.13. tab.)

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā graudaugu sējumu platības nedaudz samazinājušās tikai Zemgales reģionā (par 1451 ha), bet visstraujāk palielinājušās Latgales reģionā – par 10 498 ha. Toties Zemgales reģionā ievērojami lielāka nekā pārējos reģionos ir vidējā ražība, vidēji sasniedzot 45,8 cnt/ha. 30,0 centneru uz hektāru ražība pārsniedza Kurzemes (34,0 cnt/ha) un Pierīgas (32,2 cnt/ha) reģionā. Kopražu visvairāk nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions – kopumā 58,86 %, kas ir par 2,12 % vairāk nekā 2022. gadā.

2.13. tabula

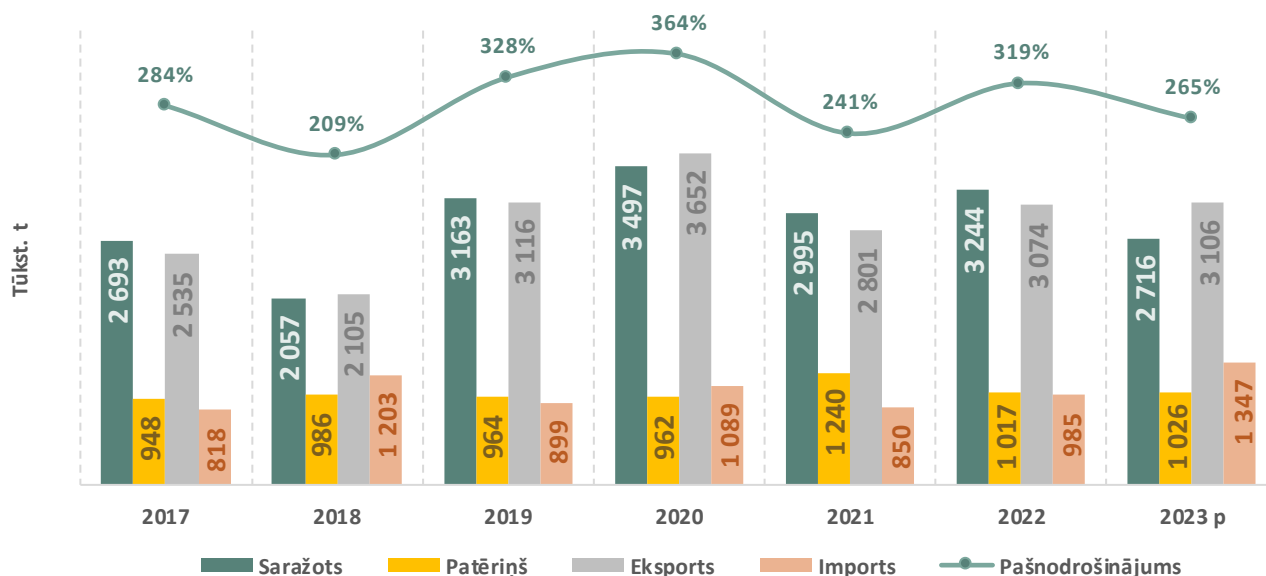
Graudaugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība reģionos 2023. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopraža		Ražība, cnt/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	101,4	12,7	326,4	12,02	32,2
Vidzemes reģions	127,1	15,9	346,2	12,75	27,2
Kurzemes reģions	189,4	23,8	643,8	23,71	34,0
Zemgales reģions	208,4	26,1	954,6	35,14	45,8
Latgales reģions	171,0	21,5	444,8	16,38	26,0

Latvijā kopā	797,4	100,0	2715,8	100,0	34,1
--------------	-------	-------	--------	-------	------

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu graudu un graudaugu produktu ražošanas apjoms ir samazinājies par 16,3 %, bet patēriņš palielinājies par 0,9 %. To imports ir palielinājies par 36,8 % un eksports – par 1,0 %, bet pašnodrošinājums samazinājies par 54 procentpunktiem. (Sk. 2.43. att.)

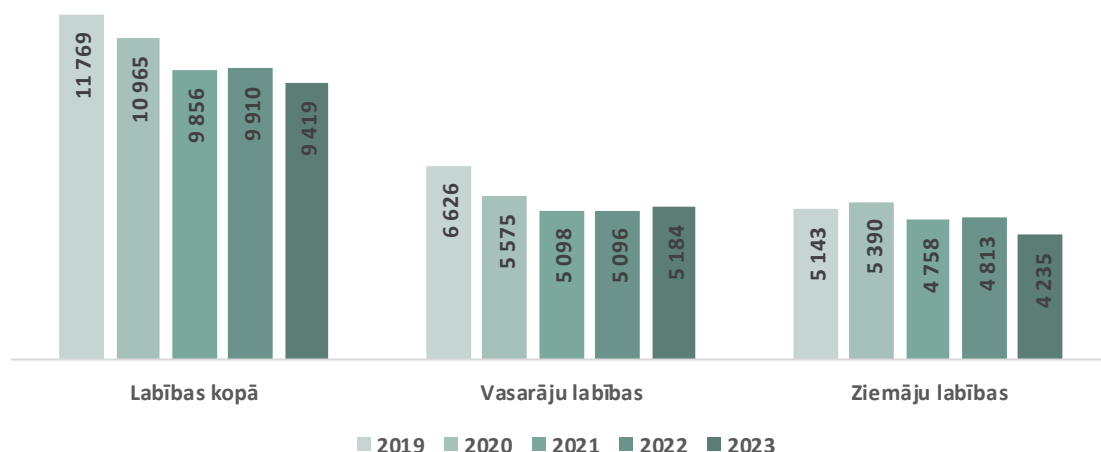
2.43. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance

Avots: LAD

Labības sēkludzēšana

2023. gadā labības sēkludzēšanas platība valstī ir samazinājusies par 573,65 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu, aizņemot 9554,98 ha. Par sēkludzēšanai atbilstošām platībām atzīti 9418,95 ha (par 490,93 ha mazāk nekā 2022. gadā).

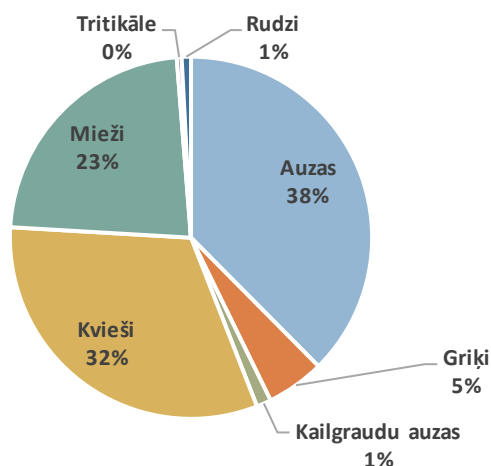

2.44. attēls. Platība, kas atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei, ha

Avots: ZM LD

Vasarājiem atzītā sēkludzēšanas platība 2023. gadā ir palielinājusies, sasniedzot 5184,31 ha, kas ir par 87,86 ha vairāk nekā 2022. gadā.

2023. gadā tika audzētas septiņas vasarāju labības kultūras, no kurām vislielāko atzīto sēkludzēšanas platību aizņēma auzas (38 %), kvieši (32 %) un mieži (23 %).

2.45. attēls. Vasarāju atzītās sēklaudzēšanas platības 2023. gadā

Avots: ZM LD

Auzas 2023. gadā tika audzētas 1984,57 ha lielā platībā, bet no tās atzītie auzu sēklaudzēšanas lauki aizņēma 1947,37 ha – par 40,25 ha mazāk nekā 2022. gadā. Ar auzu sēklaudzēšanu nodarbojās 33 sēklaudzētāji (2022. gadā – 27 sēklaudzētāji).

Auzu sēklaudzēšanai 2023. gadā tika izmantotas 19 šķirnes, no kurām četras šķirnes ('Laima', 'Lelde', 'Stendes Darta (Darta)', 'Stendes Lote') ir selekcionētas Latvijā. Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 6 % no auzu sēklaudzēšanas laukiem, un visvairāk tika audzēta šķirne 'Laima' (65,15 ha). Savukārt šķirne 'Galant' aizņēma vislielāko atzīto platību – 590,38 ha.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā par 195,77 ha ir palielinājušās atzītās sēklaudzēšanas platības vasaras kviešiem, sasniedzot 1651,96 ha. Ar to sēklaudzēšanu nodarbojās 27 sēklaudzētāji, un tika audzēti 20 vasaras kviešu šķirņu. Divas no tām – 'Robijs' un 'Uffo' – ir selekcionētas Latvijā, un tās aizņēma 191,72 ha jeb 12 % no visas atzītās vasaras kviešu sēklaudzēšanas platības, kopš 2022. gada samazinoties par 172,67 ha. Visvairāk – 277,20 ha platībā – tika audzēta šķirne 'Taifun'.

Kopš 2022. gada 2023. gadā par 94,6 ha ir palielinājušās arī vasaras miežu platības, veidojot 1182,37 ha. Ar vasaras miežu sēklaudzēšanu nodarbojās 25 sēklaudzētāji. Sēklaudzēšanai tika izmantotas 17 šķirnes, no kurām piecas šķirnes ('Austrijs', 'Didzis', 'Jumara', 'Kristaps', 'Rubiola') ir selekcionētas Latvijā. Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 243,90 ha jeb 21 % no visas atzītās vasaras miežu sēklaudzēšanas platības. Vislielākā platībā no Latvijā selekcionētajām šķirnēm tika audzēta šķirne 'Austrijs' (92,25 ha), un vislielāko platību no visām vasaras miežu šķirnēm veidoja 'RGT Planet' – 253,39 ha.

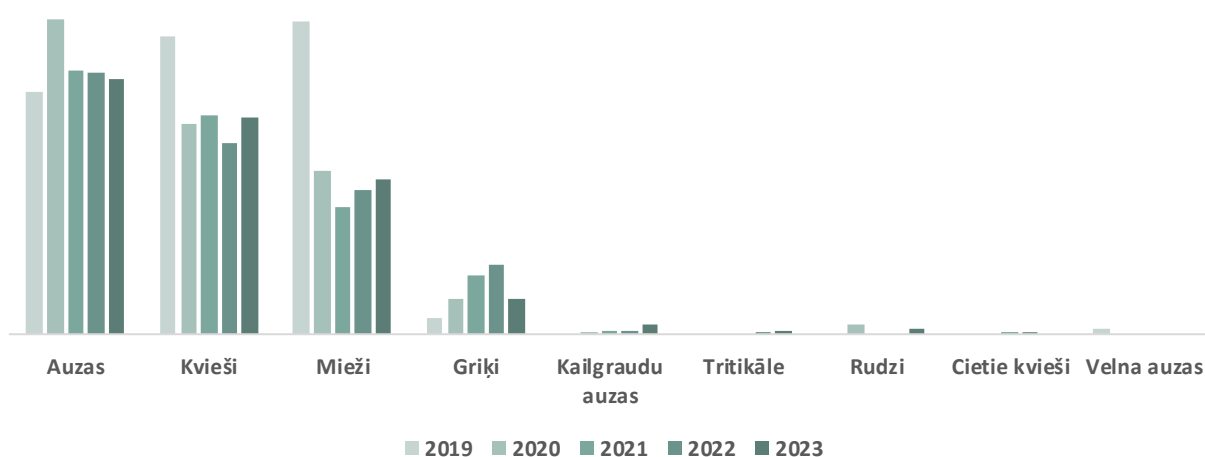
Atzītās sēklaudzēšanas platības griķiem 2023. gadā samazinājās par 51 % salīdzinājumā ar 2022. gadu un aizņēma tikai 269,23 ha. Ar griķu sēklaudzēšanu nodarbojās 12 sēklaudzētāju, visā sēklaudzēšanas platībā audzējot vienu šķirni 'Aiva'.

2020. gadā pirmo reizi 3,29 ha lielā atzītā sēklaudzēšanas platībā tika audzētas kailgraudu auzas. 2021. gadā to sējumi jau bija paplašinājušies 5,5 reizes un aizņēma 17,99 ha, bet 2022. gadā vēl vairāk – 24,11 ha. Salīdzinājumā ar 2022. gadu arī 2023. gadā kailgraudu auzu platības ir palielinājušās 2,8 reizes, sasniedzot 67,89 ha. Kļūst vairāk arī kailgraudu auzu sēklaudzētāju, un 2023. gadā ar sēklaudzēšanu nodarbojās jau četri sēklaudzētāji (2021. un 2020. gadā bija tikai pa vienam sēklaudzētājam, 2022. gadā – trīs). Tika audzētas divas šķirnes – 'Oliver' (54,18 ha) un Latvijā selekcionētā 'Stendes Emilija' (13,71 ha).

2023. gadā sēklaudzēšanā pēc divu gadu pārtraukuma ir parādījušies vasaras rudzi. Vienu to šķirni 'SM Ananke' 43,05 ha platībā audzēja viens sēklaudzētājs.

2023. gadā 2,5 reizes lielāku sēklaudzēšanas platību nekā 2022. gadā (8,71 ha) aizņēma vasaras tritikāle, sasniedzot 22,44 ha. Iepriekš tā tika 2,8 ha lielā platībā tika audzēta arī 2008. gadā un 20 ha lielā platībā – 2011. gadā. Ar vasaras tritikāles sēklaudzēšanu nodarbojās viens sēklaudzētājs, kas audzēja šķirni 'SU Carl'.

2023. gadā nemaz netika audzēti cietie kvieši, kas sēklaudzēšanā 2021. gadā aizņēma 5,04 ha un 2022. gadā – 4,05 ha lielu platību. Sēklaudzēšanā nav atgriezušās arī velna auzas, kas tika audzētas 2018. un 2019. gadā.

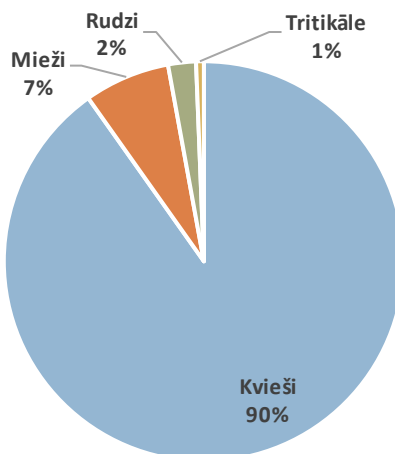

2.46. attēls. Vasarāju atzītas sēklaudzēšanas platības, ha

Avots: ZMLD

Atšķirībā no 2022. gada atzītā sēklaudzēšanas platība ziemājiem 2023. gadā ir samazinājusies par 578,79 ha un veidoja 4234,64 ha.

2023. gadā kopumā ir samazinājusies ziemāju kultūru daudzveidība, jo tika audzētas četras ziemāju kultūras – kvieši, kuru atzītās sēklaudzēšanas platības aizņēma 3819,36 ha jeb 90 % no visas ziemāju kopplatības, mieži, rudzi un tritikāle. Atšķirībā no 2022. gada vairs netika audzēti speltas kvieši.

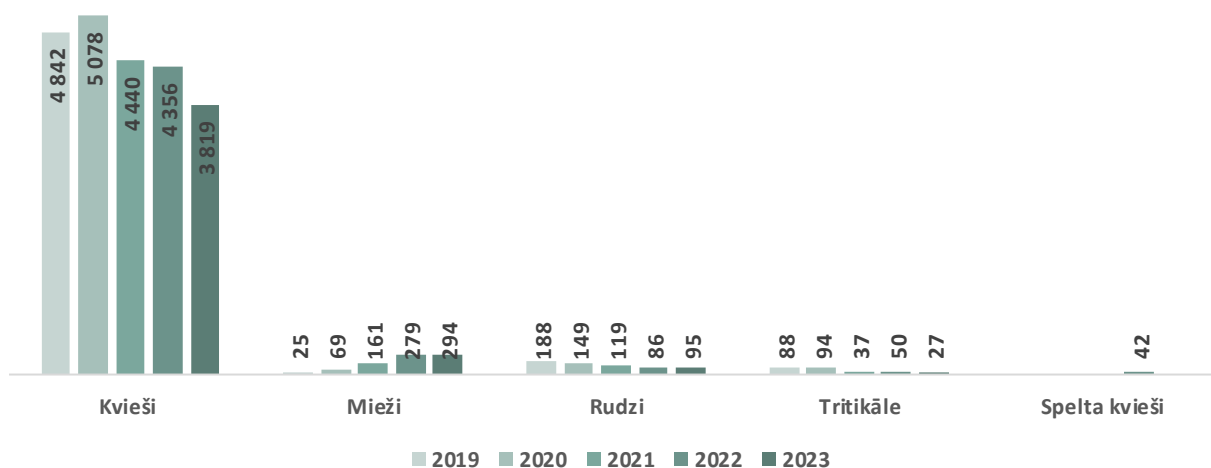

2.47. attēls. Ziemāju atzītas sēklaudzēšanas platības 2023. gadā

Avots: ZMLD

Ziemas kviešu aizņemtā platība gada laikā ir samazinājusies par 536,96 ha, 2023. gadā sarūkot līdz 4356,31 ha. Ar ziemas kviešu sēklaudzēšanu nodarbojās 56 sēklaudzētāji, izmantojot 44 šķirnes. No tām sešas Latvijā selekcionētās ('Brencis', 'Brigens', 'Edvins', 'Fredis', 'Reinis', 'Talsis') aizņēma 486,89 ha jeb 13 % no ziemas kviešu sēklaudzēšanas kopplatības. Vispopulārā no Latvijā selekcionētajām bija šķirne 'Edvins' (248,69 ha), bet starp visām šķirnēm – 'Skagen' (468,52 ha).

Ziemas miežu platības turpina palielināties, un 2023. gadā atzītās sēklaudzēšanas platības aizņēma 293,54 ha. Ar ziemas miežu sēklaudzēšanu nodarbojās seši sēklaudzētāji. Šīs ir lielākās sēklaudzēšanai izmantotās ziemas miežu platības, kopš sāka datu apkopošanu par sēklaudzēšanas platībām (2002. gada). Tika audzētas trīs šķirnes, visvairāk – 'KWS Kosmos' (222,30 ha).

2.48. attēls. Ziemāju atzītās sēkludzēšanas platības, ha

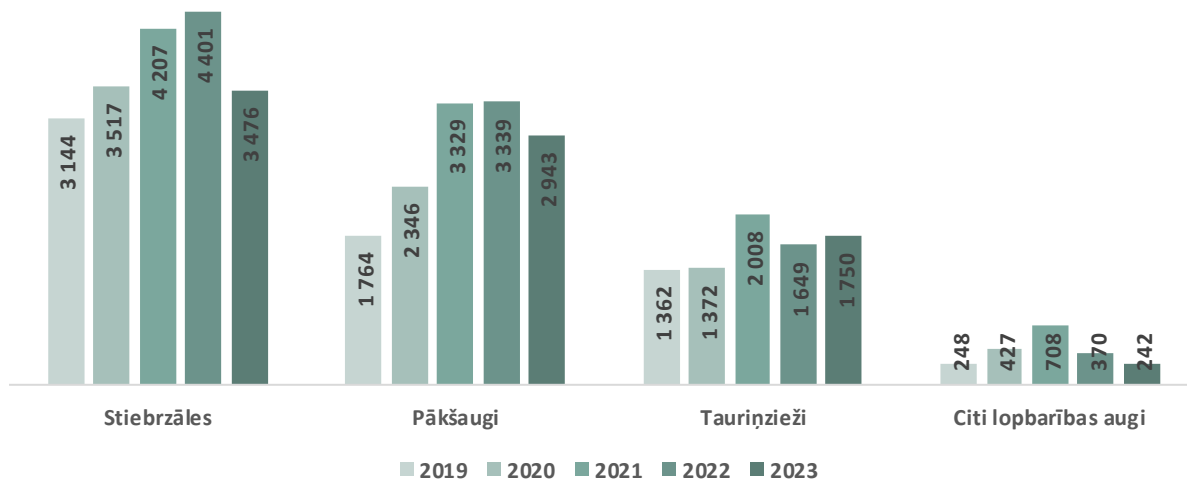
Avots: ZMLD

Atzītās ziemas rudzu sēkludzēšanas platības 2023. gadā ir palielinājušās par 8,91 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu. Tādējādi 95,21 ha tika audzēta ziemas rudzu šķirne 'Kaupo', kas pēdējos trīs gadus vienīgā tiek izmantota sēkludzēšanai. Ar ziemas rudzu sēkludzēšanu nodarbojās pieci sēkludzētāji.

2023. gadā ziemas tritikāles platība ir samazinājusies par 53 % atšķirībā no 2022. gada, un tā aizņēma vairs tikai 26,54 ha. Sēkludzēšanai tika izmantota viena šķirne 'Ruja', un to audzēja divi sēkludzētāji.

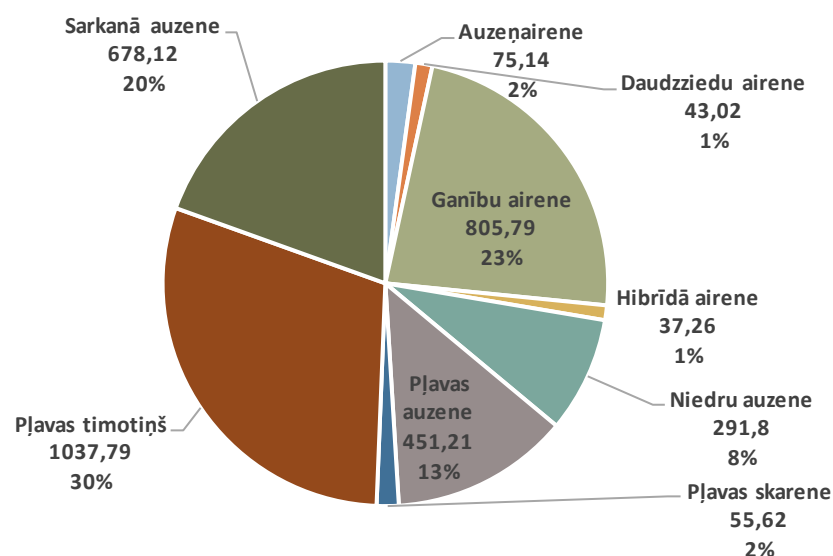
Lopbarības augu sēkludzēšana

2.49. attēls. Atzītās sēkludzēšanas platības lopbarības augiem, ha

Avots: ZMLD

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu par 924,97 ha ir samazinājušās atzītās sēkludzēšanas lauku platības stiebrzālēm, kas auga 3475,75 hektāros. Audzētas tika deviņas stiebrzāļu sugas: auzuņairene, daudziedu airene, ganību airene, hibrīdā airene, niedru auzene, pļavas auzene, sarkanā auzene, pļavas timotiņš un pļavas skarene. No tām vislielāko platību aizņēma pļavas timotiņš – 1037,79 ha jeb 30 % no visas atzītās kopplatības. Pļavas timotiņu audzēja 37 sēkludzētāji, kopumā izmantojot piecas šķirnes, no kurām trīs šķirnes ('Jumis (Priekuļu 2)', 'Teicis (Agris)', 'Varis') ir selekcionētas Latvijā. Vispopulārā bija šķirne 'Jumis (Priekuļu 2)', kas auga 773,74 hektāros, un Latvijā selekcionētās šķirnes kopumā aizņēma 933,08 ha. Salīdzinājumā ar 2022. gadu pļavas timotiņa sēkludzēšanas platība ir samazinājusies par 112,63 ha.

2.50. attēls. Atzītās stiebrzāļu sēkļaudzēšanas platības 2023. gadā no atzīto stiebrzāļu sēkļaudzēšanas lauku kopplatības, ha

Avots: ZMLD

2023. gadā sēkļaudzēšanā tika audzēta ganību auzene 805,79 ha platībā, t. i., par 438,99 ha mazāk nekā 2022. gadā. No piecām audzējām šķirnēm trīs ir selekcionētas Latvijā – ‘Gunta (Priekuļu 59)’, ‘Spīdola’ un ‘Dzelme’, un tās aizņēma 38 % no ganību auzenes sēkļaudzēšanas platībām. Visvairāk tika audzēta šķirne ‘Barorlando’ (385,32 ha), no Latvijas šķirnēm – ‘Spīdola’ (154,73 ha).

Sarkanās auzenes sējumi 2023. gadā ir palielinājušies, sasniedzot pēdējo piecu gadu lielāko platību – 678,12 ha jeb par 74,34 ha vairāk nekā gadu iepriekš. Ar šīs kultūras sēkļaudzēšanu nodarbojās 24 sēkļaudzētāji, izmantojot trīs šķirnes, no kurām vislielāko platību – 534,99 ha jeb par 87,97 ha vairāk nekā 2022. gadā – aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vaive (Priekuļu 45)’.

Pļavas auzene sēkļaudzēšanai 2023. gadā tika iesēta par 48,69 ha mazākā platībā nekā 2022. gadā un aizņēma 451,21 ha. Pavisam 23 sēkļaudzētāji audzēja septiņas pļavas auzenes šķirnes, visvairāk – Latvijā selekcionēto šķirni ‘Patra’ 135,45 ha platībā. Kopā Latvijā selekcionētās šķirnes (‘Arita’, ‘Patra’, ‘Silva’, ‘Vaira’) aizņēma 58 % no visām pļavas auzenes sēkļaudzēšanas platībām.

Kopš 2022. gada 2023. gadā niedru auzenes sēkļaudzēšanas platības ir samazinājušās par 26,49 ha, veidojot 291,8 ha. Ar sēkļaudzēšanu nodarbojās viens sēkļaudzētājs, izmantojot trīs šķirnes – ‘Aprīlija’, ‘Barnoble’ un ‘Swaj’.

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2023. gadā par vairāk nekā trīs reizēm ir sarukusi auzēnairenes sēkļaudzēšanas lauku platība, aizņemot tikai 75,14 ha (iepriekšējā gadā – 252,87 ha). Kopumā četri sēkļaudzētāji audzēja divas šķirnes, no kurām ar Latvijā selekcionēto šķirni ‘Vizule’ bija apsēti 34,99 ha.

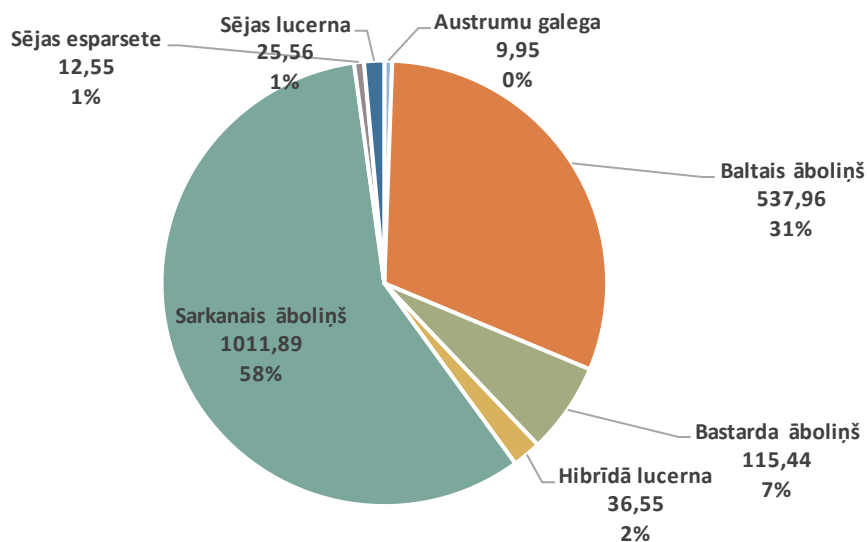
2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu par 3,7 reizēm samazinājušās hibrīdās auzenes platības, veidojot vien 37,26 ha (iepriekšējā gadā – 137,68 ha). Audzēta tika viena Latvijā selekcionētā šķirne ‘Saikava (Ape)’, ko izmantoja pieci sēkļaudzētāji.

Savukārt pļavas skarene, kuras vienu šķirni ‘Baron’ audzēja viens sēkļaudzētājs, aizņēma sēkļaudzēšanas laukus 55,62 ha platībā, un tas bija par 41,92 ha mazāk nekā 2022. gadā.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad viengadīgā daudzziedu auzene (Vestervaldes auzene) auga 89,77 ha, tās platība ir samazinājusies par divām reizēm un 2023. gadā veidoja tikai 43,02 ha. Sēkļaudzēšanai tika izmantota tikai viena Latvijā selekcionētā šķirne ‘Druva (Uva)’, ko audzēja seši sēkļaudzētāji.

Lai gan kopš 2019. gada bez pārtraukuma 4–6 ha platībā tika audzēta kamolzāle, 2023. gadā tā vairs netika iesēta sēkļaudzēšanas vajadzībām.

2023. gadā tauriņziežu sēkļaudzēšanas lauki aizņēma 1749,9 ha – par 101,35 ha vairāk nekā 2022. gadā. Audzētas tika septiņas tauriņziežu sugas: austrumu galega, baltais āboliņš, bastarda āboliņš, hibrīdā lucerna, sarkanais āboliņš, sējas lucerna un sējas esparsete.

2.51. attēls. Tauriņziežu atzītās sēkludzēšanas platības 2023. gadā, ha

Avots: ZMLD

Vislielākajā atzītajā sēkludzēšanas platībā tika audzēts sarkanais āboliņš – 1011,89 ha (58 % no visas tauriņziežu platības), aizņemot par 27,35 ha vairāk nekā 2022.gadā. Ar sēkludzēšanu nodarbojās 40 sēkludzētāju, audzējot 14 šķirņu, no kurām vislielāko platību – 413,69 ha – aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne 'Raunis (Priekuļu 66)'. Sarkanais āboliņš tika audzēts par 87,98 ha lielākā platībā nekā 2022. gadā.

Ar balto āboliņu 2023. gadā tika apsēti 537,96 ha – par 124,18 ha vairāk nekā 2022. gadā. Ar sēkludzēšanu nodarbojās divi sēkludzētāji, izmantojot četras šķirnes. No tām Latvijā selekcionētā šķirne 'Daile (Priekuļu 61)' aizņēma 148,07 ha.

Bastarda āboliņa sēkludzēšanas platības 2023. gadā saruka līdz 115,44 ha, salīdzinājumā ar 2022. gadu sējumiem samazinoties par 28,15 ha. Viens sēkludzētājs audzēja vienu šķirni 'Frida'.

Hibrīdā lucerna 2023. gadā atzītajos sēkludzēšanas laukos auga 36,55 ha platībā, un audzēta tika viena Latvijā selekcionētā šķirne 'Skrīveru', ko izmantoja divi sēkludzētāji.

Sējas lucernas atzītās sēkludzēšanas lauku platības 2023. gadā aizņēma 25,56 ha, un ar tās sēkludzēšanu nodarbojās viens sēkludzētājs, audzējot šķirni 'SK Rasa'.

Austrumu galegas platības 2023. gadā ir palielinājušās par 2,55 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu un veidoja 9,95 ha. Šajā platībā viens sēkludzētājs audzēja šķirni 'Gale'.

Sējas esparsetes sēkludzēšana, kas pirmo tika iesēta 2022.gadā 12,56 ha platībā, turpinājās arī 2023. gadā. Viens sēkludzētājs ar B kategorijas šķirni 'Zeus' bija apsējis 12,55 ha.

2023. gadā vairs netika audzēts inkarnāta āboliņš, kas pirmo reizi sēkludzēšanai tika izmantots 2021. gadā un 2022. gadā aizņēma 24,47 ha.

2023. gadā pākšaugu sēkludzēšanas platības ir samazinājušās par 395,91 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu, sarūkot līdz 2943,16 ha.

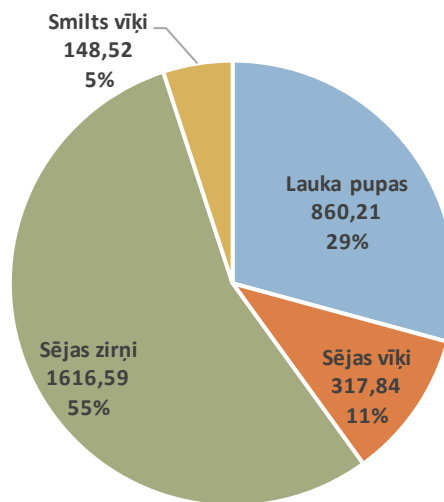
Vislielāko sēkludzēšanas lauku platību – 1616,59 ha jeb 55 % no visas pākšaugu sēkludzēšanas platības – 2023. gadā aizņēma sējas zirņi: 1532,95 hektāros auga baltziedu un 87,94 hektāros – sārtziedu sējas zirņi. Tos audzēja 30 sēkludzētāju, izmantojot 17 baltziedu sējas zirņu šķirnes, visvairāk – šķirni 'Ingrid' 292,59 ha platībā. No sārtziedu sējas zirņiem sēkludzēšanai bija izvēlētas divas Latvijā selekcionētas šķirnes: 'Bruno' – 85,03 ha un 'Retrija' – 2,91 ha.

2023. gadā lauka pupas auga 860,21 ha platībā, t. i., par 174,86 ha vairāk nekā 2022. gadā. Ar lauka pupu sēkludzēšanu nodarbojās 16 sēkludzētāju, audzējot 10 šķirnes, starp kurām populārākā bija šķirne 'Boxer' – ar to tika apsēts 280,81 ha.

No 181,9 ha 2022. gadā līdz 317,84 ha 2023. gadā palielinājās sējas vīķu platības. Izmantojot divas šķirnes, ar sējas vīķu sēkludzēšanu nodarbojās 12 sēkludzētāju.

Savukārt par 295,72 ha kopš 2022. gada samazinājās smilts vīķu platības, un 2023. gadā tie aizņēma 148,52 ha. Ar divu šķirņu sēkludzēšanu nodarbojās trīs sēkludzētāji.

2023. gadā netika audzēta šaurlapu lupīna, kuras sēkludzēšanas platība 2022. gadā veidoja 24,42 ha.

2.52. attēls. Atzītie pākšaugu sēklaudzēšanas lauki 2023. gadā, ha

Avots: ZMLD

Citi lopbarības augi tika audzēti 241,96 ha platībā, t. i., par 127,66 ha mazāk nekā 2022. gadā. No kopējās platības facēlija aizņēma 94,01 ha un eļļas rutki – 147,95 ha. Ar facēliju sēklaudzēšanu nodarbojās četri sēklaudzētāji, audzējot divas šķirnes, bet eļļas rutkus – trīs sēklaudzētāji, izmantojot trīs šķirnes.

Graudu cena

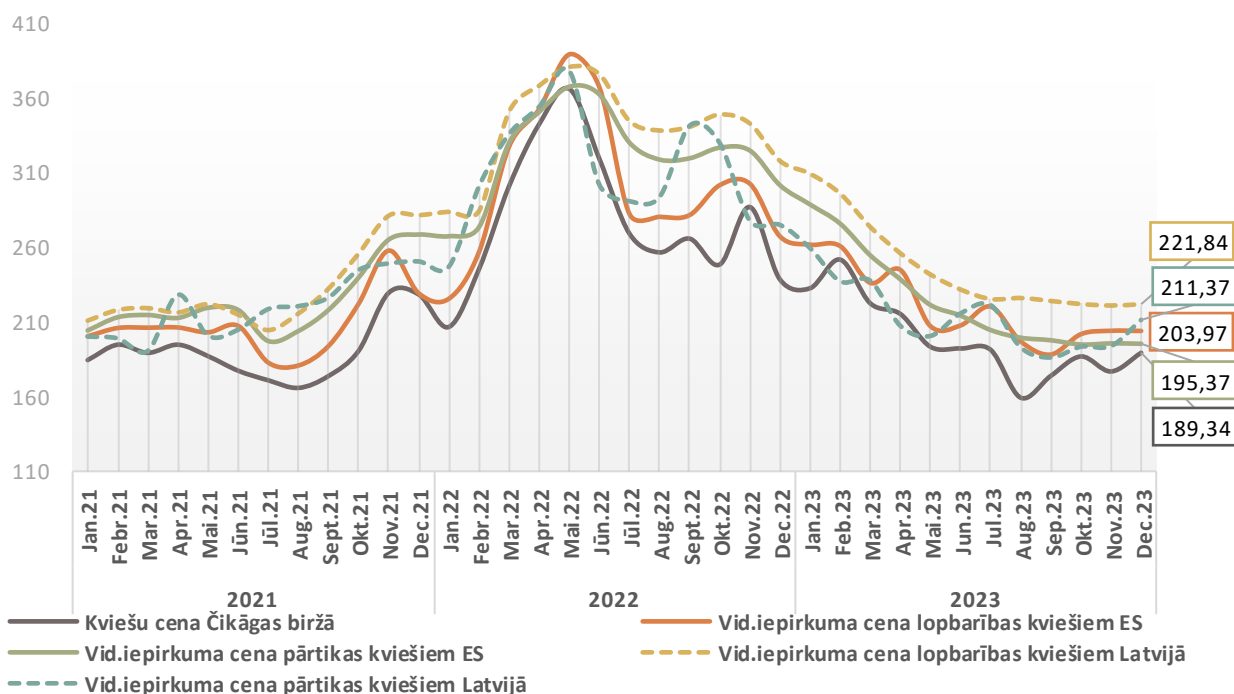
Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam graudu cena pasaulē un ES, arī Latvijā, bijusi izteikti svārstīga, ar tendenci strauji palielināties 2021. gada 2. pusgadā, turpinot ievērojamu kāpumu arī 2022. gada 1. pusgadā, kad tā sasniedza savu rekordu, bet, sākot ar 2022. gada 2. pusgadu, tā pakāpeniski samazinājās.

Kopš 2022. gada jūnija graudu cenai pasaulē kopumā bija tendence samazināties. To noteica pietiekamā un plašā piegāde, kā arī pozitīvās 2023./2024. tirdzniecības gada izredzes. Cenu kritums turpinājās līdz pat 2023. gada septembrim, kad straujais lejupslīdes temps kļuva lēnāks.

Vidējā pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 180,81 EUR/t 2021. gada augustā līdz 389,06 EUR/t 2022. gada maijā, bet lopbarības kviešiem – no 365,98 EUR/t 2022. gada maijā līdz 159,25 EUR/t 2023. gada augustā.

2023. gada decembrī pārtikas kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 203,97 EUR/t, kas bija par 24 % zemāka nekā 2022. gada decembrī (267,23 EUR/t). Lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2023. gada decembrī bija 189,34 EUR/t jeb par 21 % zemāka nekā gadu iepriekš (sk. 2.53. att.).

Trīs gadu periodā lopbarības kviešu iepirkuma cenas līmenis Latvijā vidēji bijis par 13 % zemāks nekā kopumā ES. Savukārt pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā laikā no 2021. līdz 2023. gadam bija vidēji par 11 % zemāka nekā kopumā ES.

2.53. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas preču biržā (CBOT), EUR/t

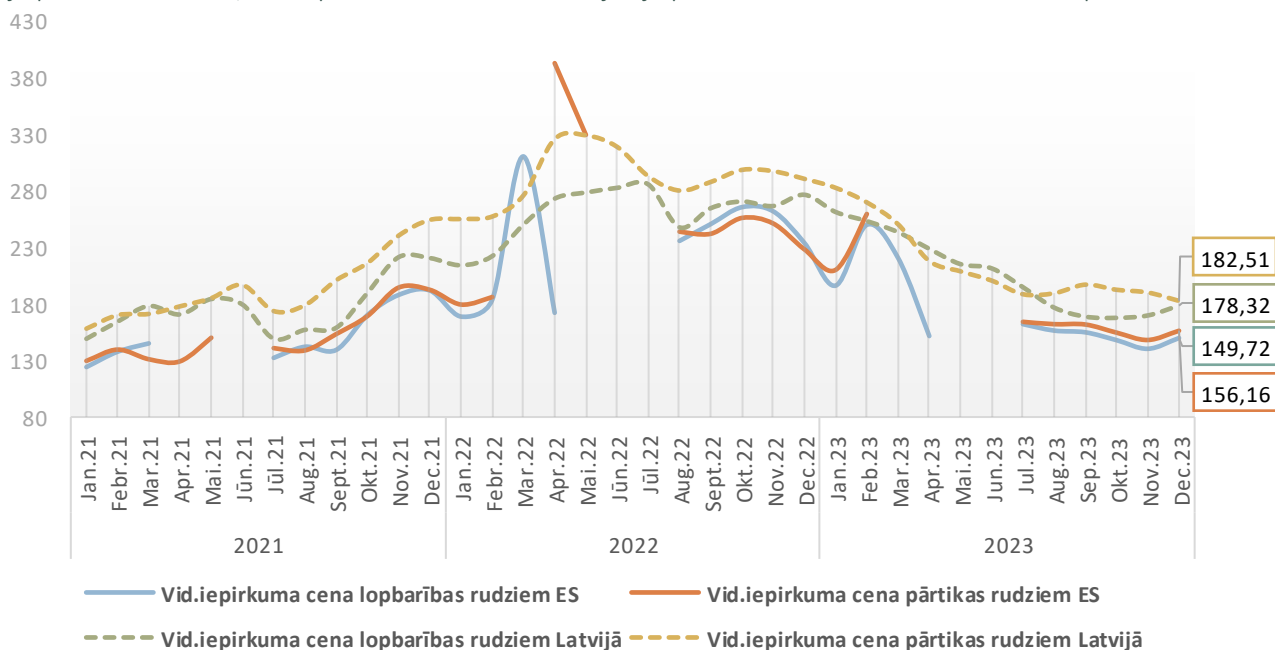
Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam arī rudzu cena gan Latvijā, gan pārējās ES valstīs bijusi svārstīga, ar tendenci palielināties 2021. gada 2. pusgadā un 2022. gada pirmajos mēnešos un pakāpeniski samazināties, sākot ar 2022. gada 2. pusgadu.

Vidējā pārtikas rudzu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 129,16 EUR/t 2021. gada aprīlī līdz 392,35 EUR/t 2022. gada aprīlī, savukārt lopbarības rudziem – no 124,10 EUR/t 2021. gada janvārī līdz 310,00 EUR/t 2022. gada martā.

2023. gada decembrī pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 156,16 EUR/t, t. i., par 32 % zemāka nekā 2022. gada decembrī (228,00 EUR/t). Arī lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2022. gada decembrī bija 149,72 EUR/t jeb par 36 % zemāka nekā gadu iepriekš (sk. 2.54. att.).

Pārskata periodā no 2021. gada līdz 2023. gadam iepirkuma cenu līmenis Latvijā pārtikas rudziem vidēji bija par 18 % zemāks, bet lopbarības rudziem – vidēji bija par 12 % zemāks nekā ES valstīs kopumā.

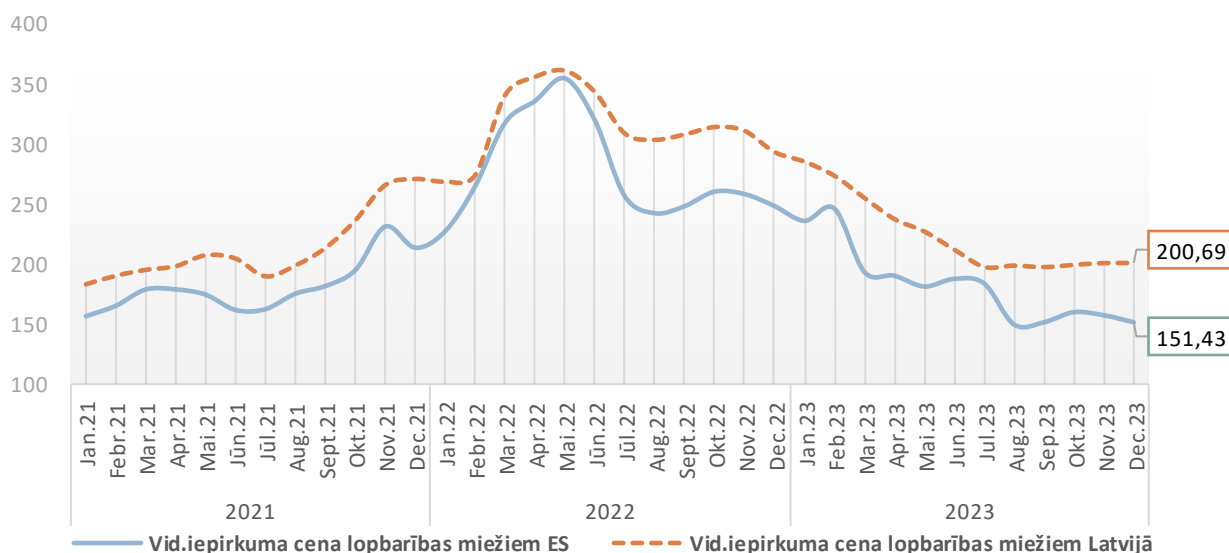

2.54. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES, EUR/t

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat kā kviešu un rudzu, arī miežu vidējā iepirkuma cena ES, tostarp Latvijā, 2021. gada otrajā pusgadā cēlās un augstāko līmeni pārskata periodā sasniedza 2022. gada pirmajos mēnešos. Vidējā lopbarības miežu iepirkuma cena Latvijā no 354,27 EUR/t 2022. gada maijā nokrita līdz 149,56 EUR/t 2023. gada augustā. 2022. gada decembrī lopbarības miežu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 248,09 EUR/t, bet 2023. gada decembrī – jau par 39 % zemāka (151,43 EUR/t).

Saglabājas arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena ES kopumā ir lielāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam lopbarības miežu cena pārējā ES bija vidēji par 17 % augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.56. att.).

2.56. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā, EUR/t

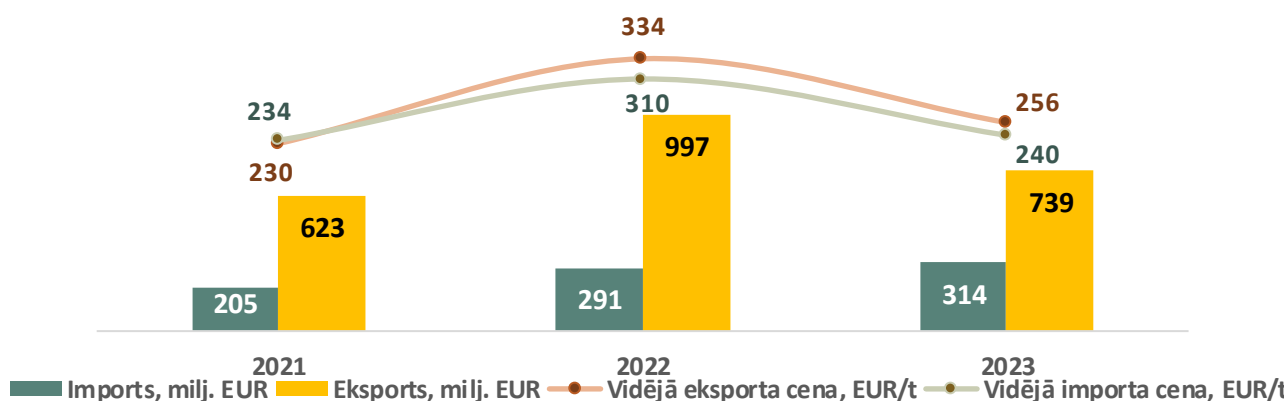
Avots: Eiropas Komisija

Graudu ārējā tirdzniecība

Latvijā 2023. gadā samazinoties graudu kopražai, kā arī to eksporta vērtībai, kopējā graudu eksporta vērtība salīdzinājumā ar 2022. gadu saruka par 258 milj. EUR jeb 26 %, turpretī imports palielinājās par 23 milj. EUR jeb 8 %.

2023. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ievērojami samazinājās gan vidējā graudu eksporta vērtība (par 23 %), gan vidējā graudu importa vērtība (par 22 %). (Sk. 2.57. att.)

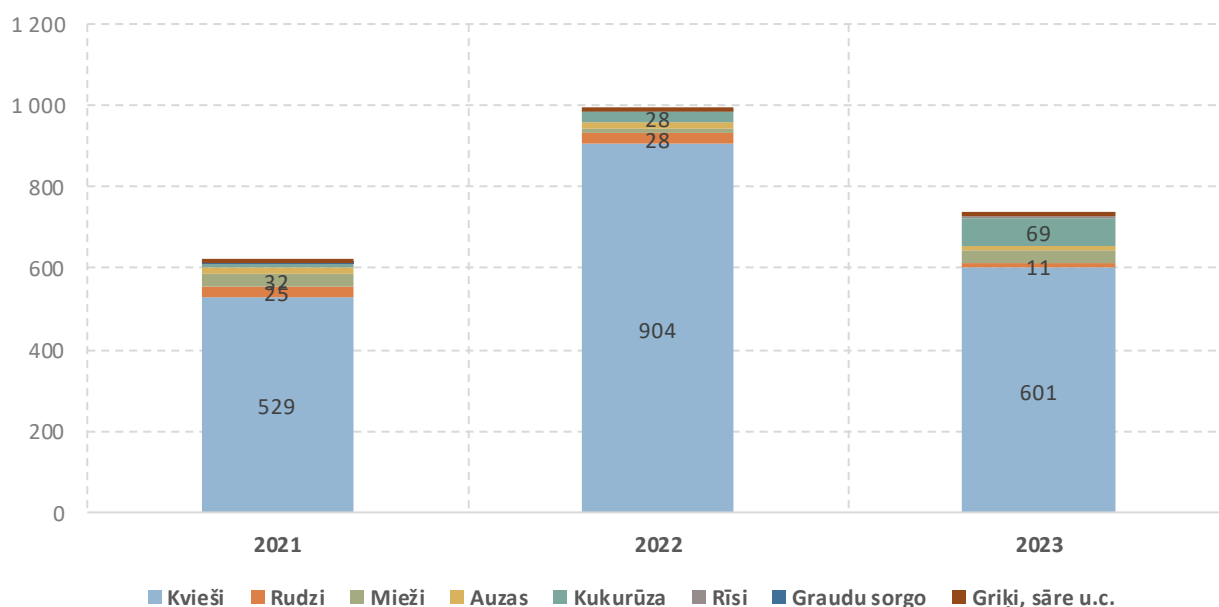

2.57. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Tradicionāli nozīmīgāko daļu Latvijas graudu eksportā un importā arī 2023. gadā veidoja kvieši: pēc vērtības tie bija 82 % no kopumā eksportētajiem un 61 % no importētajiem graudiem. Savukārt kukurūza ar 9 % no kopējās graudaugu eksporta vērtības bija gan otra nozīmīgākā eksportētā (reeksportētā) graudaugu kultūra, gan otra nozīmīgākā importētā graudaugu kultūra (25 %).

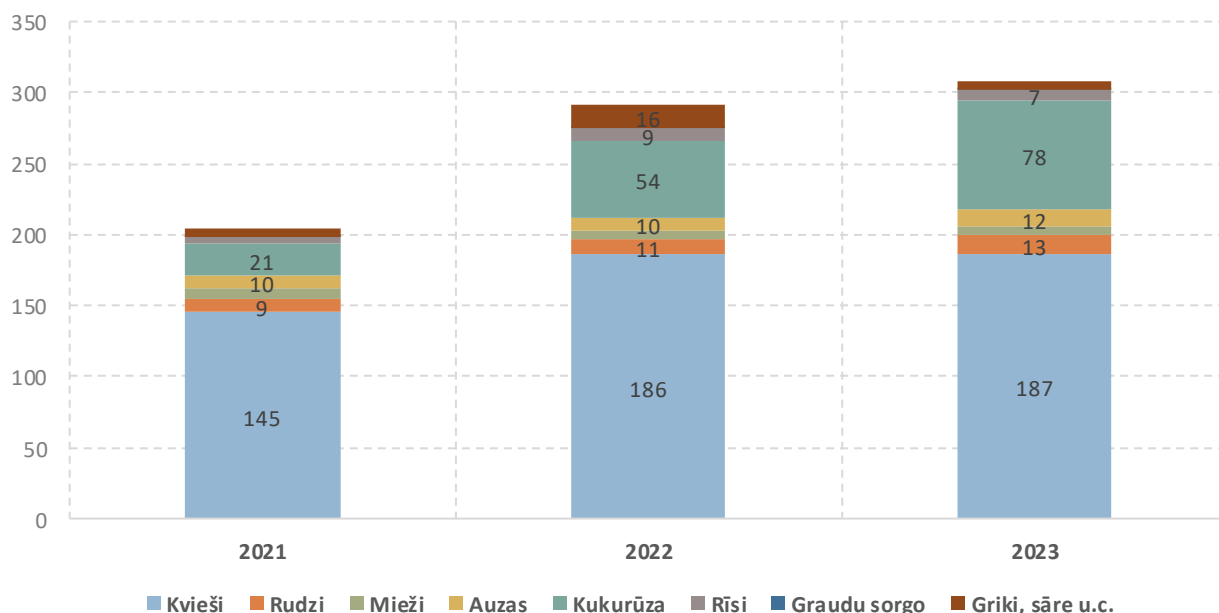
2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksports vērtība visvairāk samazinājās kviešiem (par 303 milj. EUR) un rudziem (par 17 milj. EUR), toties par 41 milj. EUR jeb 148 % palielinājās kukurūzas, par 21 milj. EUR jeb 233 % – miežu un par 1,5 milj. EUR jeb 15 % – griķu un sāres eksporta (reekспорта) vērtība. (Sk. 2.58. att.)

2.58. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās gandrīz visu graudu, izņemot rīsu, griķu un sāres, importa vērtība: kviešiem – par 0,8 milj. EUR jeb 0,4 %, rudziem – par 1,9 milj. EUR jeb 18 %, auzām – par 2 milj. EUR jeb 21 %, kukurūzai – par 24 milj. EUR jeb 44 %. Turpretī importa vērtība samazinājās rīsiem – par 2,0 milj. EUR jeb 22,2 %, griķiem un sārei – par 10 milj. EUR jeb 64 %. (Sk. 2.59. att.)

2.59. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2023. gadā vidējā gaisa temperatūra Latvijā bija +7,8 °C, kas ir 1,0 °C virs klimatiskās standarta normas, tāpēc šis gads kļuva par trešo siltāko novērojumu vēsturē kopš 1924. gada. Kopējais nokrišņu daudzums bija 761,1 mm, kas ir 11 % virs gada normas (685,6 mm), kaut gan maijā un jūnijā bija ļoti sauss, maijam kļūstot par sausāko un jūnijam par otro sausāko mēnesi novērojumu vēsturē. Turpretī vasaras otrā puse atnesa vairākus negaisus ar lielgraudu krusu, maksimālajām vēja brāzmām sasniedzot 32,6 m/s spēku.

Norises dabā vasarā ietekmēja gan maija sākuma salnas, gan jūnija karstais un sausais laiks, gan arī augusta mitrums. Rudens sākumā tika novērota ziedēšana vairākiem krūmiem un kokiem, kas parasti zied pavasarī, jo augi sauso vasaras sākumu bija uztvēruši kā miera periodu ziemā. Siltā septembra ietekmē arī ļoti aizkavējās koku un krūmu lapu dzeltēšanas un krišanas sākums.

Augļkoki un ogulāji

2023. gadā Latvijas augļkoku un ogulāju aizņemtā kopējā platība salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās par 0,8 %, un šāda tendence ir novērojama jau 15 gadu (sk. 2.14. tab.).

2.14. tabula

Augļkoku un ogulāju stādījumu platība, ha

Augļkoki un ogulāji/gads	2021.	2022.	2023.
Kopā augļkoki un ogulāji	9574	10393	10480
Ābeles	3639	3598	3508
Bumbieres	215	236	239
Plūmes	100	97	99
Ķirši	130	134	129
Jāņogas, upenes	1854*	2145*	2342*
Avenes	229	282	282
Ērkšķogas	21	18	17
Zemenes	492	521	483
Aronijas	150	148	129
Smiltsērķķi	1311	1535	1535
Krūmcidonijas	673	872	899
Krūmmellenes	575	608	629

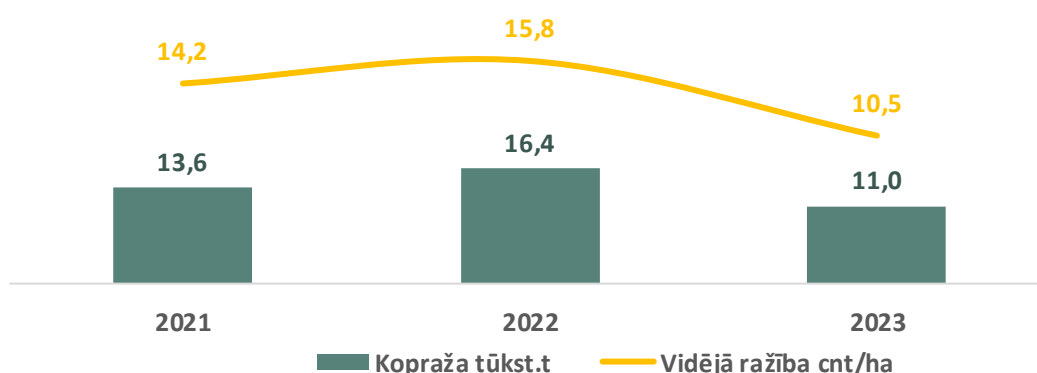
Avots: Oficiālās statistikas portāls

* Upeņu stādījumu platība: 2021. g. – 1786 ha, 2022. g. – 2076 ha, 2023. g. – 2284 ha

2023. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jāņogas un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās par 9,2 %. Upeņu platība palielinājās par 208 hektāriem, krūmmelleņu – par 21 hektāru un krūmcidoniju – par 27 hektāriem.

Ogulāju platības palielinājums ir saistīts ar aizvien lielāko pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lielle ražotāji un pārstrādes uzņēmumi kāpina ražošanas apjomu.

Būtiska ir Latvijā izaudzēto smiltsērķķu kvalitāte, kas ir ievērojami labāka nekā Rumānijas produkcijai. Pieprasījums pēc šīm ogām palielinājies arī saistībā ar Covid-19, jo daudzi tās izvēlas imunitātes stiprināšanai.

2.60. attēls. Latvijas augļkoku un ogulāju kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

No kopražas viedokļa stabili līderpozīciju joprojām ieņem āboli – 2023. gadā to kopraža bija 70,1 % no visas augļu un ogu kopražas (11 013 tonnu).

2.15. tabula

Galveno augļu un ogu kopraža, t

Augļi un ogas/gads	2021.	2022.	2023.
Āboli	8224	10038	7721
Bumbieri	353	519	191

Plūmes	115	112	88
Ķirši	95	95	37
Jāņogas, upenes	1127	1127	371
Zemenes	777	1370	792

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība

Dati par pēdējiem gadiem (2021.–2023.) liecina, ka pamatdārzenu – kāpostu, burkānu, galda biešu un sīpolu – aizņemtās platības ir stabilizējušās un pa gadiem variē pavisam nelielā, galvenokārt augu maiņas dēļ, tomēr pēdējos trīs gados platības samazinās. Platību stabilizēšanās ir skaidrojama gan ar intensīvu specializētas tehnikas izmantošanu dārzenu novākšanā, gan jau vairāku gadu ilgu lielāko dārzenu audzētāju sadarbību ar lielveikalu tīkliem. Mazākie audzētāji savu produkciju lielākoties realizē dažāda lieluma tirgos, tostarp Rīgas naktstirgū un bāzēs. Tāpat attīstās mazo audzētāju dalība īsās piegādes ķēdēs un tirdzniecībā internetā, bet pagaidām tā ir salīdzinoši maza tirgus daļa.

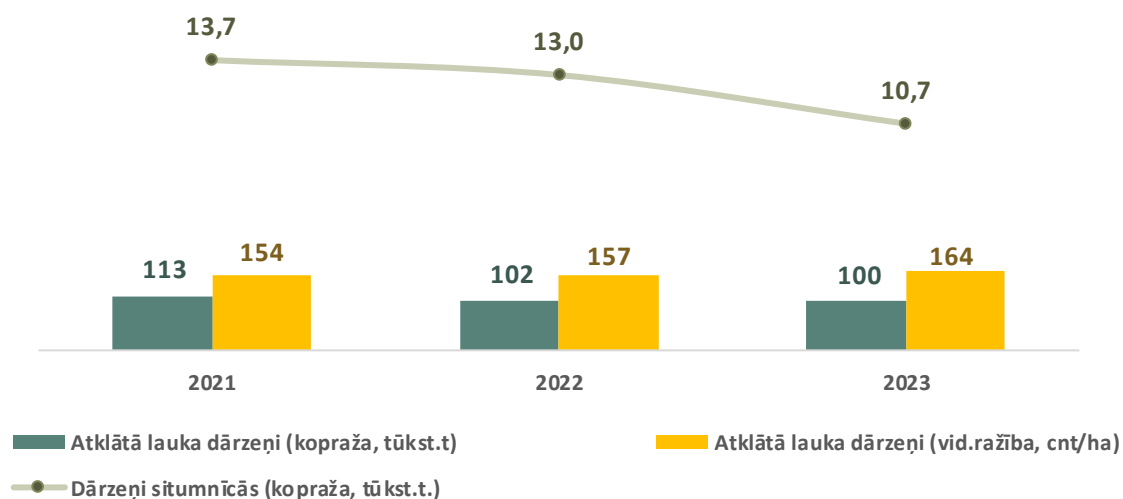
2023. gadā atklātā laukā tika izaudzēts gandrīz 101 tūkst. tonnu dārzenu, tas ir, par 2120 tonnām mazāk nekā 2022. gadā, toties vidējā ražība 2023. gadā bija lielāka nekā 2022. gadā, t. i., 164 cnt/ha. Siltumnīcās tika izaudzēts 10,7 tūkst. tonnu dārzenu – par 2,4 tonnu mazāk nekā gadu iepriekš.

2.16. tabula

Atklātā lauka dārzenu platība un siltumnīcu izmantojamā platība, ha

Rādītāji	2021.	2022.	2023.
Atklātā lauka platība	7383	6515	6117
Kāposti	1418	1318	1252
Ziedkāposti	114	98	108
Puravi	53	47	45
Salāti	5	5	3
Sīpoli lociņiem	19	28	26
Gurķi	168	130	120
Tomāti	4	3	1
Galda bietes	710	707	685
Burkāni	1442	1392	1233
Sīpoli	1121	1112	1045
Ķiploki	560	421	386
Mārrutki	10	6	1
Kabači un ķirbji	702	715	653
Pārējie dārzeni	1051	525	553
Siltumnīcu platība	62,2	62,1	58,1
t.sk.			
apsildāmo siltumnīcu	32,7	32,2	27,5
neapsildāmo siltumnīcu	29,5	30,0	30,7

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.61. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Tā kā 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu apsildāmo siltumnīcu platība lielo apkures izmaksu dēļ samazinājās par 14,6 %, bet palielinājās neapsildāmo siltumnīcu platība (par 2,3 %), tad arī par 18,3 % samazinājās visu dārzeņu kopraža apsildāmajās un neapsildāmajās siltumnīcās. Tajās tika izaudzēti 10,7 tūkst. tonnu dārzeņu.

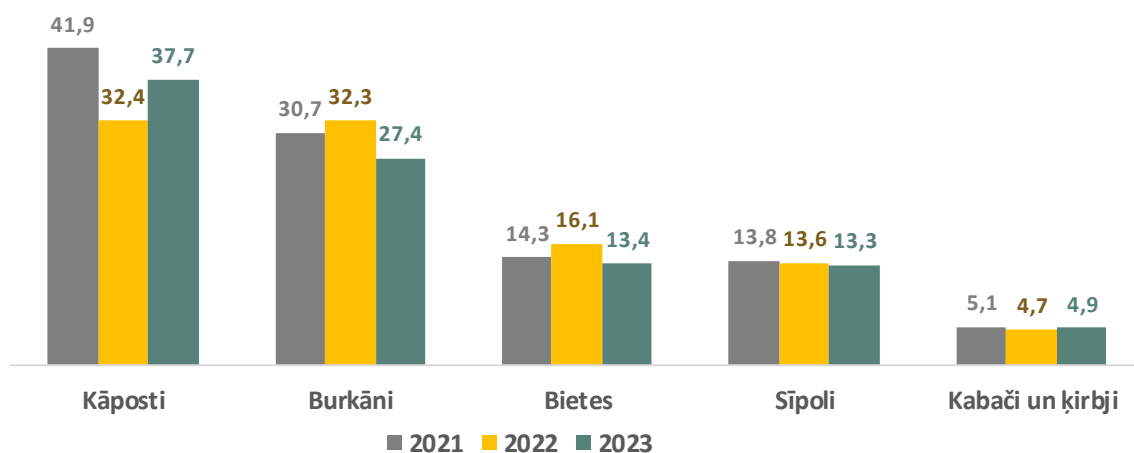
Latvijā nozīmīgāko daļu no siltumnīcās audzētu dārzeņu kopražas joprojām veidoja gurķi (54,4 % 2023. gadā), toties jau trīs gadus vērojams tomātu kopražas samazinājums, un arī 2023. gadā tā saruka par 2 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš.

2.17. tabula

Dārzeņu kopraža siltumnīcās tonnās				
Dārzeņi/gads	2021.	2022.	2023.	
Tomāti	5265	4805	4710	
Gurķi	7803	8039	5810	
Salāti	220	90	46	
Pārējie dārzeņi	461	116	95	

Avots: Oficiālās statistikas portāls

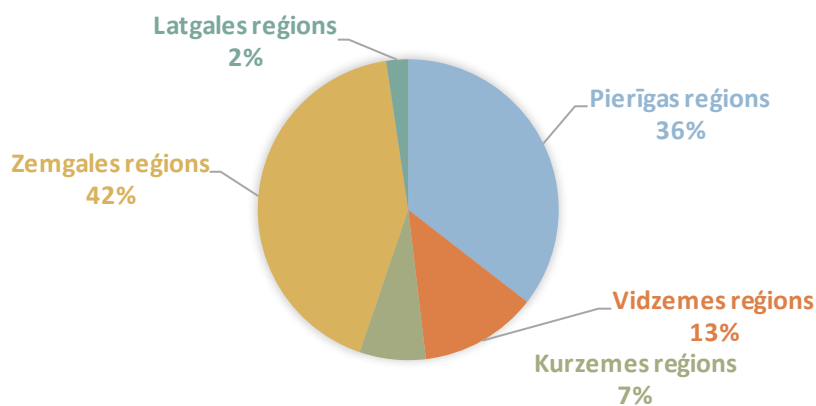
2023. gadā lielākais īpatsvars atklātā lauku dārzeņu kopražā (100,3 tūkst. t) bija kāpostiem (37,6 %) un burkāniem (27,3 %), kā arī sīpoliem (13,3 %) un bietēm (13,4 %). (Sk. 2.52. att.)

2.62. attēls. Galveno atklātās platībās audzēto dārzeņu kopraža

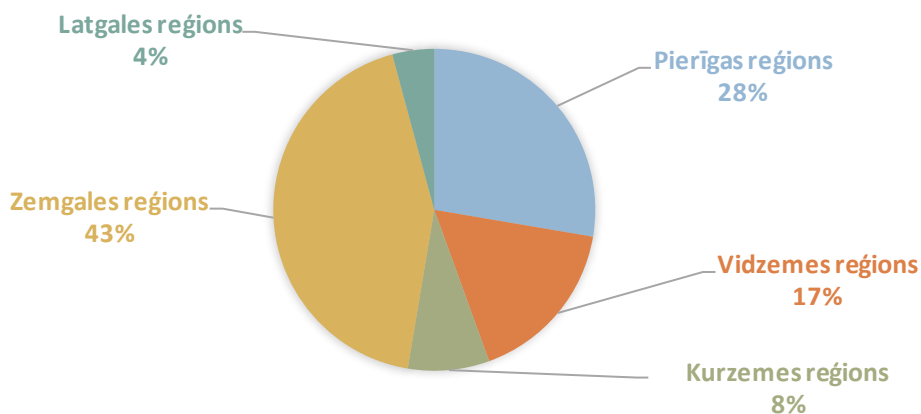
Avots: Oficiālās statistikas portāls

Apkopojot 2023. gada datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.63. att.), secināms, ka dominē Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus. Tādējādi arī lielākā dārzeņu kopraža 2022. gadā bija Zemgales reģionā. (Sk. 2.64. att.)

2.63. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2023. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2.64. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2023. gadā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai uzglabātu produkciju eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielu apjomu.

Augļkoku, ogulāju un dekoratīvo augu pavairojamais materiāls

Latvijā ir pieejams plašs augļu koku un ogulāju šķirņu klāsts. Daļa no tām tiek audzētas komerciāliem mērķiem, daļa – mazdārziņu vajadzībām.

Kopš spēkā ir stājušies Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regula (ES) 2016/2031 par aizsardzības pasākumiem pret augiem kaitīgajiem organismiem, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 un (ES) Nr. 1143/2014 un atceļ Padomes Direktīvas 69/464/EEK, 74/647/EEK, 93/85/EEK, 98/57/EK, 2000/29/EK, 2006/91/EK un 2007/33/EK, augu pavairojamā materiāla pārvietošanai Eiropas Savienībā ir nepieciešama augu pase, ko atļauts lietot, ja augi un to produkti atbilst fitosanitārajām prasībām. Augu pasi nevajag, ja pavairojamais materiāls tiek tirgots gala patērētājam.

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) veic fitosanitārās kontroles, kā arī izdrukā un izsniedz augu pases. Augu pasi drīkst izdrukāt arī Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā reģistrēta persona (turpmāk šajā nodaļā – profesionālais operators), kas saņēmusi atļauju no VAAD.

2023. gadā VAAD kopā izsniedza 5292 augu pases – par 486 augu pasēm mazāk nekā 2022. gadā, iespējams, tāpēc, ka VAAD ik gadu dod atļauju pašiem profesionālajiem operatoriem izdrukāt augu pases: 2023. gadā – astoņiem, 2022. gadā – 13 profesionālajiem operatoriem. VAAD visvairāk – 3419 – augu pases

izsniedzis par augļu kokiem (ābelēm, bumbierēm, plūmēm, ķiršiem u. c.). Par ogulājiem (upenēm, jānogām, mellenēm, avenēm, smiltsērķšķiem u.c.) ir izsniegta 271 augu pase jeb 2,4 reizes mazāk nekā 2022. gadā. Ir palielinājies izsniegto augu pasu daudzums dekoratīvajam pavairojamajam materiālam no 477 augu pasēm 2022. gadā līdz 788 augu pasēm 2023. gadā.

2023. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 7. februāra noteikumos Nr. 76 "Augļu koku un ogulāju pavairošanas materiāla atbilstības kritēriju un aprites noteikumi", tos papildinot ar Savienības reglamentēto nekarantīnas kaitīgo organismu *Phytophthora ramorum* (izolātiem, kas sastopami Eiropas Savienībā) Werres, De Cock & Man in 't Veld un nosakot šī organismam riska pārvaldības pasākumus. *Castanea sativa* Mill. un *Vaccinium* L. ir saimniekaugi *P. ramorum*.

No noteikumiem ir svītrots *Candidatus Phytoplasma australiense*, jo tas vairs nav Savienības reglamentētais nekarantīnas organisms, bet ir iekļauts Savienības karantīnas organismu sarakstā.

Ir atjaunināta taksonomijas nomenklatūra, un turpmāk parastās mandle botāniskais nosaukums ir *Prunus dulcis* (Mill.) D. A. Webb.

Noteikumos noteikta atkāpe no prasības vizuāli pārbaudīt, ņemt paraugus un testēt pirmsbāzes, bāzes, sertificēto un standarta materiālu apgabalos, kas saskaņā ar atbilstošo fitosanitāro pasākumu starptautisko standartu (*Requirements for the establishment of pest free areas. ISPM No 4 (1995), Rome, IPPC, FAO 2017*) ir atzīti par brīviem no konkrētiem kaitīgajiem organismiem. VAAD nav atzinis nevienu Latvijas teritoriju par brīvu ne no viena kaitīgā organisma. Atkāpes no prasībām noteikumos iekļautas, lai šo izņēmumu būtu iespēja piemērot, tiklīdz VAAD saskaņā ar fitosanitāro pasākumu starptautiskajiem standartiem kādu teritoriju atzīs par brīvu no šiem kaitīgajiem organismiem.

2023. gadā ir izdarīti grozījumi arī Ministru kabineta 2009. gada 20. janvāra noteikumos Nr. 54 "Dekoratīvo augu pavairojamā materiāla atbilstības kritēriji un aprites kārtība". Tie papildināti ar diviem Eiropas Savienībā reglamentētiem nekarantīnas organismiem *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae* Takikawa, Serizawa, Ichikawa, Tsuyumu & Goto un *Phytophthora ramorum* (izolātiem, kas sastopami Eiropas Savienībā) Werres, De Cock & Man in 't Veld.

Noteikumi ir papildināti ar dekoratīvo augu sugām (akmensozolu *Quercus ilex* L., Austrijas ozolu *Quercus cerris* L., sarkano ozolu *Quercus rubra* L., aktinīdiju *Actinidia* Lindl, Eiropas lapegli *Larix decidua* Mill., hibrīdo lapegli *Larix x eurolepis* A. Henry, Japānas lapegli *Larix kaempferi* (Lamb.) Carrière, irbeni *Viburnum* L., kamēliju *Camellia* L., parasto osi *Fraxinus excelsior* L., rododendru *Rhododendron* L., izņemot Simsa rododendru *R. simsii* L., zaļo duglāziju *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, ēdamo kastaņu *Castanea sativa* Mill.), kas ir iepriekšminēto kaitīgo organismu saimniekaugi.

Augļu, ogu un dārzeņu ārējā tirdzniecība

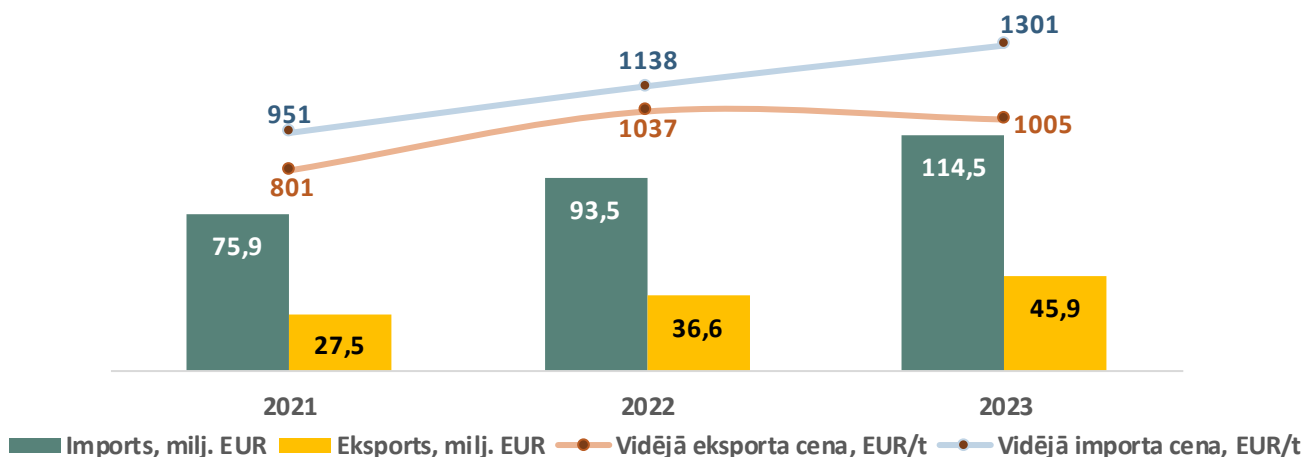
Dārzeņu (bez kartupeļiem) tirdzniecības apgrozījums vērtības izteiksmē 2023. gadā (160,5 milj. eiro) bija par 23,4 % lielāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports, tostarp reeksports, pieaudzis par 25,7 %, sasniedzot 45,9 milj. eiro, un imports – par 22,5 %, sasniedzot 114,5 milj. eiro. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2021. gadu ir kāpis par 41,8 % un kopumā ir 68,6 milj. eiro.

Dārzeņu eksportā pēc apjoma 2023. gadā dominē **zirņi**, veidojot 13,9 tūkst. tonnu (30,3 % no kopējā eksporta apjoma) 4,0 milj. eiro vērtībā jeb 8,8 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam zirņu eksporta vērtība palielinājās no 0,9 līdz 4,0 milj. eiro. Otra svarīgākā eksporta grupa pēc apjoma ir **sīpoli**, veidojot 7,9 tūkst. tonnu (17,3 % no kopējā eksporta apjoma) 4,9 milj. eiro vērtībā jeb 10,6 % no kopējās eksporta vērtības. Pārskata periodā sīpolu eksports palielinājies par 4,2 tūkst. tonnām 3,6 milj. eiro vērtībā. Trešā svarīgākā eksporta grupa bijuši **tomāti** ar 7,8 tūkst. tonnām (17,2 % no kopējā eksporta apjoma) 16,9 milj. eiro vērtībā, 2023. gadā veidojot 36,8 % Latvijas dārzeņu kopējās eksporta vērtības un tomātu eksportam palielinoties par 1,5 tūkst. tonnām 5,9 milj. eiro vērtībā. Ceturtā svarīgākā grupa ir **galviņkāposti**, kuru eksports palielinājies par 0,8 % vērtības izteiksmē un par 0,7 % pēc apjoma, veidojot 8,7 % (4,0 tūkst. tonnu) no kopējā dārzeņu eksporta apjoma 2,5 milj. eiro vērtībā jeb 5,4 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Arī **gurķi** no Latvijas ik gadu tiek eksportēti arvien vairāk: pārskata periodā to eksporta vērtība palielinājās par 89,0 %, sasniedzot 5,6 milj. eiro jeb 12,1 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības, līdz ar to par 44,1 % pieaugot arī eksportēto gurķu apjomam (3,1 tūkst. tonnu). Zirņu, sīpolu, tomātu, galviņkāpostu un gurķu eksports veido 80,3 % no kopējā eksporta apjoma.

Lielākā importēto dārzeņu grupa 2023. gadā bija **tomāti** ar 23,6 tūkst. tonnu lielu apjomu 44,5 milj. eiro vērtībā, veidojot 26,8 % no kopējā importa apjoma. Pārskata periodā tomātu importa apjoms ir samazinājies par 1,5 %, toties vērtība palielinājusies par 34,9 %. Otrā nozīmīgākā importa produkta grupa bija **sīpoli** ar 15,7 tūkst. tonnu lielu apjomu 8,6 milj. eiro vērtībā. To imports veidoja 17,8 % no kopējā dārzeņu importa apjoma, pārskata periodā palielinoties par 29,6 % pēc apjoma un par 156,8 % vērtības izteiksmē. Trešā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa, kas veidoja 13,6 % no dārzeņu importa apjoma, bija **burkāni** ar 12,0 tūkst. tonnu lielu apjomu 9,6 milj. eiro apmērā. Pārskata periodā burkānu imports pieaudzis par 19,4 % pēc apjoma un par 71,2 % pēc importa vērtības. **Gurķi** bija ceturgtā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa: 2023. gadā tika importētas 10,3 tūkst. tonnas 15,9 milj. eiro vērtībā, un tas veidoja 11,7 % no kopējā dārzeņu importa apjoma un 13,9 % no kopējās importa vērtības. Tomāti, sīpoli, burkāni un gurķi 2023. gadā veidoja 70,0 % no kopumā importēto dārzeņu apjoma.

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam dārzeņu importa vidējā cena pakāpeniski palielinājās, 2023. gadā sasniedzot augstāko punktu pārskata periodā – 1301 EUR/t jeb par 36,7 % vairāk nekā 2021. gadā, turpretī eksporta cena bija salīdzinoši svārstīga, 2022. gadā sasniedzot augstāko atzīmi – 1037 EUR/t. Salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu – 2021. gadu – 2023. gadā eksporta cena ir palielinājusies par 25,4 %, sasniedzot 1005 EUR/t.

Latvijai nozīmīgākie dārzeņu importa partneri ir ES valstis ar 84,7 % jeb 97,0 milj. eiro no importa vērtības 2023. gadā, sevišķi Nīderlande (16,8 % no ES importa vērtības), Spānija (14,2 %), Lietuva (14,2 %) un Polija (13,3 %). Arī nozīmīgākie eksporta partneri ir ES dalībvalstis – uz tām eksportēti 98,4 % no kopējās produktu eksporta vērtības, pārskata periodā tai samazinoties par vienu procentpunktu.

2.65. attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Latvijai raksturīgo augļu un ogu tirdzniecības apgrozījums 2023. gadā – 78,2 milj. eiro – salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaudzis par 17,6 %. Eksports, kas ietver arī reeksportu, ir samazinājies par 3,3 %, toties imports palielinājies par 28,9 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo pieaudzis par 67,1 %, 2022. gadā sasniedzot 33,0 milj. eiro.

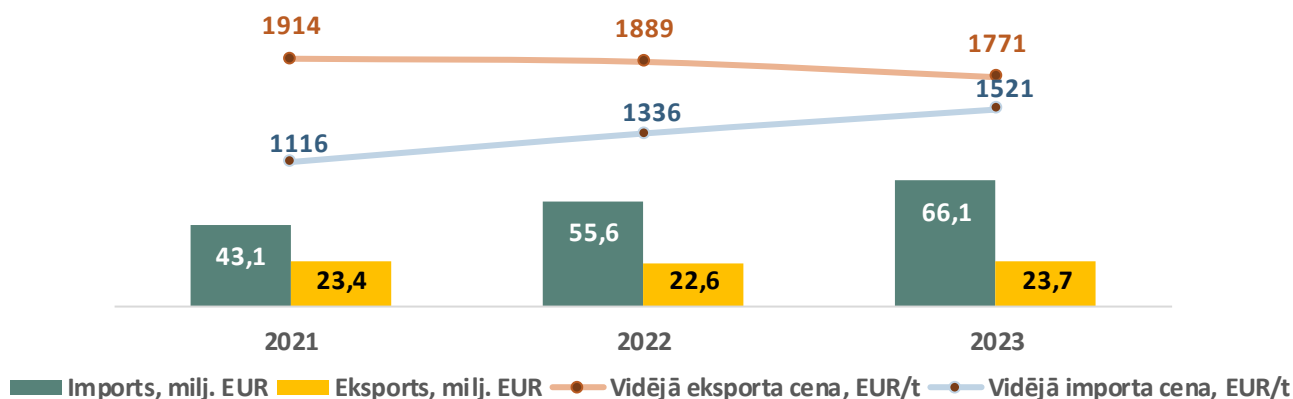
Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā pēc apjoma 2023. gadā dominēja **āboli** ar 4,8 tūkst. tonnām 3,7 milj. eiro vērtībā, t. i., 15,5 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības, pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam tai palielinoties par 8,2 % un apjomam – par 5,2 %. Otrā svarīgākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa pēc apjoma ir **bumbieri**. 2023. gadā tika eksportētas 4,1 tūkst. tonnas šo augļu 3,5 milj. eiro vērtībā, veidojot 14,7 % no Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējās eksporta vērtības. Bumbieru eksports pārskata periodā ir palielinājies par 70,5 % vērtības un par 70,0 % apjoma izteiksmē. Trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa – **plūmes** – veidoja 13,8 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma: 2023. gadā kopumā tika eksportētas 1,8 tūkst. tonnas plūmju 1,7 milj. eiro vērtībā. Pārskata periodā to eksportētais apjoms ir palielinājies par 44,6 %, bet vērtība – par 59,5 %. **Ķirši**, ceturgtā nozīmīgākā produktu grupa, 2023. gadā tika eksportēti 2,6 milj. eiro vērtībā, ar 0,7 tūkst. tonnām veidojot 5,0 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma. Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu procentuāli mazāk papildina mellenes (3,9 %), zemenes (3,8 %), brūklenes (3,0 %), svaigas lieļogu dzērvenes un zemenes (2,7 %).

2023. gadā importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā pēc apjoma lielākā produktu grupa ir **āboli** ar 20,2 tūkst. tonnām un 11,4 milj. eiro vērtību, veidojot 46,5 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma. Pārskata periodā ābolu importa vērtība palielinājās par 7,7 % un apjoms – par 0,9 %. **Bumbieru**, otras lielākās importēto augļu un ogu grupas, apjoms veidoja 8,5 tūkst. tonnu 8,1 milj. eiro jeb 19,6 % vērtībā no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta apjoma. Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam bumbieru importa vērtība ir palielinājusies par 38,8 %, šo augļu eksportētajam apjomam kāpjot par 8,8 %. Trešā lielākā importēto augļu un ogu grupa 2023. gadā bija **zemenes** ar 3,8 tūkst. tonnām 9,7 milj. eiro vērtībā, veidojot 8,8 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma. Tāpat kopējo importu pēc apjoma papildināja plūmes (8,6 % no kopējā importa apjoma), ķirši (6,6 %), mellenes (4,4 %) u. c.

Salīdzinājumā ar gadu iepriekš kopējā importa vērtība ir palielinājusies par 18,9 %, vienlaikus pieaugot lielākās daļas Latvijai raksturīgo augļu un ogu (izņemot ķiršu, kazeņu un melleņu ģints ogu) importa vērtībai.

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam Latvijai raksturīgo augļu un ogu vidējā eksporta cena pakāpeniski ir samazinājusies, 2023. gadā saniedzot zemāko vērtību – 1771 EUR/t, t. i., par 7,4 % mazāk nekā 2021. gadā, turpretī importa cena pārskata periodā ik gadu ir palielinājusies un 2023. gadā sasniedza augstāko cenu – 1521 EUR/t jeb par 36,3 % vairāk nekā 2021. gadā (sk. 2.66. att.), jo pieauga dārgāku produktu īpatsvars.

Latvijas nozīmīgākās eksporta partnervalstis ir Igaunija un Lietuva – uz tām tiek eksportēts 75,4 % produktu no kopējā apjoma. Pārskata periodā Igaunijas eksporta vērtības īpatsvars ir palielinājies par 1,7 %, turpretī Lietuvas eksporta vērtība ir samazinājusies par 7,8 %. Savukārt nozīmīgākās importa partnervalstis ir Polija, Nīderlande, Grieķija – no tām tiek importēti 68,4 % produktu no kopējā apjoma.

2.66. attēls. Svaigu augļu un ogu imports un eksports Latvijā

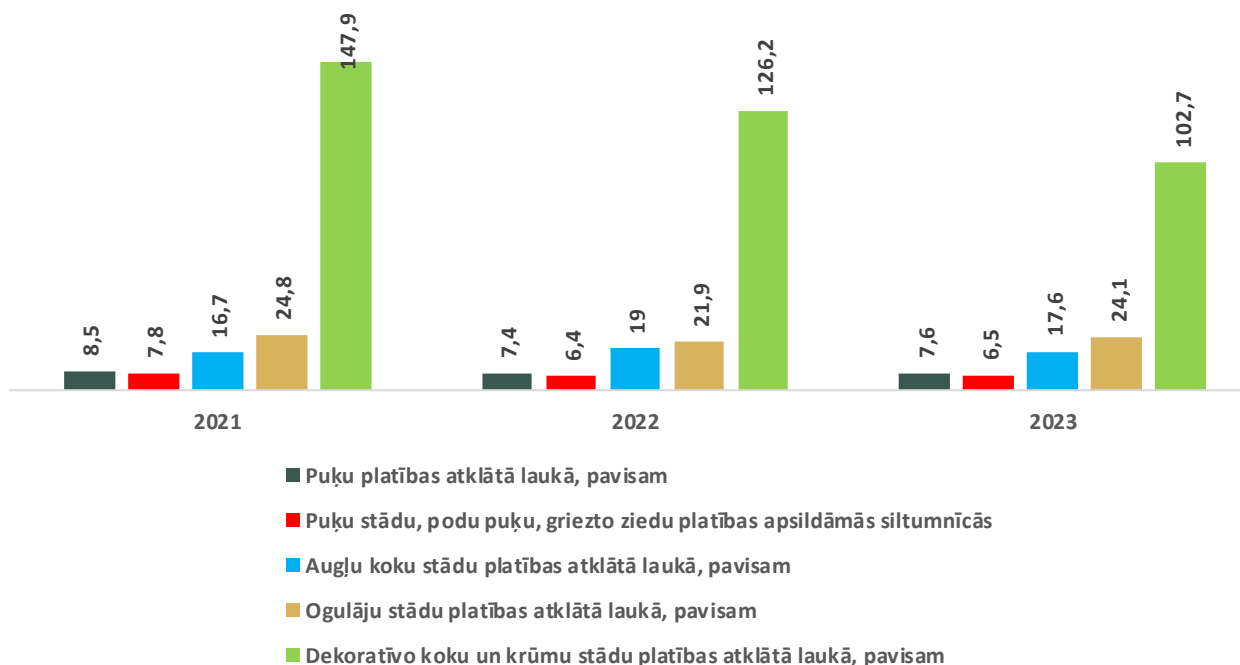
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.10. Puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2023. gadā puķu, augļkoku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu aizņemtā kopējā platība bija 167,0 hektāri, salīdzinājumā ar 2022. gadu sarūkot par 23,3 hektāriem. Iepriekšējos četrus gadus platība bija šāda: 2019. gadā – 201,6 hektāri, 2020. gadā – 225,5 hektāri, 2021. gadā – 214,2 hektāri un 2022. gadā – 190,3 hektāri. (Sk. 2.67. att.)

Jau divus gadus pēc kārtas novērojama tendence samazināties pārdoto puķu dēstu daudzumam: 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu pārdoto puķu dēstu daudzums saruka par 10,2 % un 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 17,4 %.

Visvairāk tika pārdoti viengadīgo puķu stādi – kopumā 2144. 2023. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 68,5 % bija viengadīgās puķes, 9,4 % – divgadīgās un 22,1 % – ziemcietes (līdzīgi kā 2022. gadā – attiecīgi 75,2 %, 6,2 % un 18,6 %), jo viengadīgās jeb vasaras puķes lieliski noder audzēšanai gan dobēs, gan iekārmos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

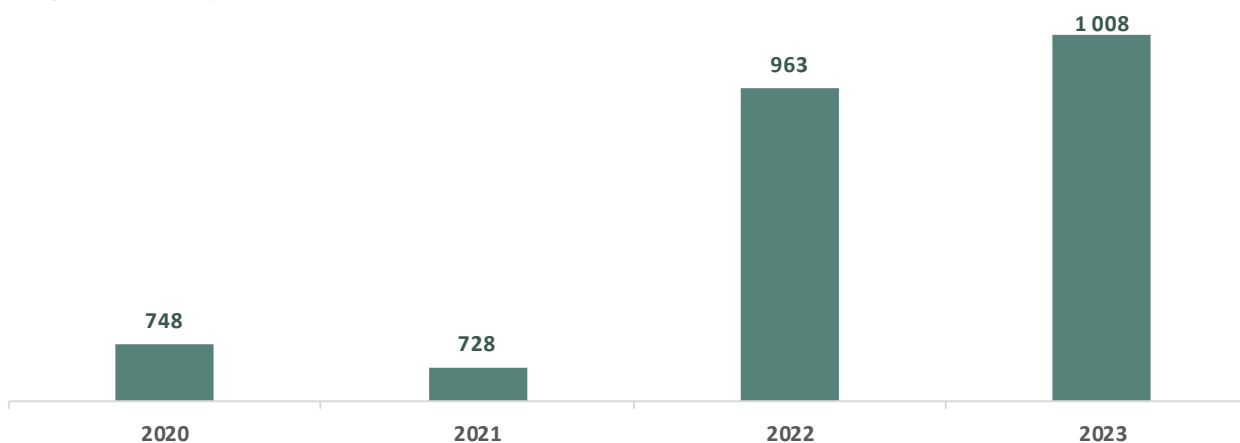

2.67. attēls. Puķu, ogulāju, augļkoku un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platības, ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Tāpat kā 2022. gadā, arī 2023. gadā pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums palielinājās, t. i., par 4,7 % vairāk nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.68. att.)

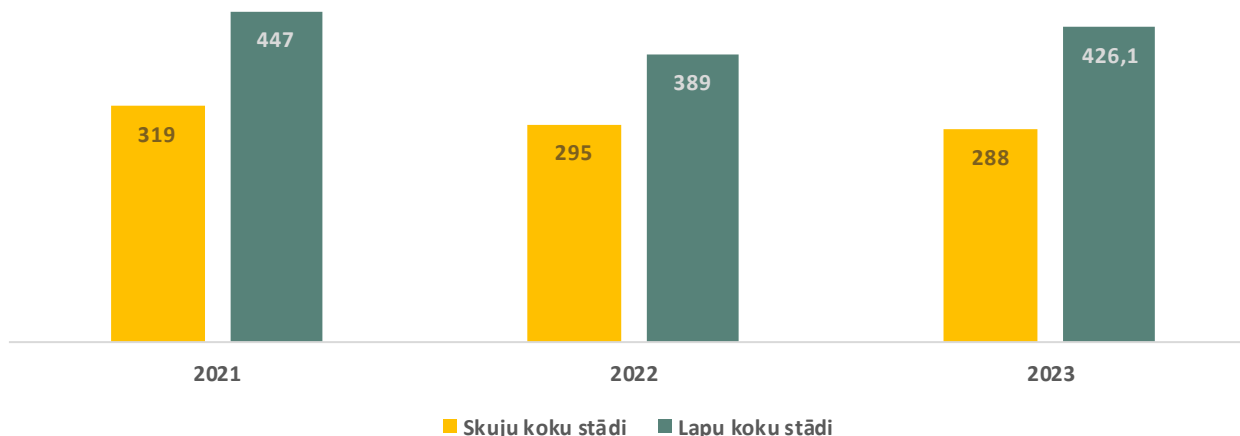
Tāpat kā katru gadu, arī 2023. gadā visvairāk pārdots upeņu stādu. No gadā kopējā pārdotā augļkoku un ogulāju stādu daudzuma 68,8 % bija upeņu stādu (2022. gadā – 58,6 %) un 9,1 % – smiltsērķšķu stādu (2022. gadā –16,2 %).

2.68. attēls. Pārdoto augļkoku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu par 9,5 % palielinājās pārdoto lapu koku un krūmu stādu daudzums, bet par 2,5 % samazinājās pārdotais skuju koku stādu daudzums. (Sk. 2.69. att.) Tātad lapu koku pārdošanas tendence ir mainīga.

2.69. attēls. Dekoratīvo skuju un lapu koku stādu pārdošana (tūkst. gab.)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijā ir pieejams plašs augļkoku un ogulāju šķirņu klāsts. Daļa no tiem tiek audzēti komerciāliem mērķiem, daļa – nelielā apjomā pārsvarā mazdārziņu vajadzībām.

Kopš spēkā ir stājušies Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regula (ES) 2016/2031 par aizsardzības pasākumiem pret augiem kaitīgajiem organismiem, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 un (ES) Nr. 1143/2014 un atceļ Padomes Direktīvas 69/464/EEK, 74/647/EEK, 93/85/EEK, 98/57/EK, 2000/29/EK, 2006/91/EK un 2007/33/EK, augu pavairojamajam materiālam, lai to pārvietotu Eiropas Savienībā, ir nepieciešama augu pase, ko atļauts lietot, ja augi un augu produkti atbilst fitosanitārajām prasībām. Augu pasi nevajag, ja pavairojamais materiāls tiek tirgots gala patērētājam.

Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) veic fitosanitārās kontroles, kā arī izdrukā un izsniedz augu pases. Augu pasi drīkst izdrukāt arī Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā reģistrēta persona, kas saņēmusi atļauju no VAAD.

2023. gada aktuālie zinātniskie pētījumi

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes zinātnieki īstenoja šādus pētījumus:

1) “Graudaugu un rapša šķirņu izturības izvērtējums pret slimībām Latvijas agroklimatiskajos apstākļos, novērtējot šķirņu saimnieciskās īpašības”. Pētījuma mērķis – novērtēt graudaugu un rapšu šķirņu izturību pret slimībām;

2) “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam”. Pētījuma mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektoranalīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, to integrējot ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju prognozēšanas dinamisko modeli;

3) “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” – par šo pētījumu vairāk skatīt 6.3. nodaļā “Vidi saudzējošā lauksaimniecība”;

4) “Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā”. Pētījuma mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisiju lauksaimniecībā izmantojamās platībās, t. i., pamatojoties uz sistemātiski iegūtiem novērojumu rezultātiem, noteikt un analizēt SEG emisiju no lauksaimniecībā izmantotām teritorijām, kurās ierīkotas meliorācijas sistēmas. Pētījuma rezultātus būs iespējams praktiski izmantot, aprēķinot SEG emisiju līdz nākamajiem inventarizācijas ziņojumu iesniegšanas termiņiem. Šajā pētījumā iegūtie rezultāti tematiski attieksies uz SEG emisijas aprēķiniem gan lauksaimniecības, gan zemes izmantošanas un tās izmantošanas maiņas, gan mežsaimniecības (ZIZMM) sektorā. Esošo meliorācijas sistēmu identifikācijas un tehniskā stāvokļa novērtēšanas rezultāti potenciāli var sniegt nepieciešamo informāciju prioritāri renovējamo vai rekonstruējamo meliorācijas sistēmu identificēšanai;

5) “Nacionālajā gēnu bankā uzkrātā Latvijas vietējo apdraudēto dzīvnieku šķirņu bioloģiskā materiāla gēnu bankas papildināšana un izpēte”. Pētījuma mērķis – gēnu bankā esošo vietējo apdraudēto lauksaimniecības

dzīvnieku šķirņu bioloģisko materiālu papildināt ar jauno vaislas dzīvnieku bioloģisko materiālu un to izpētīt, lai sekmīgi pievienotos starptautiskajai dzīvnieku gēnu bankas sistēmai EUGENA;

6) "Lauksaimniecības dzīvnieku radīto siltumnīcefektu gāzu (SEG) un amonjaka emisiju novērtēšana un uzskaitē konvencionālās un bioloģiskās saimniekošanas". Pētījuma mērķis – no izlases saimniecībām iegūt datus, tos apkopot un novērtēt, lai pēc tam izmantotu SEG un amonjaka emisijas aprēķinu modeļos, kā arī noteikt SEG emisijas līmeni Latvijā audzētiem lauksaimniecības dzīvniekiem (slaucamajām govīm, gaļas liellopiem, aitām, kazām, cūkām, putniem, zirgiem) dažādos saimniekošanas apstākļos un, izvērtējot iegūtos rezultātus, izstrādāt ieteikumus SEG un amonjaka samazinoša (vai neitrāla) saimniekošanas modeļa izvēlei;

7) "Augsnes kalķošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu". Pētījuma mērķis ir novērtēt dažādu augsnes kalķošanas un minerālmēslojuma devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma rezultātus būs iespējams izmantot, lai pamatotu augsnes kalķošanas kā augsnes auglības un ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākuma ieviešanas nepieciešamību, īstenojot Lauku attīstības programmu;

8) "Latvijas lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) aktualizēšana lauksaimniecības virzībai uz dekarbonizāciju". Pētījuma mērķis – izstrādāt metodiku KLP 2023.–2027. gada pasākuma 4.1.2. "Atbalsts ieguldījumiem SEG un amonjaka emisijas samazinošajiem pasākumiem" ieguldījuma ietekmes novērtēšanai uz klimata pārmaiņu samazināšanu;

9) "Increase – Intelektuālas pārtikas pākšaugu ģenētisko resursu kolekcijas Eiropas lauksaimniecības pārtikas sistēmām" (angļu val. *INCREASE – Intelligent Collections of Food Legumes Genetic Resources for European Agrofood Systems*; <https://www.pulsesincrease.eu/>). Projekta mērķis – asociatīvā partnera statusā iesaistīties Eiropas Savienības pētījumu programmas "Horizon 2020" projektā "Increase – Intelektuālas pārtikas pākšaugu ģenētisko resursu kolekcijas Eiropas lauksaimniecības pārtikas sistēmām", jo tas ļaus iekļaut Latvijā plašāk kultivēto dārza pupiņu (*Phaseolus vulgaris* un *Ph. coccineus*) genotipus kopējā Eiropas ģenētisko resursu pārvaldības struktūrā;

10) "Dabisko un antropogēno faktoru ietekmes uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumiem no lauksaimniecības zemēm novērtējums". Pētījuma mērķis – sagatavot secinājumus par nozīmīgākajiem slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu ietekmējošiem dabiskajiem un antropogēnajiem faktoriem. Paredzēts arī izstrādāt ieteikumus par pasākumiem, kas ieviešami, lai samazinātu slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes un mājdzīvnieku novietnēm.

LBTU Augu aizsardzības zinātniskā institūta pētījumi

1) "Augu aizsardzības jomā identificēto prioritāro virzienu padziļināta izpēte, veicinot labāku izpratni par drošu un atbildīgu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu". Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot augu aizsardzības līdzekļos (AAL) esošo darbīgo vielu ietekmi uz vidi, ūdeni un pārtikas kvalitāti, kā arī pētīt AAL drošu un ilgtspējīgu izmantošanu;

2) "Lēmuma atbalsta sistēmas izmantošana un pilnveide kaitīgo organismu ierobežošanai integrētajā augļkopībā". Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt RIMpro (relatīvo infekcijas mērījumu programmas) atbilstību Latvijas apstākļiem;

3) "Pākšaugu aktuālo kaitēkļu efektīvāko ierobežošanas paņēmieni izvērtēšana un noteikšana un lauksaimniecībai nozīmīgāko apputeksnētāju dzīvotspēju ietekmējošo faktoru identificēšana". Šim pētījumam bija trīs mērķi.

Pirmais mērķis: turpināt pupu sēklgrauža bioloģijas un ekoloģijas, kā arī augu aizsardzības paņēmieni pētījumus.

Otrais mērķis: pētīt medus bites saimju dzīvotspēju ietekmējošos faktorus un izstrādāt metodiku augu aizsardzības līdzekļu lietošanas radītā riska novērtēšanai medus bites saimēm Latvijā.

Trešais mērķis: pētīt Latvijas agrocenozēs sastopamo bišu faunu un sugu daudzveidību;

4) "Kāpostu cekulkodes *Plutella xylostella* un citu krustziežu dārzeņu kaitēkļu fenoloģijas pētījumi". Pētījuma uzdevumi – kāpostu cekulkodes *imago* monitorings, kāpostu cekulkodes olu uzskaitē uz augiem, kāpuru un to bojājumu novērtējums krustziežu dārzeņu stādījumos, kā arī citu krustziežu dārzeņu kaitēkļu monitorings;

5) "Ilgtspējīga augu aizsardzības sistēma – pašreizējās situācijas analīze, izaicinājumi un nākotnes risinājumi". Pētījuma uzdevumi ir uzlabot un papildināt riska indikatora aprēķināšanas metodiku plašāk

audzētajiem kultūraugiem Latvijā, korigēt indikatora aprēķinus laikposmā no 2011. gada, veikt efektivitātes izmēģinājumus kviešu sējumos, lai salīdzinātu dažādas AAL lietojuma smidzinājuma shēmas un dažādas regulatoru, fungicīdu un herbicīdu devas, kā arī novērtēt tās praktiskos izmēģinājumus, ņemot vērā vides, klimata, agronomiskos un sociālekonomiskos apsvērumus;

6) “Alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas iespējas auzu un rudzu sējumos”. Šī pētījuma mērķis ir izvērtēt alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas metodes, lai samazinātu sintētisko AAL lietojumu auzu un rudzu sējumos, vienlaikus iegūstot augstas kvalitātes ražu;

7) “Herbicīda aizvietošanas iespējas cīņā ar nezālēm dažādās kultūraugu grupās”. Pētījuma mērķis ir novērtēt herbicīdu lietojuma samazinājuma ietekmi uz kultūraugu ražu, nezāļu skaitu un sugu sastāvu atkarībā no augu maiņas, kā arī tā potenciālo ietekmi uz CO₂ emisijas pārmaiņām.

LLU Zemkopības zinātniskais institūts

Dārzkopības institūtā notiek viens pētījums – “Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu mēslošanas optimizācija ilgtspējīgu tehnoloģiju nodrošināšanai”. Tam ir vairāki uzdevumi:

1) noskaidrot esošo augu barības elementu nodrošinājumu (NPK) vismaz 10 modeļsaimniecībās Latvijā plašāk audzētajiem dārzeņiem (galviņkāpostiem, burkāniem, sīpoliem, bietēm), veicot augsnes analīzes un rēķinot NPK balances vismaz četru gadu periodā (2021–2024), kā arī šajās saimniecībās pārbaudīt izstrādāto mēslošanas normatīvu efektivitāti (2022–2025);

2) analizēt iegūtos NPK uzskaites datus kontekstā ar augu maiņu, mēslojuma lietojumu, saimniekošanas sistēmu un dārzeņu ražību, lai iegūtos rezultātus izmantotu mēslošanas normatīvu izstrādei (2021–2025);

3) izvērtēt augsnes bioloģisko aktivitāti dažādās saimniecībās ar dažādu barības vielu nodrošinājuma pārvaldību, kā arī lauka izmēģinājumos, izmantojot dažādu augu maiņu un zaļmēslojuma starpkultūras (2021–2025);

4) noskaidrot augu barības elementu (NPK) iznesi ar ražu Latvijā plašāk audzētajiem dārzeņiem – galviņkāpostiem, burkāniem, sīpoliem, bietēm (2021–2022);

5) ierīkot lauka izmēģinājumus Dārzkopības institūtā, lai pārbaudītu dažādu zaļmēslojumu un starpkultūru augu ietekmi uz NPK bilanci augsnē, dārzeņu ražību un ekonomisko efektivitāti (2021–2024);

6) izstrādāt optimālas plašāk audzēto dārzeņu mēslošanas normas atbilstoši plānotajai ražai un augsnes nodrošinājumam ar fosforu un kāliju (2025);

7) sagatavot zinātniskās un populārās publikācijas zināšanu pārnesei (2023–2025).

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava” īsteno divus pētījumus:

1) “Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana”. Tā mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās lauksaimniecības sistēmās, kā arī izstrādāt augsnes oglekļa uzkrājuma pārmaiņu un N₂O emisijas prognozi lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugšnes 2017.–2050. gadā;

2) “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. Šī pētījuma mērķis ir izpētīt situāciju ar *in situ* audzētajiem augu ģenētiskajiem resursiem Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētiskie resursi *in situ* (savvaļā) un “on-farm” (dārzos un laukos) apzināmi un saglabājami tāpēc, ka tieši šie ģenētisko resursu paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Tā kā šie ģenētiskie resursi izzūd, to apzināšana un saglabāšana ir steidzama. Pētījums dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Agroresursu un ekonomikas institūts īstenoja divus pētījumus:

1) “Eiropas Savienības regulējuma par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmes izvērtējums uz lauksaimniecības nozari”. Tā mērķis – taksonomijas regulējuma (Eiropas Parlamenta un Padomes 2020. gada 18. jūnija Regulas (ES) 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu 2019/2088 un uz tās pamata EK pieņemto deleģēto aktu) kontekstā kvalitatīvi novērtēt, kā ES regulējums par ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu ietekmē lauksaimniecības produktu ražošanu, pārstrādi un primārās piegādes ķēdes. Tādējādi 2021. gadā bija šādi uzdevumi:

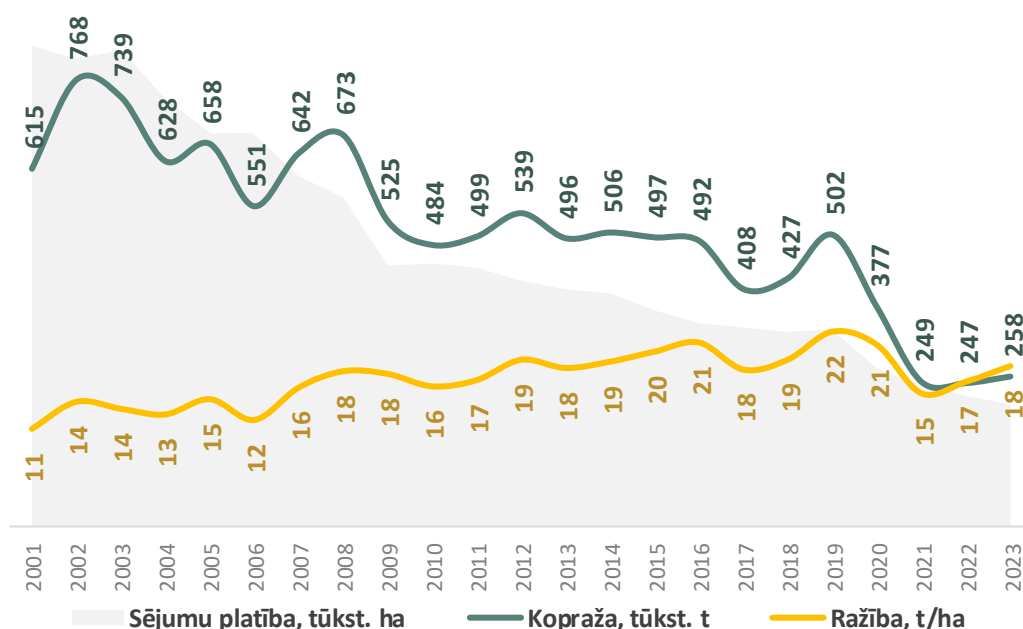
a) finanšu tirgus iespējamās ietekmes kvalitatīvs novērtējums (taksonomijas regulējuma kontekstā) uz lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi un primārajām piegādes ķēdēm;

b) rekomendāciju izstrāde Latvijas lauksaimniecības nozarē taksonomijas regulējuma kontekstā;
2) "Latvijā audzētu saulespuķu attīstības perspektīvas". Šī pētījuma mērķis ir iegūt zināšanas par saulespuķu audzēšanas prakses iespējām, riska faktoriem un saulespuķu hibrīdu produktivitāti Latvijas apstākļos, kā arī uzsākt valsts klimatiskajiem apstākļiem piemērotu saulespuķu selekciju.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība 2023. gadā bija 14 tūkst. hektāru, kas ir par vienu tūkstoti hektāru mazāk nekā 2022. gadā. Kartupeļu vidējā ražība 2023. gadā bija 18,4 tonnas no hektāra – salīdzinājumā ar 2022. gadu tā ir palielinājusies par 1,8 tonnām jeb 11 %. Lai gan ir samazinājušās stādījumu platības, kopraža 2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir kāpusi par 11 tūkst. tonnām jeb 4,6 %, jo kartupeļiem bija lielāka ražība. (Sk. 2.70. att.)

2.70. attēls. Kartupeļu stādījumu platība, kopraža un ražība Latvijā

Avots: ZM

Kopš 2000. gada kartupeļu

- stādījumu platība ir samazinājusies par 37 tūkst. hektāriem jeb 73 % (no 51 tūkst. ha 2000. gadā līdz 14 tūkst. ha 2023. gadā),
- kopraža ir samazinājusies par 489 tūkst. tonnu jeb 65 % (no 747 tūkst. tonnu 2000. gadā līdz 258 tūkst. tonnu 2023. gadā),
- ražība ir palielinājusies par 3,8 t/ha jeb 26 % (no 14,6 t/ha 2000. gadā līdz 18,4 t/ha 2023. gadā).

Kaut arī ražībai ir pozitīva palielinājuma tendence, ik gadu samazinās kartupeļu aizņemtā platība, līdz ar to sarūkot arī kartupeļu kopražai. Lai saglabātu esošo kartupeļu ražošanas apjomu, ir nozīmīgi jāpalielina kartupeļu stādījumu platība vai arī jāturpina kāpināt kartupeļu ražību, saglabājot esošās kartupeļu stādījumu platības.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.18. tab.), redzams, ka 2023. gadā lielākā kartupeļu platība – 4563 ha – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā, lai gan salīdzinājumā ar 2022. gadu tas ir par 565 hektāriem mazāk. Kartupeļu platības salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājušās Pierīgas reģionā (par 296 hektāriem) un Vidzemes reģionā (par 493 hektāriem). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu platības ir samazinājušās Latgales reģionā par 402 hektāriem un Kurzemes reģionā par 674 hektāriem.

2.18. tabula

Kartupeļu stādījumu platība, kopraža un ražība reģionos

Reģions	2021.			2022.			2023.		
	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t

Pierīgas	2898	161	46 556	2287	185	42 255	2583	210	54 132
Vidzemes	2875	162	46 502	2334	186	43 521	2827	202	56 979
Kurzemes	2645	136	36 087	2391	128	30 668	1717	169	28 949
Zemgales	5360	172	91 997	5128	199	102 005	4563	191	87 105
Latgales	2528	110	27 834	2709	104	28 210	2307	134	30 939
Kopā	16 305	153	248 977	14 850	166	246 659	13 997	184	258 105

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu ražība 2023. gadā bija Pierīgas reģionā – 210 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2022. gadu ražības pieaugums bija visos reģionos, vienīgi ne Zemgalē. Vislielākais tas bijis Kurzemes reģionā, vidējai ražībai palielinoties par 41 cnt/ha, kā arī ievērojams ražības pieaugums bija Latgales reģionā – tajā vidējā ražība palielinājās par 30 cnt/ha. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Zemgales reģionā ražība samazinājās vidēji par 8 cnt/ha. Kaut gan Latgales reģionā ražības ievērojami palielinājās, tā starp Latvijas reģioniem bija vismazākā – 134 cnt/ha. Vidējā kartupeļu ražība Latvijā bija 184 cnt/ha, tai 2022. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinoties par 13 cnt/ha, bet 2023. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš – par 18 cnt/ha.

Kartupeļu kopražs 2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 11 464 tonnām jeb 4,6 %. Vislielākā kartupeļu kopražs bija Zemgales reģionā – 87 tūkst. tonnu. Tad gan ir par 15 tūkst. tonnu mazāk nekā gadu iepriekš. Zemgales reģionā tiek izaudzēta gandrīz puse no kopējā Latvijā izaudzētā kartupeļu apjoma.

Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem: galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Ekstremālie laikapstākļi pēdējos gados un paredzamā nākotnē un to radītie zaudējumi palielina spiedienu uz lauksaimniecības nozarēm, arī kartupeļu audzēšanas nozari, tā ietekmējot kultūraugu ražību un pastiprinot neražas risku.

Vēl viens kartupeļu nozares attīstību kavējošs faktors ir karantīnas slimība – kartupeļu gaišā gredzenpuve – un AAL lietojuma trūkums. Tā, piemēram, Latvijā nav reģistrēti AAL, kas pasargā kartupeļus no drātstārpiem, tāpēc pasliktinās ražas kvalitāte un šādus kartupeļus ir sarežģīti realizēt pārtikā. Savukārt citās valstīs, ar kurām konkurē Latvijas kartupeļu ražotāji, drātstārpu problēma nav tik izteikta vai arī ir ļauts izmantot vajadzīgos AAL, lai apkarotu drātstārpus.

Pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem gadu no gada samazinās. Tiek minēti dažādi iemesli – ēšanas paradumu maiņa, jaunas tendences no pasaules virtuves un iedzīvotāju skaita samazināšanās.

Tāpat ik gadu samazinās kartupeļu stādījumu platība, jo kartupeļi ir resursietilpīgi kultūraugi un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena kartupeļu hektāra izaudzēšanā ir jāiegulda divas līdz trīs reizes vairāk finanšu līdzekļu nekā viena hektāra graudaugu izaudzēšanā. Kopējā kartupeļu aizņemtā platība samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji tos audzē mazāk, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, turklāt maza ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū.

Kartupeļu platībai Latvijā sarūkot, samazinās arī pārtikas kartupeļu patēriņš, toties palielinās pārstrādes apjoms, kartupeļiem pārtopot par čipsiem vai cieti. Audzēt kartupeļus, no kuriem pēc tam tiek ražoti čipši vai ciete, ir izdevīgāk, jo ir garantēts pārdošanas apjoms, savukārt galdam paredzētos kartupeļus bieži vien ir ļoti grūti pārdot.

Problēmas kartupeļu audzētājiem sagādā produkcijas realizācija. Izaudzētajai produkcijai ir salīdzoši sarežģītāk konkurēt ar citu valstu izaudzētiem kartupeļiem, jo veikali izvēlas lētākos, nevis tuvāk realizācijas vietai izaudzētos kartupeļus. Tāpat kartupeļu uzpirkšanas bāzes nespēj to audzētājiem garantēt stabilu iepirkuma cenu, tāpēc veidojas kartupeļu krājumi un nākamajā sezonā lauksaimnieks ir spiests audzēt kartupeļus mazāk, jo katra nepārdotā ražas tonna rada ievērojamus zaudējumus.

Kartupeļu audzēšana ir business, un, tāpat kā jebkurā biznesā, arī šajā ir jārēķinās ar tirgus pieprasījumu un tā tendencēm. Tādējādi kartupeļu audzētāji ir spiesti audzēt kartupeļus tik daudz, cik pēc tiem ir pieprasījums vietējā un ārējos tirgos. Ar kartupeļiem neapstādītā platība nepaliek tukša, jo kartupeļu audzēšanas saimniecībās tiek audzēti arī graudaugi, lai ievērotu augu seku. No audzēšanas viedokļa, starp kultūraugiem tieši graudaugi ir galvenais kartupeļu konkurents, tāpēc ka atšķirībā no kartupeļiem graudaugu audzēšana neprasa tik lielus resursu un finanšu līdzekļu ieguldījumus.

Lai gan kartupeļu pieejamība veikalos nesamazināsies un patērētājiem tie vienmēr būs pieejami, jautājums ir tikai par to, vai tie būs vietējie vai kaimiņvalstīs audzētie.

Laikapstākļi 2023. gada augšanas sezonā kārtējo gadu sagādāja problēmas kartupeļu audzētājiem. Pavasaris bija vēss un lietains, un tas aizkavēja stādīšanu un veicināja augsnes piesūkšanos ar ūdeni. Vasarā novērota nevienmērīga nokrišņu izkliede un karstuma viļņi, kas negatīvi ietekmēja kartupeļu augšanu un ražu.

Vasaras sākums bija karsts un ļoti sauss, lietus sākās jūlijā, un sevišķi lija daudz augustā. Tas aizkavēja bumbuļu mizas nobriešanu un sekmēja lielāku cukura satura veidošanos bumbuļos. Sezona kopumā bija labāka par divām iepriekšējām, bet ražas novākšanu sarežģīja ļoti liels nokrišņu daudzums oktobrī un drīzais sals pēc tam, tā ka daļa platību palika nenovāktas.

Kā ierasts pēdējos gados, bija daudz kolorado, tomēr vaboles varēja efektīvi apkarot ar acetamiprīda preparātiem (*Carnadine*, *Mospilan*, *Acetami*). Turpmākajos gados būs daudz grūtāk, jo gadu iepriekš katru no minētajiem insekticīdiem drīkstēja izmantot vienu reizi sezonā, bet 2023. gadā bija ļauts vienu reizi sezonā izmantot tikai vienu no acetamiprīdu saturošiem insekticīdiem.

Slimību un kaitēkļu izplatība 2023. gadā bija diezgan ievērojama. Vēsā un mitrā pavasara dēļ īpaši izplatīta bija kartupeļu lakstu puve (*Phytophthora infestans*), kas prasīja intensīvu fungicīdu lietošanu.

Nākotnē galda un cietes kartupeļu audzētāji Latvijā saskarsies ar klimata pārmaiņu radītām problēmām, kas var ietekmēt ražas apjomu un kvalitāti, tomēr ar atbilstošu pielāgošanos un tehnoloģijām, piemēram, precīzās lauksaimniecības metodēm un izturīgāku šķirņu izmantošanu, nozares attīstība var saglabāties pozitīva.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā jau ilgāku laiku ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA "Aloja Starkelsen" ražo kartupeļu cieti, bet SIA "Orka Latvija" – kartupeļu čipsus.

Droši var apgalvot, ka uzņēmums "Aloja Starkelsen" patlaban ir specializējies kartupeļu bioloģiskās cietes ražošanā, bet papildus bioloģiskajai vēl ražo arī kartupeļu cieti, kas iegūta no kartupeļiem, kuri audzēti pēc integrētas audzēšanas metodes. Pēc ražošanas apjoma uzņēmums ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. 2023. gadā SIA "Aloja Starkelsen" cietes ražošanas procesā tika pārstrādāts 19 130 tonnu kartupeļu, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas ir par 7755 tonnām vairāk. Vairāk nekā divas reizes ir palielinājies ar integrētām audzēšanas metodēm iegūto pārstrādāto kartupeļu daudzums.

2.19. tabula

Kartupeļu cietes ražošana

Tirdzniecības gads	2021.	2022.	2023.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	11 078	11 375	19 130
t.sk. bioloģiski audzēti	6432	6180	5464
t.sk. integrēti audzēti	4646	5195	13 666
Saražotais kartupeļu cietes daudzums, t	2350,5	2589	3631
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	18,1	19,8	19,1
t.sk. bioloģiski audzēti	18,2	19,8	18,3
t.sk. integrēti audzēti	18	19,8	19,9

Avots: Oficiālās statistikas portāls, SIA "Aloja Starkelsen"

Palielinoties pārstrādāto kartupeļu daudzumam, par 1042 kilogramiem ir palielinājies arī saražotās kartupeļu cietes daudzums. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 37,2 %, kas ir par 0,7 % mazāk nekā 2021. gadā. (Sk. 2.19. tab.)

Latvijā 2023. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 109 audzētāji. Bioloģiskās lauksaimniecības audzēšanas metodi izmantoja visvairāk cietes kartupeļu audzētāju (63), bet integrēto audzēšanas metodi – 46 audzētāji. (Sk. 2.20. tab.)

2.20. tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā

Rādītāji	2021.	2022.	2023.
Platība, ha	854,5	824	922
t.sk. bioloģiski	565,5	572	443
t.sk. integrēti	289	252	480
Vidējā ražība, t/ha	13,0	13,8	20,7
t.sk. bioloģiski	11,4	10,8	12,3
t.sk. integrēti	16,1	20,6	28,5
Audzētāju skaits	141	131	109
t.sk. bioloģiski	103	93	63
t.sk. integrēti	38	38	46

Avots: SIA "Aloja Starkelsen"

Cieteskartupeļi 2023. gadā aizņēma 922 hektāru lielu platību, un no tiem aptuveni 443 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes (par 129 hektāriem mazāk nekā 2022. gadā.) Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem – starp tiem galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Atkarībā no kartupeļu audzēšanas veida – bioloģiski vai integrēti – ir ievērojama ražības atšķirība: integrēti audzētiem kartupeļiem tā ir par 10 t/ha lielāka, jo bioloģiskajā audzēšanas metodē ir aizliegts izmantot ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus, tāpēc ir apgrūtināta cīņu pret slimībām un lapgraužiem, kas ievērojami palielina kartupeļu ražas zudumu.

Uzņēmums “Orkla Latvija” 2023. gadā pārstrādei čipsos pieņēma 14,6 tūkst. tonnu “Ādažu čipsu” ražošanai audzētu kartupeļu – apmēram par 3336 tonnām vairāk nekā 2022. gadā. Kartupeļi čipsu ražošanai tika audzēti 536 hektārus lielā platībā, un tas ir par 88 hektāriem vairāk nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.21. tab.)

2.21. tabula

Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms čipsu ražošanai

Rādītāji	2021.	2022.	2023.
Saimniecību skaits	18	14	16
Platība, ha	606,5	447,5	536
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	15 161	11 349	14 685

Avots: SIA “Latfood”

Uzņēmums 2023. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 16 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianses un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums “Orkla Latvija” iepirka kartupeļu šķirnes ‘Sorentina’ (27,9 %), ‘Lady Claire’ (20,6 %), ‘Lady Rosetta’ (16,7 %), ‘Kiebitz’ (15,4 %), ‘Verdi’ (11,2 %), ‘Beyonce’ (4,9 %) un citas (3,3 %).

Kartupeļu sēklaudzēšana

Kartupeļi ir Latvijā plaši audzēts kultūraugs, ko izmanto gan pārtikai, gan pārstrādei. Lai iegūtu stabilu kartupeļu ražu, svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu.

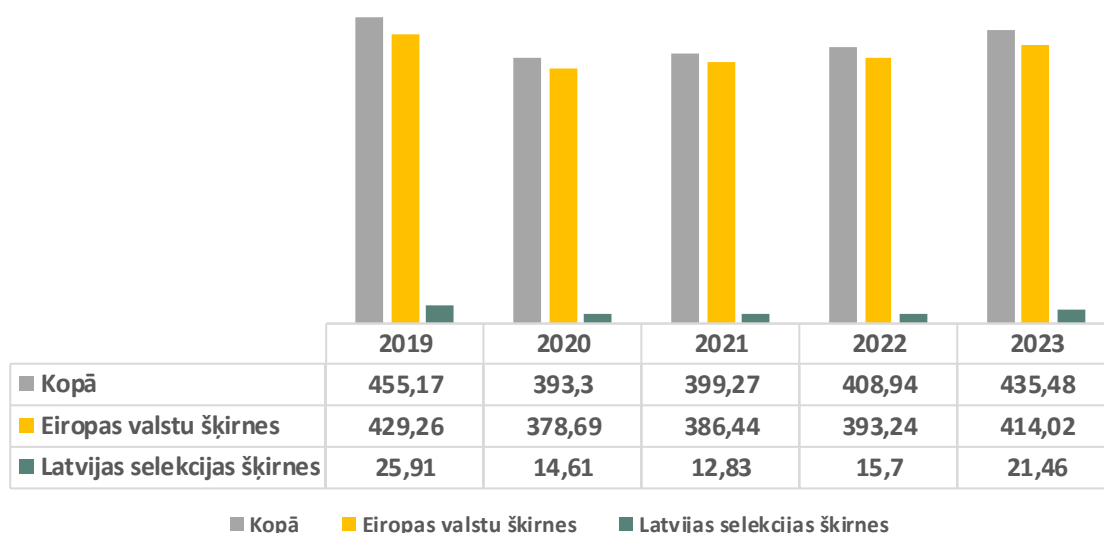
Kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Viena no bīstamākajām kartupeļu slimībām ir kartupeļu gaišā gredzenpuve. Pēc Valsts augu aizsardzības dienesta datiem, 2023. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve ir konstatēta sešos ņemtajos paraugos piecās pārtikas kartupeļu audzēšanas saimniecībās (vienā saimniecībā Zemgalē, divās Kurzemē un divās Latgalē). 2022. gadā netika konstatēta ne kartupeļu gaišā, ne kartupeļu tumšā gredzenpuve.

Pirms tam 2021. gadā kartupeļu gaišā gredzenpuve tika konstatēta vienā vietā, savukārt 2020. gadā konstatēti pieci kartupeļu gaišās gredzenpuves perēkļi – divi Kurzemē, divi Zemgalē un viens Rīgas reģionā.

Kartupeļu sēklaudzēšanas platības

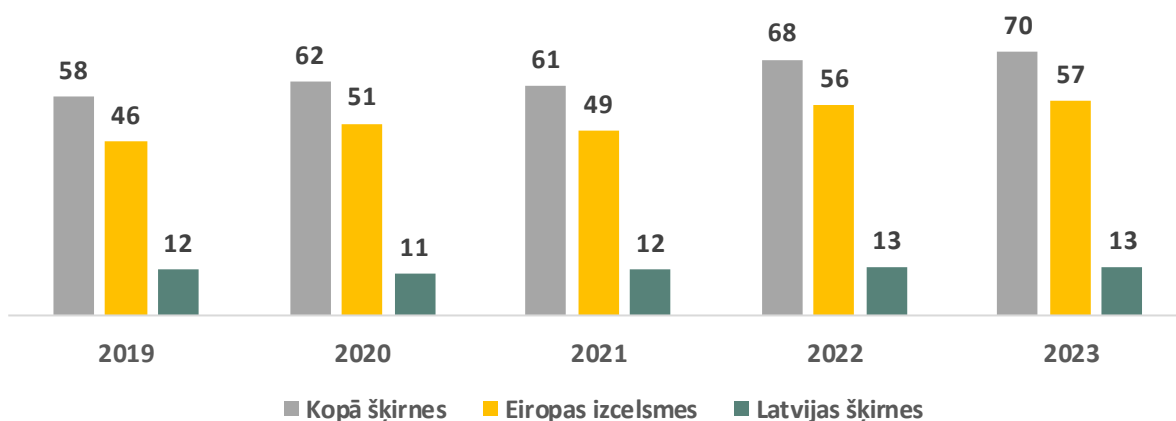
Pēdējos gados ir mainījušās kartupeļu sēklaudzēšanas platības, kas 2019. gadā veidoja 455,17 ha, taču samazinājās 2020. gadā, kad stādījumi bija 393,3 ha platībā, tas ir, par 61,87 ha mazāk nekā iepriekšējā gadā. Savukārt ar 2021. gadu audzējamās platības pakāpeniski sāka palielināties, sasniedzot 399,27 ha, 2022. gadā – 408,94 ha un 2023. gadā – jau 435,48 ha. Sēklas kartupeļus audzēja 26 sēklaudzētāji.

2.71. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

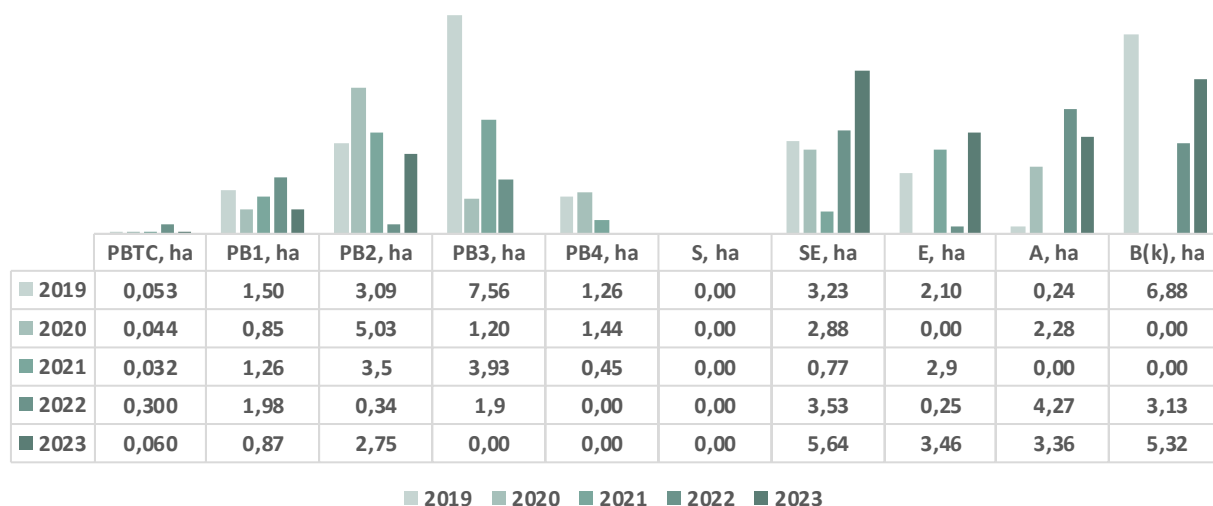
Audzējamo kartupeļu šķirņu skaits pa gadiem pakāpeniski palielinās. 2019. gadā tika audzētas 58 šķirnes, 2022. gadā – 68 šķirnes un 2023. gadā – jau 70. Latvijā selekcionētās šķirnes sēklaudzēšanas platībās pa gadiem svārstās no 11 līdz 13 šķirnēm.

2.72. attēls. Audzēto kartupeļu šķirņu skaits atkarībā no izcelsmes

Avots: ZM LD

Pa gadiem mainīgajās Latvijā selekcionēto šķirņu stādījumu platībās pārsvarā tiek audzēta pirmsbāzes kategorijas sēkla: PB1–PB4 kategorija, tostarp PBTC kategorija, kas tiek audzēta no ārējās vides norobežotā vietā. 2023. gadā pirmsbāzes kategorijas sēklas ieguves platība gan samazinājusies, bet palielinājušās sēklaudzēšanas platības bāzes kategorijas (SE un E) un sertificētas kategorijas (A un B) sēklai.

2.73. attēls. Atzītās kartupeļu lauku apskates platības Latvijā selekcionētām šķirnēm, ha

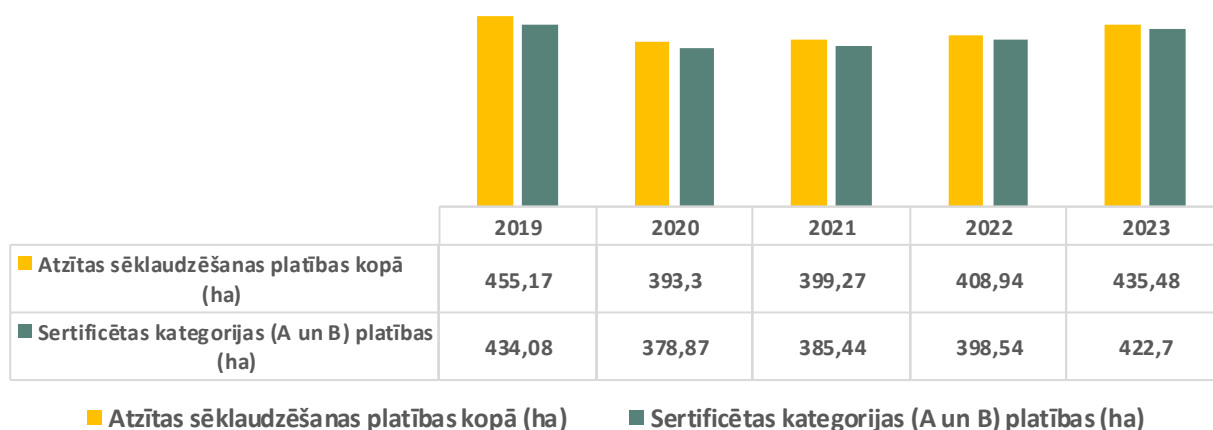
Avots: ZM LD

No Latvijā selekcionētajām šķirnēm 2023. gadā visplašāk tika audzētas galda kartupeļu šķirnes 'Imanta', 'Impala' un 'Jogla'. Lielākas platības aizņēma arī šķirnes 'Prelma', 'Agrie dzeltenie', 'Gundega' un 'Monta'. Tāpat kā 2022. gadā, sēklaudzēšanai visvairāk tika izvēlētas galda kartupeļu šķirnes 'Imanta' un 'Jogla'. Cietes kartupeļu šķirne 'Brasla' tika audzēta tikpat lielā platībā kā iepriekšējos gadus.

Lielākās platībās 2023. gadā tika audzētas citās Eiropas valstīs selekcionētās šķirnes: galda kartupeļu šķirnes 'Soraya' (49,30 ha jeb 11 %, 'Paroli' (37,01 ha jeb 8,5 %), 'Wega' (36,30 ha jeb 8,3 %) un 'Gala' (21,04 ha jeb 4,8 %), čipšu ražošanai piemērotā šķirne 'Kiebitz' (23,12 ha jeb 5,3 %), cietes kartupeļu šķirni 'Nofy' (22,71 ha jeb 5,2 %).

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2023. gadā par 9,05 ha samazinājās galda kartupeļu šķirnes 'Solist' platības (2022. gadā tā tika audzēta 62,26 hektāros).

Lielāko kartupeļu sēklaudzēšanas platību 2023. gadā, tāpat kā citus gadus, aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi – 422,7 ha, kas ir 97 % no kopējās kartupeļu sēklaudzēšanas platības.

2.74. attēls. Vairāk audzēto kartupeļu kategoriju platības attiecībā pret kopējām kartupeļu sēklaudzēšanas platībām, ha

Avots: ZM

Kartupeļu ārējā tirdzniecība

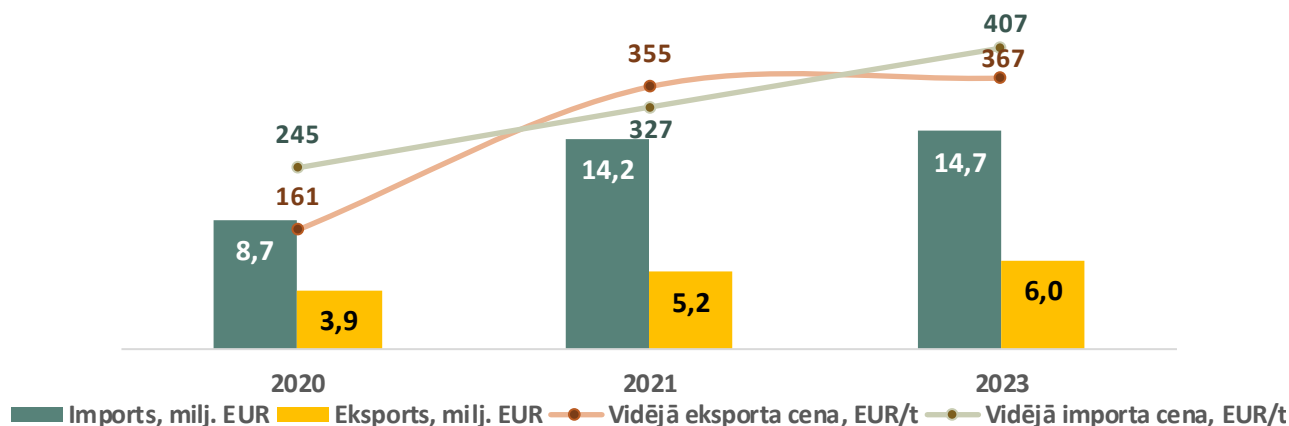
Kartupeļu ārējās tirdzniecības apgrozījums 2023. gadā veidoja 20,8 milj. eiro un bija par 64,7 % lielāks nekā pārskata perioda sākumā. Eksporta vērtība ir cēlusies par 53,8 %, importa vērtība – par 68,7 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam pieaudzis par 81,3 %, sasniedzot 8,7 milj. eiro.

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam kartupeļu importa vērtība ik gadu ir palielinājusies, 2023. gadā sasniedzot 14,7 milj. eiro, t. i., par 6,0 milj. eiro vairāk nekā 2021. gadā. (Sk. 2.75. att.)

Latvijā 2023. gadā 97,0 % kartupeļu tika importēti no ES valstīm: no Lietuvas – 26,7 %, Igaunijas – 23,7 %, Zviedrijas – 21,6 %, Vācijas – 5,0 % no kopējā importa apjoma.

Minētajā pārskata periodā vērojama arī kartupeļu eksporta pieauguma tendence, perioda beigās sasniedzot 6,0 milj. eiro jeb par 53,8 % vairāk nekā 2021. gadā.

2023. gadā 100 % no kopējā kartupeļu daudzuma tika eksportēti uz ES iekšējo tirgu: uz Lietuvu – 50,6 %, Igauniju – 35,2 %, Somiju – 4,0 %, kā arī citām valstīm.

2.75. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) imports un eksports Latvijā

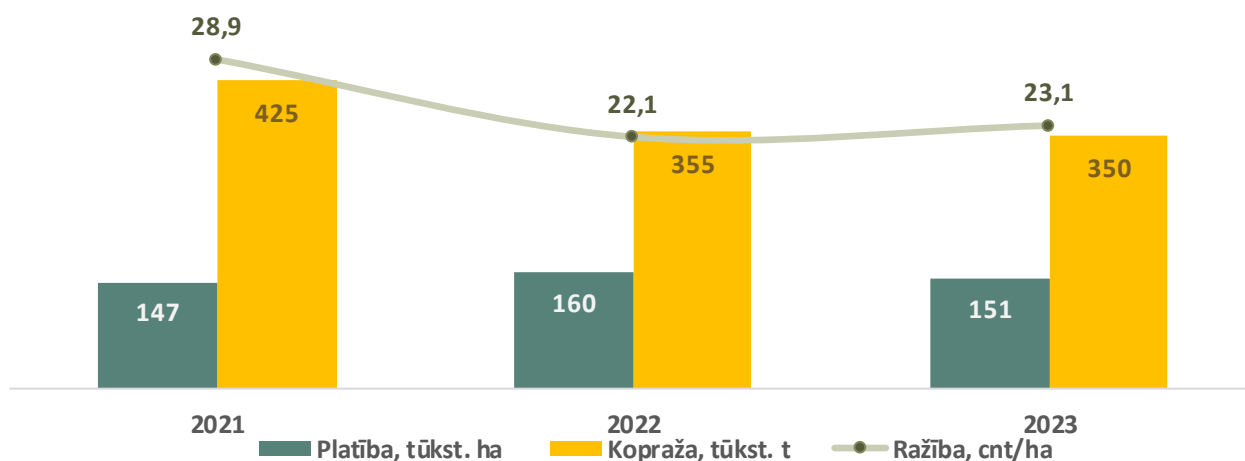
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapši

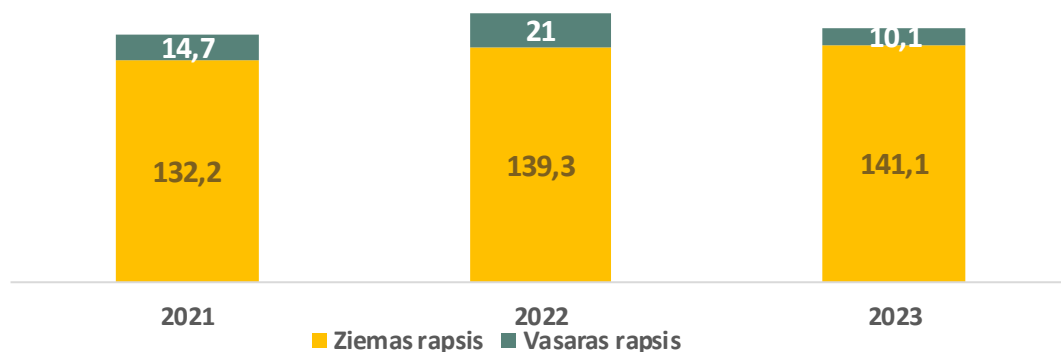
Pēdējo gadu laikā rapšu platības ir samazinājušas. 2023. gadā rapša sējumu platība aizņēma 151,2 tūkst. hektāru, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir par 9,1 tūkst. hektāru jeb 6 % mazāk. Rapšu vidējā ražība no viena hektāra 2023. gadā bija 23,1 cnt/ha, kas ir par 1 cnt/ha vairāk nekā 2022. gadā. Platībām sarūkot, rapšu kopraža, palielinoties to vidējai ražībai, 2023. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš samazinājās par 5,4 tūkst. tonnu jeb 2 %. (Sk. 2.76. att.)

2.76. attēls. Rapša sējumu platība, kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2022. gadā ziemas rapšu kopraža bija 321,9 tūkst. tonnu jeb 91 %, bet 2023. gadā – 334,5 tūkst. tonnu jeb 95 % no rapša sēklu kopražas. Vasaras rapša kopraža 2022. gadā bija 33 tūkst. tonnu jeb 9 %, bet 2023. gadā – 15 tūkst. tonnu jeb 5 %.

2.77. attēls. Rapša sējumu platība, tūkst. ha

Avots: Oficiālās statistikas portāls

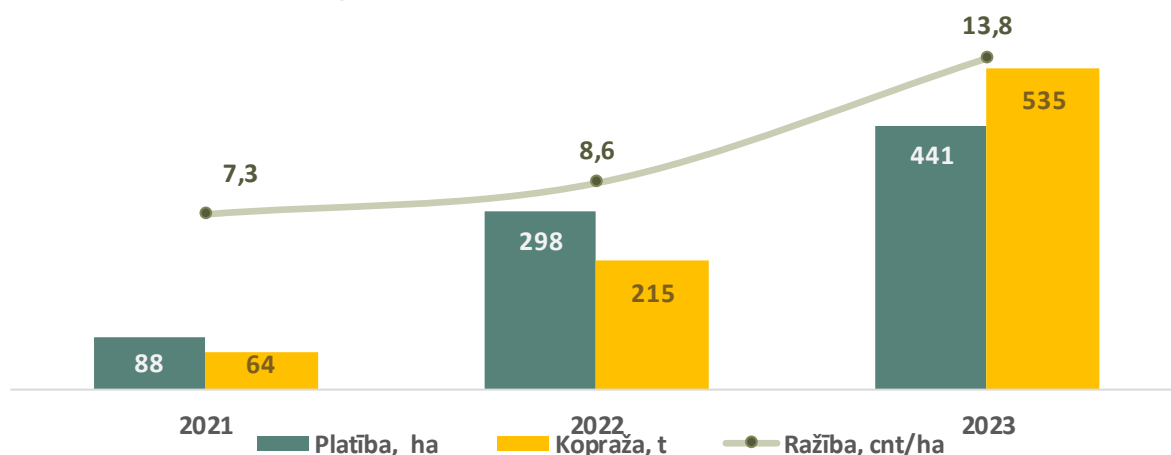
No kopējās rapša sējumu platības ziemas rapši 2023. gadā aizņēma 93 % un vasaras rapši – 7 %. Salīdzinājumā ar 2022. gadu par 10,9 tūkst. hektāru ir samazinājusies vasaras rapšu sējumu platība un par 1,8 tūkst. hektāru palielinājusies ziemas rapšu sējumu platība. (Sk. 2.68. att.)

Eļļas lini

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams nekā šķiedras lini un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2023. gadā eļļas lini tika iesēti 441 hektāru lielā platībā, kas ir par 143 hektāriem lielāka nekā 2022. gadā.

2.78. attēls. Eļļas linu sējumu platība, kopraža un ražība

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Eļļas lini uzskatāmi par perspektīvu nišas produktu, jo pēc to produkcijas, piemēram, pēc bioloģiskās lineļļas, Eiropā un kopumā pasaulē ir pieprasījums, bet izaudzēt linus ar bioloģiskām metodēm ir grūti. Labas ražas iegūšanai vajadzīgi minerālmēsli un augu aizsardzības līdzekļi. Laukam ir jābūt tīram no nezālēm, turklāt linu sējumi jāpasargā no spradžiem. Ja tie netiek apkaroti, kaitēkļi vienas dienas laikā spēj noēst visus linu dīgstus.

Pašlaik Latvijā gan eļļas, gan šķiedras ieguvei tiek audzētas Rietumeiropas valstīs selekcionētas linu šķirnes, kas Latvijas augsnes un klimatiskajos apstākļos nenodrošina stabilu linu salmiņu un sēklas ražu. Rietumeiropas šķirņu sēklas nogatavojas pārāk vēlu, un mūsu klimatiskajos apstākļos nav iespējams iegūt kvalitatīvu linšķiedru. Kvalitatīvu stiebrīņu iegūšanā liela nozīme ir agrāk novācamām šķirnēm ar īsāku veģetācijas periodu, kad ir novākšanai labvēlīgāki laika apstākļi. Darbs pie linu selekcijas Latgales lauksaimniecības zinātnes centrā ir atjaunots kopš 20. gs. deviņdesmito gadu vidus. Visus šos gadus selekcionāri aktīvi ir iesaistījušies šķiedras un eļļas linu ģenētisko resursu repatriācijā, pavairošanā, izpētē un saglabāšanā, uzturot Latvijā vienīg o šķiedras un eļļas linu kolekciju. Darbs pie jaunu linu šķirņu izveides ir ilglaicīgs un darbietilpīgs un prasa uzcītīgu

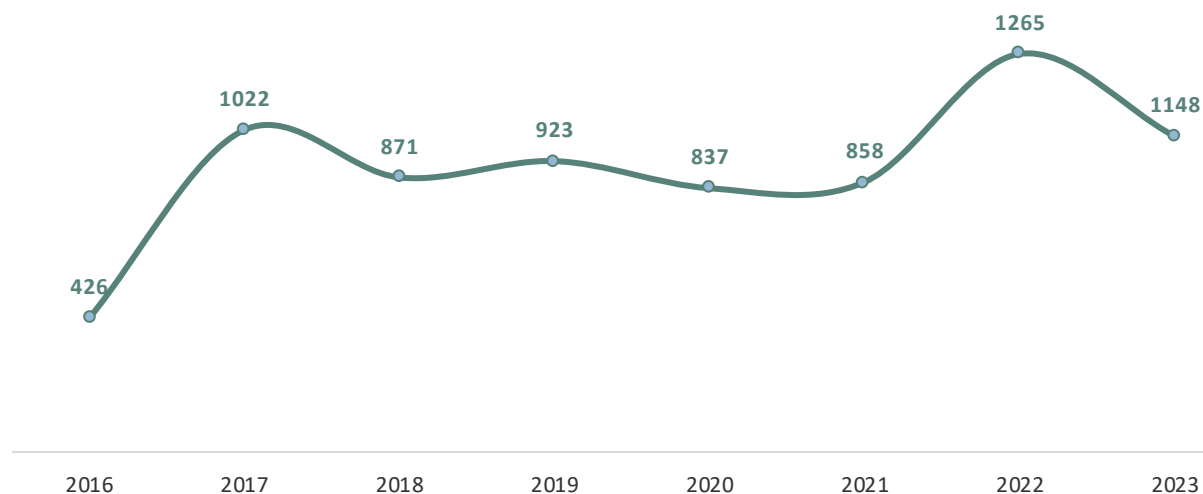
selekcionāru darbu daudzu gadu garumā. Latvijā ir izveidota jauna linu šķirne 'Vilani', kas ir piemērota Latvijas augsnes un klimatiskajiem apstākļiem, – tas ir viens no priekšnoteikumiem linu nozares attīstībai Latvijā.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrņus, tomēr uzņēmēji sāk aktīvāk rīkoties, lai sakārtotu kaņepju riekstiņu pārstrādes jomu.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2023. gadā, pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, salīdzinājumā ar 2022. gadu ir samazinājusies par 117 hektāriem (sk. 2.79. att.).

2.79. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā

Avots: Oficiālās statistikas portāls

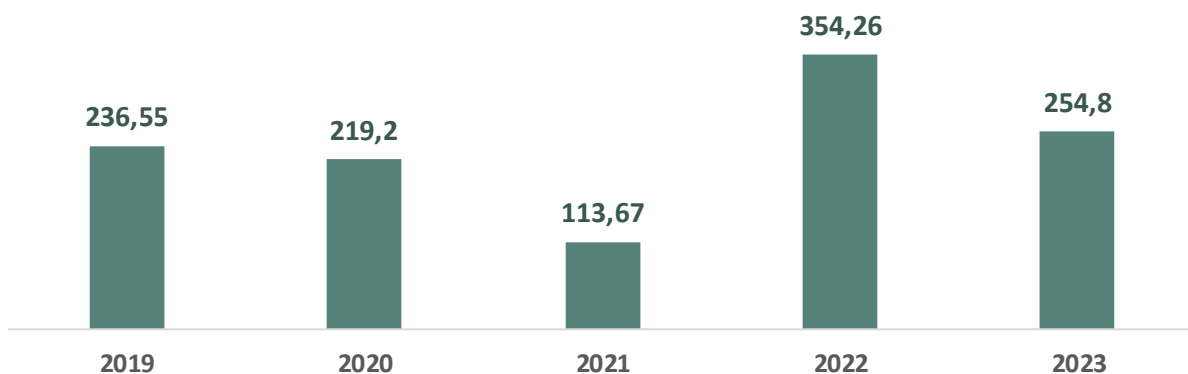
Kaņepju aizņemtās platības pēdējo gadu laikā ir stabilizējušās un pēdējo divu gadu laikā noturējušās virs 1000 ha. Kaņepes galvenokārt tiek audzētas riekstiņu pārstrādei. Pēdējos gados arvien lielāka interese tiek izrādīta par kanabidiola ekstrakta ieguvī no kaņepēm un kaņepju lapām, tāpēc kaņepju audzēšana Latvijā varētu attīstīties plašāk, jo ES palielinās pieprasījums pēc kaņepju eļļas un dabīgajām šķiedrām, kuras tiek izmantotas par kompozītmateriāliem, kā arī papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

Kaņepes atļauts audzēt rūpnieciskām vajadzībām, kā arī dārzkopības mērķiem. Audzējot sējas kaņepes rūpnieciskām vajadzībām, atļauts izmantot tikai ES lauksaimniecības kultūraugu šķirņu kopējā katalogā iekļauto šķirņu sertificētas vai kaņepju saglabājamās šķirnes oficiāli pārbaudītas sēklas. Tādējādi vairs netiks ierobežots sējas kaņepju audzēšanas mērķis, tā ka nākotnē tas varētu būt par iemeslu plašākai kaņepju audzēšanas un pārstrādes attīstībai Latvijā.

Eļļas un šķiedraugu sēklaudzēšana

Eļļas augu un šķiedraugu sēklaudzēšana gan no audzējamo sugu, gan to aizņemtās platības viedokļa pagadiem ir bijusi mainīga. 2023. gadā tika audzētas baltās sinepes, sējas kaņepes un sējas lini. Līdz 2020. gadam sēklaudzēšanā tika izmantota arī soja, kas nu vairs netiek audzēta.

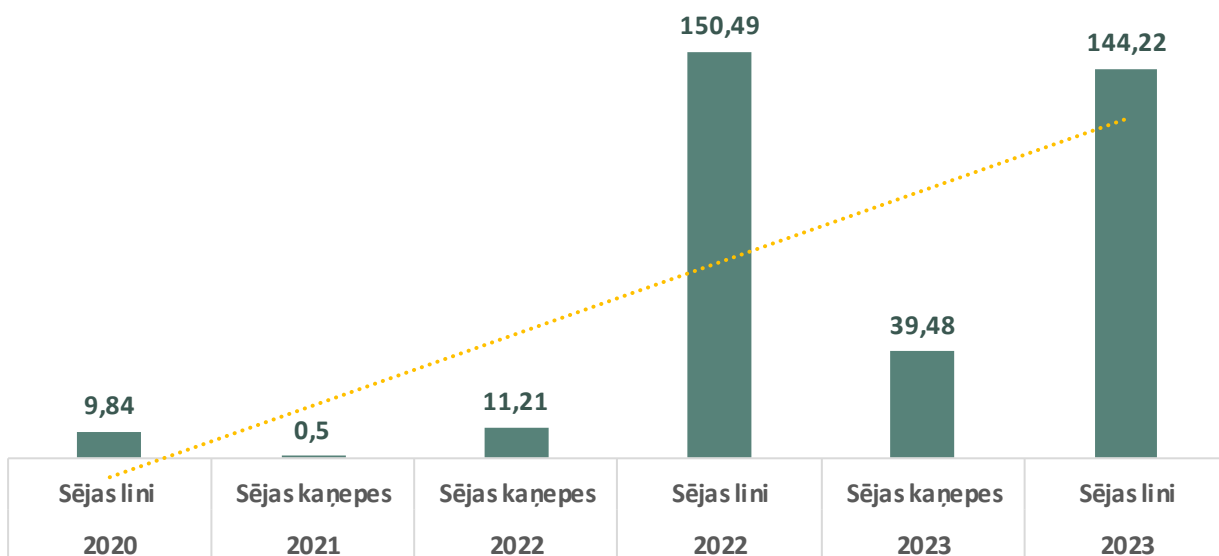

2.80. attēls. Elļas augu un šķiedraugu kopējās sēkludzēšanas platības, ha

Avots: ZM

No 2020. gada atsākās sējas linu un no 2021. gadu – sējas kaņepju sēkludzēšana. Minēto sugu platības visstraujāk palielinājās 2022. gadā (354,26 ha), 2023. gadā samazinoties par 100 ha.

Ar 2021. gadu tika uzsākta Latvijā selekcionētās sējas kaņepju šķirnes 'Loja' sēkludzēšana, 0,5 ha lielā platībā audzējot PB kategorijas sēklu, bet 2022. gadā jau 11,21 hektāros tika audzēta PB un B kategorijas sēkla. 2023. gadā sējas kaņepju šķirnes 'Loja' sēkludzēšanas platība sasniedza 39,48 ha, no kuriem 1,46 ha tika apsēts ar PB kategorijas, 3,92 ha – ar B kategorijas un 34,1 ha – ar C1 kategorijas sēklu.

2.81. attēls. Platība, kas atzīta par atbilstošu sertificētas sēklas ieguvei sējas liniem un sējas kaņepēm, ha

Avots: ZM

2023. gadā 71,10 ha lielā platībā tika audzētas arī baltās sinepes, bet 2022. gadā – 166,29 ha lielā platībā.

2.13. Biškopība

Biškopības nozare ir viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm un vienlaikus tradīcijām bagāta nodarbošanās, kas turklāt ir viena no senākajām. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai.

Medusbite ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šo bišu ieguldījums lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizstājams, jo no visiem kukaiņiem apmēram četras piektdaļas augu apputeksnē tieši medusbites.

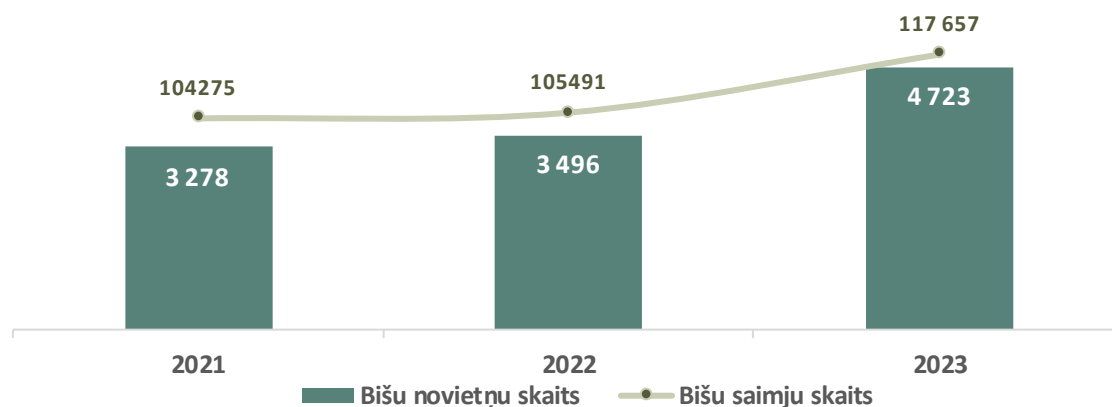
Reālo medusbišu devumu kopā ar savvaļas apputeksnētājiem (kamenēm, vientuļajām bitēm u. c. kukaiņiem) šajā jomā ir grūti aprēķināt naudas izteiksmē, tomēr, novērtējot biškopības nozīmi apputeksnēšanā, ir konstatēts, ka kultūraugu ražas pieaugums ir desmitkārt lielāks nekā tiešās ražotās produkcijas apjoms.

Biškopībā tiek izmantotas Rietumu medusbites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir Krainas (*Apis mellifera carnica*), Itālijas (*Apis mellifera ligustica*) un šo pasugu krustojumi, kā arī Bakfāstas bites, kuras iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medusbites.

Profesionālie biškopji un biškopji amatieri saimnieko gan ar bioloģisko, gan ar konvencionālo metodi, izmantojot piemērotas jaunākās tehnoloģijas, aprīkojumu un labiekārtotas medus pirmsapstrādes telpas.

Bišu saimju lielākais apdraudējums ir bišu parazīts *Varroa destructor*, kas izraisa varroatozi, jo rietumu medus bites *Apis mellifera* pasugām nav rezistences pret šo parazītu, tāpēc, biškopja neapbrūpēta un neārstēta, bišu saime mūsu valsts klimatiskajos apstākļos aiziet bojā 1–2 gadu laikā. Šī iemesla dēļ biškopībā palielinās bišu saimes kopšanas izdevumi un darbalaika patēriņš, turklāt saimes apkope prasa specifiskas zināšanas. Biškopībai zaudējumus rada arī lāču uzbrukumi, kas izposta bišu dravas.

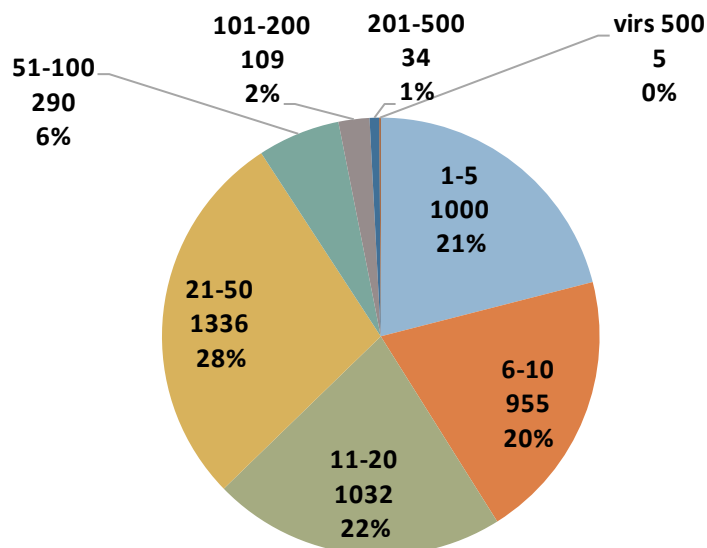
Pēc Lauksaimniecības datu centra (LDC) sniegtās informācijas, 2023. gadā bija reģistrēti 4723 biškopji ar 117 657 bišu saimēm. Salīdzinājumā ar 2022. gadu par 35 % ir palielinājies biškopju un par 12 % – bišu saimju skaits. (Sk. 2.82. att.)

2.82. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

Avots: LDC (LDC dati sagatavoti uz 31.11.2023. gadu)

Izvērtējot novietņu skaitu sadalījumā pēc bišu saimju skaita (sk. 2.83. att.), secināms, ka visvairāk (28 %) bijis biškopju novietņu, kurās ir 21 līdz 50 bišu saimju, 22 % veido novietnes, kurās ir 11–20 bišu saimju, 20 % bijis novietņu 6–10 bišu saimēm un 21 % novietņu – ar vienu līdz piecām bišu saimēm.

2.83. attēls. Novietņu skaits sadalījumā pēc bišu saimju skaita tajās

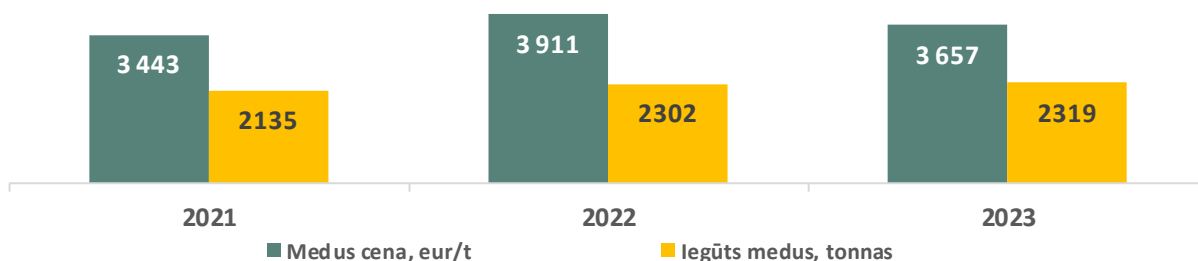
Avots: LDC (LDC dati sagatavoti pēc stāvokļa 01.01.2024.)

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens, kā arī tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes, kas tiek realizētas nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai.

Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida saražotais medus – dažādu ziedu medus, liepziedu medus, griķu medus, rapša medus, viršu medus u. c. Biškopji kļūst profesionālāki, palielinās medus vairumtirdzniecības apjoms, un lielie ražotāji ar saražoto produkciju neapdraud tirgus nišu, ko izmanto mazo saimniecību biškopji, – tiešo pārdošanu patērētājiem, turklāt daļa saražotās produkcijas tiek realizēta mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem), pārtikas ražotājiem (konditorejām u. c.) un eksportēta. Mainoties tirgus situācijai,

biškopības sektorā ir vērojama jauna tendence – apiterapijas attīstība. Apiterapijā bišu ražotie produkti tiek izmantoti cilvēka veselības saglabāšanai un dažādu slimību ārstēšanai.

Analizējot CSP datus, jāsecina, ka 2023. gadā vērojams neliels saražotā medus daudzuma pieaugums – par 0,7 %, t. i., saražots 2319 tonnu medus, bet tā vidējā cena kritusies par 6 % un bija 3657 EUR par tonnu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. (Sk.2.84. att.)

2.84. attēls. Medus ražošana un vidējā cena

Avots: Oficiālās statistikas portāls, LBB

Latvijas biškopības biedrība, ievērojot KLP SP, 2023. gadā ir īstenojusi septiņas intervences biškopības nozarē par kopējo atbalsta summu 514 997 EUR, no kuriem 50 % ir Eiropas Savienības finansējums un 50 % – valsts līdzfinansējums.

Biškopības nozarē atbalsta mērķis ir saglabāt nozari, uzlabot biškopības produktu ražošanas efektivitāti un paplašināt tirdzniecības iespējas un vispārējos nosacījumus, ar pasākumiem, kas veicinātu sadarbību starp biškopjiem un tirdzniecības pārstāvjiem, sekmējot saražotās produkcijas realizācijas iespējas, lai vienkāršāk un efektīvāk piedāvātu produkciju tirgū.

Lai varētu sasniegt izvirzītos mērķus un apmierināt vajadzības, tā uzlabojot biškopības produkcijas ražošanas efektivitāti, un paplašinātu tirdzniecības iespējas, kā arī stiprinātu un saglabātu bišu saimes, tika īstenotas vairākas intervences.

1. Konsultāciju pakalpojumi, tehniskā palīdzība, apmācība, informācijas un paraugprakses apmaiņa, tostarp ar tīklošanas palīdzību, biškopjiem un biškopju organizācijām

Īstenojot šo intervenci, ir izmaksāts atbalsts 99 % apmērā. Intervences laikā tika sniegtas daudzas konsultācijas par bišu audzēšanu un bišu slimību profilaksi, videi saudzīgu medus fasēšanu un iepakojuma izmantošanu, medus uzglabāšanu un transportēšanu, kā arī uzturētas un aprīkotas mācību dravas biškopju konsultācijām, apmācībai un pieredzes apmaiņai. Tāpat tika organizēti semināri, kursi, konferences, praktiskā apmācība par aktualitātēm un inovācijām biškopībā, jaunāko tehnoloģiju pielietošanu dravošanā, sadarbības attīstību ar citiem lauksaimniekiem, pārstādi un patērētājiem, medus pašizmaksas noteikšanu, ieņēmumu, izdevumu un mārketinga pasākumu plānošanu, kā arī citiem biškopjiem aktuāliem tematiem. Ir izdotas brošūras un žurnāli, sagatavoti bukleti un publikācijas, raksti dažādos plašsaziņas līdzekļos un internetā, uzturēta tīmekļvietne, regulāri atjaunojot informāciju biškopju izglītošanai, un izdarītas aptaujas, ņemot vērā mērķauditorijas vajadzības un reģionu specifiskās iezīmes. Biškopības sezonas laikā, novērtējot vajadzības, biškopjiem tika nodrošināta tehniskā palīdzība.

2. Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas vērsti arī uz bišu parazītu un slimību, jo īpaši varrozes, apkarošanu

Īstenojot šo intervenci, ir izmaksāts atbalsts 98 % apmērā. Cīņa pret bišu parazītiem un citām slimībām, īpaši varroatozi ir viens no nozīmīgākajiem pasākumiem, lai mazinātu slimības izplatīšanos un uzlabotu bišu veselību, tādēļ tika iepirkti un biškopjiem izdalīti varroatozi ierobežojoši preparāti – organiskās skābes, ēteriskās eļļas un citi, kā arī biškopjiem nepieciešamie aizsarglīdzekļi un aizsargaprikojums, piemēram, preparāta iztvaikotāji un izkliedētāji lietošanai bišu saimēs, brillēs, šļircēs, cimdi u. c., lai pasargātu biškopjus un ievērotu darba drošības noteikumus. Īstenots arī nozematozes (nozemas) monitorings, ņemot paraugus analīzei.

3. Nelabvēlīgu klimatisko apstākļu nodarīta kaitējuma novēršana un mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem piemērotu apsaimniekošanas prakšu izstrādes un izmantošanas veicināšana.

Šajā intervencē ir izmaksāts atbalsts 99 % apmērā un īstenots projekts, kurā veikts bišu saimju ziemošanas monitorings, kā arī datu analīze un apstrāde saistībā ar bišu pārziemošanu un to ietekmējošiem faktoriem. Projektā iegādāti sviri, atjaunoti iepriekšējie sviri un informatīvā sistēma, kā arī uzsākta jaunās sistēmas izstrāde, tostarp programmatūru uzturēšana un atjaunošana, dodot iespēju biškopjiem sekot līdzi monitoringa svaru rādījumiem un citiem faktoriem, ņemot vērā klimatiskos apstākļus dažādos reģionos. Sagatavoti arī ieteikumi par bišu saimju pareizu piebarošanu, ieziemošanu un ziemošanas uzraudzību atbilstoši klimatiskajiem apstākļiem.

4. Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas cita starpā vērsti uz bišu skaita atjaunināšanu stropos Eiropas Savienībā, tostarp bišu audzēšanu.

Īstenojot šo intervenci, ir izmaksāts atbalsts 94 % apmērā. Lai biškopjiem būtu pieejamas zināmas izcelsmes bišu mātes, kas samazinātu bišu zudumus un veicinātu bišu skaita atjaunināšanu stropos, ir izveidota un uzturēta bišu māšu audzēšanas darba informatīvā sistēma, iepirkta, ataudzēta un novērtēta bišu mātes, organizēta pieredzes apmaiņa un bišu māšu audzētāju apmācība pie ārvalstu kolēģiem.

5. Sadarbība ar specializētām struktūrām, lai īstenotu pētniecības programmas biškopības un biškopības produktu jomā.

Šajā intervencē ir izmaksāts atbalsts 96 % apmērā. Sadarbībā ar specializētām struktūrām tiek īstenots pētījums par medus botānisko sastāvu un tā kvalitāti, tā palīdzot biškopjiem diferencēt savu produkciju ne tikai pēc organoleptiskajām īpašībām, bet arī pēc medus botāniskās izcelsmes. Īstenojot pētījumu, tika ierīkotas pētījumu vietas, ņemti medus un ziedputekšņu paraugi un, pamatojoties uz fizikāli ķīmisko īpašību analīzēm, iegūta informācija par kvalitātes rādītājiem, kā arī uzsākta mākslīgā intelekta objektu atpazīšanas moduļa izpēte par ziedputekšņu sastāva noteikšanu medū. Tāpat medus paraugos tika noteiktas antibiotiku un akaricīdu, kā arī augu aizsardzības līdzekļu atliekvielu un smago metālu klātbūtne un kvalitatīvie rādītāji.

6. Noieta veicināšanas, saziņas un mārketinga, tostarp tirgus uzraudzības, pasākumi un aktivitātes, kuru mērķis jo īpaši ir uzlabot patērētāju informētību par biškopības produktu kvalitāti.

Šajā intervencē, kurā izmaksāts atbalsts 97 % apmērā, īstenots pētījums par biškopības produktu pārdošanas tirgiem, arī patērētāju paradumiem medus un biškopības produktu izvēlē un iegādē, par biškopības produktu realizācijas plānošanu un noieta veicināšanu. Ņemot vērā iegūtos pētījuma rezultātus, ir organizētas biškopju un potenciālo sadarbības partneru tikšanās, lai veicinātu biškopības produktu izmantošanu citās nozarēs un veicinātu kopīgu sadarbības projektu izstrādi. Pētījuma laikā tika organizētas aptaujas un dažādi cita veida pasākumi sabiedrības informēšanai par biškopības produktiem un biškopību, kā arī sagatavoti un izplatīti informatīvie materiāli.

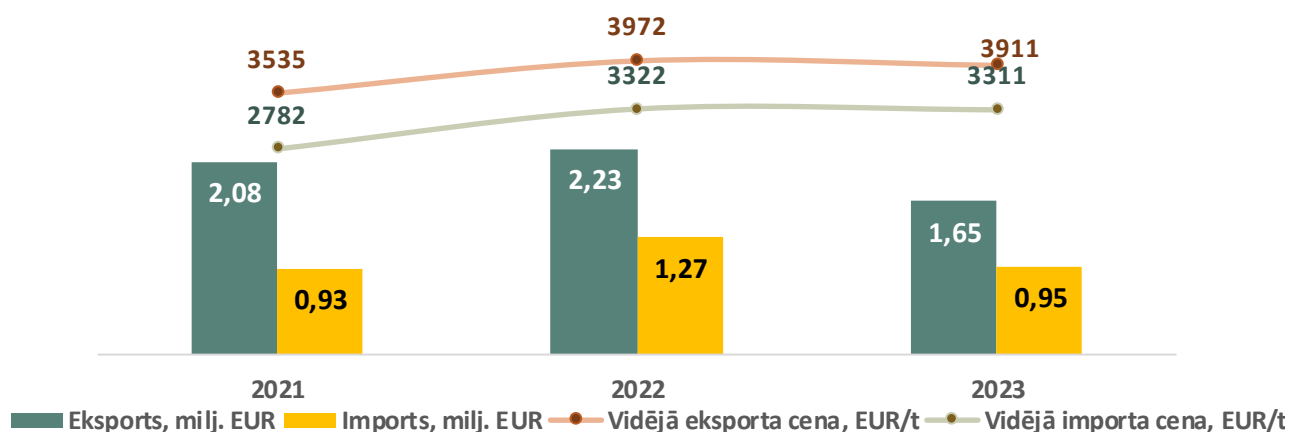
7. Produktu kvalitāti uzlabojoši pasākumi.

Šajā intervencē ir izmaksāts atbalsts 92 % apmērā. Īstenojot pētījumu, ir ierīkota drava un sagādāts tai nepieciešamais aprīkojums, ir ņemti bišu vaska paraugi un izvērtēta šo produktu kvalitāte, analizēti tās ietekmējošie faktori dažādos produktu aprites posmos, lai veicinātu biškopības produktu pastāvīgu kvalitātes uzlabošanu, kā arī sagatavotas vadlīnijas par ziedputekšņu noteikšanu.

Biškopības produkcijas ārējā tirdzniecība

Lai gan pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam medus tirdzniecības bilance Latvijā samazinājās, tā tomēr saglabājās pozitīva. 2022. gadā medus eksports un imports palielinājās, bet 2023. gadā – ievērojami samazinājās. (Sk. 2.85. att.)

2.85. attēls. Medus eksports un imports Latvijā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Medus eksporta vērtība pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam kopumā samazinājās par 21 %, bet 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu – par 26 %. Medus importa vērtība pārskata periodā pieauga par 2 %, turpretī 2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saruka par 25 %.

Medus eksporta vidējā cena 2023. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu palielinājās par 11 % un importa vidējā cena – par 19 %.

Pēc apjoma medus eksports pārskata periodā samazinājās par 28 %, 2023. gadā veidojot 423,1 tonnu. Lielākais eksporta apjoms bija 2021. gadā – 589,1 tonna. Savukārt medus imports apjoms samazinājās par 15 % un bija 286,4 tonnas, bet lielākais importa apjoms bijis 2022. gadā – 560,3 tonnas.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Latvijas lauksaimniecībā netradicionālās lauksaimniecības nozarēm ir ļoti svarīga nozīme. Tās dod iespēju uzņēmīgiem cilvēkiem meklēt risinājumus, kā apsaimniekot savus īpašumus, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu un nodrošinot darbavietas ne vien sev, bet arī vēl kādam. Nozīmīgākās netradicionālās lauksaimniecības nozares lopkopībā ir truškopība, kažokzvēru audzēšana, strauskopība, briežu un kamieļu sugas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšana.

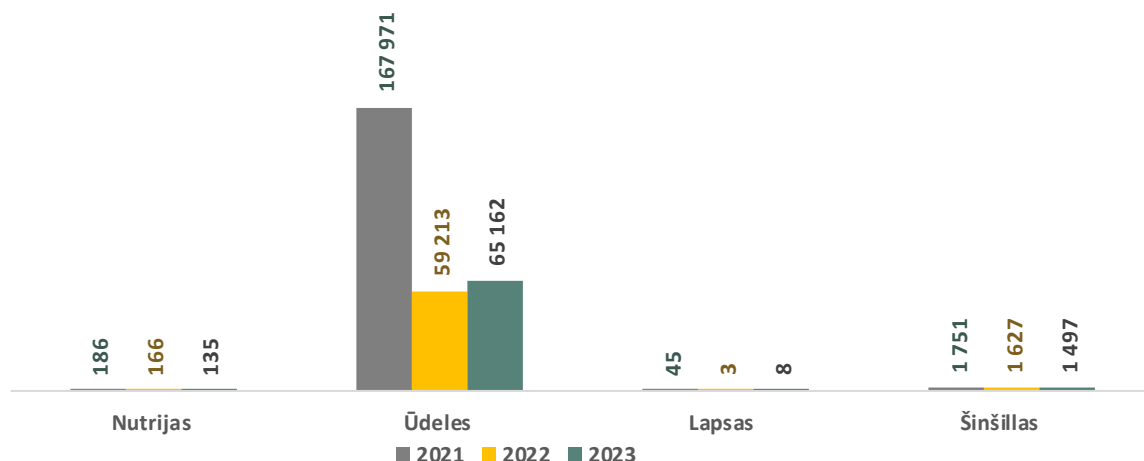

Kažokzvēru audzēšana

Kažokzvēru audzēšanai Latvijā ir senas tradīcijas, kas sakņojas pagājušā gadsimta sākumā. Pirmās specializētās zvērsaimniecības “Gauja” un “Jugla” tika dibinātas 1945. gadā. Lai uzlabotu kažokzvēru šķirnes, to produktivitāti un kažokādu kvalitāti, daudzus gadus Latvijas zvēraudzētāju asociācijas vadībā tika īstenota audzēšanas programma zvērkopībā, ļaujot iegūt augstas kvalitātes produkciju. Iegūtās kažokādas tika eksportētas un veiksmīgi pārdotas starptautiskajās kažokādu izsolēs.

2022. gada oktobrī Saeimas atbalstītie grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā paredz, ka no 2028. gada Latvijā būs liegta lauksaimniecības dzīvnieku audzēšana, ja tās vienīgais vai galvenais nolūks ir kažokādu ieguve. Grozījumi likumā neaizliedz iegūt kažokādas medību ceļā vai to tirdzniecību. Socioloģisko aptauju rezultāti parādīja, ka sabiedrības vairākums neatbalsta dzīvnieku audzēšanu kažokādu ieguvei. Sabiedrības viedoklis Latvijā atspoguļo vispārēju tendenci Eiropā. Dažādi zvēraudzēšanas aizliegumi ir pieņemti lielā daļā Eiropas valstu – Austrijā, Beļģijā, Bosnijā un Hercogovinā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Horvātijā, Igaunijā, Itālijā, Lielbritānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijā, Serbijā, Slovākijā, Slovēnijā, Šveicē, Ungārijā un Ziemeļmaķedonijā. Vācijā zvēraudzēšana tika pārtraukta 2019. gadā stingrāku labturības prasību dēļ. Nozarei dots piecu gadu pārejas periods, lai tā varētu atgūt ieguldītos finanšu resursus un pārorientēt ražošanu.

2.86. attēlā atspoguļotie dati liecina, ka 2023. gadā samazinājās LDC reģistrēto nutriju (par 18,7 %) un šinšillu (par 7,8 %) skaits, bet ūdeļu skaits palielinājās par 10 %. 2023. gadā kažokzvēri tika turēti 41 saimniecībā.

2.86. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

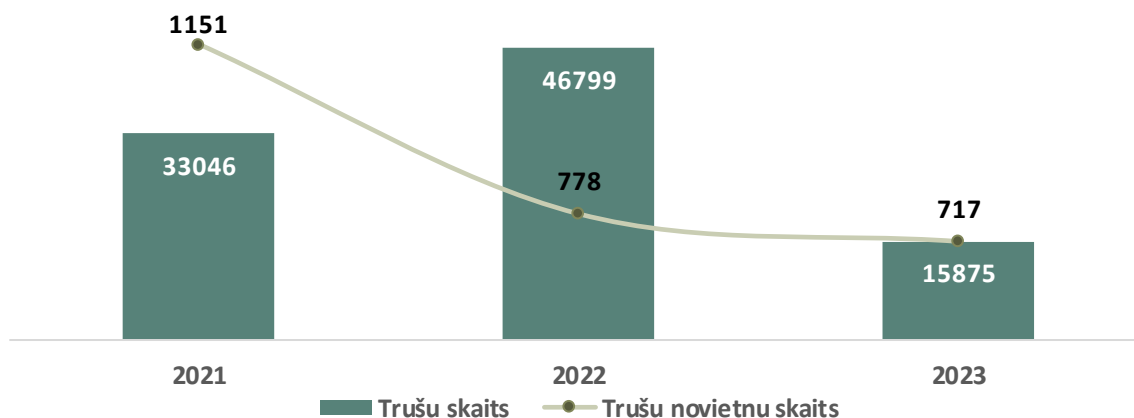
Avots: LDC

Truškopības nozare

Truškopības nozare ir viena no stabilākajām netradicionālās lauksaimniecības nozarēm. Šajā nozarē ir ātra apribe, tajā tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozares pārstāvji aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši un truši, kas ir dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Kā zināms, tieši truša gaļa satur visvairāk olbaltumvielu, bet mazāk tauku un holesterīna, tāpēc ir sevišķi piemērota bērniem un cilvēkiem, kas dod priekšroku veselīgam uzturam. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Kā liecina 2.87. attēlā redzamie dati, 2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu LDC reģistrēto saimniecību skaits, kurās tiek audzēti truši, samazinājās par 7,8 %, kā arī vērojams ļoti straujš trušu skaita samazinājums tajās – par 66,1 %.

2.87. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Truškopju intereses Latvijā pārstāv divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība “Trusis un citi” un Latvijas šķirnes trušu audzētāju asociācija. Abas organizācijas ir izstrādājušas un īsteno audzēšanas programmu truškopībā. Tās mērķis ir izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, kā arī uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas konkrētajai populācijai. Minētās organizācijas sadarbībā ar LLKC organizē apmācības kursus trušu pārraugiem un vērtētājiem, kā arī dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību un iepazīstinot interesentus par iespēju sākt trušu audzēšanu. Šīs audzēšanas programmas īstenošanā 2023. gadā bija iesaistījušās 14 saimniecības.

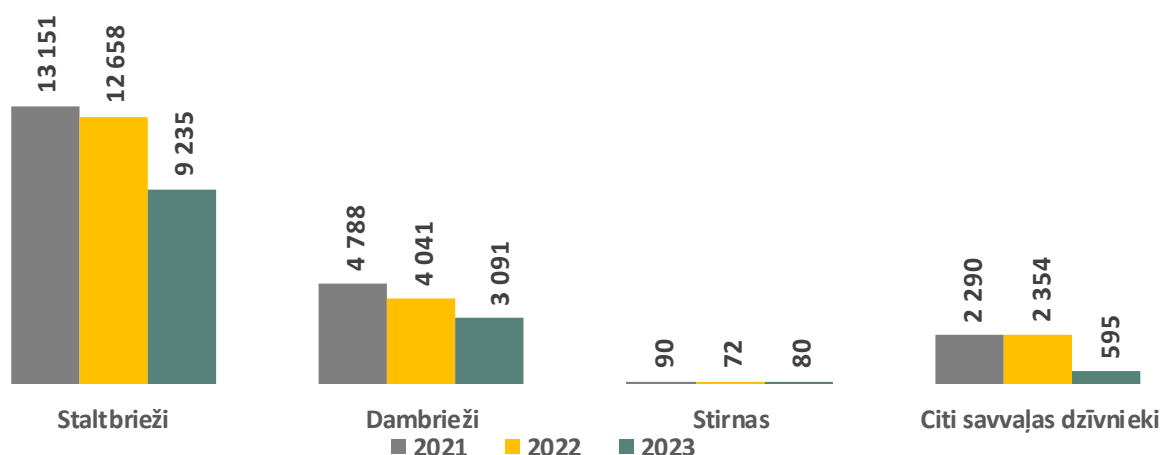
Latvijas šķirnes trušu audzētāji 2023. gadā piedalījās vairākos starptautiskos pasākumos: Eiropas sīkdzīvnieku organizācijas ENTENTE-EE konferencē un lauksaimniecības izstādē Lietuvā, Kauņā. Lai popularizētu truškopības nozari Latvijā, arī Latvijas novados 2023. gadā notika daudz dažādu pasākumu, kuros piedalījās abu šķirnes trušu audzētāju organizāciju biedri un eksperti: trušu izstādes Ķīpsalā PETEXPO 2023 un ZOOEXPO 2023, Vidzemes trušu gadatirgus Straupē, Birzgales lauku festivāls, izstāde "Trusis un citi 2023" un starptautiska trušu audzētāju diena Užavas pagasta "Mūrniekos". Visu šo pasākumu galvenais uzdevums bija iepazīstināt interesentus ar iespēju sākt trušu audzēšanu, tikties ar šķirnes trušu audzētājiem, gūt ieskatu par saimnieciski derīgākajām šķirnēm, tos iegādāties un popularizēt trušu ģenētiskās kvalitātes rādītājus.

Briežkopība un citu sugu dzīvnieku audzēšana

Latvijā pārsvarā tiek audzēti briežu sugas dzīvnieki, kā staltbrieži, dambrieži, stirnas, un kamieļu sugas dzīvnieki – kamieļi, lamas, alpakas, kā arī citu sugu dzīvnieki.

2023. gadā Latvijā bija reģistrēta 151 saimniecība, kurās tiek audzēti briežu un citu sugu dzīvnieki. Kopumā tajās tika turēti 13 072 dzīvnieki, kas ir par 41 % mazāk nekā 2022. gadā. Analizējot dzīvnieku skaita pārmaiņas pa sugām, var secināt, ka visstraujāk 2023. gadā ir samazinājies citu sugu dzīvnieku skaits (par 75 %), staltbriežu skaits ir samazinājies par 27 %, dambriežu skaits – par 23,5 %. Straujais citu sugu dzīvnieku skaita samazinājums skaidrojams ar to, ka dzīvnieku turētāji nesniedz datus. (Sk. 2.88. att.)

2.88. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Par atzītu un nozīmīgu visai rentablu netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā ir kļuvusi briežu audzēšana slēgtās platībās. Tā sekmē mazvērtīgās zemes izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātību, kā arī piedāvā iegūto gaļu un ragus vietējā tirgū un eksportam. Latvijā saimniecības ir orientētas galvenokārt uz dzīvnieku selekciju un vaislas dzīvnieku tirdzniecību, papildus ieņēmumus gūstot no komercmedību organizēšanas, tūrisma un briežu gaļas ražošanas. Briežu audzēšanu koordinē biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija", kas ir izstrādājusi un īsteno audzēšanas programmas staltbriežiem un dambriežiem. Tās mērķis ir uzlabot Latvijā audzēto staltbriežu populāciju, audzējot augstvērtīgus vaislas dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu eksterjeru, kā arī uzlabot un pavairot vaislas dambriežu populāciju, kura Latvijas klimatiskajos apstākļos nodrošinātu kvalitatīvu dzīvnieku ieguvi vaislai, trofejām un gaļai.

Kā katru gadu, arī 2023. gadā biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija" organizēja starptautisku pasākumu "Staltbriežu un dambriežu vaislas bulļu snieguma un ģenētiskās kvalitātes noteikšana". Tā mērķis ir novērtēt un noteikt ģenētisko kvalitāti atzītās Latvijas vaislas briežu audzēšanas saimniecībās audzētiem vaislas bulļiem, salīdzināt to ar citās ES valstīs sasniegtajiem rezultātiem, popularizēt briežkopības nozari un ciltsdarbu Latvijā un veicināt briežkopības produkcijas eksportu. Pasākuma laikā notika eksponēto dzīvnieku novērtēšana, novērtēšanas paraugdemonstrējumi, vairāk nekā 100 briežu bulļu ragu vērtēšana un briežu ragu izstāde. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežu

audzēšanas saimniecības Latvijā un ārzemēs un gan vietējā, gan starptautiskā mērogā demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā.

2023. gada augustā publiski tika prezentēti zinātnes projekta “Mūsdienīga briežu, pilna cikla bioekonomiska bezatlikumu pārstrāde ar gala produktu – izejvielu ar augstu pievienoto vērtību pārtikas, kosmētikas un farmācijas industrijai iegūšanai” īstenošanas laikā gūtie rezultāti. Tāpat tiek turpināts darbs pie 2019. gadā aizsāktā zinātnes sadarbības projekta, kura partneri ir Latvijas Biozinātņu un Tehnoloģiju universitāte, dabas vielu pētniecības uzņēmums AS “BIOLAT”, biedrība “BLSDA” un četras briežu audzēšanas saimniecības. Projekta mērķis ir nodrošināt staltbriežu liemeņu bezatlikumu pārstrādi, pagarinot svaigas briežu gaļas derīguma termiņu un izstrādājot tehnoloģiju kaušanas blakusproduktu ieguvei un pārstrādei. Projekta rezultāti:

- briežu kaušanas tehnoloģija svaigas briežu gaļas ieguvei ar pagarinātu derīguma termiņu;
- briežu cīpslu ieguves tehnoloģija un cīpslu pārstrādes tehnoloģija kolagēna ieguvei;
- briežu asiņu ieguves tehnoloģija un asiņu pārstrādes tehnoloģija asiņu pulvera ieguvei;
- briežu mīksto ragu ekstrakta ieguves apraksts un pētījumu rezultāti par tā ietekmi uz cilmes šūnu augšanu un vēža šūnu dalīšanās kavēšanu.

Strausu audzēšana

Strauskopība ir specifiska nišas nozare, kuras attīstība Latvijā aizsākās 2003. gadā. Kopš tā laika strausu audzētāju skaits ir krietni sarucis, taču palikušie audzētāji ir stabili šīs nozares pārstāvji. Nozares galvenais mērķis ir iegūt kvalitatīvu gaļu, olas, ādu un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai.

Pēc LDC datiem, 2023. gadā Latvijā bija reģistrēti 30 saimniecību, kurās tiek audzēti strausi, tas ir, par vienu saimniecību mazāk nekā iepriekšējā gadā. Tajās audzēto putnu skaits 2023. gadā samazinājās par 40 % un tika turēti tikai 177 strausi.

Lai gan tas ir diezgan liels putnu skaita samazinājums, nozare joprojām ieņem stabilu vietu citu netradicionālās lauksaimniecības nozaru vidū. Strausu audzētāju saimniecības ir atradušas savus nišas produktus, daudzas iesaistījušās lauku tūrismā, ar eksotiskajiem putniem piesaistot apmeklētājus. Arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi novatoriski šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Lai gan šo putnu gaļu tiek pieprasīta ne vien Latvijā, bet arī pārējo Eiropas valstu tirgū un vietējiem lauksaimniekiem ir interese par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās tik intensīvi, cik gribētos. Lai šī nozare Latvijā kļūtu perspektīva, nepieciešama ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apjomā, bet ar iespējami mazākiem ieguldījumiem.

Vīngliemežu audzēšana

Kopš 20. gs. 90. gadu vidus, kad Latvijā tika uzsākta mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana, nozares attīstība ir noritējusi diezgan lēni un tajā ir noturējušies vien nedaudzi. Dārgās uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzturēšanas izmaksas piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. 2023. gadā, pēc PVD datiem, Latvijā reģistrēto gliemežu audzētāju skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir sarucis par vienu audzētavu, un tas ir 211.

Latvijā tiek audzētas divas ēdamo gliemežu sugas – parku jeb īstie vīngliemeži *Helix pomatia* un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži *Helix aspersa*. Audzēšanai Latvijā vairāk piemēroti ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Vīngliemeži ir lielisks olbaltumvielu un aminoskābju avots, turklāt to gaļa nesatur holesterīnu. Savukārt gliemežu gļotas (mucīns) veiksmīgi tiek izmantotas kosmētikas ražošanā. Uzņēmīgi ilggadējie nozares pārstāvji ir atraduši pielietojumu arī gliemežu čaumalām: tās tiek izmantotas floristikā, no tām amatnieki izgatavo dažādas rotaslietas un suvenīrus. Savukārt no gliemežu ķidām tiek gatavota barība zivīm. Tādējādi vīngliemežu audzēšana ir viena no netradicionālās lauksaimniecības nozarēm, kas spēj nodrošināt efektīvu bezatlikuma produkcijas pārstrādi. Turklāt vīngliemežu audzētavas uzņem tūristus, tā piedaloties tūrisma attīstības veicināšanā.

Slieku audzēšana

Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst biohumusa – ar slieku palīdzību iegūta organiskas izcelsmes mēslojuma – ražošana. Biohumuss pamatoti tiek dēvēts arī par zemes “dakteri”, kas palīdz to atveseļot un bagātināt, jo satur augiem nepieciešamās vielas – fermentus, vitamīnus un augu attīstības hormonus. Sliekas noteikti var uzskatīt par vienu no nozīmīgākajām auglīgas augsnes veidotājām un uzturētājām. Tās piedalās organisku vielu noārdīšanā un mineralizācijā, augsnes struktūras un humusa veidošanā, tāpēc pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai gan bioloģiskās, gan piemājas saimniecībās, palielinās ne vien Latvijā, bet arī citās valstīs. Tāpat sliekas ir izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā.

Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi – kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas, veicinot vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

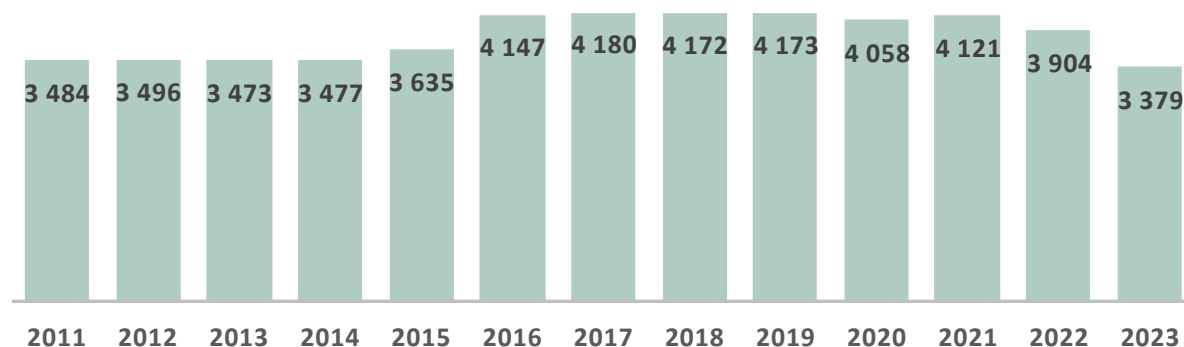
Latvijā tiek audzētas Kalifornijas sarkanās *Eisenia fetida* sliekas un dendrobaenas ģints *Eisenia veneta* sliekas. Kalifornijas sliekas savu īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, savukārt dendrobaena sliekas ar savu izmēru un dzīvīgumu ir kļuvušas populāras starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzētas proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva. Savukārt Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Lauksaimniecības un pārtikas tehnoloģijas fakultātes zinātnieki veic pētījumus par slieku proteīna izmantošanu arī cilvēku pārtikā.

2023. gadā PVD bija reģistrētas 26 slieku audzētavas, to skaitam salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nemainoties. Lauku saimniecības slieku audzēšanu izvēlas galvenokārt kā papildnozarī pamatsaimniecībai. Lielākā problēma Latvijā ir nodrošināt vienādu biohumusa kvalitāti dažādās saimniecībās – tas veicinātu gan eksportu, gan lielāku peļņu.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Bioloģiskā lauksaimniecība, kas ir stingri kontrolēta pārtikas ražošanas un zemes apsaimniekošanas sistēma, sniedz ieguldījumu ne tikai sabiedrības un apkārtējās vides veselībā, bet, radot ievērojami mazāk siltumnīcefekta gāzu emisiju, palīdz risināt arī klimata problēmas. Tāpat šo ražošanas sistēmu raksturo stingri dzīvnieku labturības standarti un saudzīgāka ietekme uz dabas daudzveidību, augsnes veselību un ūdeņu kvalitāti.

Pēdējos gados bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražotāju skaits bija salīdzinoši stabils, tomēr līdz 2023. gada beigām to saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, saruka līdz 3379, t. i., par 525 saimniecībām mazāk nekā 2022. gadā (sk. 2.89. att.). Arī kopējais bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies par 525 operatoriem, t. i., līdz 3928 operatoriem, un sarucis arī sertificēto platību lielums. Samazinājuma iemesls galvenokārt ir paaudžu maiņa, saimnieciskās darbības pārtraukšana, bioloģiskās produkcijas tirgus (cenas) krišanās, kā arī nevēlēšanās uzņemties jaunas piecu gadu saistības.

2.89. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM pēc PVD datiem

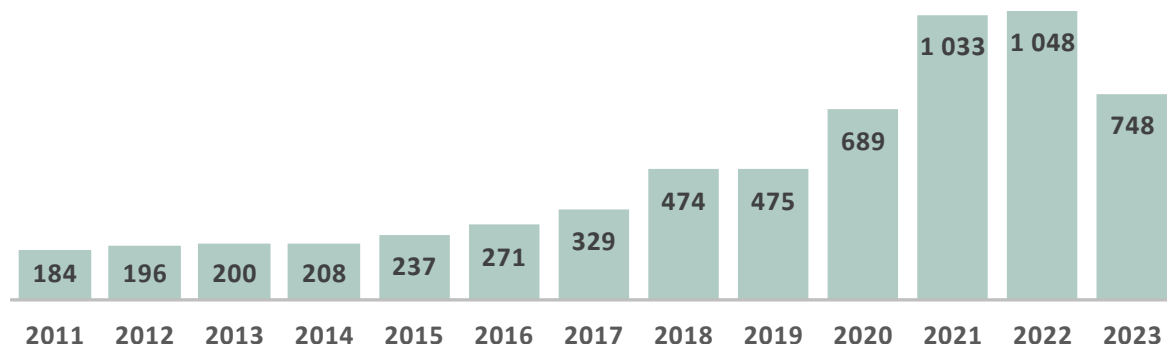
Latvijā 2023. gadā bija sertificēti 3379 lauksaimniecības produktu ražotāji, 278 ražošanas un sagatavošanas uzņēmumi, 117 pārstrādes uzņēmumu, 10 importētāju un eksportētāju, kā arī 144 citi uzņēmēji, kas ir tirgotāji

(vairumtirgotāji, mazumtirgotāji, kautuves, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmēji), un citi uzņēmēji, kas citur nav minēti.

Kopā 2023. gadā bija sertificēti 3928 bioloģiskās lauksaimniecības operatori. Pārstrādes uzņēmumi strādā dažādās jomās – gaļas pārstrādes, piena pārstrādes, augļu, ogu un dārzeņu pārstrādes, graudu pārstrādes un maizes izstrādājumu, kā arī dzērienu un lopbarības ražošanā.

Līdz 2022. gadam Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām bija stabila tendence palielināties (sk. 2.90. att.), paplašinoties jau esošajām saimniecībām. 2023. gadā sertificētās platības samazinājās, aizņemot 7479,64 tūkst. ha, un bioloģiskā LIZ platība bija 299 tūkst. ha jeb aptuveni 13,29 % no kopējās LIZ platības valstī. No tiem 262 467 ha bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platība, 16 567 ha bija pārejas perioda platība uz bioloģisko lauksaimniecību (otrais gads) un 20 222 ha tika uzsākta darbība bioloģiskajā lauksaimniecībā (pirmais gads).

Kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sektorā (ieskaitot 1. un 2. pārejas periodu) graudaugi 2023. gadā tika audzēti 70 375 hektāros, kuros dominē auzas (29 532 ha), kvieši (14 176 ha) un griķi (13 313 ha). Savukārt kartupeļu platības aizņēma 1165 ha un atklātā lauka dārzeņi – 488,94 ha, visvairāk ķirbji (144,49 ha). Augļu dārzi un ogulāji veidoja 4343,10 ha, dominējot upenēm (1729,17 ha), ābelēm (691,59 ha) un smiltsērķšķiem (572,95 ha).

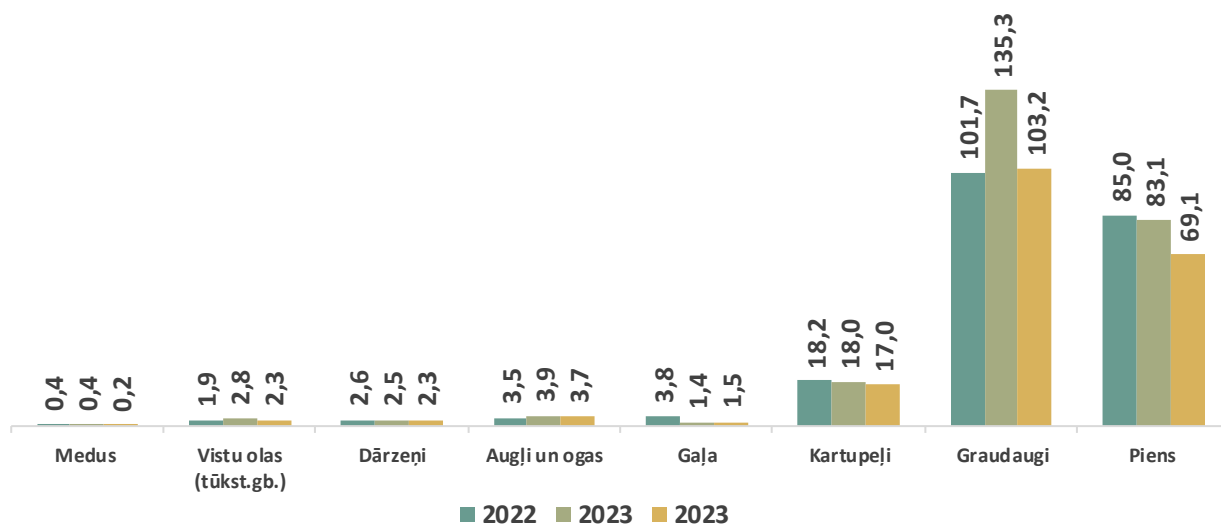
2.90. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Samazinoties sertificētajām platībām, sarūk arī to operatoru skaits, kuri iesniedz pārskatus par saražoto produkciju. Tāpat ir konstatēts arī bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas samazinājums visās nozarēs.

Kopā 2023. gadā tika saražots 97,3 tūkst. tonnu graudu: no tiem 51,4 tūkst. tonnu auzu un 23,30 tūkst. tonnu kviešu. Tika iegūtas arī 10,19 tūkst. tonnu bioloģiski ražotu griķu.

Samazinājums novērojams arī saražotā piena apjomā: 2023. gadā tika saražots par 14 tūkst. tonnu mazāk piena nekā 2022. gadā. Savukārt 2023. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielinājies saražoto augļu un ogu un nedaudz – arī saražotās gaļas apjoms. 2023. gadā tika iegūts 17 tūkst. tonnu bioloģiski ražotu kartupeļu. (Sk. 2.91. att.)

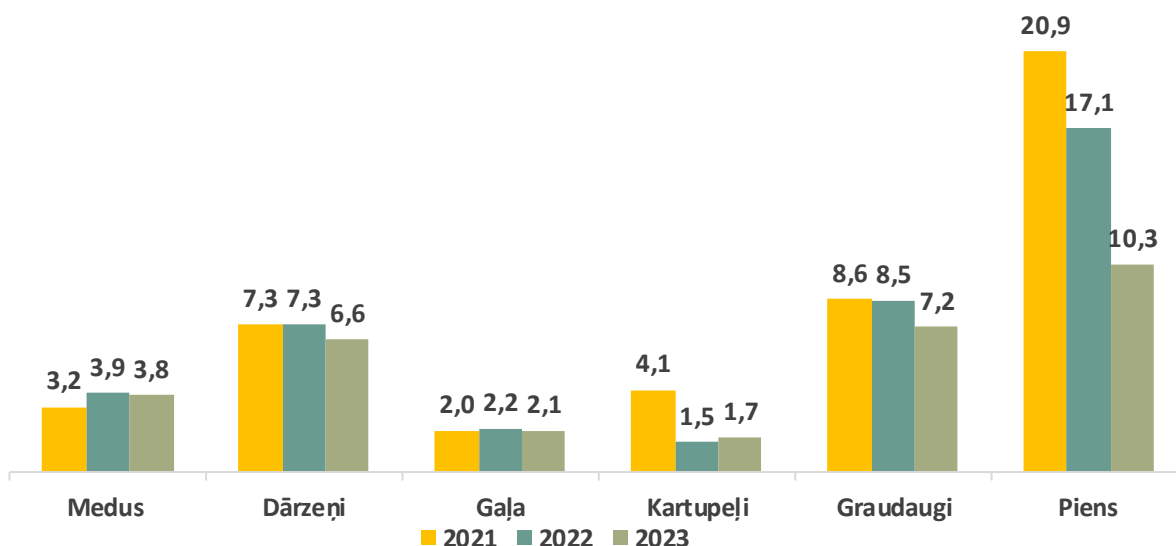
2.91. attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjoms, tūkst. t

Avots: ZM pēc LDC datiem

Bioloģiskajai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Tāpat kā iepriekšējos gados, lopkopības nozarē dominē piena lopkopība. Kopējais liellopu skaits 2024. gada 1. janvārī bija 78 541: no tiem 25 606 liellopi kaušanai, 14 054 slaucamās govys un 38 881 cits liellops, savukārt cūku bija 912, aitu – 26 803, kazu – 2136, mājputnu – 46 787, trušu – 1463 un bišu stropu – 18 572.

2023. gadā saražotās gaļas apjoms ir palielinājies – no 1,4 uz 1,5 tūkst. tonnu. Liellopu gaļas saražotais apjoms sasniedza 91 % no kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma, un atlikušo daļu – 6 % – veido aitas gaļa, kā arī pārējo gaļu veidi, no kuriem neviens nesasniedz 5 % īpatsvara robežu.

2023. gadā bioloģisko produktu vidējais īpatsvars nepārsniedza 7 % no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas, izņemot medu, pienu un kartupeļus (sk. 2.92. att.).

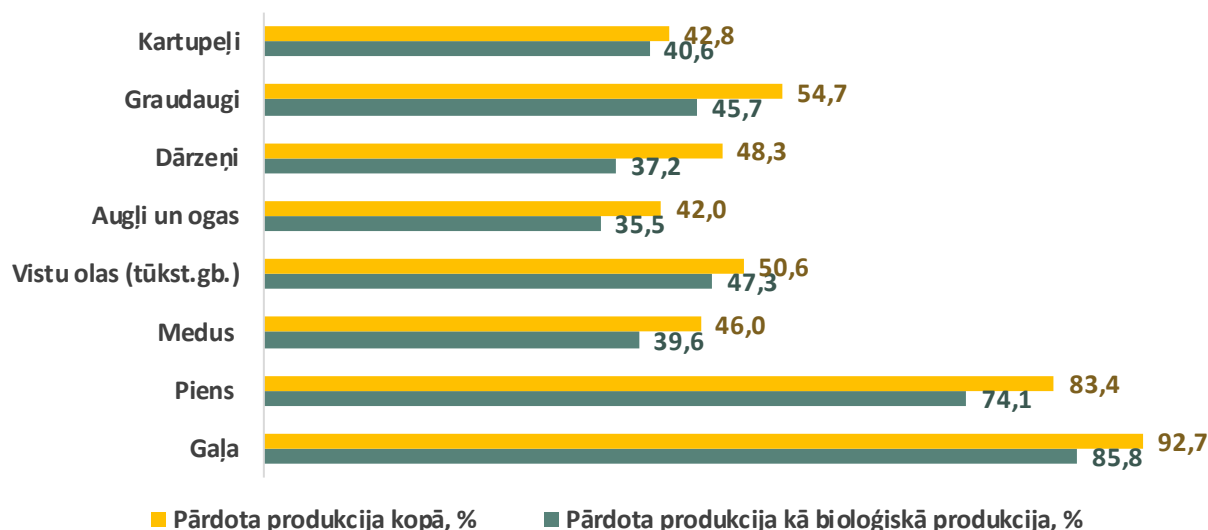

2.92. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā, %

Avots: ZM aprēķini pēc LDC un CSP datiem

Lai gan 2023. gadā bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tika realizēti līdzīgā apmērā, ir novērojams pārdotās bioloģiskās produkcijas daudzuma pieaugums graudiem, augļiem un ogām, dārzeņiem un gaļai.

Nepārdotā produkcija tika izmantota saimniecībā pašpatēriņam, lopbarībai un arī atstāta kā sēklas materiāls nākamajai ražai. Vismazāk no visas produkcijas pārdots augļu un ogu, kas, vidēji skatot kopsavilkumu, tiek pārsvarā izmantoti saimniecībās. Tāpat ir daudz bioloģisko operatoru, kas visu saražoto produkciju realizē tirgū.

2.92. attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas 2022. gadā, %

Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu to nokļūšanu tirgū, 2023. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem, kas piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, sasniedzot 28 742 tonnas, kā arī gaļas un gaļas produktu ražošana, sasniedzot 5479 tonnas, bet nedaudz sarucis augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes apjoms (3451 tonna produkcijas). Ievērojami ir samazinājusies dzērienu ražošanas produkcija, noslīdot līdz 586 tonnām. Savukārt lielāks kļuvis piena un to produktu pārstrādes apjoms – 3626 tonnas. Uzņēmumu skaits ir samazinājies gaļas, graudu malšanas produktu, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes un cietes ražošanā, kā arī lopbarības ražošanas nozarēs, bet palielinājies maizes, mīklas izstrādājumu, dzērienu un piena produktu ražošanas nozarēs. (Sk. 2.22. tab.)

2.22. tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde

Rādītāji	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.	2023.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	27	26	23	1704	2436	5479
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	82	94	81	2747	3528	3451
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	11	10	12	5	12	15
Piena un piena produktu ražošana	25	22	27	4089	2889	3626
Graudu pārstrādes un cietes produktu ražošana	14	11	10	24486	27273	28742
Maizes un mīklas izstrādājumu ražošana	21	20	21	1422	1336	1379
Citu pārtikas produktu ražošana	152	155	144	479	870	527
Lopbarības ražošana	5	14	7	1959	759	5511
Dzērienu ražošana	15	7	12	1377	1415	586

Avots: ZM pēc LAD datiem

2023. gada nogalē ir apstiprināts Bioloģiskā lauksaimniecības attīstības rīcības plāns 2023.–2030. gadam, lai sniegtu ieguldījumu klimata pārmaiņu radīto problēmu risināšanā, sekmētu bioloģiskās lauksaimniecības platību palielināšanos un bioloģiskās produkcijas ražošanu un patēriņu, nodrošinot iedzīvotājus ar kvalitatīvu pārtiku, kā arī panāktu labāku patērētāju informētību un veicinātu uzticību bioloģiskajai lauksaimniecībai un Eiropas zaļā kursa mērķu īstenošanu Latvijā.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību par ģenētiskajiem resursiem tiek uzskatīts ģenētiskais materiāls ar esošu vai potenciālu vērtību. No tā izriet, ka visa pieejamā ģenētiskā daudzveidība var tikt pieskaitīta pie ģenētiskajiem resursiem, jo, ja kādam genotipam nevar konstatēt pašreizējo vērtību, tas nenožīmē, kas tāda nevarētu tikt atklāta tuvākā vai tālākā nākotnē. Katra valsts, kas pievienojusies minētajai konvencijai, uzņemas arī atbildību par savu ģenētisko resursu saglabāšanu.

Līdz brīdim, kad Latvijā parādījās pirmās selekcionētās šķirnes, tika audzētas tā saucamās vietējās tautas šķirnes. Līdz mūsdienām gan ir saglabāties tikai nedaudz vietējo šķirņu paraugu, jo šā materiāla nozīme ir novērtēta tikai pēdējā laikā.

Latvijas lauksaimniecībai un pārtikai izmantojamie augu ģenētiskie resursi ir selekcionētās šķirnes, vecās (vai tautas selekcijas) šķirnes, kā arī savvaļā augoši dažādu sugu indivīdi un populācijas. Katras valsts vietējie ģenētiskie resursi ir nozīmīgs saimniekošanas ilgtspējības avots, ko iespējams izmantot gan tieši – audzējot saimniecībās un no tiem iegūstot nišas produktus ar augstu pievienoto vērtību, gan netieši – iekļaujot selekcijas programmās un veidojot jaunas šķirnes. Ar sēklām pavairojamās sugas tiek uzglabātas LVMI “Silava” Latvijas augu gēnu bankā Salaspilī, savukārt veģetatīvi pavairojamās – lauka kolekcijās Dārzkopības institūtā (DI), Agroresursu un ekonomikas institūtā (AREI) un nedaudz arī Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību ilgtermiņā. Latvijā darbs pie augu ģenētisko resursu saglabāšanas sākts 20. gs. 90. gadu sākumā LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi tiek uzglabāti kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2023. gadā, tāpat kā visus iepriekšējos gadus, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 50 868 EUR un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 134 476,50 EUR.

Par augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā gādā LBTU APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, LBTU APP “Dārzkopības institūts”, LBTU, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”. Jāatzīst, ka ierobežoto finanšu resursu dēļ visu šo organizāciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums tiek nodrošināts minimālā apjomā.

Lai veicinātu Zemkopības ministrijas kompetencē esošo Latvijas lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku, meža un zivju ģenētiskās daudzveidības aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas politikas veidošanu un īstenošanu, 2006. gadā tika izveidota Zemkopības ministrijas Ģenētisko resursu padome. Tajā pašā gadā Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā “Silava” (turpmāk šajā nodaļā – “Silava”) ir izveidots Ģenētisko resursu centrs. Ģenētisko resursu centrs ir “Silavas” struktūrvienība, kurai ir cieša sadarbība ar ģenētisko resursu turētājiem. Ģenētisko resursu centrs koordinē pasākumus Latvijas ģenētisko resursu – augu, meža koku un daļēji arī lauksaimniecības dzīvnieku un zivju – saglabāšanas un izpētes jomā. Ģenētisko resursu centrs sastāv nosacīti no trīs nodaļām: Latvijas laukaugu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorijas. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, tostarp kultūraugu savvaļas radnieciskajām sugām. Gēnu bankā sēklu paraugi tiek uzglabāti atbilstoši starptautiski pieņemtajiem standartiem. Gan bāzes, gan aktīvās kolekcijas paraugi glabājas – 20 °C temperatūrā alumīnija folijas maisiņos. Pirms ievietošanas saldētavā sēklas tiek izžāvētas, līdz mitruma procents tajās nepārsniedz 7 %.

Ar izvērstu informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem var iepazīties tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>. Tur var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2023. gadā turpinājās pētījums “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. Šī 2019. gadā uzsāktā pētījuma mērķis ir izpētīt situāciju ar *in situ* audzētajiem augu ģenētiskajiem resursiem Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētiskos resursus *in situ* (savvaļā) un “on-farm” (dārzos un laukos) apzināt un saglabāt ir nepieciešams tāpēc, ka tieši šie ģenētisko resursu paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Tā kā šie ģenētiskie resursi izzūd, tie ir steidzami jāapzina un jāsaglabā. Pētījums dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

2023. gada 25. oktobrī Zemkopības ministrs Armands Krauze parakstīja nolīguma vēstuli par Latvijas pievienošanos Eiropas sadarbības programmas augu ģenētiskajiem resursiem (angļu val. – *European*

Cooperative Programme for Crop Genetic Resources Networks jeb ECPGR) XI fāzei, kas ilgs no 2024. līdz 2028. gadam. Latvija minētajai programmai ir pievienojusies jau 2003. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2003. gada 17. jūnija noteikumiem Nr. 326 "Noteikumi par nolīguma vēstuli starp Latvijas Republiku un Starptautisko augu ģenētisko resursu institūtu (IPGRI) par Latvijas Republikas pievienošanu Eiropas augu ģenētisko resursu tīkla sadarbības programmai (ECP/GR)". Līdzdalība šajā programmā Latvijai rada vairākus būtiskus ieguvumus:

- 1) Latvija piedalās starptautiskajā augu ģenētisko resursu tīklā kā pilntiesīga tās locekle;
- 2) speciālisti gūst iespēju apmainīties ar pieredzi augu ģenētisko resursu jomā;
- 3) kļūst pieejamāki augu ģenētiskie resursi no citām ģēnu bankām bez maksas;
- 4) rodas iespēja operatīvi saņemt informāciju par zinātniskajiem pasākumiem augu ģenētisko resursu jomā, kā arī informatīvos materiālus no organizācijas "Bioversity International";
- 5) katru gadu tiek saņemti līdzekļi vairākiem starptautiskiem komandējumiem dalībai ECPGR darba grupās;
- 6) rodas iespēja piedalīties dažādu starptautiski stratēģiski svarīgu dokumentu izstrādē augu ģenētisko resursu jomā;
- 7) ir iespēja piedalīties kopējos Eiropas Savienības projektos, kuru izstrādi koordinē organizācija "Bioversity International".

Papildus ar programmu var iepazīties ECP/GR tīmekļvietnē www.ecpgr.cgiar.org.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Eiropā arvien aktuālāks kļūst jautājums par lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu bioloģiskā materiāla saglabāšanu un pētīšanu, lai nodrošinātu dzīvnieku šķirņu daudzveidību un pēc nepieciešamības izmantotu vietējo šķirņu bioloģisko materiālu dzīvnieku audzēšanas efektivitātes uzlabošanai, šķirņu saglabāšanai un izzudušo šķirņu atjaunošanai.

Lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek, īstenojot šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk šajā nodaļā – organizācijas) izstrādātās dzīvnieku audzēšanas programmas, kuru mērķis ir saglabāt vietējās apdraudētās šķirnes. Organizāciju eksperti saimniecībās apseko lauksaimniecības dzīvniekus un izsniedz atzinumus par vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku atbilstību to audzēšanas programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem vietējo apdraudēto šķirņu dzīvniekiem to īpašnieki var saņemt valsts atbalstu, lai gan kopumā no lielākās daļas šķirņu vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku audzēšanas programmās iesaistīts maz dzīvnieku (sk. 2.23. tab.).

2.23. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govys	Latvijas zilā govys	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas vietējā kaza	Latvijas šķirnes zirgs (braucamais tips)	Latvijas ardeņu šķirnes zirgs	Latgales rikšotāju šķirnes zirgs
2021.	202	342	23	540	132	171	8	11
2022.	214	323	17	500	178	196	9	13
2023.	214	273	8	393	195	220	12	19

Avots: LAD, LDC², Cūku Ciltsdarba centrs

2023. gadā valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits ir palielinājies Latvijas vietējās kazas šķirnei – par 9,6 %. Latvijas kazkopības biedrība, īstenojot saglabāšanas programmu Latvijas vietējās šķirnes vecā tipa kazām, turpina saglabāt šo šķirni, kas ir piemērota vietējiem klimatiskajiem apstākļiem, labi izmanto zāles lopbarību un dod vidēju piena daudzumu.

Valsts atbalsta saņemšanai 2023. gadā pieteikto dzīvnieku skaits par 12,6 % palielinājās arī Latvijas šķirnes zirgu (braucamā tipa) šķirnei, par 33 % – Latvijas ardeņu šķirnei un par 46 % – Latgales rikšotāju zirgu šķirnei. Šādu rezultātu ir jāvušas sasniegt vairākas vietējo apdraudēto zirgu šķirņu saglabāšanai īstenotās audzēšanas programmas.

Arvien vairāk samazinās valsts atbalstam pieteikto Latvijas baltās cūkas šķirnes dzīvnieku skaits, 2023. gadā – par 53 %. Saimniecības, kas audzē Latvijas baltās cūkas, saskaras ar grūtībām, ko izraisa Āfrikas cūku mēris, turklāt papildu grūtības šķirnes saglabāšanā rada tuvradniecība, jo no Latvijas baltās šķirnes kuļiem ir saglabājusies tikai Rolanda līnija.

Kaut arī 2023. gadā ir samazinājies atbalstam pieteikto dzīvnieku skaits Latvijas tumšgalves aitas šķirnei (par 21,4 %), biedrība "Latvijas Aitu audzētāju asociācija" turpina veiksmīgi īstenot šīs šķirnes aitu saglabāšanas programmu.

Latvijas brūnās govju šķirnes atbalstam pieteikto dzīvnieku skaits palicis nemainīgs. Lielākais šīs šķirnes govju ganāmpulks atrodas LLU Mācību pētījumu saimniecībā "Vecauce". Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanā problēma ir jaunu vaislinieku izaudzēšana, jo tā prasa diezgan lielas izmaksas. Latvijas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu bankā no katra vaislas buļļa, kas pārstāv vietējās apdraudētās Latvijas brūnās šķirnes četras buļļu līnijas (Ullora, Potrimpa, Rudmes un Odina), uzkrāts 690 bioprodukta devu no 43 buļļiem.

Otra Latvijas saglabājamo govju šķirne ir Latvijas zilā gov. Latvijas zilās govju šķirnes saglabāšanas programmu īsteno biedrība "Šķirnes saglabāšanas apvienība "Zilā gov"". Īstenojot programmu, ir saglabāta līdz šim izveidotā Latvijas zilās govju šķirnes populācija ar tai raksturīgajām īpašībām, un to būs iespējams izmantot par pamatu esošo dzīvnieku īpašību pilnveidošanā, galvenokārt saglabājot vērtīgākās saimnieciski derīgās īpašības turpmākajās paaudzēs. Programmā notiek darbs pie jaunbuļļu iegūšanas un iekļaušanas mākslīgās apsēklošanas staciju tīklā, saglabājot pēc iespējas lielāku Latvijas zilās govju šķirnes asinību. Biedrība 2023. gadā ir nodevusi Siguldas CMAS divus jaunbuļļus. Latvijas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu bankā uzkrāts 368 bioprodukta devas no 18 buļļiem.

Latvijas sikdzīvnieku audzētāju biedrības "Trusis un citi" speciālisti sadarbībā ar Tautas putnkopju biedrību, kuras pamatmērķis ir saliedēt un izglītēt putnkopjus, kam putnkopība ir sirdslieta, nevis peļņa, turpināja darbu pie 2018. gadā uzsāktās Latvijas vietējo izzūdošo mājputnu – cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes vistu – apzināšanas, saglabāšanas un pavairošanas. Biedrības ir izstrādājušas šo šķirņu standartus un noskaidrojušas lauku sētas, kurās šīs šķirnes vistas joprojām tiek turētas, lai varētu strādāt pie putnu pavairošanas, nepieļaujot tuvradniecību. Cukurvistiņas un krūpiņi ir senas Latvijas vietējo vistu šķirnes. Tām raksturīgas mazas žiperīgas vistiņas un bieži vien ļoti nikni gaiši, kas cītīgi sargā savas vistiņas. Vistiņas ir izturīgas pret aukstumu, pašas labprāt perē un izvadā caļus, kā arī dēj pārtikā izmantojamās olas. Cukurvistiņu olām ir lielāka dzeltenuma attiecība pret baltumu nekā parasto vistu olām. Abas biedrības strādā pie informācijas ievākšanas un apstrādes, lai varētu ierosināt cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes atzīšanu par vietējām apdraudētajām šķirnēm. Tas dotu iespēju ne tikai ar vistiņām padziļoties dažādās izstādēs, bet arī izredzes ar laiku izstrādāt un īstenot šo šķirņu saglabāšanas programmu.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras (VTUA) traktortehnikas un tās piekabes valsts informatīvajā sistēmā 2023. gada 31. decembrī bija reģistrēti 103 672 traktori, 50 974 piekabes, 9949 graudu novākšanas kombaini un 31 509 pārējās traktortehnikas vienības. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits 2023. gadā ir palielinājies par 1,4 % jeb 195 tūkst. vienību, kas ir par 2740 vienībām vairāk nekā iepriekšējā periodā.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2023. gadā tehniskā apskate tika veikta 32 705 traktoriem, 17 877 piekabēm, 3560 lauksaimniecības pašgājējmašīnām un 6516 pārējām traktortehnikas vienībām, t. i., kopumā 1269 tehnikas vienībām vairāk nekā iepriekšējā periodā. Ceļu satiksmē drīkstēja piedalīties tikai apmēram trešdaļa no visa plašā traktortehnikas klāsta, bet pārējās divas trešdaļas ne.

Tā kā nav noteikta obligāta prasība no VTUA informatīvās sistēmas reģistra izņemt neaktīvo traktortehniku un tās piekabes, aptuveni trešdaļu veido traktortehnika vai tās piekabes, kas vairs netiek ekspluatētas vai pat neeksistē. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs, bet pārējie traktori – Austrumeiropas (Baltkrievijā, Krievijā, Ukrainā) un Austrumu valstīs (Ķīnā, Japānā u. c.) vai ir kolhozu laika mantojums.

Tā kā lauksaimnieki katru gadu cenšas traktortehnikas parku atjaunot ar jaunu traktortehniku, reģistrēto jauno traktoru skaits katru gadu atšķiras. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības. 2023. gadā tika reģistrēti par 107 jauniem traktoriem un par 30 jauniem graudu novākšanas kombainiem mazāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.24. tab.). Katru gadu vairāk tiek reģistrētas lietotas traktortehnikas vienības nekā jaunā traktortehnika. Tas ir izskaidrojams ar to, ka īpašnieki ES tirgū izvēlas iegādāties lietotu traktortehniku, jo tā ir lētāka nekā jauna.

2.24. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija

Rādītāji	2021.	2022.	2023.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	679	926	819
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	100	176	146

Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	1093	1274	1031
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	156	221	118
Traktoru pārreģistrācija	5464	6687	4908

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem 2023. gadā visvairāk tika reģistrēti “Claas” – 102 vienības (par astoņiem mazāk nekā gadu iepriekš). (Sk. 2.25. tab.) Otrā vairāk reģistrētā traktora marka ir “Valtra” ar 96 jauniem traktoriem, bet trešā v vairāk reģistrētā traktora marka – “John Deere” ar 83 jauniem traktoriem.

2.25. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija

Marka	2021.	2022.	2023.
CLAAS	117	110	102
VALTRA	71	111	96
JOHN DEERE	74	111	83
NEW HOLLAND	51	65	69
CASE IH	51	49	50
MASSEY FERGUSON	16	34	16
DEUTZ-FAHR	28	22	18
FENDT	26	51	36
BELARUS	24	6	0

Avots: VTUA

Lai gan ES struktūrfondu finansējums dod iespēju iegādāties jaunus graudu kombainus, 2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies reģistrēto jaunu graudu kombainu skaits. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2023. gadā visvairāk reģistrētie jaunie graudu novākšanas kombaini ir “Claas” (64) un “New Holland” (41) markas kombaini. Trešā vairāk reģistrētā kombainu marka 2023. gadā bija “John Deere” ar (22) jauniem graudu novākšanas kombainiem. (Sk. 2.26. tab.)

2.26. tabula

Jauna kombaina reģistrācija

Marka	2021.	2022.	2023.
CLAAS	47	61	64
NEW HOLLAND	26	60	41
JOHN DEERE	6	20	22
MASSEY FERGUSON	5	23	1
CASE IH	1	5	10
FENDT	1	2	4

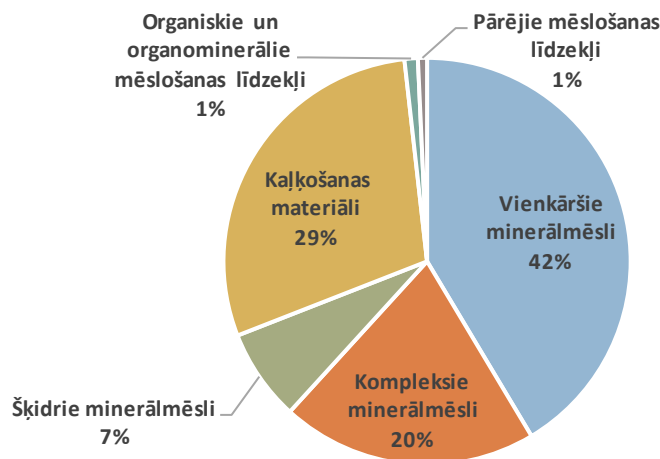
Avots: VTUA

Vislielāko traktoru reģistrācijas skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieka maiņa. 2023. gadā tika pārreģistrēti 4908 traktori – par 1779 vienībām mazāk nekā iepriekšējā gadā. (Sk. 2.28. tab.)

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai Latvijā tirgotu mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus, tiem ir jābūt Valsts augu aizsardzības dienesta uzskaitē. Mēslošanas līdzekļiem un substrātiem ir jābūt vai nu reģistrētiem, vai iekļautiem ES mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai arī jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai.

Pēc Valsts augu aizsardzības dienesta datiem, 2023. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms veidoja 603 401 tonnu. No tiem 237 292 tonnas bija vienkāršie slāpekļa minerālmēsli, 122 tonnas – vienkāršie fosfora minerālmēsli un 12 538 tonnas – vienkāršie kālija minerālmēsli. Savukārt no kopējā Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoma – 353 449 tonnām – kompleksie (cietie) minerālmēsli bija 122 803 tonnas, šķidrie minerālmēsli – 43 992 tonnas, sekundāros augu barības elementus saturošie minerālmēsli – 1911 tonnu, tikai mikroelementus saturošie minerālmēsli – 720 tonnu, kaļķošanas materiāli – 175 908 tonnas, organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi – 6390 tonnu, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 649 tonnas, mikrobioloģiskie preparāti – 220 tonnu, augu augšanas veicinātāji – 400 tonnu un citi mēslošanas līdzekļi un īpašie produkti – 456 tonnas.

2.93. attēls. Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms 2023. gadā

Avots: ZM

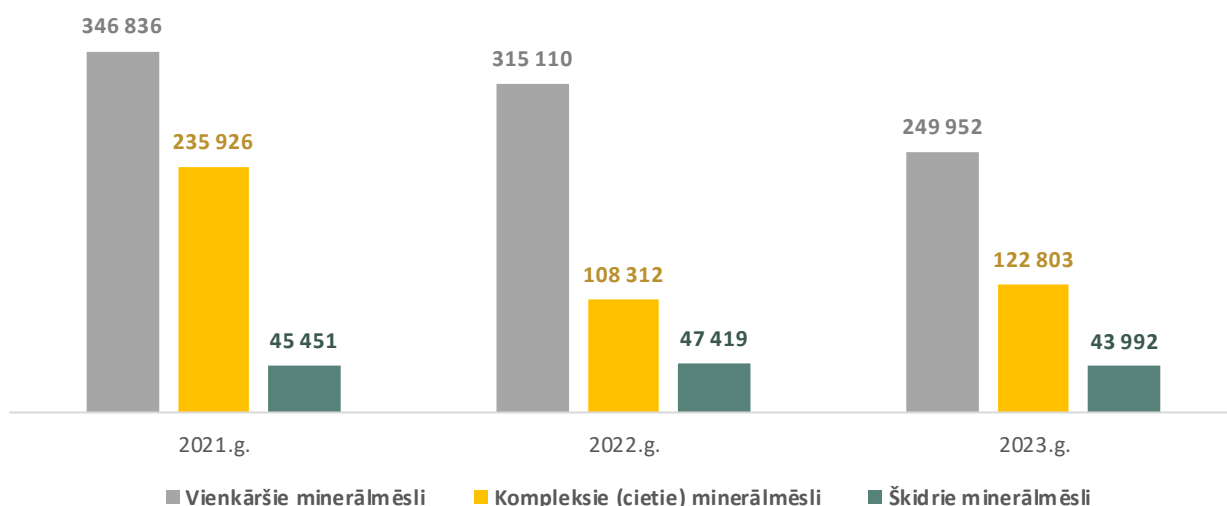
2023. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms bija par 17 % mazāks salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un par 34 % mazāks salīdzinājumā ar 2021. gadu un tika ievests par 21 % mazāk slāpekļa minerālmēsli, par 94 % mazāk fosfora minerālmēsli un par 12 % mazāk kālija minerālmēsli nekā 2022. gadā. Šāds 2023. gadā ievestais fosfora minerālmēsli apjoms (122 tonnas) ir mazākais pēdējo trīs gadu laikā. Kopumā 2023. gadā ievesto vienkāršo minerālmēsli apjoms (249 952 tonnas) ir samazinājies par 96 884 tonnām jeb 28 % salīdzinājumā ar 2021. gadu, kad tika ievestas 346 836 tonnas vienkāršo minerālmēsli, un par 65 158 tonnām jeb 21 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tika ievests 315 110 tonnu.

No slāpekļa minerālmēsliem visvairāk tika ievests amonija sulfāts (116 221 tonna) un amonija nitrāts (86 910 tonnu). 2023. gadā amonija nitrāts tika ievests par 31 % un amonija sulfāts par 9 % vairāk, bet urīnviela (karbamīds) par 72 % mazāk nekā 2022. gadā. Ievestais amonija sulfāta apjoms bija lielākais pēdējo trīs gadu laikā, jo 2022. gadā tika ievestas 106 275 tonnas, bet 2021. gadā – tikai 38 504 tonnas. Amonija nitrāts 2023. gadā tika ievests par 20 700 tonnām jeb 31 % vairāk nekā 2022. gadā.

Komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms veidoja 122 803 tonnas, šķidro minerālmēsli apjoms – 43 992 tonnas. No tiem vienkāršie šķidrie minerālmēsli bija 43 769 tonnas un kompleksie šķidrie minerālmēsli – 223 tonnas.

Kopējais Latvijā 2023. gadā ievesto komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms bija par 13 % lielāks, turpretī, ievesto šķidro minerālmēsli apjoms – par 7% mazāks nekā 2022. gadā. Lai gan pēdējo trīs gadu laikā ievesto šķidro minerālmēsli apjoms nav būtiski mainījies, to apjoms 2023. gadā (223 tonnas) ir samazinājies par 20 reizēm salīdzinājumā ar gadu iepriekš (4478 tonnas) un par 15 reizēm salīdzinājumā ar 2021. gadu (3349 tonnas).

Latvijā minerālmēsli galvenokārt tika ievesti no ES valstīm – Somijas, Nīderlandes, Polijas, Lietuvas, Vācijas, Francijas un Spānijas, kā arī no trešajām valstīm – ASV, Ēģiptes, Jordānijas, Alžīrijas un Marokas.

2.94. attēls. Ievesto minerālmēsļu apjoms pa gadiem, tonnas

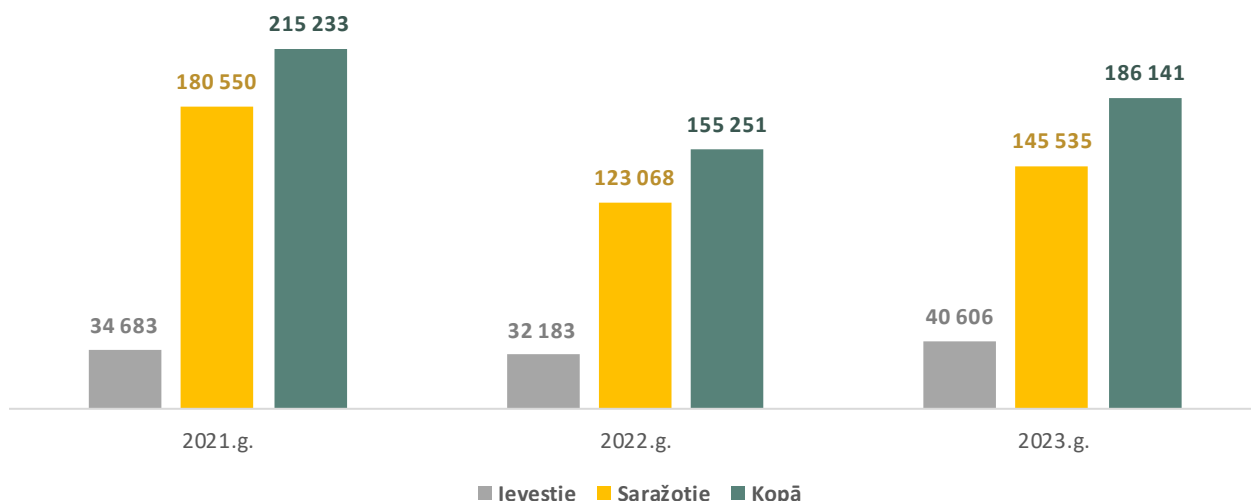
Avots: ZM

2023. gadā Latvijā tika saražota un ievesta 1911 tonna sekundāros augu barības elementus saturošu minerālmēsļu, 720 tonnu tikai mikroelementus saturošu minerālmēsļu, 175 908 tonnas kaļķošanas materiālu, 6390 tonnu organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu, 649 tonnas mēslošanas līdzekļu speciālai izmantošanai, 220 tonnu mikrobioloģisko preparātu un 400 tonnu augu augšanas veicinātāju.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsļu apjoms ir palielinājies par 856 tonnām jeb 81 %, bet kaļķošanas materiālu apjoms samazinājies par 52 245 tonnām jeb 23 %. Ievesto tikai mikroelementus saturošo minerālmēsļu apjoms 2023. gadā (720 tonnu) ir samazinājies par 37 % salīdzinājumā ar ievesto šo minerālmēsļu veidu gadu iepriekš (1146 tonnas) un ievērojami – par 42 019 tonnām – sarucis salīdzinājumā ar 2021. gadu (42 739 tonnas).

Latvijā 2023. gadā tika saražoti kaļķošanas materiāli (150 012 tonnu jeb 85 % no to kopējā apjoma), organiskie un organominerālie mēslošanas līdzekļi (2070 tonnu jeb 32 % no to kopējā apjoma), mikrobioloģiskie preparāti (153 tonnas jeb 70 % no to kopējā apjoma) un augu augšanas veicinātāji (283 tonnas jeb 71 % no to kopējā daudzuma). Latvijā ražoto augu augšanas veicinātāju apjoms ir kļuvis ievērojami lielāks, t. i., par 251 tonnu vairāk nekā 2022. gadā un par 261 tonnu vairāk nekā 2021. gadā.

Latvijā 2023. gadā kopumā tika ievests un saražots 186 141 m³ substrātu, no kuriem ievesti 40 606 m³ un Latvijā saražoti 145 535 m³. Salīdzinājumā ar 2022. gadu Latvijā ievesto un saražoto substrātu apjoms ir palielinājies par 20 %, bet salīdzinājumā ar 2021. gadu tas ir samazinājies par 13 %. Savukārt Latvijā saražoto substrātu apjoms 2023. gadā ir palielinājies par 18 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš, taču samazinājies par 19 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. Latvijā ievesto substrātu apjoms 2023. gadā ir palielinājies par 26 % salīdzinājumā ar gadu iepriekš un par 17 % salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2.95. attēls. Latvijā ražoto un ievesto substrātu apjoms pa gadiem, m³

Avots: ZM

No 2022. gada 16. jūlija tiek piemērota Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija Regula (ES) 2019/1009, ar ko nosaka noteikumus par to, kā tirgū dara pieejamus ES mēslošanas līdzekļus, un ar ko groza Regulas (EK) Nr. 1069/2009 un (EK) Nr. 1107/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 2003/2003.

2023. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 “Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”, tajos ietverot prasību, ka, sākot ar 2025. gada 1. janvāri, detonācijnoturības testa derīguma termiņš amonija nitrāta mēslošanas līdzekļiem ar slāpekļa saturu, kas pārsniedz 28 procentus, būs trīs mēneši līdzšinējo 12 mēnešu vietā. Tāpat tika papildināta un precizēta noteikumos ietvertā informācija attiecībā uz pieļaujamām novirzēm no substrāta deklarētajiem kvalitātes rādītājiem, uz kūdras substrāta sastāvu, paziņotajiem mēslošanas līdzekļiem un substrātiem un mikrobioloģiskā preparāta marķējuma teksta sagatavošanu pirms atļaujas saņemšanas tādu mēslošanas līdzekļu un substrātu ieviešanai vai tirdzniecībai, kuri nav minēti noteikumos.

2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Lai nodrošinātu ūdens, augsnes un gaisa aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, spēkā ir Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 834 “Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma”, kas nosaka šādas prasības lauksaimnieciskajai darbībai:

- 1) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt uz sasalušas, pārmitras vai ar sniegu klātas augsnes;
- 2) palienēs un plūdu riskam pakļautās teritorijās mēslošanas līdzekļus drīkst izkliegt tikai pēc iespējamo plūdu sezonas beigām. Minerālmēslus minētajās teritorijās izsēj tikai kultūraugu veģetācijas laikā;
- 3) mēslošanas līdzekļus nedrīkst izkliegt vietās, kur tas ir aizliegts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par aizsargjoslām un par īpaši aizsargājamām teritorijām;
- 4) ar kūtsmēsliem un fermentācijas atliekām iestrādātais slāpekļa daudzums vienā lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektārā gadā nedrīkst pārsniegt 170 kilogramu;
- 5) pakaišu kūtsmēslus un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju) pēc izkliešanas iestrādā augsnē 24 stundu laikā, bet šķidros kūtsmēslus, vircu un separētu fermentācijas atlieku šķidro frakciju – 12 stundu laikā (nosacījums nav jāievēro, ja mēslošanas līdzeklis tiek lietots kā papildmēslojums);
- 6) rudenī šķidros kūtsmēslus, vircu un fermentācijas atliekas (izņemot separētu fermentācijas atlieku cieto frakciju) pamatmēslojumā lieto tikai kopā ar augu pēcplaujas atliekām (rugājiem, sasmalcinātiem salmiem, zālāju sakņu masu);
- 7) būvējot jaunu vai pārbūvējot krātuvi fermentācijas atlieku uzglabāšanai, paredz, ka tās tilpums nodrošina fermentācijas atlieku uzkrāšanu vismaz astoņus mēnešus;

8) vietās, kurās gruntsūdens līmenis paceļas līdz zemes virspusei, minerālmēslus lieto tikai pēc gruntsūdens līmeņa krišanās un lauka apžūšanas;

9) slāpekļa minerālmēslus pamatmēslojumā lieto iespējami īsā laikā pirms sējas vai stādīšanas;

10) nelieto amonija karbonāta mēslošanas līdzekļus.

Īpaši jutīgajās teritorijās (Dobeles, Jelgavas, Bauskas, Mārupes, Olaines, Ķekavas, Salaspils, Ropažu, Ādažu, Saulkrastu un Siguldas novada pašvaldības administratīvās teritorijas robežas, izņemot Bauskas novada Valles un Kurmenes pagasta, Siguldas novada Lēdurgas pagasta, kā arī Jelgavas, Rīgas un Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības administratīvās teritorijas robežas) papildus iepriekšminētajām prasībām tiek noteikti šādi nosacījumi:

1) laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam neizkliedē nekāda veida kūtsmēslus un fermentācijas atliekas, bet zālājiem – no 5. novembra līdz 15. martam;

2) slāpekli saturošus minerālmēslus ziemājiem neizsēj no 15. oktobra līdz 15. martam, pārējiem kultūraugiem un zālājiem – no 15. septembra līdz 15. martam;

3) lietojot mēslošanas līdzekļus, nedrīkst pārsniegt noteiktās maksimāli pieļaujamās slāpekļa normas kultūraugiem;

4) rudens un ziemas periodā vismaz 50 % saimniecības lauksaimniecībā izmantojamās zemes jāaizņem zaļām platībām (daudzgadīgiem zālājiem, ziemāju graudaugiem, ziemas rapsim, nesastrādātai rugainei, dārzenu, lopbarības biešu, cukurbiešu lakstiem (lapām)), izņemot saimniecībās, kurās vismaz 50 % no saimniecības kopējās sējumu vai stādījumu platības audzē kartupeļus, augļkokus, ogulājus un dārzeņus;

5) nogāzē, kuras slīpums ir no pieciem līdz septiņiem grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, pēc mēslošanas līdzekļu izkliešanas tie nekavējoties jāiestrādā tieši augsnē;

6) nogāzē, kuras slīpums ir no septiņiem līdz desmit grādiem un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi, augsni apstrādā šķērsām nogāzes virzienam un mēslošanas līdzekļus drīkst izkliegt tikai tad, ja lauku klāj augu sega vai mēslošanas līdzeklis nekavējoties tiek iestrādāts tieši augsnē;

7) nav pieļaujams izkliegt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kurā ir melnā papuve un kuras slīpums pārsniedz septiņus grādus;

8) nav pieļaujams izkliegt un iestrādāt mēslošanas līdzekļus nogāzē, kuras slīpums pārsniedz 10 grādu un garums pārsniedz 100 metru uz ūdensteces vai ūdenstilpes pusi.

Lai novērstu ūdens un augsnes piesārņojumu ar barības vielām, saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra noteikumiem Nr. 1056 "Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība" lauksaimniekiem un profesionāliem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem jāgatavo kultūraugu mēslošanas plāns, kas pamatots ar augšņu agroķīmiskās izpētes vai augšņu analīžu rezultātu datiem.

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings 2023. gadā tika īstenots 50 vietās (laukos) īpaši jutīgo teritoriju lauksaimniecībā izmantojamā zemē Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Siguldas, Olaines, Mārupes un Tērvetes novadā. Uz šīm teritorijām attiecas Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumos Nr. 834 "Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma" paredzētās pastiprinātas prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma. Augsnes paraugi monitoringa vajadzībām tiek ņemti divas reizes gadā – agri pavasarī pirms veģetācijas sezonas sākšanās un vēl rudenī pēc kultūraugu ražas novākšanas:

- pamatojoties uz monitoringa rezultātiem pavasarī, VAAD lauksaimniekiem sniedz ieteikumus par slāpekļa papildmēslojuma devu korekciju, publicējot ziņojumu savā tīmekļvietnē, kā arī sagatavojot informatīvus rakstus reģionālajiem laikrakstiem un citiem preses izdevumiem;

- monitoringa rezultāti par nitrātjonu daudzumu augsnē rudenī ļauj spriest par nitrātjonu izskalošanās risku ziemas sezonā un augsnes un ūdeņu piesārņošanas iespējamību. Tas tiek izmantots ūdeņu piesārņojuma riska novērtēšanā arī citās Eiropas valstīs.

Apkopojot monitoringa rezultātus 2023. gada pavasarī, tika konstatēts ļoti zems minerālā slāpekļa saturs īpaši jutīgajās teritorijās atkarībā no augsnes granulometriskā sastāva, tādēļ ir ieteicams palielināt slāpekļa normu par 15–30 kg ha₋₁. Procentuāli mazāk ir lauku, kuros rekomendējama slāpekļa normas palielinājums ir 10–20 kg ha₋₁ (atsevišķi lauki Bauskas, Dobeles (Augstkalnes pagastā), Jelgavas un Siguldas novadā) vai 5–10 kg ha₋₁ (atsevišķi lauki Bauskas un Jelgavas novadā). 2023. gada pavasarī tika īstenots Mārupes novada monitoringa

punktā ar granulometrisko sastāvu smilts (S) 0–60 cm slānī konstatēts slāpekļa saturs – virs 80 kg ha⁻¹, un tur ieteicama korekcija un slāpekļa vajadzības samazināšana par 15 kg.

2023. gada rudenī tika konstatēts, ka lielākajā daļā monitoringa punktu nitrātu slāpekļa saturs augsnē kopumā ir vērtējams kā zems un pieļaujama minerālā slāpekļa izskalošanās no augsnes virsējiem slāņiem. Pārskata periodā netika novērotas krāsas atšķirības starp novēroto diennakts vidējo gaisa temperatūru pa mēnešiem un dekādēm un ilggadīgo vidējo novērojumu rezultātiem, tādēļ jāsecina, ka 2023. gadā nokrišņu daudzums un intensitāte varētu tikt uzskatīti par vienu no galvenajiem faktoriem, kas ietekmēja augsnes minerālā slāpekļa pārveides procesus augsnē.

Zinātniskais pētījums “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”.

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātē (iepriekš – Latvijas Lauksaimniecības universitātē) 2010. gadā tika uzsākts zinātnisks pētījums, lai katru gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nošķirot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izkliedēta augu barības vielu noplūde, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrēta noplūde, piemēram, no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām. Zinātniskā pētījuma laikā notiek gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemē. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2023. gadā pētījumā bija izvirzīti šādi uzdevumi:

1) iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības izkliedētā (difūzā) un punktveida avota nozīmi virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanā:

a) īstenot monitoringu ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās monitoringa stacijās četrās vietās drenu lauka izpētes līmenī un četrās vietās mazā sateces baseina izpētes līmenī, izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmi uz monitoringa mērījumiem. Papildus ņemt ūdens paraugus divos izkliedētā piesārņojuma postesos. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī;

b) īstenot monitoringu, nosakot lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 11 urbumos trijās monitoringa stacijās un 10 urbumos īpaši izveidotās trijās pazemes ūdeņu izpētes vietās. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi ceturksnī;

c) trijās teritorijās veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) izskalošanos no lauksaimniecības punktveida piesārņojuma avotiem (lopkopības saimniecību apsaimniekotā lauksaimniecības zemē) ne retāk kā reizi mēnesī;

2) uzkrāt un apkopot ūdens kvalitātes datus piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes sateces baseinā un tā 15 daļbaseinos, kas atrodas īpaši jutīgas teritorijas platībā. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī. Modelēt piesārņojumu pēc starptautiskā praksē izmantotā *FyrisNP* (Zviedrija) vai *HYPE* (Zviedrija) ūdens kvalitātes modeļa;

3) uzkrāt un apkopot datus par izkliedētā piesārņojuma emisijas koeficientiem (N un P noplūdi) dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu, epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūžu) ietekmi uz kopējo gada N un P noplūdes raksturu un apjomu. Pētīt piesārņotāju – augu barības elementu (N un P savienojumu) – transformācijas procesus hidrogrāfiskā sistēmā, lai varētu novērtēt aiztures (pašattīrīšanās) procesus, kas nepieciešami piesārņojuma slodzes aprēķiniem;

4) veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgās teritorijas upju baseinos, ņemot ūdens paraugus ne retāk kā reizi mēnesī;

5) veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrācijas pārmaiņām divās virszemes plūsmas un vienā pazemes plūsmas mākslīgajā mitrājā;

6) uzturēt esošās un iespēju robežās pilnveidot monitoringa staciju būves un tehnisko aprīkojumu, ievērojot starptautiskās prakses un *HELCOM* rekomendācijas;

7) pēc Zemkopības ministrijas pieprasījuma sagatavot informāciju ziņojumam Eiropas Komisijai par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem.

Secinājumi, kas izriet no 2023. gada lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem:

1) ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa rezultāti (1995.–2023.) rāda, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās nitrātu un slāpekļa izskalošanās ir atkarīga no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātes) un dabiskajiem faktoriem (meteoroloģiskajiem un

hidroloģiskajiem apstākļiem). Neatkarīgi no meteoroloģisko un hidroloģisko apstākļu ietekmes uz iegūtajiem ūdeņu kvalitatīvo rādītāju rezultātiem atsevišķās monitoringa stacijās un posteņos ir novērots palielināts nitrātu un slāpekļa izskalošanās risks, un pēdējos piecos monitoringa īstenošanas gados tam ir tendence palielināties;

2) lielākā nitrātu un slāpekļa koncentrācija novērota neveģetācijas vai nenoteiktas veģetācijas periodā no novembra līdz aprīlim, kad drenu sistēmas akumulē un no lauksaimniecības zemes novada lieko ūdeni un kultūraugu spēja uzņemt augu barības vielas ir ierobežota. Laikā no jūnija līdz oktobrim kopumā ir raksturīga zema nitrātu un slāpekļa koncentrācija. Šajā laikposmā drenu sistēmas lieko ūdeni no lauksaimniecības zemes novada minimāli vai nenovada nemaz;

3) gada vidējās nitrātu un slāpekļa koncentrācijas izkļaidētā (difūzā) piesārņojuma monitoringa stacijās un posteņos fiksēti atšķirīgi rezultāti – daļā monitoringa staciju slāpekļa koncentrācija ir zemāka nekā ilgtermiņā konstatētā. Tas liecina par ūdeņu kvalitātes uzlabošanos, ko sekmējušas pārmaiņas agronomiskajās darbībās. Savukārt daļā monitoringa staciju un posteņu raksturīgās ilgtermiņa vērtības ir zemākas nekā pēdējos piecos gados novērotās, un tas liecina par lauksaimnieciskās darbības negatīvo ietekmi uz ūdens kvalitāti;

4) lauksaimniecības punktveida piesārņojuma monitoringa posteņos novērotie rezultāti par gada vidējo nitrātu un slāpekļa koncentrāciju ūdeņos liecina, ka 2023. gadā atsevišķās pētījuma vietās konstatētā vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija ir mazāka nekā ilgtermiņā novērotā, bet citās vietās – vienādā līmenī ar ilgtermiņā noteikto. No tā iespējams secināt, ka gada meteoroloģiskie un hidroloģiskie apstākļi nav noteicošais faktors, kas ietekmējis slāpekļa savienojumu izskalošanos. Slāpekļa savienojumu izskalošanos ietekmējušas pētījuma vietām raksturīgajos sateces baseinos īstenotās lauksaimnieciskās darbības, tostarp kultūraugu izvēle, mēslošanas veids un daudzums. Īpaši jutīgo teritoriju upju ūdeņu kvalitātes monitoringa rezultāti rāda, ka 2023. gadā piecās ūdens paraugu ņemšanas vietās novērotā gada vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija ir augstāka nekā ilgtermiņā konstatētā, bet četrās vietās – zemāka, un tas liedz izdarīt nepārprotamus secinājumus par nitrātu un slāpekļa koncentrācijas mainības tendencēm. Tomēr pētījuma rezultāti liecina, ka ilgtermiņā un pēdējos piecos gados nitrātu un slāpekļa koncentrācija pie robežas ar Lietuvu ir augstāka, un tas norāda uz negatīvu pārrobežas piesārņojumu;

5) Bērzes upes daļbaseinu 2023. gada monitoringa rezultāti rāda, ka gandrīz visos daļbaseinos novērota augstāka gada vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija nekā ilgtermiņā. Tas daļēji ir saistīts ar palielinātu lauksaimniecības zemes īpatsvaru;

6) gruntsūdeņu kvalitātes monitoringa rezultāti rāda, ka vairākumā no gruntsūdeņu urbumiem, kas ierīkoti lauksaimniecības zemē, ir novērota izteikti zema nitrātu un slāpekļa koncentrācija (zemāka par 1 mg l⁻¹);

7) lauksaimniecības zemē ierīkoti videi saudzīgi meliorācijas sistēmu elementi, tostarp mākslīgie mitrāji, kuru ietekme uz ūdeņu kvalitāti vērtēta šajā pētījumā, spēj efektīvi samazināt augu barības vielu koncentrāciju notecē no lauksaimniecības zemes. Augu barības vielu samazināšanas efektivitāte mākslīgajos mitrājos ir atkarīga no izvēlētajiem tehniskajiem risinājumiem un aspektiem, starp kuriem nozīmīgs ir ūdens uzturēšanās laiks mitrāja platībā. Mākslīgie mitrāji var tikt veidoti, ne tikai lai ūdenī samazinātu augu barības vielu koncentrāciju, bet arī lai konkrētajā vietā palielinātu bioloģisko daudzveidību vai rekreācijas potenciālu.

Zinātniskais pētījums “Augsnes kaļķošanas un minerālā mēslojuma devu ietekme uz ūdeņu kvalitāti, augsnes agroķīmiskajiem rādītājiem un kultūraugu ražu”.

Lai samazinātu eutrofikāciju Baltijas jūrā un sasniegtu izvirzītos ūdens kvalitātes mērķus, 2021. gadā atjaunotajā Baltijas jūras vides aizsardzības komisijas (HELCOM) Baltijas jūras rīcības plānā kaļķošana un ģipša izkļaide ir minēta kā viens no pasākumiem, kas uzlabo augsnes struktūru un stabilitāti mālainās augsnēs, kā arī samazina fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes. Viens no Eiropas Savienības stratēģijā “No lauka līdz galdam” izvirzītajiem mērķiem ir uz pusi samazināt augu barības vielu zudumu, nodrošinot, ka netiek pazemināta augsnes auglība, kā arī līdz 2030. gadam vismaz par 20 % samazināt mēslošanas līdzekļu lietošanu.

Minētais pētījums 2022. gadā tika uzsākts Zemkopības institūta apsaimniekotajā lauksaimniecības zemē izveidotajā un ilggadīgi uzturētajā pētījumu stacionārā “Sidrabiņi”, lai novērtētu dažādu augsnes kaļķošanas un minerālā mēslojuma (slāpekļa un fosfora savienojumu) devu izmantošanas ietekmi uz ūdens kvalitāti, augsnes agroķīmisko sastāvu un kultūraugu ražu raksturojošiem parametriem.

Pētījuma otrā gada secinājumi.

1. Ziemas kviešu ražu būtiski ietekmēja gan augsnes reakcija, gan lietotās mēslojuma normas. Lielākā sēklu raža un 1000 graudu masa iegūta variantos, kuros gan mēslojuma norma (N 135, P 90, K 135), gan augsnes reakcija (pH KCl > 6,0) atbilst ziemas kviešu prasībām.

2. 2023. gada apstākļos iegūts ļoti zems proteīna saturs graudos. Vienīgi stacionāra blokā ar lielāko mēslojuma normu (N 135, P 90, K 135) kopproteīna saturs pārsniedz Latvijā noteiktās minimālās prasības proteīna saturam pārtikas kviešos (12,5 %). Nav konstatēta būtiska mēslojuma normas un kaļķošanas ietekme uz fosfora, kālija, kalcija un magnija saturu graudos.

3. Vērtējot 2022. un 2023. gadam raksturīgos ūdeņu kvalitātes monitoringa rezultātus, nav konstatēts, ka izmēģinājuma lauciņos lietotās mēslošanas devas nepārprotami ietekmētu ūdens kvalitāti. Kopumā augstākā slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācija ūdenī novērota nemēslotajos izmēģinājuma lauciņos, kuros 2021. gada augustā iesētie ziemas rapši nepārziemoja un 2022. gadā tika uzturēta papuve, līdz 2022. gada 20. septembrī tika iesēti ziemaskvieši. Jāņem vērā, ka pētījums tiek īstenots divus gadus un, pamatojoties uz divu gadu rezultātiem, nav iespējams izdarīt nepārprotamus secinājumus par augu barības vielu izskalošanos atkarībā no mēslojuma devām.

Zinātniskais pētījums “Dabisko un antropogēno faktoru ietekmes uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumiem no lauksaimniecības zemēm novērtējums”

Lauksaimniecības darbības ievērojami ietekmē virszemes ūdeņu kvalitāti, īpaši attiecībā uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu. Šie piesārņotāji, kas izkļiedžas no lauksaimniecības zemes, var izraisīt ūdens eitrofikāciju, radot būtiskas ekoloģiskas problēmas. Lai atrisinātu šīs problēmas, nepieciešams detalizēti izpētīt gan dabisko, gan antropogēno faktoru ietekmi uz šo savienojumu zudumu.

Pētījuma mērķis ir novērtēt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz slāpekļa un fosfora savienojumu zudumu no lauksaimniecības zemes. Pētījums ir sadalīts vairākos posmos, ietverot eksperimentālo lauciņu, drenu lauku, mazos sateces baseinu un upju izpēti posmus. Tiek izmantotas dažādas metodoloģijas, lai noteiktu ūdens paraugu ķīmisko sastāvu, hidrometriskos mērījumus un meteoroloģisko apstākļu raksturojumu.

Dabiskie faktori, piemēram, gaisa temperatūra, atmosfēras nokrišņu daudzums, notece un augsnes granulometriskais sastāvs un zemes virsmas slīpums, tiek analizēti, lai saprastu to ietekmi uz barības vielu zudumu. Papildus tam tiek pētīti arī antropogēnie faktori, kā zemes lietojuma veids, kultūrauga īpatsvars, drenēto platību īpatsvars, izkļiedētā slāpekli saturošā minerālā mēslojuma apjoms un dzīvnieku vienību skaits sateces baseinā. Šīs analīzes mērķis ir sniegt ieskatu par dažādo faktoru nozīmi lauksaimniecības notecēs sastāvā un veicināt efektīvu ūdeņu aizsardzības pasākumu izstrādi.

Pētījuma rezultāti sniegs vērtīgu informāciju par slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrāciju dažādos lauksaimniecības notecēs posmos, ļaujot izstrādāt mērķtiecīgus pasākumus ūdens kvalitātes uzlabošanai un ilgtermiņa ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses veicināšanai.

Pētījuma secinājumi.

1. Eksperimentālo lauciņu izpēte: minerālā mēslojuma devas ievērojami ietekmē slāpekļa savienojumu koncentrāciju ūdens paraugos. Palielinoties izkļiedētā slāpekļa daudzumam, palielinās arī N_{kop} un NO_3-N koncentrācija.

2. Drenu lauku izpēte: NO_3-N koncentrācijas vērtībām ir tendence samazināties. Statistiski ticams samazinājums tika novērots vienā no sešiem monitoringa objektiem.

3. Mazā sateces baseina izpēte: NO_3-N koncentrācijas vērtībām ir tendence palielināties. Statistiski ticams palielinājums tika novērots divos no deviņiem monitoringa objektiem.

4. Bērzes upes izpēte: ilgtermiņa koncentrācijas vērtības izvērtējums liecina, ka NO_3-N koncentrācijas vērtībām ir tendence palielināties. Statistiski ticams palielinājums tika novērots četros no piecpadsmit monitoringa objektiem.

5. Īpaši jutīgo teritoriju upju izpēti līmenis: pusei monitoringa objektu novērojama NO_3-N koncentrācijas palielināšanās tendence, otrai pusei – NO_3-N koncentrācijas samazināšanās tendence. Statistiski ticamas vērtības nav novērotas.

Šie secinājumi sniedz būtisku ieskatu par slāpekļa un fosfora savienojumu dinamiku notecē no lauksaimnieciskās darbības un palīdz izstrādāt pasākumus ūdens kvalitātes uzlabošanai.

Pētījums “Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu mēslošanas optimizācija ilgtspējīgu tehnoloģiju nodrošināšanai”

Ievērojot Eiropas zaļo kursu, lauksaimniecībā tiek ieviesti pastiprināti vidi saudzējošie pasākumi, kas ietver barības vielu zuduma, minerālmēsli un pesticīdu lietojuma samazinājumu, ko iespējams panākt ar pareizu augu seku, lietojot zaļmēslojumu un mēslojuma devas, kas pamatotas ar augsnes analīžu rezultātiem. Minerālā mēslojuma lietojuma samazinājumam ir ne vien ekoloģiska nozīme, bet tas kļūst aktuāls arī ekonomisku apsvērumu dēļ. Zaļmēslojuma izmantošana ir uzskatāma par alternatīvu augsnes auglības uzlabošanai un augu nodrošināšanai ar barības elementiem.

Tā kā dārzeņu audzēšana – viena no augkopības nozarēm ar lielāko pašizmaksu – ir nozare, kurā visātrāk būtu iespējams ieviest tehnoloģiskus jauninājumus augu mēslošanas jomā, Dārzkopības institūts jau trešo gadu turpina šo pētījumu, lai noskaidrotu esošo situāciju ar barības elementu nodrošinājumu dārzenkopības saimniecībās un izstrādātu Latvijā plašāk audzēto lauka dārzeņu (galviņkāpostu, burkānu, sīpolu, biešu) mēslošanas ieteikumus atbilstoši Eiropas zaļā kursa mērķiem.

Dārzkopības institūts sadarbojās ar 10 zemnieku saimniecībām, kurās ir atšķirīga augsne pēc tās granulometriskā sastāva, augsnes tipa un augu barības elementu (fosfora un kālija) nodrošinājuma, kā arī atšķirīgi saimniekošanas veidi (integrētā un bioloģiskā).

Pētījuma secinājumi.

1. Trīs gadus ilgu pētījumu rezultāti liecina, ka klimatiskie apstākļi un gadalaika svārstības nozīmīgi ietekmē gan dārzeņu ražas veidošanos, gan barības elementu saturu augos un to pārmaiņas augsnē. Precīzu ieteikumu izstrādei nepieciešami vēl vismaz 1–2 veģetācijas periodu rezultāti.

2. 2023. gada veģetācijas sezona atklāja, ka barības elementu dinamika augsnē ir atšķirīga dažādās saimniecībās un pat laukos. Lielākajā daļā gadījumu veģetācijas beigās barības elementu saturs augsnē ir zemāks nekā sezonas sākumā.

3. Slāpekļa (N) dinamika parādīja, ka veģetācijas periodā mainās amonija (NH_4) un nitrātu (NO_3) daudzums un attiecība augsnē. Lielākoties rudenī šis daudzums samazinās, jo dārzeņi izmanto slāpekli biomasas veidošanai.

4. Mēslojuma un ražas analīze parāda, ka 2023. gadā iegūtajai ražai ne vienmēr ir korelācija ar augsnes barības vielu nodrošinājumu, un tas liecina par citiem ietekmes faktoriem.

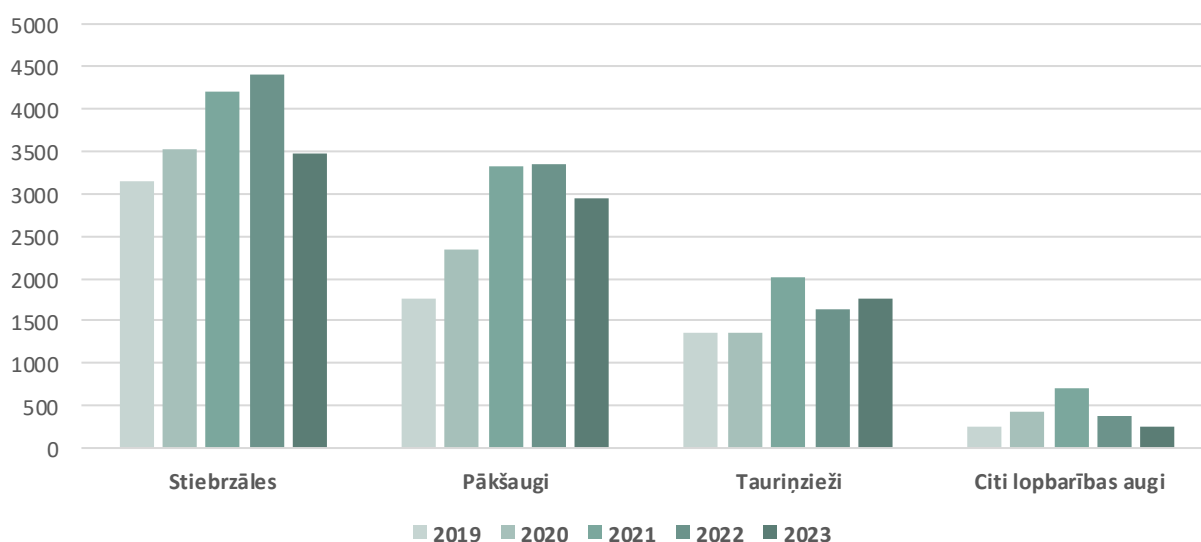
5. Barības elementu izneses analīze pa kultūrām un saimniecībām trīs gadu laikā rāda, ka robežskaitļi ir lielākoties loģiski un nav plaša diapazona, tomēr precīzākai analīzei nepieciešami papildu dati.

6. Augsnes bioloģiskās aktivitātes rādītāji 2023. gadā ir atkarīgi no mitruma un temperatūras apstākļiem. Nav novērotas skaidras tendences atkarībā no saimniekošanas veida vai kultūras.

Turpmākie pētījumi ir nepieciešami, lai pilnībā izpētītu likumsakarības un izstrādātu pamatotus ieteikumus, kas atbilst Eiropas zaļā kursa mērķiem un veicina vidi vairāk saudzējošu lauksaimniecību Latvijā.

2.20. Lopbarības augu sēklaudzēšana

2023. gadā stiebrzāļu atzītās sēklaudzēšanas lauku platības samazinājās par 924,97 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu un aizņēma 3475,75 ha. Audzētas tika deviņas stiebrzāļu sugas: auzeņairene, daudziedu airene, ganību airene, hibrīdā airene, niedru auzene, pļavas auzene, sarkanā auzene, pļavas timotiņš un pļavas skarene. No tām vislielāko platību aizņēma pļavas timotiņš – 1037,79 ha jeb 30 % no visas atzītās kopplatības, un 37 sēklaudzētāji audzēja piecas pļavas timotiņa šķirnes, no kurām trīs šķirnes ('Jumis (Priekuļu 2)', 'Teicis (Agris)', 'Varis') ir selekcionētas Latvijā. Vislielāko sēklaudzēšanas platību veidoja šķirne 'Jumis (Priekuļu 2)' – 773,74 ha, un kopumā Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma 933,08 ha. Salīdzinājumā ar 2022. gadu pļavas timotiņa sēklaudzēšanas platības ir samazinājušās par 112,63 ha.

2.96. attēls. Atzītās lopbarības augu sēklaudzēšanas platības, ha

Avots: ZM

2023. gadā sēklaufzēšanā tika audzēta ganību airene 805,79 ha platībā, t. i., par 438,99 ha mazāk nekā 2022. gadā. Audzētas tika piecas šķirnes, no kurām trīs – ‘Gunta (Priekuļu 59)’, ‘Spīdola’ un ‘Dzelme’ – ir selekcionētas Latvijā. Šīs šķirnes aizņēma 38 % no ganību aireses sēklaufzēšanas platībām, ar 154,73 ha dominējot šķirnei ‘Spīdola’. No citām šķirnēm visvairāk tika audzēta ‘Barorlando’ – 385,32 ha.

Sarkanās auzenes sējumi 2023. gadā ir palielinājušies, sasniedzot pēdējo piecu gadu lielāko platību – 678,12 ha jeb par 74,34 ha vairāk nekā gadu iepriekš. Ar šīs kultūras sēklaufzēšanu nodarbojās 24 sēklaufzētāji, izmantojot trīs šķirnes, no kurām vislielāko platību – 534,99 ha – aizņēma Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vaive (Priekuļu 45)’, un tas ir par 87,97 ha vairāk nekā 2022. gadā.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu pļavas auzenes sēklaufzēšanas platības 2023. gadā samazinājās par 48,69 ha un aizņēma 451,21 ha. Ar pļavas auzenes sēklaufzēšanu nodarbojās 23 sēklaufzētāji, audzējot septiņas šķirnes, no kurām visvairāk Latvijā selekcionēto šķirni ‘Patra’ 135,45 ha platībā. Kopā Latvijā selekcionētās šķirnes (‘Arita’, ‘Patra’, ‘Silva’, ‘Vaira’) aizņēma 58 % no visām pļavas auzenes sēklaufzēšanas platībām.

2023. gadā niedru auzenes sēklaufzēšanas platības samazinājās par 26,49 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu un veidoja 291,8 ha. Audzēstika trīs šķirnes ‘Aprilia’, ‘Barnoble’ un ‘Swaj’, un ar sēklaufzēšanu nodarbojās viens sēklaufzētājs.

Salīdzinājumā ar 2021. gadu 2023. gadā vairāk nekā trīs reizes ir samazinājušās auzēnairenes sēklaufzēšanas lauku platības, veidojot tikai 75,14 ha (iepriekšējā gadā – 252,87 ha). Tika audzētas divas šķirnes, no kurām Latvijā selekcionētā šķirne ‘Vizule’ aizņēma 34,99 ha platību, un ar auzēnairenes sēklaufzēšanu nodarbojās četri sēklaufzētāji.

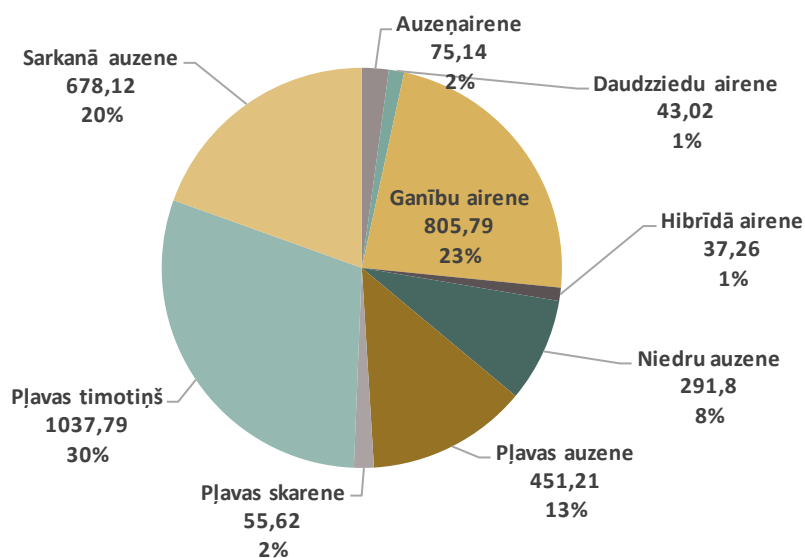
Kopš 2022. gada par 3,7 reizēm samazinājušās hibrīdās aireses platības, un 2023. gadā tās veidoja vien 37,26 ha (gadu iepriekš – 137,68 ha). Pieci sēklaufzētāji audzēja tikai vienu Latvijā selekcionēto šķirni ‘Saikava (Ape)’.

Pļavas skarene 2023. gadā sēklaufzēšanas laukus aizņēma 55,62 ha platībā, kas ir par 41,92 ha mazāka nekā 2022. gadā. Ar sēklaufzēšanu nodarbojās viens sēklaufzētājs un audzēja vienu šķirni ‘Baron’.

Viengadīgās daudzziēdu aireses (Vestervaldes airene) platība ir samazinājusies par divām reizēm salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tā tika audzēta 89,77 hektāros, bet 2023. gadā – vairs tikai 43,02 ha platībā. Sēklaufzēšanā bija tikai viena Latvijā selekcionētā šķirne ‘Druva (Uva)’, ko audzēja seši sēklaufzētāji.

2023. gadā sēklaufzēšanā netika izmantota kamolzāle, lai gan pirms tam tā tika audzēta bez pārtraukuma kopš 2019. gada 4–6 ha platībā.

2023. gadā tauriņziežu sēklaufzēšanas lauki aizņēma 1749,9 ha jeb par 101,35 h vairāk nekā 2022. gadā. Audzētas tika septiņas tauriņziežu sugas: austrumu galega, baltais āboliņš, bastarda āboliņš, hibrīdā lucerna, sarkanais āboliņš, sējas lucerna un sējas esparsete.

2.97. attēls. Atzītās stiebrzāļu sēklaufzēšanas platības 2023. gadā no atzīto stiebrzāļu sēklaufzēšanas lauku kopplatības, %

Avots: ZM

Vislielākajā atzītajā sēklaufzēšanas platībā 2023. gadā tika audzēts sarkanais āboliņš – 1011,89 ha (58 % no visas tauriņziežu platības) jeb par 27,35 ha lielākā platībā nekā 2022. gadā. Ar sēklaufzēšanu nodarbojās

40 sēklaufzētāju, izmantojot 14 šķirņu, no kurām vislielāko sēklaufzēšanas platību – 413,69 ha – aizņēma Latvijā selekcionētās šķirne 'Raunis (Priekuļu 66)', par 87,98 ha pārspējot iepriekšējā gada platību.

Baltais āboliņš 2023. gadā tika audzēts 537,96 ha platībā, aizņemot 124,18 ha vairāk nekā 2022. gadā. Ar sēklaufzēšanu nodarbojās divi sēklaufzētāji un audzēja četras šķirnes, no kurām Latvijā selekcionētā šķirne 'Daile (Priekuļu 61)' veidoja 148,07 ha.

Bastarda āboliņa sēklaufzēšanas platības 2023. gadā saruka līdz 115,44 ha, samazinoties par 28,15 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu. Viens sēklaufzētājs audzēja vienu šķirni 'Frida'.

2023. gadā divi sēklaufzētāji bij apsējuši 36,55 ha ar vienu Latvijā selekcionētās hibrīdās lucernas šķirni 'Skrīveru'.

Sējas lucernas atzītās sēklaufzēšanas lauku platības 2023. gadā aizņēma 25,56 ha, un ar sējas lucernas sēklaufzēšanu nodarbojās viens sēklaufzētājs, izmantojot šķirni 'SK Rasa'.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu austrumu galegas platības 2023. gadā palielinājās par 2,55 ha un veidoja 9,95 ha. Šajā platībā viens sēklaufzētājs audzēja vienu austrumu galegas šķirni 'Gale'.

Arī 2023. gadā turpinājās sējas esparsetes sēklaufzēšana. Pirmo reizi tā tika audzēta 2022. gadā 12,56 ha platībā, un 2023. gadā tās aizņemtā platība gandrīz nemainījās (12,55 ha). Sējas esparsetes B kategorijas šķirni 'Zeus' audzēja viens sēklaufzētājs.

2023. gadā netika audzēts inkarnāta āboliņš, kas pirmo reizi sēklaufzēšanās parādījās 2021. gadā un tika audzēts arī 2022. gadā, kad aizņēma 24,47 ha.

2023. gadā pākšaugu sēklaufzēšanas platības, veidojot 2943,16 ha, ir samazinājušās par 395,91 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu.

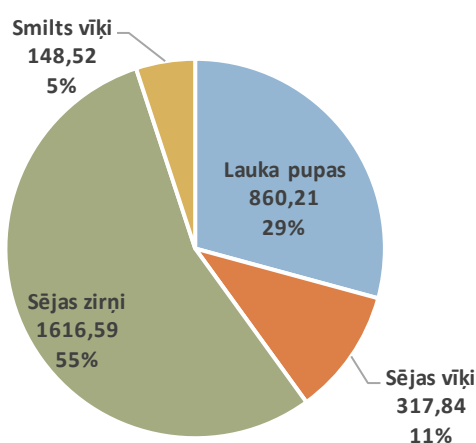
Vislielāko sēklaufzēšanas laukos platību 2023. gadā veidoja sējas zirņi, t. i., 1616,59 ha jeb 55 % no visas pākšaugu sēklaufzēšanas platības, kurā 1532,95 ha auga baltziedu un 87,94 ha – sārtziedu zirņi. Sējas zirņus audzēja 30 sēklaufzētāju, audzējot 17 baltziedu sējas zirņu šķirnes, visvairāk šķirni 'Ingrid' 292,59 ha platībā, kā arī divas Latvijā selekcionētas sārtziedu sējas zirņu šķirnes 'Bruno' (85,03 ha) un 'Retrija' (2,91 ha).

2023. gadā lauku pupas tika audzēja 860,21 ha platībā, t. i., par 174,86 ha vairāk nekā 2022. gadā. Ar lauku pupu sēklaufzēšanu nodarbojās 16 sēklaufzētāju, izmantojot 10 šķirnes, no kurām visvairāk iecienītā bija šķirne 'Boxer', kas aizņēma 280,81 ha.

Sējas vīķu platības no 181,9 ha 2022. gadā palielinājās līdz 317,84 ha 2023. gadā. Ar sējas vīķu sēklaufzēšanu nodarbojās 12 sēklaufzētāju, un tika audzētas divas šķirnes.

Savukārt smilts vīķu platības 2023. gadā samazinājušās par 295,72 ha salīdzinājumā ar 2022. gadu, veidojot 148,52 ha. Ar sēklaufzēšanu nodarbojās trīs sēklaufzētāji, kas izmantoja divas šķirnes.

2023. gadā vairs netika audzēta šaurlapu lupīna, kuras 2022. gadā aizņemtā sēklaufzēšanas platība bija 24,42 ha.

2.98. attēls. Atzītie pākšaugu sēklaufzēšanas lauki 2023. gadā, ha

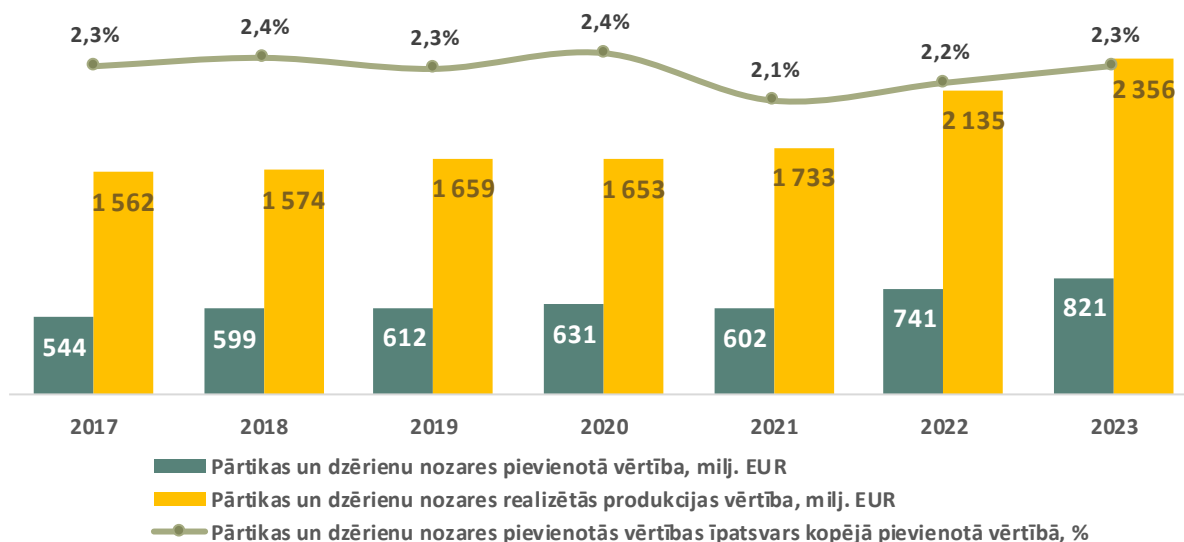
Avots: ZM

Citi lopbarības augi tika audzēti 241,96 ha platībā, t. i., par 127,66 ha mazākā platībā nekā 2022. gadā. No šīs platības facēlija aizņēma 94,01 ha un eļļas rutki – 147,95 ha. Ar divu facēlijas šķirņu sēklaufzēšanu nodarbojās četri sēklaufzētāji, bet eļļas rutkus audzēja trīs sēklaufzētāji, izmantojot trīs šķirnes.

3. PĀRTIKAS NOZARES ATTĪSTĪBA

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2023. gadā nozares pievienotā vērtība faktiskajās cenās sasniedza rekordaugstu līmeni 821 miljonu eiro apmērā, palielinoties par 11 % salīdzinājumā ar 2022. gadu. 2023. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,3 % no kopējās pievienotās vērtības. (Sk. 3.1. att.)

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un produkcijas izlaides (NACE 2. red.) dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 60 % no pārtikas nozarē saražotā līdz šim tika patērēts vietējā tirgū, taču pēdējos gados pamazām pieaug eksporta īpatsvars un 2023. gadā pārtikas produktu realizācija vietējā tirgū bija vairs tikai 56,2 %. Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2023. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (78,1 %), kā arī augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (54,7 %). (Sk. 3.1. tab.)

Apdrošinājums pārtikas ražošanas nozarē 2023. gadā ir palielinājies par 13 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2022. gadu, bet dzērienu nozares apdrošinājums – par 6 %. Vislielāko apdrošinājuma kāpumu piedzīvojuši konditorejas un miltu izstrādājumu ražošanas nozare – par 31 %. Kopumā pārtikas un dzērienu nozares ražošanas nozarē apdrošinājuma pieaugums 2023. gadā bijis mērens salīdzinājumā ar straujo apdrošinājuma kāpumu 2022. gadā straujā cenu lēciena dēļ.

3.1. tabula

Pārtikas produkcijas realizācija, milj. EUR

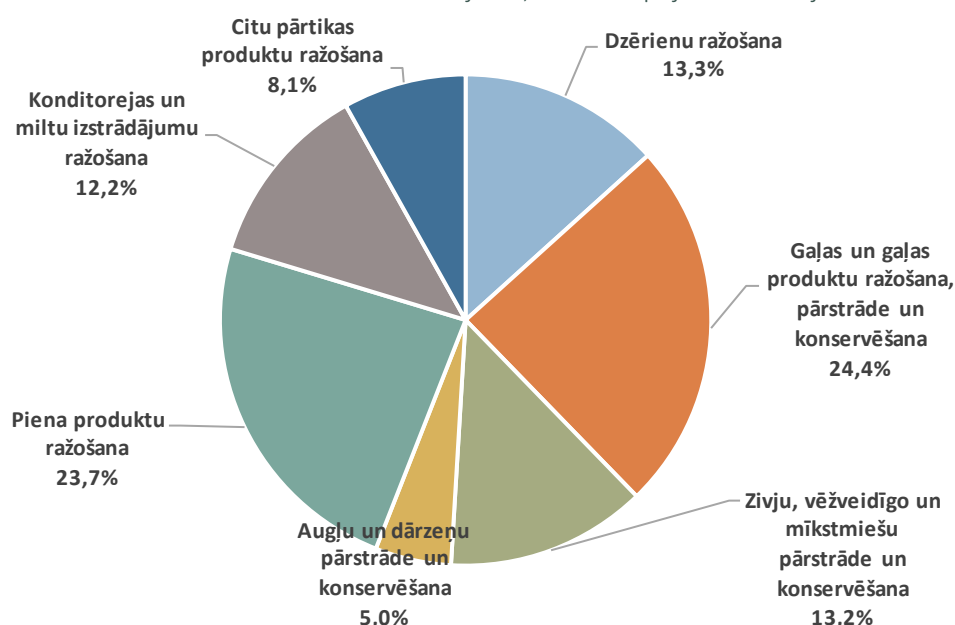
Nozares	2021.			2022.			2023.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu ražošana, t.sk.	1551,0	58,4	41,6	1882,0	56,7	43,3	2120,5	56,2	43,8
gaļas un gaļas produktu ražošana	383,3	75,3	24,7	461,7	73,2	26,8	517,5	72,1	27,9
zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	203,6	21,1	78,9	242,2	20,8	79,2	281,1	21,9	78,1

augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	78,8	48,1	51,9	92,3	46,4	53,6	107,1	45,3	54,7
piena produktu ražošana	369,7	68,1	31,9	470,8	62,9	37,1	502,9	64,5	35,5
konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	176,9	75,6	24,4	198,3	75,3	24,7	259,9	68,7	31,3
citu pārtikas produktu ražošana	116,0	54,4	45,6	147,7	49,6	50,4	172,6	45,9	54,1
Dzērienu ražošana	203,5	ND*	ND*	265,9	ND*	ND*	281,9	ND*	ND*

Avots: Oficiālās statistikas portāls (dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēki. Papildus iekļauti uzņēmumi, kuru rūpnieciskajā ražošanā ir mazāk nekā 20 nodarbināto, lai NACE 2. red. nodaļu līmenī (divās zīmēs) apkopotie dati aptvertu ne mazāk kā 80 % no uzņēmējdarbības strukturālās statistikas rūpniecības apgrozījuma).

* ND – nav datu.

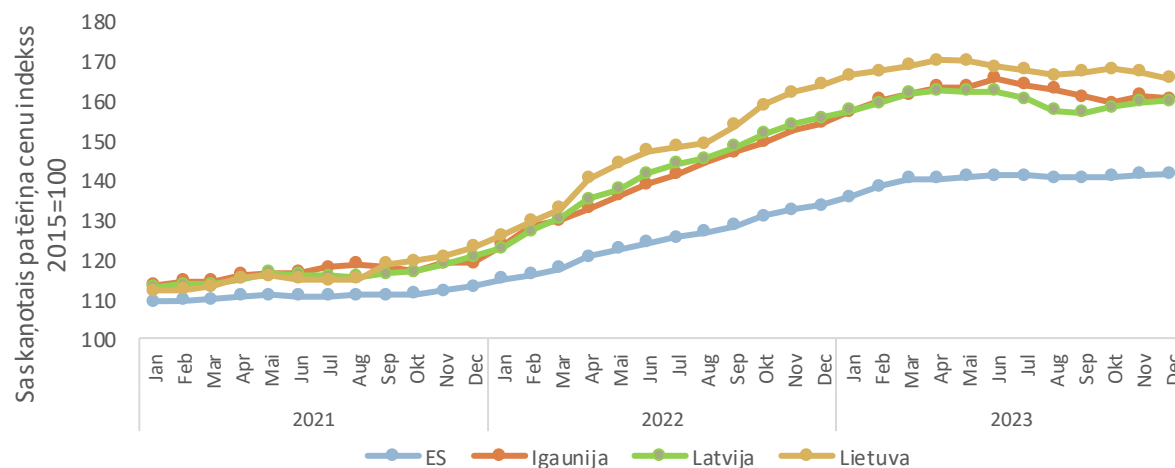
Kā ik gadu, arī 2023. gadā galveno vietu pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā ieņem gaļas produktu ražošana ar 24,4 % un piena produktu ražošana ar 23,7 % no visas pārtikas produktu nozares realizācijas vērtības. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 13,3 % no kopējās realizācijas vērtības. (Sk. 3.2. att.)

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2023. gadā, %

Avots: Oficiālās statistikas portāls

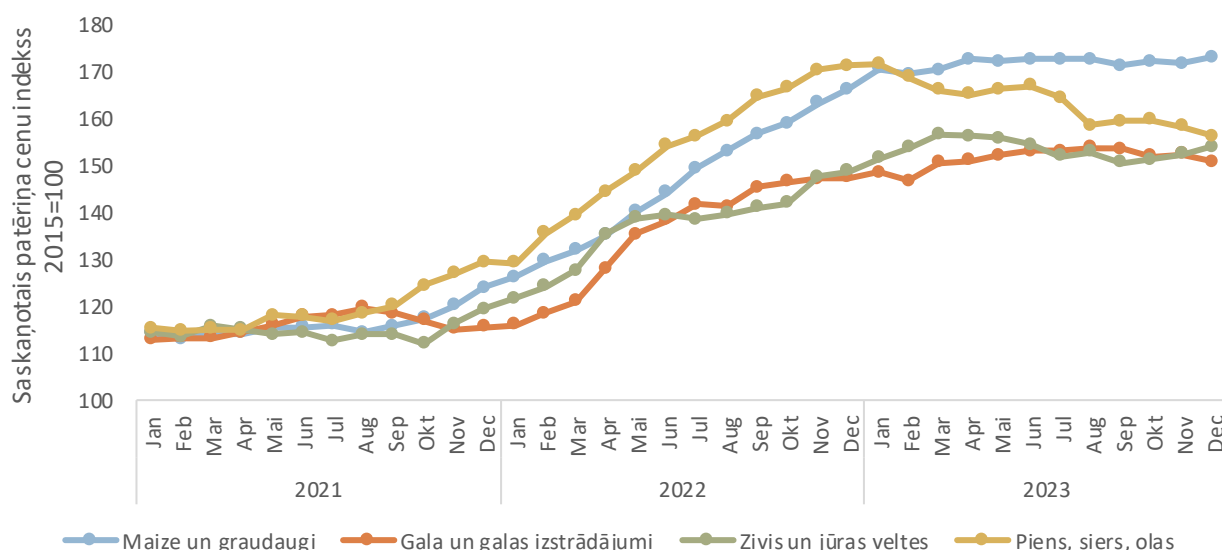
Baltijas valstīs pēc 2022. gadā novērotā nepieredzēti straujā pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu kāpuma 2023. gadā to līmenis nedaudz samazinājās, bet ES valstu vidējais cenu līmenis visu gadu bija apmēram vienāds (sk. 3.3. att.).

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES valstīs un atsevišķi Baltijas valstīs (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka 2023. gadā straujais pārtikas produktu cenu kāpums apstājies un atsevišķu produktu cena pat samazinājusies. Salīdzinot 2023. gada decembri ar 2022. gada decembri, ir konstatējams, ka mērens cenu kāpums bijis maizes un graudaugu produktu grupā (+ 7 %), zivīm un jūras veltēm (+ 5 %), bet gaļai un gaļas izstrādājumiem cenas palielinājušās par 3 %. Savukārt piena, siera un olu cenu līmenis samazinājies par 15 %.

3.4. attēls. Vairāku pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu koncentrācijas samazināšanās bija novērojama tikai dzērienu ražošanas sektorā, taču tā bija neliela – tikai par vienu procentpunktu gan četru, gan 10 lielāko uzņēmumu grupā.

Visās pārējās produktu grupās bija vērojams koncentrācijas palielinājums. Visvairāk izteikts tas bija augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu grupā: četru lielāko uzņēmumu grupā – par 12 procentpunktiem un dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumos četru lielāko uzņēmumu grupā – par 14 procentpunktiem, bet 10 lielāko uzņēmumu grupā saglabājās 100 % koncentrācijas līmenis.

3.2. tabula

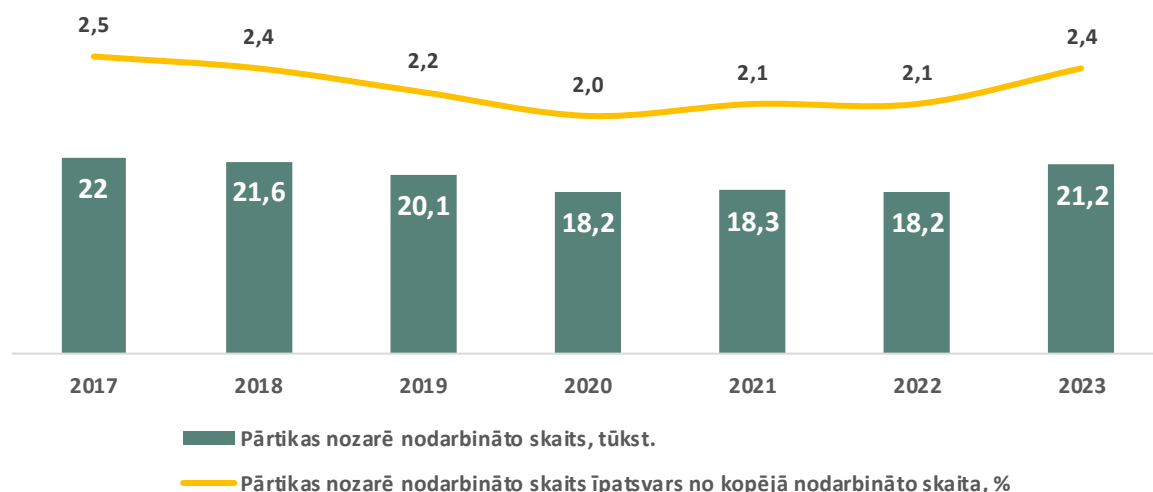
Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2023. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	2022.		2023.	
		Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	471 614,7		519 790,2	
4 lielākie uzņēmumi		254 590,9	54 %	292 874,0	56 %
10 lielākie uzņēmumi		343 389,2	73 %	377 512,3	73 %
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	257 211,5		264 948,6	
4 lielākie uzņēmumi		137 483,4	53 %	152 929,6	58 %
10 lielākie uzņēmumi		192 872,3	75 %	213 362,8	81 %
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	95 215,1		80 766,6	
4 lielākie uzņēmumi		57 346,8	60 %	58 245,2	72 %
10 lielākie uzņēmumi		84 297,6	89 %	72 274,9	89 %
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	465 710,7		463 518,8	
4 lielākie uzņēmumi		304 201,7	65 %	319 053,2	69 %
10 lielākie uzņēmumi		414 717,1	89 %	422 129,1	91 %
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	118 447,9		75 711,3	
4 lielākie uzņēmumi		88 402,6	75 %	67 205,5	89 %
10 lielākie uzņēmumi		117 935,3	100 %	75 622,9	100 %
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	275 237,7		288 004,4	
4 lielākie uzņēmumi		206 732,1	75 %	211 915,2	74 %

10 lielākie uzņēmumi		244 528,2	89 %	252 477,5	88 %
----------------------	--	-----------	------	-----------	------

Avots: ZM

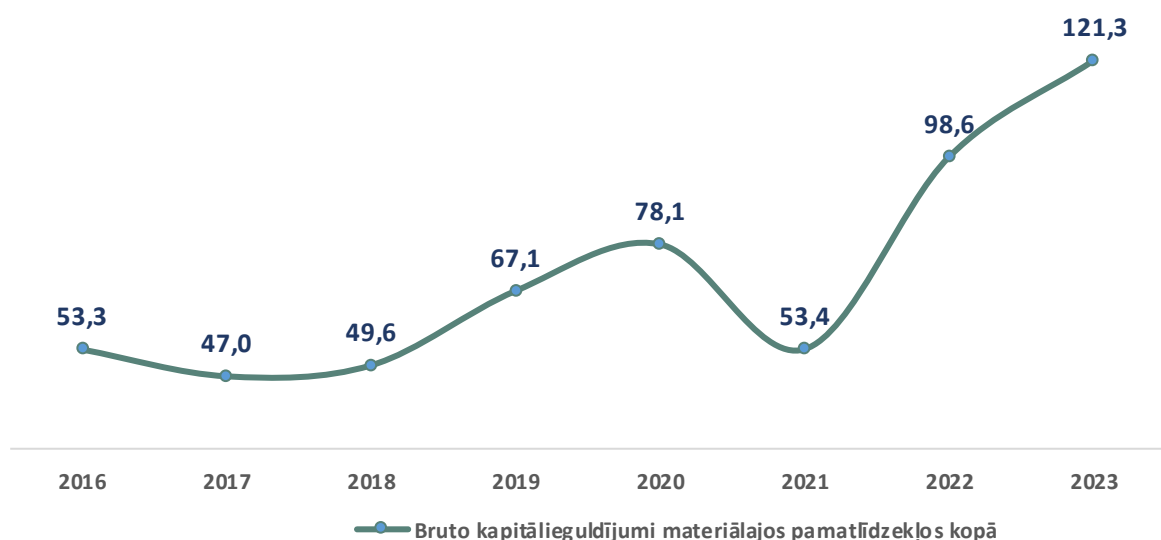
Pārtikasražošanas nozarē 15–74 gadus vecu nodarbināto skaits, sākot ar 2017. gadu, katru gadu samazinās (sk. 3.5. att.), taču 2023. gadā tas ievērojami palielinājies – par 16 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Arī pārtikas nozarē nodarbināto īpatsvars no visiem nodarbinātajiem 2023. gadā pieaudzis līdz 2,4 %.

3.5. attēls. Pārtikas nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: Eurostat

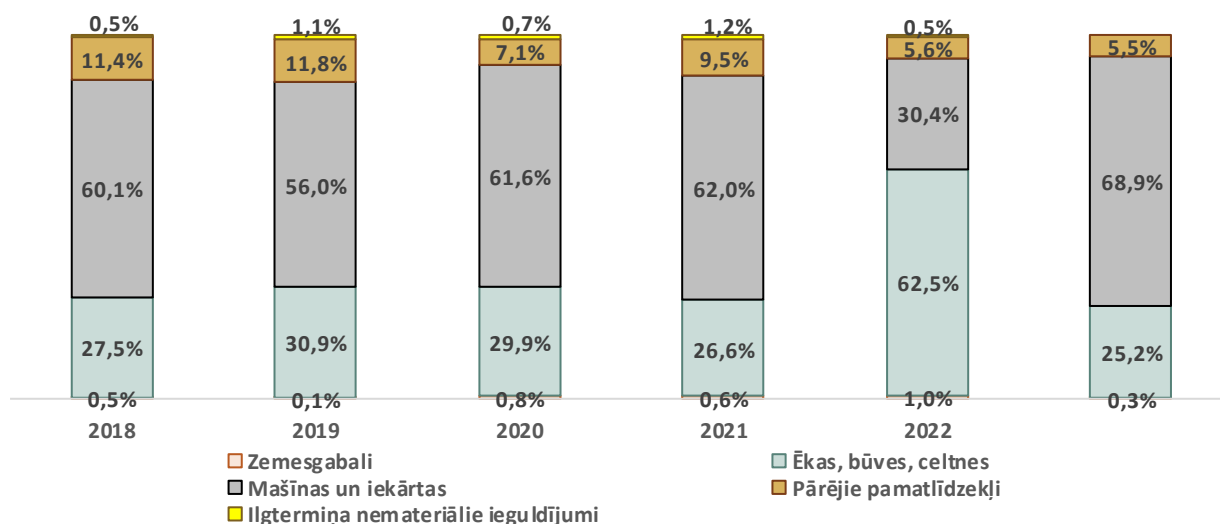
Kopš 2017. gada pārtikas nozares nefinanšu investīcijās bija vērojams pieaugums, it īpaši 2019. un 2020. gadā (sk. 3.6. att.), kad bruto kapitālieguldījumi pamatlīdzekļos attiecīgi palielinājušies par 43 un 66 procentiem salīdzinājumā ar zemāko līmeni 2017. gadā. Savukārt 2021. gadā sākās straujš kritums, veidojot 32 % salīdzinājumā ar 2021. gadu, taču 2022. gada ieguldījumu apmērs materiālajos pamatlīdzekļos sasniedza rekordaugstu līmeni, palielinoties par 85 % salīdzinājumā ar 2021. gadu. 2023. gadā ieguldījumu apmērs turpināja pieaugt, palielinoties vēl par 23 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas nozarē Latvijā, milj. EUR

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Analizējot bruto kapitālieguldījumu struktūru pārtikas nozarē (sk. 3.7. att.), secināms, ka 2023. gadā atkal mainījusies ieguldījumu struktūra. 2022. gadā pārtikas ražotāji visvairāk ieguldījuši būvniecībā, savukārt 2023. gadā vislielākie ieguldījumi bijuši mašīnās un iekārtās (68,9 %).

3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas nozarē Latvijā

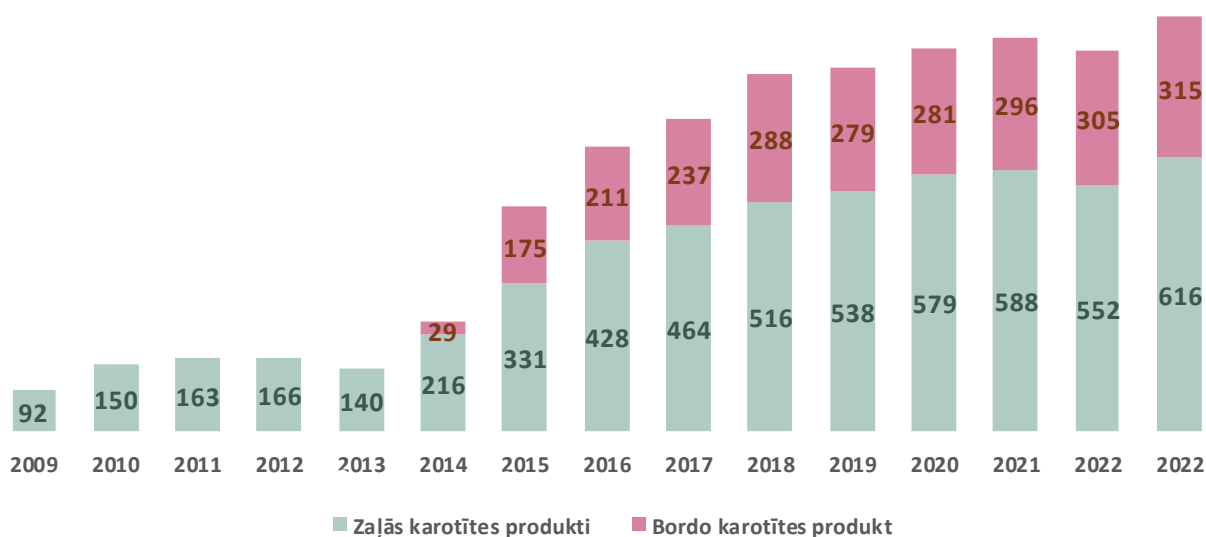
Avots: Oficiālās statistikas portāls

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Ņemot vērā pārtērētāju pieprasījumu pēc kvalitatīviem vietējiem pārtikas produktiem, pārtikas ražotāju ieinteresētību un spēju ražot pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību, kā arī atbilstoši Valdības rīcības plāna, Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam un Zemkopības ministrijas darbības stratēģijas 2021.–2027. gadam pasākumiem, kas paredz sasniegt augstākus standartus pārtikas aprītē, īstenojot pasākumus kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanai vietējā tirgū, Zemkopības ministrija (ZM) ievieš pasākumus, lai attīstītu pārtikas kvalitātes shēmas.

2023. gada beigās Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (NPKS) produkti aptvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaits kopumā sasniedzot 931, tostarp 616 produktu bija marķēti ar norādi “Zaļā karotīte” un 315 produktu – ar “Bordo karotīti”.

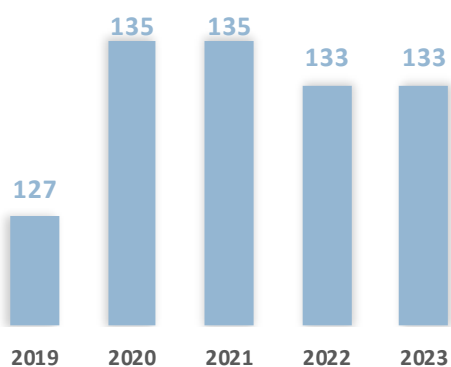
2023. gadā “Zaļo karotīti” ieguva astoņi jauni uzņēmumi ar 23 produktiem, bet “Bordo karotīti” – viens jauns uzņēmums trijiem produktiem un arī divi “Zaļās karotītes” uzņēmumi.

3.8. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits

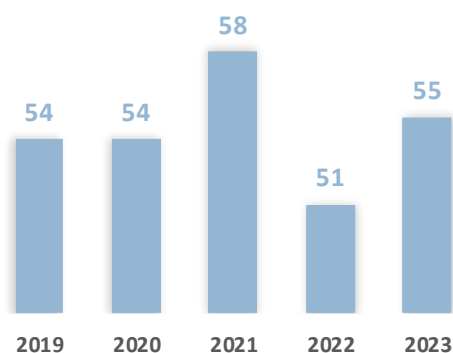
Avots: ZM

2023. gada beigās NPKS bija iesaistījušies 188 uzņēmumi, no kuriem 133 ir “Zaļās karotītes” produktu ražotāji un 55 uzņēmumi – “Bordo karotītes” produktu ražotāji, turklāt NPKS piedalās 5090 izejvielu piegādātāju.

3.9. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

Avots: ZM

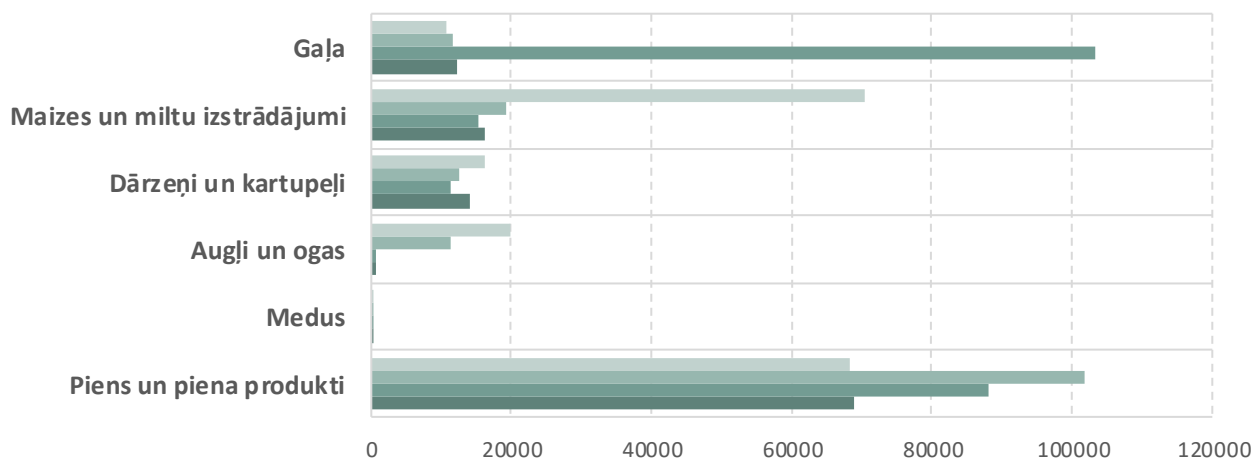

3.10. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits

Avots: ZM

2023. gadā NPKS produktu realizācijas apjoms samazinājies pienam un tā produktiem, augļiem un ogām, medum, gaļai un tās produktiem.

2023. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 741 tonnu palielinājies maizes un miltu izstrādājumu un par 2779 tonnām – dārzeņu un kartupeļu realizācijas apjoms.

	Piens un piena produkti	Medus	Augļi un ogas	Dārzeņi un kartupeļi	Maizes un miltu izstrādājumi	Gaļa
2019	68391	24	19947	16297	70363	10640
2021	101886	23	11380	12449	19260	11768
2022	88121	22	602	11246	15426	103255
2023	68765	21	548	14025	16167	12291

3.11. attēls. Realizētās produkcijas apjoms, tonnas

Avots: ZM

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īsteno gan shēmas popularizēšanas pasākumus, gan informatīvas kampaņas medijos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma.

Atbalstot Eiropas Savienības mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, lai izceltu tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargāto produktu reģistros.

Pašlaik ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti septiņi Latvijas produkti – “Sklandrausis”, “Salināta rudzu rupjmaize”, “Carnikavas nēģi”, “Jāņu siers”, “Latvijas lielie pelēkie zirņi”, “Rucavas baltais sviests” un “Salacgrīvas nēģi”. 2023. gada 18. oktobrī Eiropas Komisijā ir iesniegts pieteikums produkta “Aglonas maizes veistūklis” reģistrācijai Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā.

Ražotāju grupā "Carnikavas nēgi" piedalās seši, "Sklandraušu" ražotāju grupā – 11, "Latvijas lielo pelēko zirņu" – 10, "Salinātas rudzu rupjmaizes" – viens, "Jāņu siera" ražotāju grupā – seši ražotāji, "Rucavas baltā sviesta" – divi un "Salacgrīvas nēgi" ražotāju grupā – pieci ražotāji.

2023. gadā ir palielinājies visu produktu realizācijas apjoms, t. i., Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā iekļautajai salinātajai rudzu rupjmaizei (realizētas 1,9 t), sklandraušiem (10,72 t), Jāņu sieram (141,4 t) un Latvijas lielajiem pelēkajiem zirņiem ar aizsargātu cilmes vietas nosaukumu (13,1 t), svaigi realizētiem (5,18 t) un ceptiem (2,56 t) Carnikavas nēgiem ar aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norādi, kā arī Salacgrīvas nēgiem – svaigiem (10,3 t) un ceptiem želejā (1,51 t).

Par 2023. gadā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centram piešķirtajiem līdzekļi no valsts subsīdiu programmas aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu, aizsargātu cilmes vietas nosaukumu un garantētu tradicionālo īpatnību shēmas, kā arī attiecīgo produktu atpazīstamības veicināšanai tika sagatavoti vizuālie materiāli, publikācijas, reklāmas materiāli, tostarp publicēšanai "airBaltic" žurnālā, kura auditorijā ir vairāk nekā 350 000 pasažieru mēnesī, un arī nodrošināta dalība izstādē "Rīga FOOD" un Siera dienā. Arī ražotāju grupas organizē produktu popularizēšanu Siera dienā, Sklandraušu festivālā, Carnikavas nēgu svētkos u. c. pasākumos.

Lai dotu iespēju palielināt nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībnieku un produktu skaitu, 2023. gadā Zemkopības ministrija sagatavoja grozījumus Ministru kabineta noteikumos, ietverot jauniem produktiem izvirzāmās prasības, kā arī noritēja darbs pie jauna ES regulējuma izstrādes pārtikas kvalitātes shēmu jomā, lai stiprinātu ES sistēmu kvalitāti, vienkāršotu Ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu pārvaldību, visām nozarēm - lauksaimniecības produktiem, vīnam un stiprajiem alkoholiskajiem dzērieniem, paredzot vienotu procesuālo un kontroles noteikumu kopumu, kā arī ilgtspējas kritēriju pārvaldību.

4. ZIVSAIMNIECĪBA

4.1. Zvejniecība

2023. gadā Baltijas jūrā un Rīgas līcī kopumā nozvejots 61 144 tonnu zivju (brētliņu, reņģu, salaku, plekstu, apaļo jūrasgrunduļu u. c.), t. i., par 23 tonnām mazāk nekā 2022. gadā (sk. 4.1. tab.), palielinoties reņģu, bet samazinoties brētliņu un plekstu nozvejai. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 94,2 % un brētliņām – 95,6 % apjomā. Tāpat jāņem vērā, ka mencu krājuma sliktā stāvokļa dēļ no 2020. gada bija aizliegta mencu specializētā zveja un piešķirtā kvota tika paredzēta tikai mencu piezvejas segšanai. No 2022. gada bija aizliegta arī laša specializētā zveja.

Pēc stāvokļa 2023. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas ar zveju nodarbojās 42 kuģi, bet piekrastes joslā – 613 zvejas laivu.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, tonnas

Zivju suga	Nozveja 2022. gadā, t	Nozveja 2023. gadā, t	Nozvejas pārmaiņas salīdzinājumā ar 2022. gadu, t
Plekste	296,1	243,3	– 52,8
Salaka	527,4	511,7	– 15,7
Reņģe	27 652,4	30 025,7	+ 2373,3
Brētliņa	31 355,9	28 775,1	– 2580,8
Pārējās	1335,0	1588,2	+ 253,2
Kopā	61 166,8	61 144,0	– 22,8

Avots: ZM

Ar tāljūras zveju 2023. gadā nodarbojās septiņi kuģi, kopumā nozvejojot 43 589,6 tonnas zivju (sk. 4.2. tab.). Tas bija par 2460,6 tonnām vairāk nekā 2022. gadā un veidoja 41,6 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2023. gadā (104,7 tūkst. tonnu).

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz ES noslēgto zvejniecības nolīgumu ar Mauritāniju. 2023. gadā zveja Marokas ekskluzīvās zonas ūdeņos nenotika, jo nebija noslēgts jauns zvejniecības nolīgums starp ES un Marokas Karalisti. Salīdzinoši nelielu daļu tāljūras nozvejas veidoja zveja Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisijas (NEAFC) un Svalbāras zvejas rajonos (5451,2 tonnas), kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt garneles un mencas.

4.2. tabula

Latvijas nozveja tāljūrā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2022. gadā, t	Nozvejas apjoms 2023. gadā, t	+/- salīdzinājumā ar 2022. gadu, t
NEAFC (garneles, mencas u. c.)	3051,7	5451,2	2399,5
Mauritānijas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	24 018,0	38 138,4	14 120,4
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	14 059,2	0	– 14 059,2
Kopā:	41 128,9	43 589,6	2460,6

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2023. gadā tika nozvejota 210,1 tonna zivju (nēgi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u. c.) – par 14,8 tonnām vairāk nekā 2022. gadā. Ezeros tika nozvejotas 123,8 tonnas zivju, upēs – 83,7 tonnas zivju, bet vismazāk – 2,5 tonnas zivju – tika nozvejots ūdenskrātuvēs.

4.2. Akvakultūra

2023. gadā PVD bija atzīti 212 akvakultūras uzņēmumi (pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2023. gadā aktīvi darbojās 69 uzņēmumi), kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, ko nodrošināja arī institūta BIOR zivju audzētava

“Tome” ar savām piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls Latvijā nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemesīpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2023. gadā ekonomiski aktīvajos 69 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 302 cilvēki) akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantots 641 dīķis ar 5570,6 ha kopējo platību, 1150 baseinu ar 14 777 m³ lielu tilpumu un 79 recirkulācijas sistēmas ar 14 708 m³ lielu tilpumu. (Sk. 4.3. tab.)

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2022.	667	5582,9	1124	14 688	78	14 031,2	69
2023.	641	5570,6	1150	14 777	79	14 708,0	69

Avots: CSP

Pēc Oficiālās statistikas portāla datiem, 2023. gadā akvakultūras sektorā realizētās produkcijas apjoms bija 783 946,9 tonnas, no kurām 25,5 tonnas tika realizētas ārzemju tirgū. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpa, forele, sams, store u. c. (Sk. 4.4. tab.)

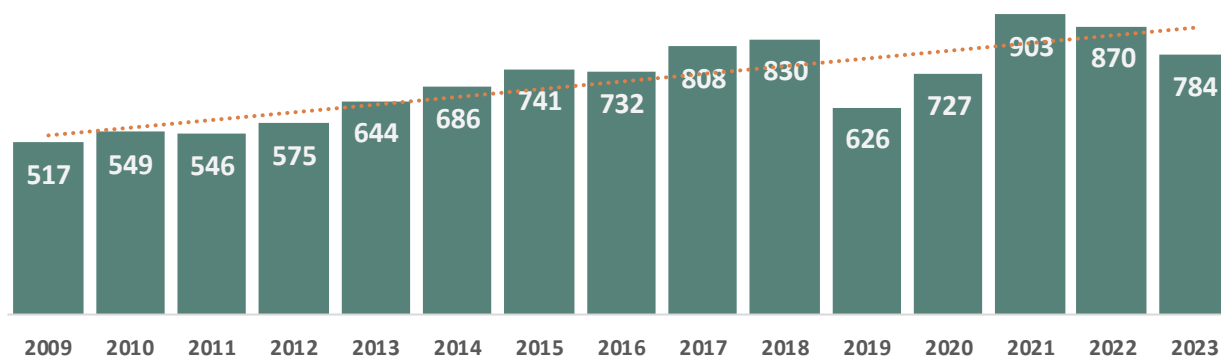
4.4. tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Sams	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2022. gadā realizētā	620,5	3,9	27,9	1,2	45,8	58,0	112,5	869,8
2023. gadā realizētā	578,2	5,1	36,0	11,5	28,5	39,5	85,4	783,9

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Laikā no 2009. līdz 2023. gadam kopējās realizētās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstās ap 702 tonnām. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2021. gadā, kad tas sasniedza 902,5 tonnas, bet vismazāk produkcijas realizēts 2009. gadā – 517 tonnu. Lai gan akvakultūras produkcijas apjoms gadu no gada svārstās, kopš 2009. gada ir vērojama kopējās realizētās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence. (Sk. 4.1. att.).

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms, tonnas

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2023. gadā bija 3,30 milj. eiro, kas salīdzinājumā ar 2022. gadu bija par 0,29 milj. eiro mazāk.

4.3. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

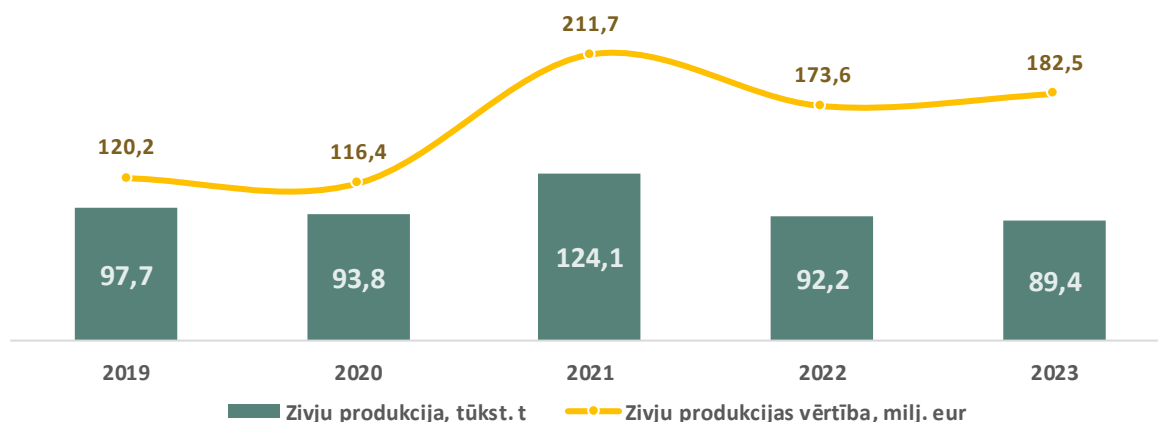
Zivsaimniecības nozare Latvijas tautsaimniecībā joprojām saglabā raksturīgo tendenci, ka kopējā zivju produkcijas, tostarp sagatavotu vai konservētu zivju produkcijas, eksporta vērtība pārsniedz importu. Zivju, tostarp sagatavoto vai konservēto zivju, produkcijas eksporta apjoms vērtības izteiksmē 2023. gadā sasniedza 319 milj. eiro, kas ir vairāk par 4,76 % (+ 14,3 milj. eiro) nekā 2022. gadā. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu zivsaimniecības nozares ieguldījums Latvijas kopējā eksporta apjomā pēc vērtības ir palielinājies

par 0,24 procentpunktiem un zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā veidoja 1,67 %. Zivju produkcija, tostarp sagatavotas vai konservētas zivis, no Latvijas 2023. gadā tika eksportētas uz 71 valsti.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2023. gadā no Latvijas tika eksportēts 89,4 tūkst. tonnu zivju produkcijas (bez konserviem) par 182,5 milj. eiro, tajā skaitā atvēsināto un saldēto zivju produkcija no Latvijas tāljūras zvejas kuģiem veidoja 41,3 tūkst. tonnu 32,7 milj. eiro vērtībā.

4.2. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta dinamika

Avots: ZM

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms tonnās samazinājās par 3,1 % (2,9 tūkst. t), bet tā vērtība palielinājās par 5,1 % (8,9 milj. eiro). Tā kā šī zivju produkcija minētajā periodā tika eksportēta ar augstāku vērtību nekā iepriekš, var secināt, ka zivju produkcijas cenas ir palielinājušās.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Eiropas Savienības valstīm

2023. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā.

No Latvijas uz ES valstīm tika eksportēts 25,5 tūkst. tonnu zivju produkcijas (bez konserviem) 109,5 milj. eiro vērtībā.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta apjoms uz šīm valstīm samazinājās par 5,7 % (1,6 tūkst. t), bet tā vērtība palielinājās par 10,8 % (10,7 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 28,5 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinoties par 0,8 procentpunktiem.

Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ieņēma Lietuva ar 6,5 % (5,8 tūkst. t), Igaunija ar 5,9 % (5,2 tūkst. t), Polija ar 4,5 % (4,1 tūkst. t), Rumānija ar 2,3% (2,0 tūkst. t) un Dānija ar 1,9 % (1,7 tūkst. t).

Lietuvā un Igaunijā nonāca galvenokārt atvēsināto zivju produkcija (varavīksnes foreles, Atlantijas laši, siļķes, tostarp reņģes), saldēto zivju produkcija (siļķes, tostarp reņģes, brētliņas, Argentīnas merlūzas, Atlantijas makreles) un zivju fileja, Polijā – saldētas zivis (siļķes, tostarp reņģes, brētliņas, Argentīnas merlūzas) un zivju fileja, Rumānijā – saldētas zivis (siļķes, tostarp reņģes, brētliņas), Dānijā – kūpinātas zivis (laši).

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās uz Spāniju – par 892 t, Rumāniju – par 443 t, Itāliju – par 230 t, Franciju – par 150 t, Čehiju – par 137 t un Igauniju – par 126 t, bet samazinājās uz Lietuvu – par 1,3 tūkst. t, Īriju – par 471 t, Vāciju – par 453 t, Ungāriju – par 418 t, Poliju – par 355 t un Dāniju – par 300 t.

Latvija 2023. gadā pārtrauca eksportu uz Slovēniju.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz trešajām valstīm

2023. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā.

Uz trešajām valstīm no Latvijas tika eksportēts 63,9 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 73,0 milj. eiro vērtībā.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) uz trešajām valstīm eksporta apjoms samazinājās gan tonnās – par 2,0 % (1,3 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē – par 2,4 % (1,8 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 71,5 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinoties par 0,8 procentpunktiem.

Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ieņēma Kanāda ar 43,3 % (38,7 tūkst. t), Ukraina ar 16,9 % (15,1 tūkst. t), Baltkrievija ar 3,2 % (2,8 tūkst. t), ASV ar 1,6 % (1,5 tūkst. t) un Lielbritānija ar 1,4 % (1,3 tūkst. t).

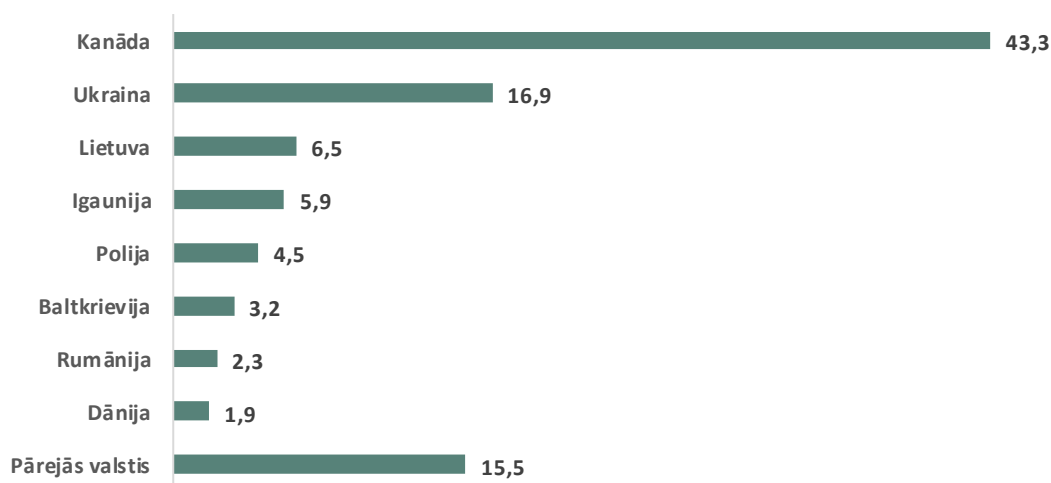
Kanādā nonāca galvenokārt atvēsināto un saldēto zivju produkcija no Latvijas tāljūras zvejas kuģiem un zivju fileja, Ukrainā – saldētas zivis (siļķes, tostarp reņģes, brētliņas, Argentīnas merlūzas) un zivju fileja, Baltkrievijā – saldētas zivis (siļķes, tostarp reņģes, brētliņas), ASV un Lielbritānijā – saldētas zivis, zivju fileja, žāvētas vai sālītas zivis.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās uz Kanādu (par 14,7 tūkst. t), Ukrainu (par 1,8 tūkst. t), Japānu (par 180 t), ASV (par 108 t) un Taizemi (par 75 t), bet samazinājās uz Maroku (par 14,1 tūkst. t), Ganu (par 1,4 tūkst. t), Baltkrieviju (par 1,1 tūkst. t), Norvēģiju (par 605 t), Kazahstānu (par 604 t) un Islandi (par 306 t).

Latvija 2023. gadā sāka eksportu uz Vjetnamu (50 t) un Honkongu (20 t), bet pārtrauca eksportu uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Beninu, Dienvidāfriku, Koreju, Kosovu, Kotdivuāru, Kuveitu, Maķedoniju, Malaiziju, Maroku, Saūda Arābiju, Singapūru, Turciju un Ziemeļīriju, bet zivju produkti (bez konserviem) vispār netika eksportēti uz Krieviju.

Pēdējos trīs gados Marokas īpatsvars vidēji vidēji 12,4–15,2 % no kopējā Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, bet 2023. gadā uz šo valsti produkcija vairs netika eksportēta, tā ka salīdzinājumā ar 2022. gadu kopējā Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms saruka.

2023. gadā zivju produkcija (bez konserviem) no Latvijas tika eksportēta uz 46 valstīm.

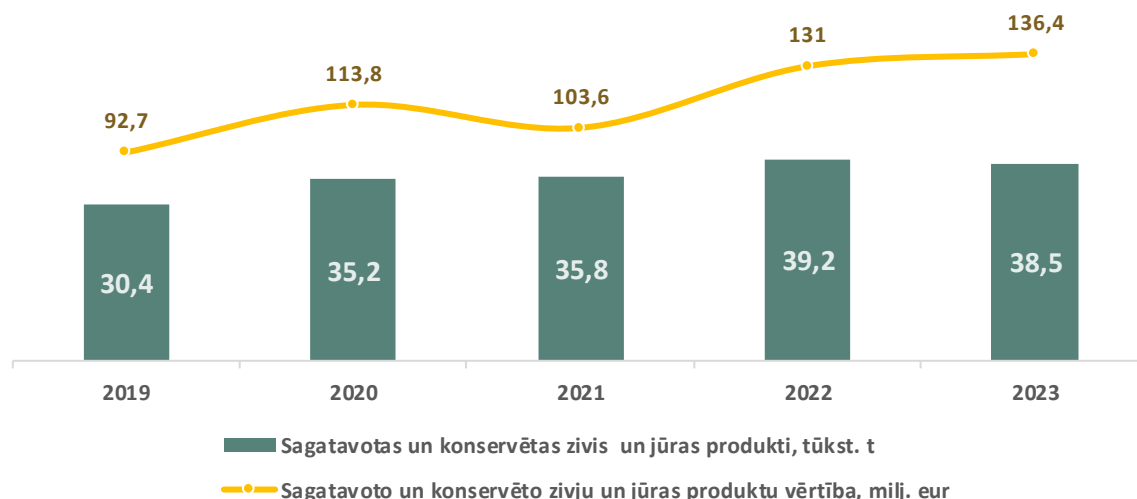
4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2023. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 89,4 tūkst. t)

Avots: ZM pēc CSP datiem

Zivju konservu eksports

2023. gadā no Latvijas tika eksportēts 38,5 tūkst. tonnu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 136,4 milj. eiro vērtībā.

4.4. attēls. Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms samazinājās par 1,8 % (0,7 tūkst. t), bet to vērtība palielinājās par 4,1 % (5,4 milj. eiro), liecinot par to, ka tika eksportēta produkcija ar augstāku vērtību.

Sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Eiropas Savienības valstīm

2023. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju eksportā. Uz ES valstīm tika eksportēts 23,0 tūkst. tonnu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 88,5 milj. eiro vērtībā. Salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta apjoms palielinājās gan tonnās – par 10,3 % (2,1 tūkst. t), gan pēc vērtības – par 12,2 % (9,6 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 59,8 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinoties par 6,5 procentpunktiem. Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma veidoja Vācija 20,5 % (7,9 tūkst. t), Zviedrija 8,8 % (3,4 tūkst. t), Dānija 6,0 % (2,3 tūkst. t), Lietuva 5,9 % (2,3 tūkst. t) un Polija 4,8 % (1,8 tūkst. t). Vācijā nonāca galvenokārt konservi no siļķēm, brētliņām un makrelēm, Zviedrijā – no makrelēm, Dānijā – no makrelēm un siļķēm, Lietuvā – no brētliņām, makrelēm un gatavi zivju izstrādājumi, Polijā – no brētliņām un gatavi zivju izstrādājumi.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta apjoms no Latvijas palielinājās uz Vāciju (par 3,4 tūkst. t), Poliju (par 579 t), Itāliju (par 110 t), Spāniju (par 84 t) un Īriju (par 29 t), toties saruka uz Zviedriju (par 543 t), Lietuvu (par 442 t), Igauniju (par 303 t), Dāniju (par 214 t) un Čehiju (par 206 t).

2023. gadā no Latvijas sākās šādu produktu eksports uz Horvātiju (0,9 t).

Sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksports uz trešajām valstīm

2023. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju eksportā. Uz trešajām valstīm no Latvijas tika eksportēts 15,5 tūkst. tonnu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 47,9 milj. eiro vērtībā. Atšķirībā no 2022. gada sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms uz trešajām valstīm samazinājās gan pēc apjoma – par 15,5 % (2,8 tūkst. t), gan pēc vērtības – par 8,1 % (4,2 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 40,2 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinoties par 6,5 procentpunktiem. Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma veidoja Ukraina ar 17 % (6,6 tūkst. t), Uzbekistāna ar 4,8 % (1,9 tūkst. t), ASV ar 4,4 % (1,7 tūkst. t), Moldova ar 4,2 % (1,6 tūkst. t) un Izraēla ar 1,6 % (0,6 tūkst. t).

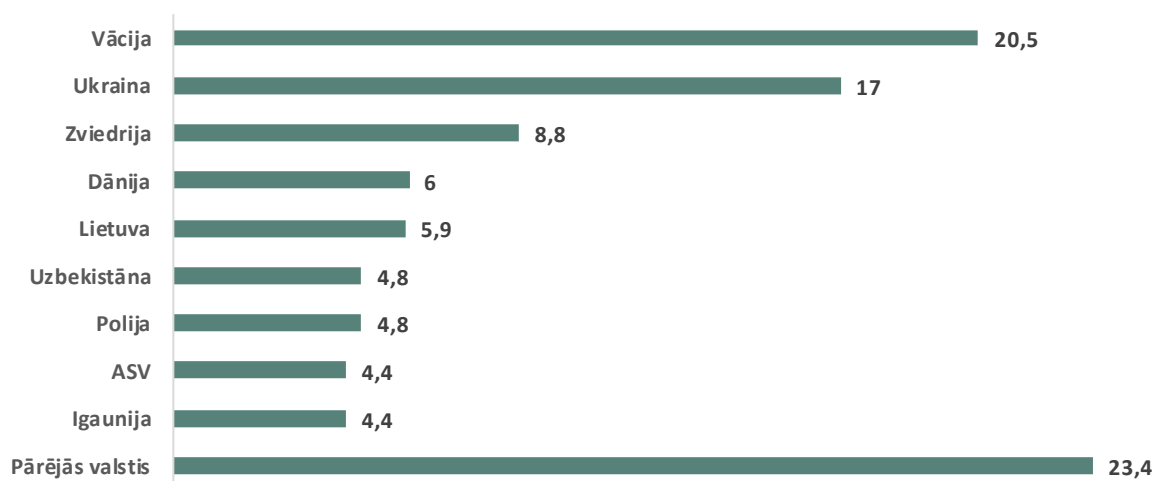
Latvijas konservi no brētliņām, lašiem, makrelēm, reņģēm un gatavi zivju izstrādājumi galvenokārt nonāca Ukrainā, Uzbekistānā, ASV, Moldovā un Izraēlā.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta apjoms no Latvijas palielinājās uz ASV – par 311 t, Uzbekistānu – par 262 t, Gruziju – par 59 t, Ķīnu – par 55 t, Apvienotajiem Arābu Emirātiem – par 50 t un

Norvēģiju – par 38 t, toties saruka uz Ukrainu – par 2,7 tūkst. t, Moldovu – par 333 t, Japānu – par 197 t, Izraēlu – par 130 t un Mongoliju – par 91 t.

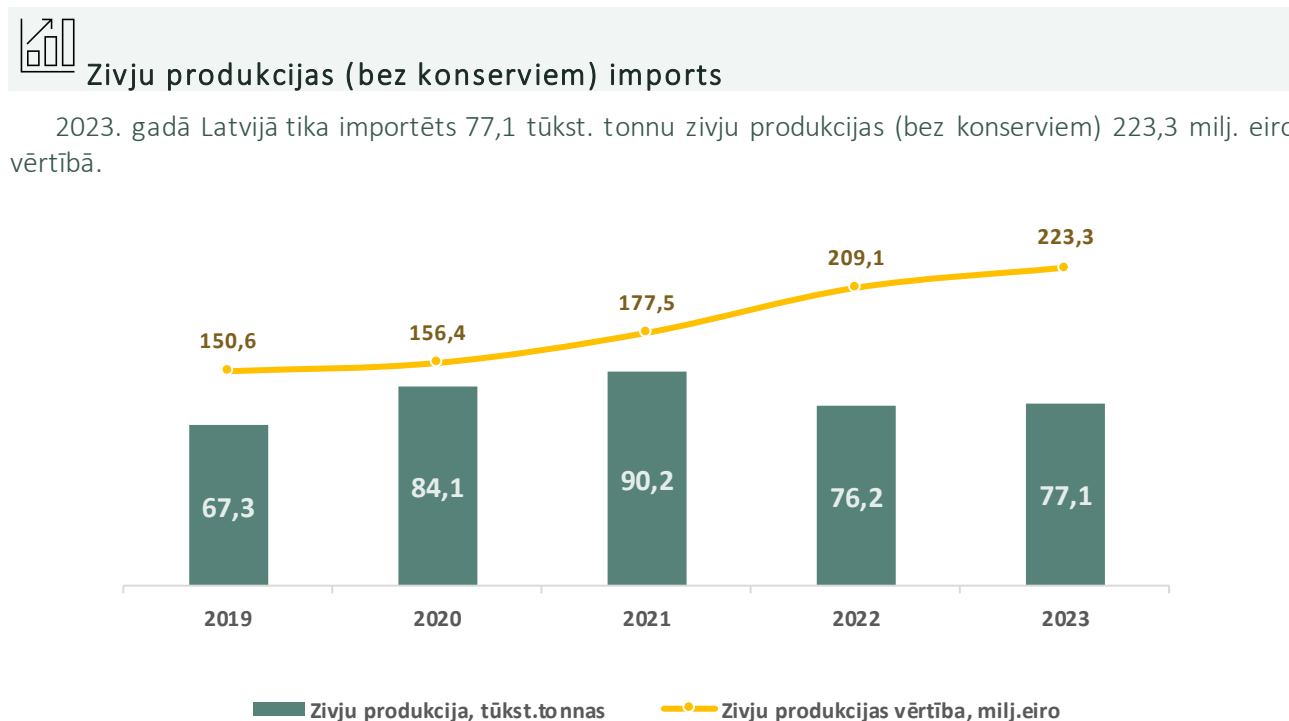
2023. gadā no Latvijas sākās eksports uz Kazahstānu (23 t), Irāku (16 t), Vjetnamu (7 t), Papua-Jaungvineju (0,07 t) un Malaiziju (0,03 t), bet tas vairs neturpinājās uz Krieviju.

2023. gadā sagatavotās vai konservētās zivis un jūras produktus Latvija eksportēja uz 68 valstīm.

4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2023. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 38,5 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

4.6. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomam un vērtībai vērojama palielinājuma tendence, t. i., par 1,2 % (0,9 tūkst. t) un 6,8 % (14,2 milj. eiro) vairāk, liecinot arī par šīs zivju produkcijas, tostarp Latvijas zivju apstrādātājiem nepieciešamo ievesto zivju izejvielu, cenu kāpumu.

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports no Eiropas Savienības valstīm

2023. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā. Tajās no Latvijas nonāca 59,1 tūkst. tonnu šīs zivju produkcijas 179,6 milj.

eiro vērtībā. Salīdzinājumā ar 2022. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms uz ES valstīm palielinājās gan tonnās – par 3,1 % (1,8 tūkst. t), gan vērtības izteiksmē – par 13,6 % (21,5 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 76,6 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinoties par 1,43 procentpunktiem. Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā šīs zivju produkcijas importa apjomā veidoja Lietuva ar 30,5 % (23,5 tūkst. t), Zviedrija ar 14,5 % (11,2 tūkst. t), Igaunija ar 10,5 % (8,1 tūkst. t), Polija ar 7,3 % (5,6 tūkst. t) un Dānija ar 5,2 % (4,0 tūkst. t).

Latvijā no Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas galvenokārt nonāca atvēsināto un saldēto zivju produkcija (laši, siļķes, tostarp reņģes, brētliņas, Atlantijas mencas) un zivju fileja, bet no Dānijas un Polijas – atvēsināto zivju produkcija (laši, siļķes, brētliņas).

Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās no Polijas (par 3,8 tūkst. t), Zviedrijas (par 2,2 tūkst. t), Somijas (par 901 t), Čehijas (par 883 t), Nīderlandes (par 306 t) un Dānijas (par 225 t), bet samazinājās no Lietuvas (par 5,7 tūkst. t), Igaunijas (par 964 t), Itālijas (par 32 t), Francijas (par 28 t) un Kipras (par 5,5 t).

2023. gadā atsākās zivju produkcijas (bez konserviem) imports no Horvātijas (6,6 t), Bulgārijas (1,9 t) un Austrijas (0,022 t).

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports no trešajām valstīm

2023. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā. Latvijā no trešajām valstīm nonāca 18,0 tūkst. tonnu šīs zivju produkcijas 43,7 milj. eiro vērtībā.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu no trešajām valstīm importētās zivju produkcijas (bez konserviem) apjomam vērojama samazinājuma tendence, t. i., par 4,7 % (878 t) mazāk, importa vērtībai sarūkot pat par 14,3 % (7,3 milj. eiro).

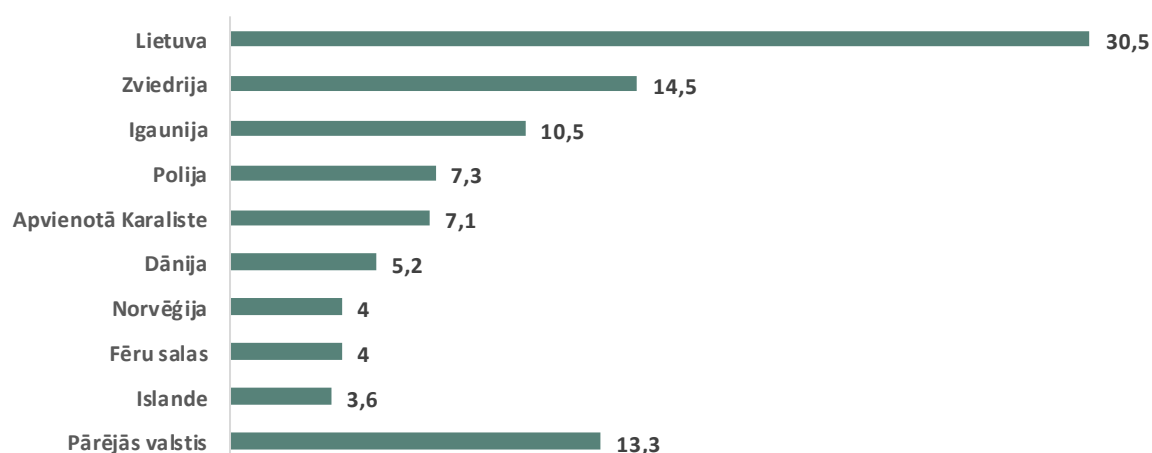
Trešo valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 23,4 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinoties par 1,43 procentpunktiem. Starp trešajām valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā šīs zivju produkcijas importa apjomā veidoja Lielbritānija ar 7,1 % (5,5 tūkst. t), Norvēģija ar 4,0 % (3,1 tūkst. t), Fēru salas ar 4,0 % (3,1 tūkst. t), Islande ar 3,6 % (2,8 tūkst. t), un ASV ar 1,0 % (0,8 tūkst. t).

Latvijā no Lielbritānijas, Fēru salām, Norvēģijas, Islandes un ASV galvenokārt nonāca saldēto zivju produkcija (laši, siļķes, Atlantijas makreles, zivju subprodukti) un zivju fileja. Savukārt no Krievijas Latvijā nelielā apjomā nonāca tikai saldēta menca, kas veidoja 0,52 % (398 t) īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma.

Zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās no Fēru salām (par 1,9 tūkst. t), Islandes (par 1,7 tūkst. t), Lielbritānijas (par 395 t), ASV (par 182 t) un Ķīnas (par 146 t), bet samazinājās no Norvēģijas (par 3,2 tūkst. t), Marokas (par 756 t), Indijas (par 535 t), Vjetnamas (par 408 t) un Krievijas (par 275 t).

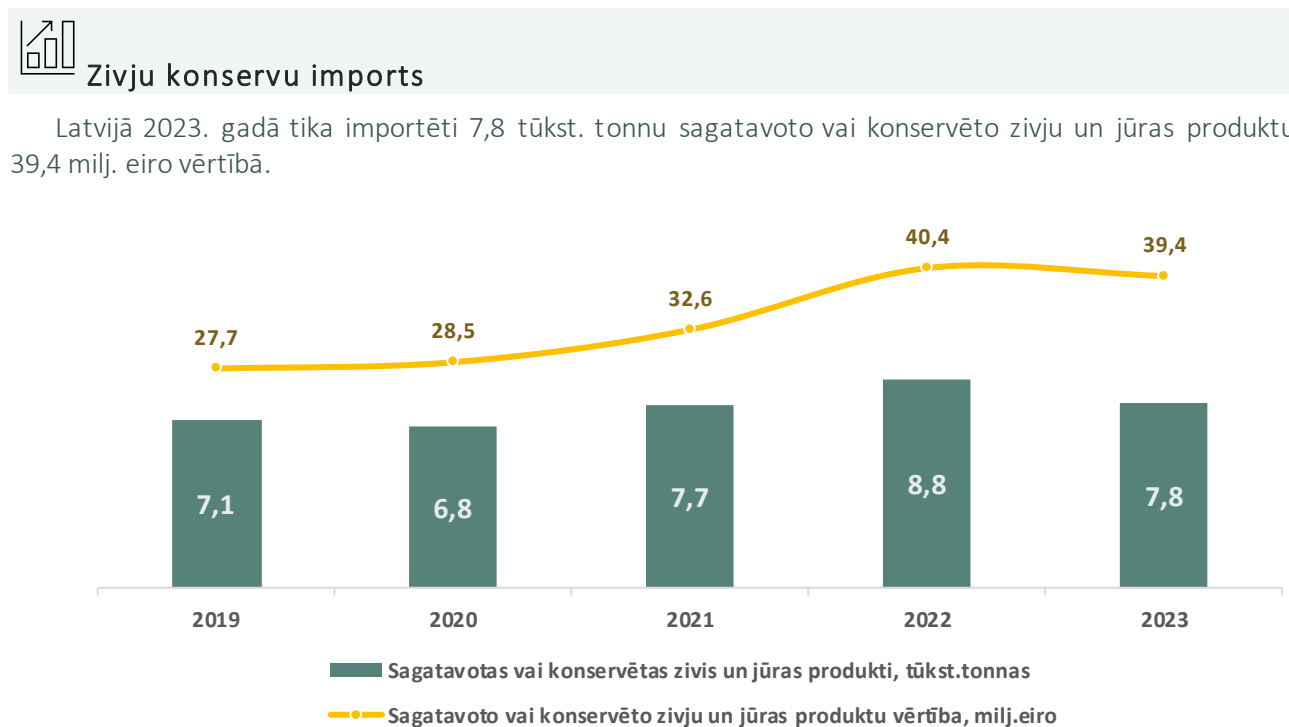
2023. gadā atšķirībā no 2022. gada Latvijā zivju produkcija (bez konserviem) tika importēta no Urugvajes (27,7 t), Indonēzijas (20 t), Grenlandes (8,6 t), savukārt imports tika pārtraukts no Izraēlas, Kanādas, Ukrainas, Turcijas un Izraēlas, taču importa apjoms no šīm valstīm nebija tik nozīmīgs, lai ietekmētu kopējo Latvijas šīs zivju produkcijas importa apjomu.

2023. gadā zivju produkcija (bez konserviem) Latvijā tika importēta no 46 valstīm.

4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2023. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 77,1 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

4.8. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa dinamika

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomam un vērtībai vērojama samazinājuma tendence, t. i., par 11,5 % (1,0 tūkst. t) un 2,5 % (1,0 milj. eiro) mazāk.

Sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu imports no Eiropas Savienības valstīm

2023. gadā ES valstis salīdzinājumā ar trešajām valstīm ieņēma pirmo vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā. Latvijā no ES valstīm tika importēti 6,4 tūkst. tonnu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 32,4 milj. eiro vērtībā, salīdzinājumā ar 2022. gadu importa apjomam tonnās samazinoties par 11,8 % (0,9 tūkst. t), bet tā vērtībai kāpjot par 1,3 % (0,4 milj. eiro).

ES valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 82,0 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu samazinoties par 0,2 procentpunktiem. Starp ES valstīm lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā veidoja Lietuva ar 46,6 % (3,6 tūkst. t), Polija ar 8,9 % (693 t), Vācija ar 5,9 % (461 t), Dānija ar 4,5 % (352 t) un Spānija ar 3,3 % (254 t).

Latvijā nonāca galvenokārt konservi no siļķēm, brētliņām, makrelēm un gatavi zivju izstrādājumi no Lietuvas, Igaunijas un Polijas, konservi no tunzivīm no Vācijas un gatavi zivju izstrādājumi no Dānijas.

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu importa apjoms Latvijā palielinājās no Nīderlandes – par 81 t, Spānijas – par 20 t, Itālijas – par 19 t, Zviedrijas – par 17 t un Portugāles – par 10 t, bet samazinājās no Lietuvas – par 537 t, Polijas – par 300 t, Francijas – par 99 t, Igaunijas – par 42 t un Vācijas – par 28 t.

2023. gadā atsākās sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu imports no Portugāles (10 t), bet imports izbeidzās no Austrijas un Kipras.

Sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu imports no trešajām valstīm

2023. gadā trešās valstis salīdzinājumā ar ES valstīm ieņēma otro vietu Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomā. No šīm valstīm tika importēti 1,4 tūkst. tonnu sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu 7 milj. eiro vērtībā, lai gan salīdzinājumā ar 2022. gadu šīs produkcijas importa apjoms no trešajām valstīm samazinājās gan tonnās par 10,5 % (166 t), gan vērtības izteiksmē – par 16,9 % (1,4 milj. eiro).

Trešo valstu īpatsvars 2023. gadā veidoja 18,0 % no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma, salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinoties par 0,2 procentpunktiem. Starp trešajām

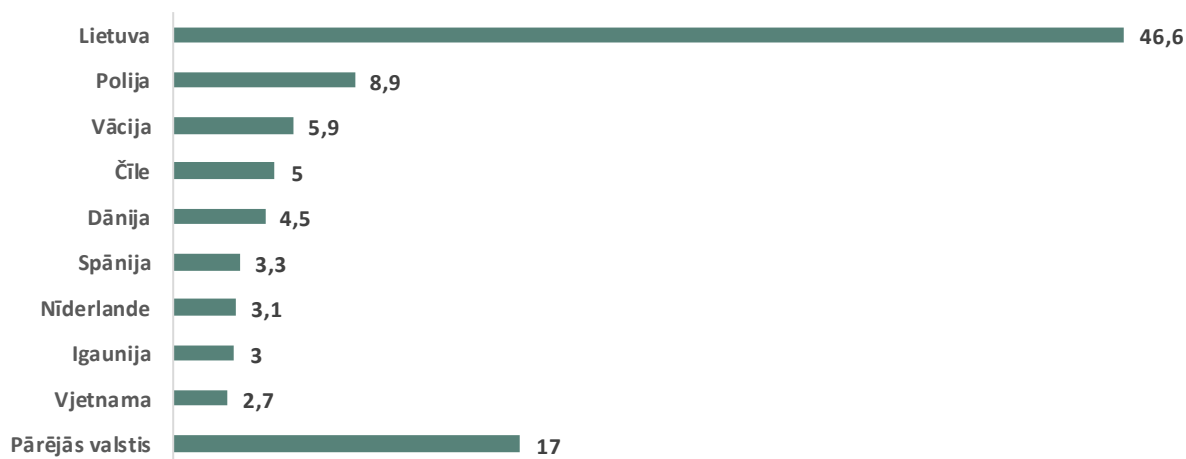
valstīm lielāko īpatsvaru no Latvijas kopējā sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma ieņēma Čīle ar 5,0 % (389 t), Vjetnama ar 2,7 % (214 t), Ķīna ar 2,5 % (199 t), Norvēģija ar 2,2 % (169 t) un Taizeme ar 2,2 % (169 t).

Latvijā nonāca galvenokārt konservi no tunzivīm, lašiem un dažādi gatavi zivju izstrādājumi no Čīles, Vjetnamas, Ķīnas, Norvēģijas un Taizemes. Savukārt no Krievijas Latvijā necīgā daudzumā nonāca tikai gatavi zivju izstrādājumi no anšovjiem 0,014 tonnu apjomā.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā importa apjoms Latvijā palielinājās no Ķīnas (par 98 t), Armēnijas (par 48 t), Baltkrievijas (par 34 t), Norvēģijas (30 t) un Čīles (par 20 t), bet saruka no Islandes (par 144 t), Taizemes (par 87 t), Zālamanu salām (par 77 t), Vjetnamas (par 37 t) un Indijas (par 16 t).

2023. gadā atsākās imports no Armēnijas (48 t), Turcijas (15 t), ASV (0,9 t), Moldovas (0,05 t) un pavisam nelielā apjomā no Tunisijas (0,003 t) un Dienvidāfrikas (0,001 t), bet imports izbeidzās no Azerbaidžānas, Indonēzijas, Kanādas, Peru, Uzbekistānas un Zālamanu salām. Tomēr importa apjoms no šīm valstīm nebija tik nozīmīgs, lai ietekmētu kopējo Latvijas sagatavoto vai konservēto zivju un jūras produktu importa apjomu.

2023. gadā sagatavotie vai konservētie zivju un jūras produkti Latvijā tika importēti no 40 valstīm.

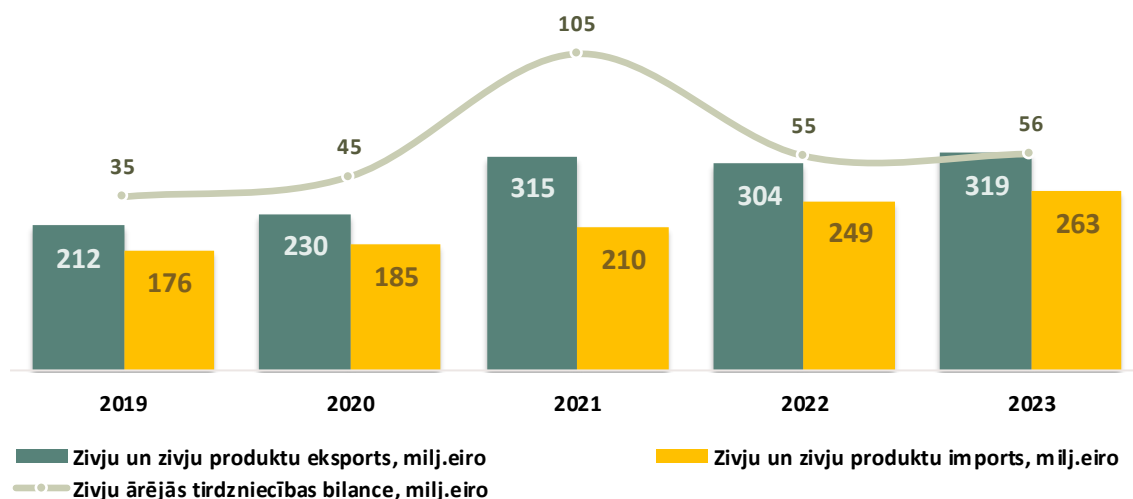
4.9. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2023. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 7,8 tūkst. t)

Avots: Oficiālās statistikas portāls

Ārējās tirdzniecības balance

2023. gadā ārējās tirdzniecības balance zivju produkcijai, tostarp sagatavotām vai konservētām zivīm, ir saglabājusies pozitīva, jo eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedza importēto zivju produktu vērtību, veidojot 56,2 milj. eiro.

4.10. attēls. Ārējās tirdzniecības balances rādītāji, milj. eiro

Avots: ZM

5. NACIONĀLAIS ATBALSTS LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā ir jāatbilst ES pamatnostādnēm par valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni valsts, papildus ES atbalstam tiek sniegts atbalsts nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2022. gada 14. decembra Regulu (ES) 2022/2472, ar kuru, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, dažu kategoriju atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgu ar iekšējo tirgu, (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2022. gada 21. decembris, Nr. L 327) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2023. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. eiro atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai" (turpmāk šajā nodaļā – noteikumi Nr. 1524), kas izdoti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi ir noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kuros paredzēti lauksaimniecības attīstības mērķi un virzieni, kā arī to sasniegšanas veids.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2023. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	–	4 450 860,28	66,8
Atbalsts augkopības attīstībai	6	235 466,99	3,5
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	23	674 337,09	10,1
Atbalsts tirgus veicināšanai	–	879 893,06	13,2
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai	4	72 500	1,1
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai un aizsargātu produktu reģistrēšanai	1	39 988,79	0,6
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	16	311 690,83	4,7
Kopā		6 664 737,04	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti gan ar lopkopības attīstību (66,8 % no kopējā finansējuma), gan augkopības attīstību, tirgus veicināšanu (13,2 % no kopējā finansējuma) un starptautisko un savstarpējo sadarbību (10,1 % no kopējā finansējuma), tātad kopumā – 72,6 % no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai ir svarīgs, lai uzlabotu lauksaimniecības produktu ražotāju, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvo sabiedrību, lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu un zvejniecības un zvejas produktu apstrādē iesaistīto iespēju noteiktos termiņos pildīt kredītsaistības, īstenojot Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam uzsāktos investīciju projektus. Lai stiprinātu savu tirgusvaru, saimniecības un uzņēmumi meklē kreditēšanas iespējas, lai ieviestu savā ražošanā jaunas tehnoloģijas.

Atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai Lauku atbalsta dienestā 2023. gadā bija pieteikušies 2570 atbalsta pretendenti, piesakot kopējo summu 20,27 milj. eiro apmērā. Tas liecina par lielu kredītslogu lauksaimniecības produktu ražotājiem, atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumiem.

Atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai nepieciešams ekonomikas izaugsmes stiprināšanai, kā arī lauku saimniecību un kooperatīvo sabiedrību un pārtikas ražotāju konkurētspējas veicināšanai, lai saglabātu nodarbinātību lauku teritorijās.

Atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai piešķir par iepriekšējos 12 mēnešos faktiski samaksātajām procentu likmēm. Atbalsta apmērs kredītprocentu daļējai dzēšanai nepārsniedz aizdevuma gada procentu likmi 4 % apmērā.

5.2. tabula

Izmaksātais valsts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai 2022. gadā

Atbalsta pasākums	Atbalsta saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai primārajiem lauksaimniecības produktu ražotājiem	2365	11 581 121,33	91
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai atbilstīgām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām	31	541 615,52	4
Atbalsts daļējai kredītprocentu dzēšanai lauksaimniecības produktu pārstrādes komersantiem	29	597 871,27	5
Kopā:	2425	12 720 608,12	100

Avots: LAD

5.3. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā turpinājās aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumiem Nr. 582 "Kārtība, kādā īsteno valsts atbalsta programmu par aizdevumu piešķiršanu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras nozarē".

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība "Attīstības finanšu institūcija Altum" (turpmāk – sabiedrība "Altum").

Aizdevumi tiek piešķirti primārās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, zvejniecības vai akvakultūras produkcijas ražotājiem un pastrādātājiem, atzītām kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām.

Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2023. gadā piešķirti 208 aizdevumi 20 201 milj. eiro apmērā (sk. 5.3. tab.).

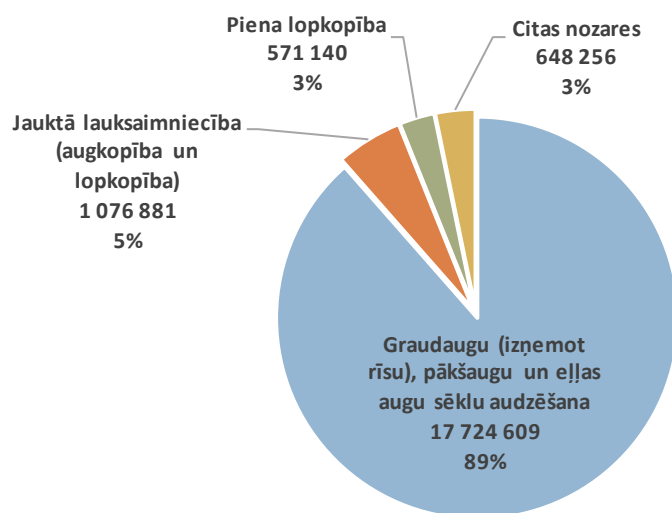
5.3. tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi

Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9056	193
2014.	8188	171
2015.	7048	169
2016.	9825	157
2017.	5200	138
2018.	8167	165
2019.	5267	167
2020.	9073	116
2021.	8409	107
2022.	10 792	113
2023.	20 021	207
Kopā	135 941	2457

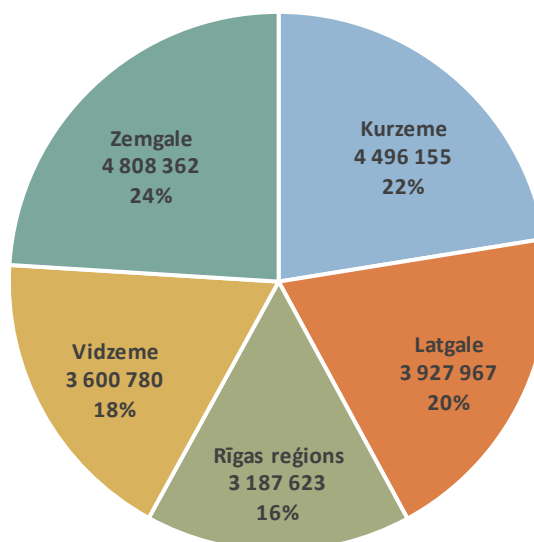
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu – aptuveni 89,0 % no kopējās summas – ir piešķirti graudkopības saimniecībām (sk. 5.1. att.). Savukārt no reģioniem vislielāko aizdevumu summu – aptuveni 24,0 % – ir saņēmuši Zemgales reģiona lauksaimnieki (sk. 5.2. att.).

5.1. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2023. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.2. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa reģioniem 2023. gadā, milj. EUR

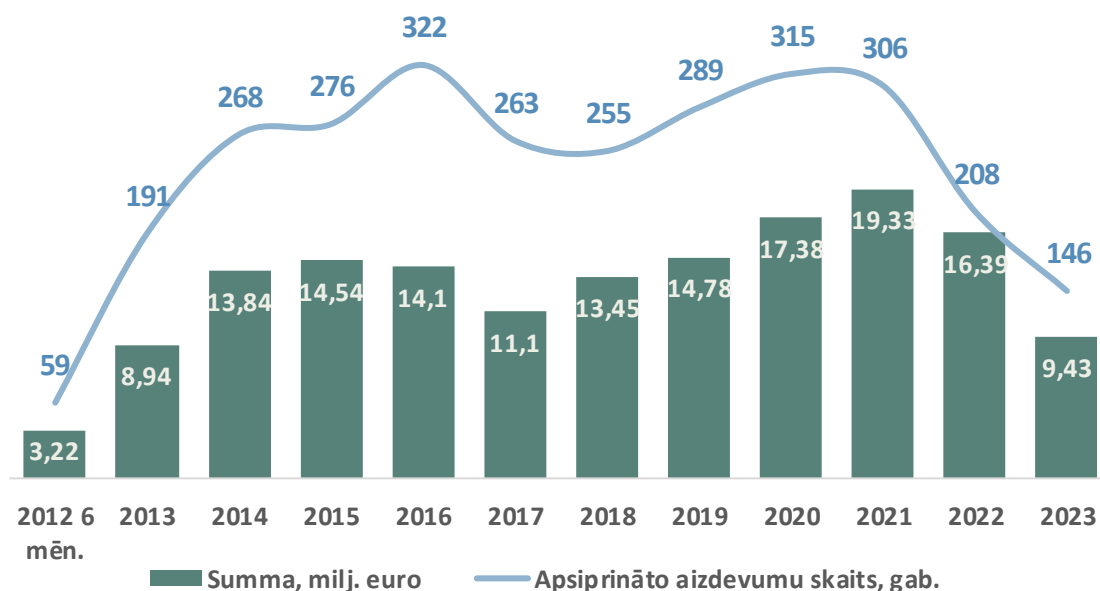
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa ir 96 254 eiro. Salīdzinoši daudz ir aizdevumu (kopumā 41) par summu no 20 000 līdz 30 000 eiro. Visvairāk aizdevumu (kopumā 80) bija par summu 100 000 eiro vai lielākā apmērā.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

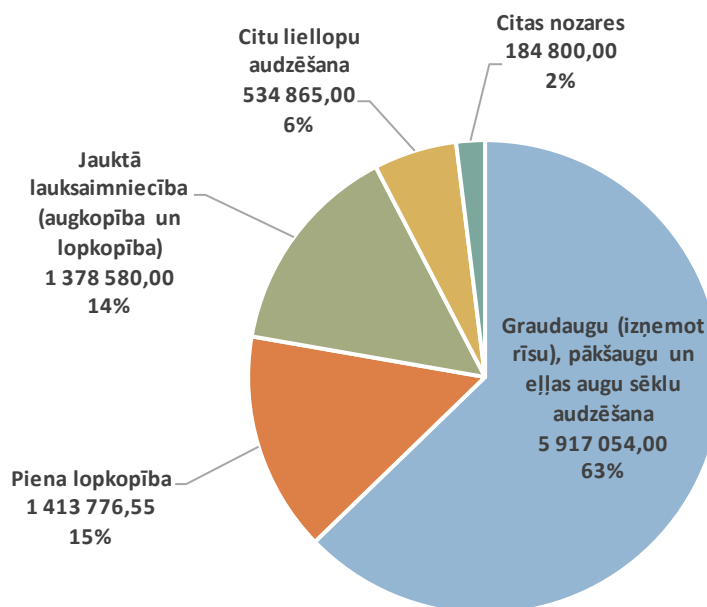
2023. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 22. maija noteikumiem Nr. 295 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana, lai lauksaimniecības produkcijas ražotājiem piešķirtu ilgtermiņa aizdevumus lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība "Altum". Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2023. gadā piešķirti 146 zemes iegādes aizdevumi par 9,43 milj. eiro (sk. 5.3. att.) 2169,27 hektāru zemes iegādei.

5.3. attēls. Sabiedrības "Altum" piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

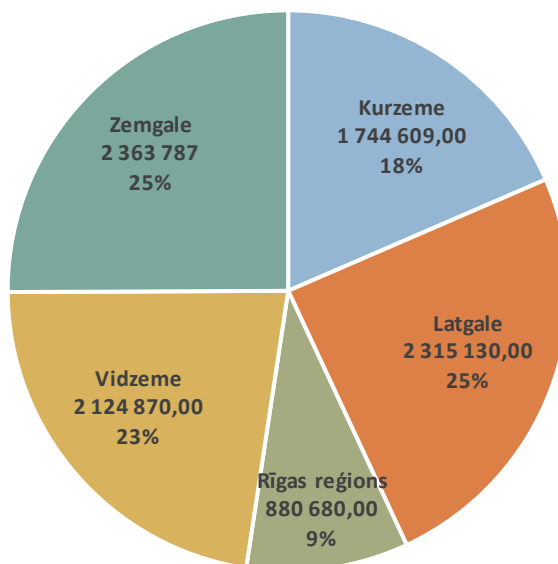
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa bija 64 583 eiro. Lielākajās grupās (kopumā katrā 3431 aizdevums) ir aizdevumi 10 001–20 000 un 20 001–30 000 eiro robežās. Nākamo lielāko grupu veido aizdevumi 50 000–60 000 eiro apmērā (2325 aizdevumi). Liela daļa (2546) aizdevumu ir 100 000 eiro apmērā vai pārsniedz šo summu. Zemes iegādes cena bija no 1449,28 eiro par hektāru Latgales reģionā līdz 10 237,74 eiro par hektāru Vidzemes reģionā.

5.4. attēls. Zemes iegādes aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2023. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.5. attēls. Zemes iegādes aizdevumu reģionālais sadalījums 2023. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu saņēmušas graudkopības saimniecības – 63 % no kopējās summas. Pēc reģionālā dalījuma vislielākā summa piešķirta Latgales un Zemgales reģiona lauksaimniekiem – katram reģionam 25 % no kopējās summas.

Kredītgarantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgarantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība "Altum" arī 2023. gadā turpināja izsniegt garantijas par banku izsniegtajiem kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem.

Kredītgarantijas sedz līdz 80 procentiem no finanšu pakalpojuma summas ne tikai aizdevumiem investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, bet turpmāk arī finanšu līzīngam un finanšu līzīnga limitam, faktoringam, banku garantiju limitam un kredītvēstulei.

5.4. tabula

**Valsts akciju sabiedrības "Lauku attīstības fonds" un
AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" piešķirtās kredītgarantijas**

Gads	Izsniegto garantiju skaits	Garantētā summa (tūkst. EUR)
2010.	141	14 989
2011.	207	23 164
2012.	164	23 371
2013.	148	15 885
2014.	63	6393
2015.	34	3283
2016.	20	2348
2017.	34	4415
2018.	19	4361
2019.	10	2426
2020.	18	7577
2021.	11	2008
2022.	11	3129
2023.	7	4149
Kopā	887	117 498

Avots: VAS "Lauku attīstības fonds" un sabiedrība "Altum"

2023. gada 31. decembrī garantiju programmā spēkā bija 48 kredītgarantijas par kopējo summu 11,95 milj. eiro.

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, izpildot noteiktus minimālo ieņēmumu kritērijus (350 EUR/ha konvencionālajām un 210 EUR/ha bioloģiskajām saimniecībām), ir tiesīgi iegādāties marķētu dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi, kas ir 15 % apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes. Latvijā 2022./2023. saimnieciskajā gadā kopējā akcīzes nodokļa atvieglojuma vērtība bija 48,6 milj. eiro.

Pievienotās vērtības nodoklis

Lauksaimniekam, kas nav reģistrēts PVN maksātājs, nododot paša ražotu neapstrādātu lauksaimniecības produkciju lauksaimniecības produkcijas pārstrādātājam, kas ir reģistrēts PVN maksātājs, ir tiesības saņemt PVN kompensāciju 14 % apmērā no piegādātās lauksaimniecības produkcijas vērtības. Kompensācijas mērķis ir kompensēt PVN nodokli, ko lauksaimnieks samaksājis, iegādājoties preces un saņemot pakalpojumus, lai nodrošinātu nodošanai paredzētās lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

Latvijā PVN standartlikme ir 21 %. Samazinātā 5 % PVN likme tiek piemērota noteiktiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, tostarp mazgātiem, mizotiem, lobītiem, grieztiem un fasētiem, bet ne apstrādātiem termiski vai kā citādi (piemēram, saldētiem, sālītiem, kaltētiem).

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis

No 2014. gada 1. jūnija ir ieviests sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīms, kas ievērojami samazina nodokļu slogu tiem lauksaimniekiem, kuri nodarbina strādniekus tādos sezonas rakstura darbos kā augļkoku, ogulāju un dārzeņu audzēšana vai stādīšana, sējumu un stādījumu kopšana, ražas novākšana, augļu, ogu un dārzeņu šķirošana, kā arī akmeņu lasīšana sējumu, stādījumu un zālāju platībās. Maksimālais termiņš, kurā laukstrādniekam var piemērot sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīmu, nedrīkst pārsniegt 90 nostrādāto dienu, bet saņemto ienākumu maksimālais apmērs – 3000 eiro. Šis nodokļa režīms attiecas tikai uz tiem laukstrādniekiem, kas ir nodarbināti tieši sezonas rakstura darbos no kārtējā gada 1. aprīļa līdz kārtējā gada 30. novembrim.

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis ir 15 procentu apmērā no laukstrādnieka nopelnītā atalgojuma, bet ne mazāks kā 0,70 eiro par katru nostrādāto dienu. Persona, kas maksā sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokli, kļūst sociāli apdrošināta pensijai, ja pie visiem darba devējiem nopelnītais ienākums mēnesī pārsniedz 70 eiro.

2023. gadā 406 lauksaimnieki nodarbināja 3140 sezonas laukstrādnieku.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, dīķsaimniecības un atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, ja tās atbilst noteiktiem kritērijiem, var saņemt transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 75 % no kopējā nodokļa apmēra par kravas automobiļiem, piekabēm un puspiekabēm.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Zemnieku saimniecības un komersanti, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, ir tiesīgi saņemt atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, ja tie atbilst noteiktiem kritērijiem.

Autoceļu lietošanas nodeva

Atbrīvojums no autoceļu lietošanas nodevas tiek piemērots no kārtējā gada 10. jūlija līdz 30. septembrim par transportlīdzekļiem, kuru īpašnieks vai turētājs ir fiziska vai juridiska persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu datubāzē un nodrošina noteiktus minimālos ieņēmumus no lauksaimniecības produkcijas ražošanas.

5.5. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

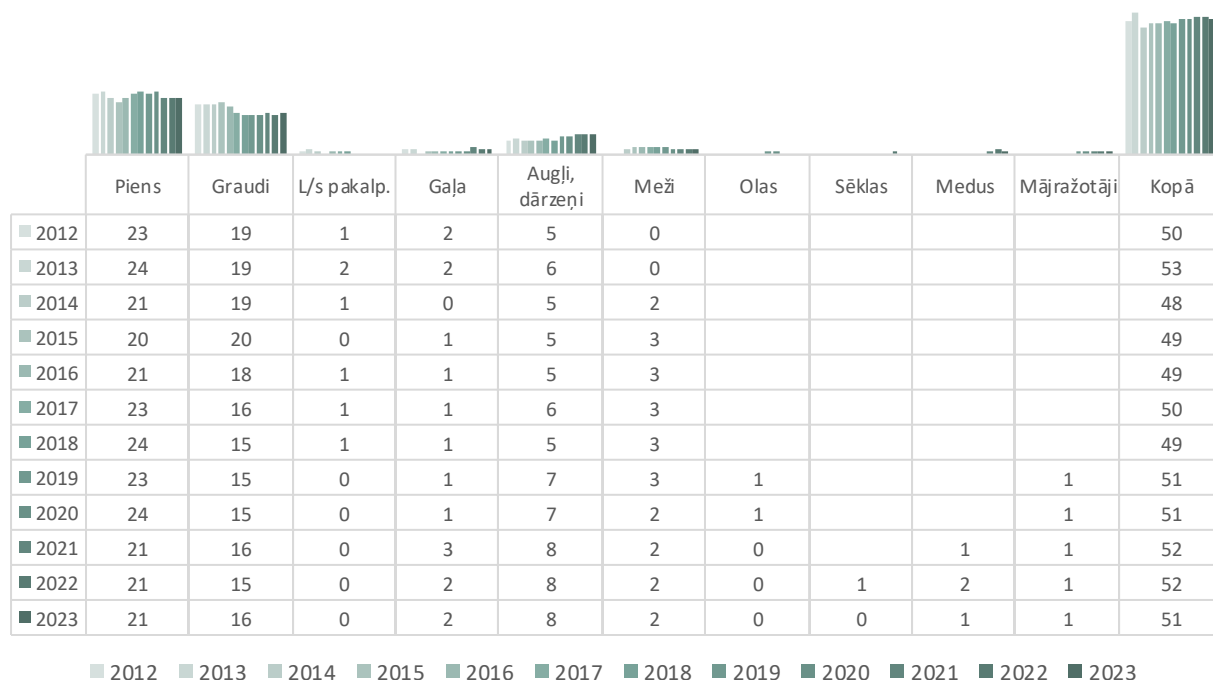

Kooperācijas veicināšana

Kooperācija lauksaimniecības sektorā ir ļoti nozīmīga. Apvienojoties kooperatīvos, mazie un vidējie lauksaimniecības produkcijas ražotāji iegūst lielāku pievienoto vērtību savai produkcijai. Kooperācija samazina tirgus riska faktoru ietekmi un darījumu izmaksas, kā arī veicina pieeju tirgiem, papildu resursiem un inovācijai.

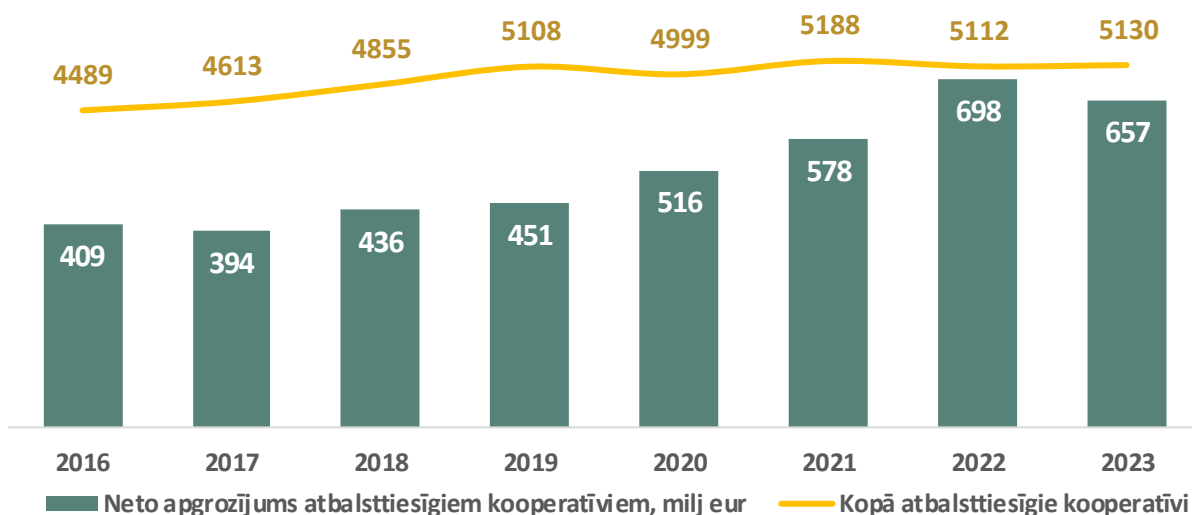
Pildot 2022. gada 28. oktobra deleģēšanas līgumu Nr. 2022/148 "Par ikgadējo kooperatīvo sabiedrību izvērtēšanu atbilstības statusa piešķiršanai", Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācija katru gadu izvērtē kooperatīvās sabiedrības atbilstības statusa piešķiršanai. Šī statusa iegūšana apliecina to, ka konkrētā kooperatīvā sabiedrība nodrošina savu darbību lauksaimniecības, mežsaimniecības vai pārtikas, dzērienu un amatniecības nozarē (turpmāk šajā nodaļā – mājsaimniecības nozare) atbilstoši kooperācijas pamatprincipiem. Atbilstības statuss sabiedrībai tiek piešķirts, ja tā atbilst kritērijiem par sabiedrības pārvaldi, peļņas sadali, biedru skaitu un to statusu, sabiedrības darbības tiesiskumu, nodokļu (nodevu) parāda pieļaujamo apmēru, maksātspējas vai likvidācijas procesa neesamību, sabiedrības darbības veidu un ilgumu, saražotās produkcijas izcelsmi, sabiedrības preču un pakalpojumu apgrozījuma veidu un apjomu, kā arī citiem sabiedrības saimnieciskās darbības kvantitatīvajiem kritērijiem. Par 2023. gadu atbilstības statusu ieguva 51 kooperatīvā sabiedrība. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību skaits pēdējos gados ir noturīgi stabils. (Sk. 5.6. att.)

2023. gadā atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās bija apvienojušies 5130 biedru. Biedru skaits salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā ir palielinājies par 18 biedriem, taču ir konstatēts kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījuma kritums no 698,2 milj. eiro 2022. gadā līdz 657,1 milj. eiro jeb 5,89 % 2023. gadā (sk. 5.7. att.). Agrozījuma kritums saistīts ar klimatisko apstākļu un tirgus svārstību radītajām sekām lauksaimniecības sektorā 2023. gadā.

5.6. attēls. Atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības, skaits

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

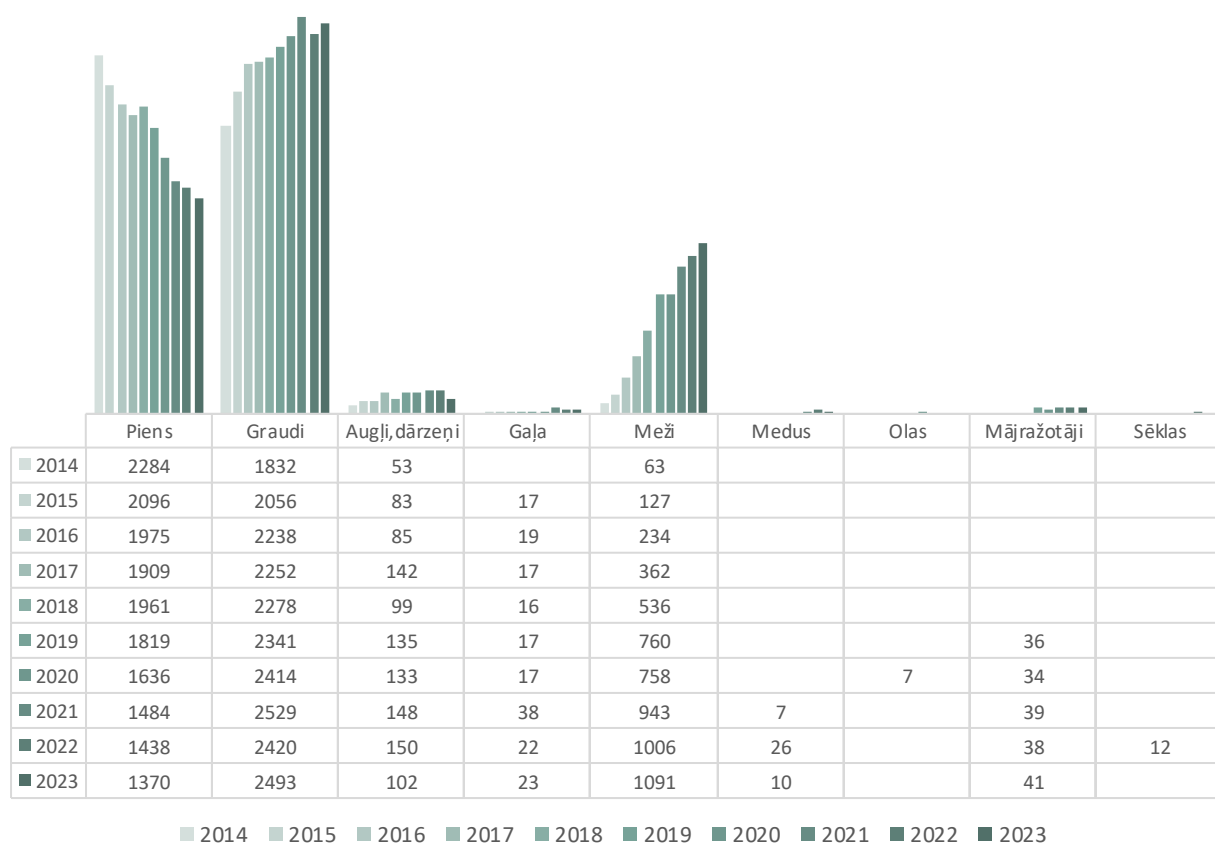
5.7. attēls. Biedru skaits atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās un to neto apgrozījums

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā par 73 biedriem palielinājās biedru skaits graudu nozares kooperatīvos. Biedru skaita samazinājums bija vērojams piena nozarē – par 68 biedriem, taču salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem šis biedru skaita kritums ir vērtējams kā neliels. Biedru skaita krituma tendence piena nozares kooperatīvos novērojama jau vairākus gadus, un tas galvenokārt ir saistīts ar ganāmpulku īpašnieku novecošanos un ražošanas pārtraukšanu, kā arī ar faktu, ka šajā lauksaimniecības nozarē nenotiek paaudžu nomaiņa, turklāt 2023. gadā atšķirībā no 2022. gada bija ļoti straujš svaigpiena iepirkuma cenas kritums. Savukārt meža kooperatīvos biedru skaits 2023. gadā ir palielinājies par 85 biedriem. Diezgan dramatisks bijis biedru skaita samazinājums augļu un dārzeņu nozarē: to skaits sarucis no 150 biedriem 2022. gadā līdz 102 biedriem 2023. gadā. Vienīgajā atbilstības statusu ieguvušajā mājražošanas nozares kooperatīvā 2023. gadā kļuvis par trim biedriem vairāk. Tā kā atbilstības statusu ir ieguvuši divi jauni liellopu kooperatīvi, kopējais biedru skaits gaļas nozares kooperatīvos ir sasniedzis 23 biedrus. 2023. gadā medus nozares kooperatīvā sabiedrība apvienoja 10 biedru. (Sk. 5.8. att.)

5.9. attēla dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi nemainīgi ir graudu nozares kooperatīvi. Tiesa, 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu to apgrozījums ir krities par 17,28 milj. eiro. (Sk. 5.9. att.) Tas skaidrojams ar salīdzinoši labu graudu ražu un lielo šīs produkcijas pieprasījumu pasaules tirgos, kā arī lielāku iepirkuma cenu 2022. gadā un pēcākiem sliktajiem ražas rādītājiem un salīdzinoši zemu graudu iepirkuma cenu 2023. gadā. Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā piena kooperatīvu apgrozījums ir krities par 21,11 milj. eiro, jo tirgū 2022. gadā bija liels pieprasījums pēc piena un bija arī augsta piena iepirkuma cena, taču 2023. gadā piena ražotāji saskārās ar strauju svaigpiena pieprasījuma un cenas lejupslīdi, kas atspoguļojas piena kooperatīvu apgrozījuma rādītājos. 2023. gadā augļu un dārzeņu sektora kooperatīviem, kuriem savā darbībā nācās saskarties ar spēcīgām salnām maijā un vēlāku sausumu vasarā, apgrozījuma kritums ir salīdzinoši neliels – 0,81 milj. eiro, kopējam apgrozījumam veidojot 7,17 milj. eiro.

2023. gadā apgrozījums ievērojami – līdz 5,44 milj. eiro – samazinājies meža nozares kooperatīviem, jo pasaules tirgos bija koksnes produkcijas pieprasījuma un cenas kritums. 2023. gadā vienīgajam mājražošanas nozares kooperatīvam apgrozījums ir saglabājies 2022. gada līmenī, kaut gan 2020. gadā tas ir bijis divas reizes lielāks nekā 2022. un 2023. gadā. Savukārt divu gaļas kooperatīvu kopējais apgrozījums rāda dinamisku pieaugumu. Salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad to apgrozījums bija 0,93 milj. eiro, 2023. gadā ir pārsniegts vienu miljonu liels apgrozījuma sliekšni, tam veidojot 1,14 milj. eiro. Vienīgā medus kooperatīva apgrozījumā vērojama kāpuma tendence, 2023. gadā tam sasniedzot 190 tūkst. eiro. (Sk. 5.9. att.)

5.8. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību biedru skaits pa nozarēm

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

5.9. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību neto apgrozījums pa nozarēm, milj. EUR

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Atbalsta saņemšanas kārtība LAP 2014–2020 pasākumā M09 ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam

“Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””, un kopš perioda sākuma trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības jau ir izpildījušas LAD apstiprināto pasākuma biznesa plānu. 2021. un 2022. gadā iepriekšminētajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. EUR, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcijā), turklāt tika precizēts, ka uz atbalstu varēs pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kas atbilstības statusu pirmo reizi ieguvušas pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2023. gadā savus biznesa plānus turpināja īstenot septiņas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, katrai no tām apņēmoties sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari, divas – augļu un ogu nozari, viena – medus nozari, un viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus, un vēl viena – kooperatīvu apvienība, kas apvieno citus konvencionālā piena kooperatīvus. 2023. gadā priekšapmaksā izmaksāti 210 606 eiro, bet četras kooperatīvās sabiedrības saņēmušās pamatsummas maksājumu 56 292 eiro apmērā.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēts 1,6 milj. eiro, bet kā pamatsumma izmaksāts finansējums kopumā 608,8 tūkst. eiro apmērā, tajā skaitā trim meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. eiro. 2023. gadā minētie kooperatīvi nav saņēmuši maksājumus, jo šie trīs projekti ir pabeigti un ir sākta to uzraudzība.

Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 “Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, 2023. gadā lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi atbalsta pasākumā “Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” kopumā saņēma 477 200 eiro, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm, ES institūcijām un lauksaimniekiem.

6. ES PASĀKUMI LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

Informācija par ES atbalstu un KLP stratēģisko plānu

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijas lauksaimniekiem ir iespēja saņemt Eiropas Savienības atbalstu saskaņā ar Kopējo lauksaimniecības politiku (turpmāk – KLP).

KLP īstenošana tiek finansēta, izmantojot divus fondus – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA).

ELGF finansē šādus izdevumus:

- a) tiešo maksājumu intervences lauksaimniekiem saskaņā ar KLP stratēģisko plānu;
- b) lauksaimniecības tirgus regulējošus vai atbalstošus pasākumus, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007, kā, piemēram, programmu “Piens un augļi skolai”;
- c) intervencēs konkrētās nozarēs, kā, piemēram, atbalstu ražotāju organizācijām;
- d) informācijas un veicināšanas pasākumus, ko dalībvalstis īsteno attiecībā uz lauksaimniecības produktiem Savienības iekšējā tirgū un trešajās valstīs un ko ir atlasījusi Komisija;
- e) lauksaimniecības produktu popularizēšanu, ko veic tieši Komisija vai ko veic ar starptautisku organizāciju starpniecību;
- f) pasākumus, ko saskaņā ar Savienības tiesību aktiem īsteno, lai nodrošinātu ģenētisko resursu saglabāšanu, raksturošanu, vākšanu un izmantošanu lauksaimniecībā;
- g) lauksaimniecības uzskaites informācijas sistēmu izveidi un uzturēšanu;
- h) lauksaimniecības apsekojumu sistēmas, tostarp lauksaimniecības uzņēmumu struktūras apsekojumiem.

ELFLA finansē Savienības finansiālo iemaksu lauku attīstības intervencēs, kā tas ir noteikts Lauku attīstības programmā un KLP stratēģiskajos plānos.

Kas ir Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns

Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskie plāni nosaka ES dalībvalstu lauksaimniecības un lauku attīstības atbalsta politiku periodam no 2023. gada līdz 2027. gada beigām. Katra dalībvalsts ir izstrādājusi savu Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam (KLP SP), un visus plānus apstiprina Eiropas Komisija.

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas atbalsta prioritātes un atbalsta instrumentus lauksaimniecības, kā arī lauku attīstības jomā. Eiropas Komisija to apstiprināja 2022. gada 11. novembrī, un tā īstenošana ir uzsākta 2023. gada 1. janvārī.

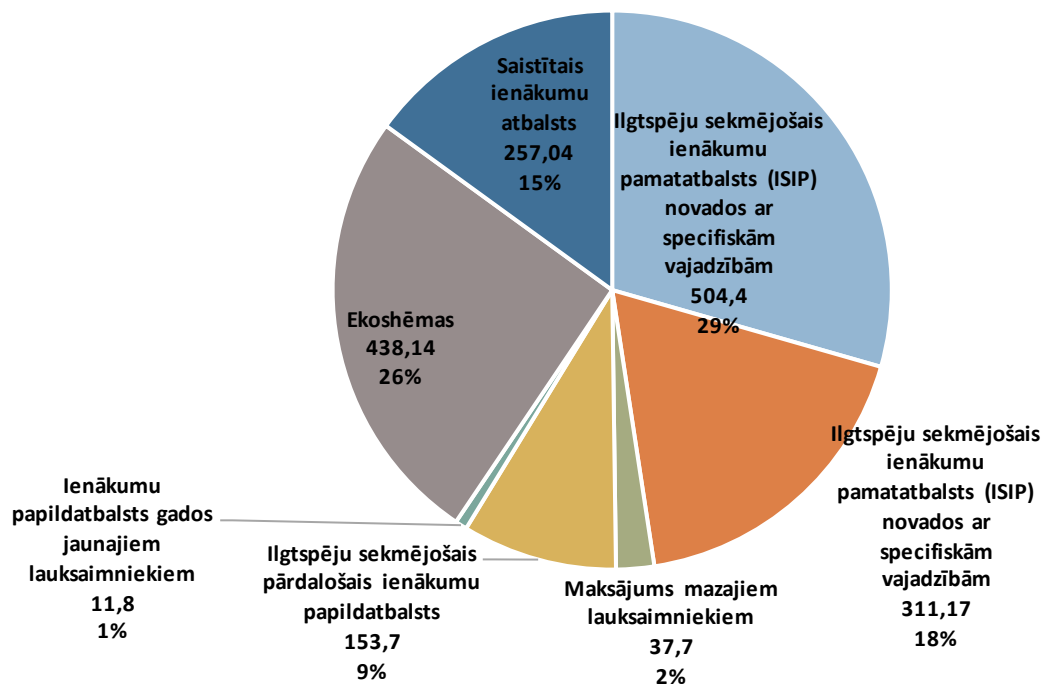
Latvijas KLP stratēģiskā plāna mērķis ir turpināt sniegt pietiekamu atbalstu lauksaimniekiem, lai tie spētu nodrošināt iedzīvotājiem mūsu valstī ražotu pārtiku, kas ir droša, kvalitatīva un par pieejamu cenu. Tāpat uzsvars tiek likts uz Latvijas lauksaimnieku un pārtikas ražotāju konkurētspējas uzlabošanu, strādājot pie efektīvas resursu izmantošanas, ieguldījumiem bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā. KLP stratēģiskā plāna atbalsts turpinās sekmēt saimnieciskās dzīves nodrošināšanu laukos – infrastruktūras uzturēšanu, apdzīvotības saglabāšanu.

Tas apvieno plašu mērķtiecīgu atbalsta pasākumu klāstu, ievērojot Latvijas vajadzības, kas noteiktas, pamatojoties uz savas teritorijas un lauksaimniecības un pārtikas nozares stipro un vājo pušu, iespēju un draudu (SVID) analīzi.

KLP stratēģiskā plāna finansējuma sadalījums 2023.–2027. gada periodam

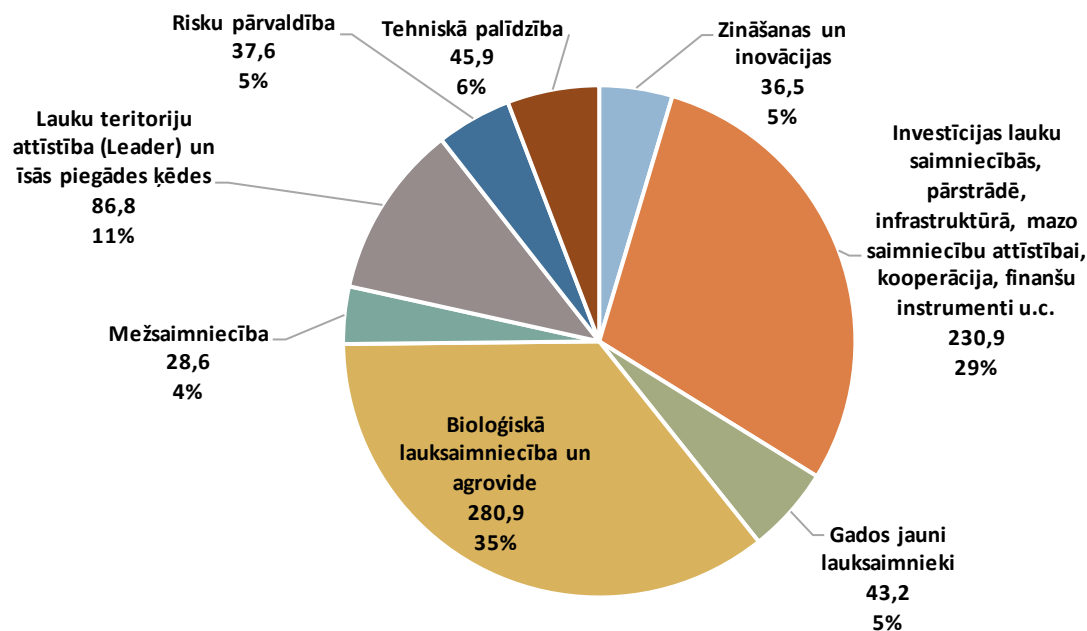
KLP stratēģiskā plāna īstenošanai (2023.–2027. gada periodam) ir paredzēti 2,5 miljardi eiro, no kuriem lielākā daļa jeb 1,714 miljardi eiro tiks piešķirta tiešo maksājumu veidā. Lauku attīstības pasākumiem ir paredzēti 0,791 miljards eiro un Tirgus kopējās organizācijas atbalsta pasākumiem – 10,1 miljons eiro.

Ar jauno KLP stratēģisko plānu 2023.–2027. gadam (KLP SP) tiks sniegts ieguldījums 10 KLP mērķos, ievērojamu finansiālu atbalstu – 48 % KLP SP finansējuma – paredzot politikas ieguldījumam ar klimata pārmaiņām saistīto mērķu sasniegšanai un 46 % – ekonomisko mērķu nodrošināšanai.

6.1. attēls. Tiešie maksājumi (kopā 1,714 miljardi EUR), milj. EUR

Avots: Zemkopības ministrija

6.2. attēls. Lauku attīstība (kopā 0,791 miljardi EUR ar valsts līdzfinansējumu; pasākumi apvienoti pa blokiem), milj. EUR

Avots: Zemkopības ministrija

- Atbalsts ražotāju organizācijām – 6,9 milj. EUR
- Biškopības produktu sektors – 3,2 milj. EUR (kopā ar valsts līdzfinansējumu)

Latvijas pienākums ir sniegt ieguldījumu arī kopējos Eiropas Savienības mērķos. Kopējās lauksaimniecības politikai ir noteikti deviņi specifiskie un viens horizontālais mērķis, kas aptver attīstības ekonomisko, vides un klimata, kā arī sociālo aspektu.

6.3. attēls. Deviņi KLP mērķi

Avots: Zemkopības ministrija

Šo mērķu sasniegšanai Latvijas KLP SP ir paredzēts vairāk nekā 80 atbalsta pasākumu jeb intervenču. Latvijas KLP SP ir iekļauti turpmāk minētie atbalsta pasākumi jeb intervences.

24 tiešo maksājumu intervences

Pamatienākumu atbalsts
TM 1: Ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts
TM1.3: Maksājums mazajiem lauksaimniekiem
TM2: Ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts (PM)
TM3: Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem
Ekoshēmas
TM4.1: Atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi
TM4.2: Ekoloģiski nozīmīgas platības
TM4.4: Saudzējošā lauksaimniecības prakse
TM4.5: Slāpekļa un amonjaka emisiju, un piesārņojumu mazinošas lauksaimniecības prakses
TM4.6: Zālāju saglabāšanas veicināšana
TM4.7: Agroekoloģijas prakses bioloģiskās saimniecībās
Saistītais atbalsts
TM5.1: Saistītais ienākumu atbalsts (SA) par slaucamām govīm
TM5.2: SA par liellopiem
TM5.3: SA par aitām
TM5.4: SA par kazām
TM5.5: SA par dārzeņiem
TM5.6 SA par augļiem un ogām
TM5.7: SA par cietes kartupeļiem
TM5.8: SA par sertificētiem sēklas kartupeļiem
TM5.9: SA par sertificētu labības sēklu
TM5.10: SA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām
TM5.11: SA par vasaras rapsi un vasaras ripsi
TM5.12: SA par miežiem
TM5.13: SA par rudzu populācijas šķirnēm
TM5.14: SA par proteīnaugiem

35 lauku attīstības intervences

LA1.1: Mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA1.2: Konsultantu mācības (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA 1.3: Informatīvie pasākumi (profesionālo zināšanu un prasmju pilnveide)
LA2.1: Individuālu (vienreizēju) konsultāciju pakalpojumi (konsultāciju pakalpojumi)
LA 2.2: Daudzgaļu konsultāciju pakalpojumi ("inkubācija") (konsultāciju pakalpojumi)
LA3: Demonstrējumi
LA 4.1.1: Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās konkurētspējai
LA 4.1.2: Atbalsts ieguldījumiem SEG un amonjaka emisijas samazināšanai pasākumiem un klimata pārmaiņu mazināšanai un pielāgošanās pasākumu īstenošanai lauku saimniecībās
LA 4.1.3: Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības dzīvnieku labturības uzlabošanai un biodrošības pasākumu īstenošanai
LA 4.1.4: Atbalsts ieguldījumiem AER izmantošanai vai energoefektivitātes palielināšanai
LA 4.1.5: Atbalsts aizdevumu veidā ieguldījumiem mazās un vidējās lauku saimniecībās
LA 4.1.6: Atbalsts subsīdijas veidā procentu likmes daļējai dzēšanai
LA 4.2: Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē
LA 4.3: Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā
LA 4.4: Atbalsts ieguldījumiem nelauksaimniecības aktivitāšu īstenošanai
LA 4.5: Mākslīgo mitrāju izveide
LA 4.6: Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošana
LA 5: Atbalsts ieguldījumiem mazajās lauku saimniecībās
LA 6: Atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai
LA 7.1: Ieguldījumi meža ieaudzēšanai, nomaiņai, atjaunošanai un retināšanai
LA 7.2: Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi
LA 8: Atbalsts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai uzturēšanai
LA 9: Ražotāju grupu un organizāciju izveide
LA 10.1: Zaļās joslas
LA 10.2: Vidi saudzējoša dārzkopība
LA 10.3: Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība
LA 10.4: Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām
LA 10.5: Zālāju biotopu apsaimniekošana
LA 11: Bioloģiskā lauksaimniecība
LA 12: <i>Natura 2000</i> maksājums mežiem
LA 16: Atbalsts EIP darba grupu projektu īstenošanai
LA 17: Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija
LA 18: Pārtikas kvalitātes shēmas
LA 19: Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošanu
LA 20: Sadarbība pārtikas īso piegāžu ķēžu darbības veicināšanai un piedāvājuma nodrošināšanai

24 intervences konkrētās nozarēs

Augļi un dārzeni (TKO1)

TKO1.1: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, pētniecībā un eksperimentālās un inovatīvās ražošanas metodēs un citos pasākumos
TKO1.2: Konsultāciju pakalpojumi un tehniskā palīdzība
TKO1.3: Apmācība, tostarp padomdošana un paraugprakses apmaiņa
TKO1.4: Bioloģiskā vai integrētā ražošana
TKO1.5: Produkcijas pārvadāšanas un uzglabāšanas ilgtspēju un efektivitāti palielinoša rīcība
TKO1.6: Noieta veicināšana, saziņa un tirgvedība, tostarp rīcība un aktivitātes, kuru konkrētais mērķis ir palielināt patērētāju informētību par ES kvalitātes shēmām un veselīga uztura nozīmi, kā arī tirgu dažādošana un konsolidācija
TKO1.7: Savienības un valstu kvalitātes shēmu īstenošana
TKO1.8: Izsekojamības un sertifikācijas sistēmu īstenošana, jo īpaši galapatērētājiem pārdoto produktu kvalitātes uzraudzība
TKO1.9: Darbības klimata pārmaiņu mazināšanai un darbības, lai pielāgotos klimata pārmaiņām

Citās nozarēs: labība (TKO2.1), lobītie pākšū dārzeņi KN0713 (TKO2.2), liellopu un teļa gaļa (TKO2.3), piens un piena produkti (TKO2.4) un cūkgaļa (TKO2.5)

TKO2.1.1, TKO2.2.1, TKO2.3.1, TKO2.4.1, TKO2.5.1: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, pētniecībā un eksperimentālās un inovatīvās ražošanas metodēs un citos pasākumos
TKO2.1.2, TKO2.2.2, TKO2.3.2, TKO2.4.2, TKO2.5.2: Konsultāciju pakalpojumi un tehniskā palīdzība
TKO2.1.3, TKO2.2.3, TKO2.3.3, TKO2.4.3, TKO2.5.3: Apmācība, tostarp padomdošana un paraugprakses apmaiņa
TKO2.1.4, TKO2.2.4, TKO2.3.4, TKO2.4.4, TKO2.5.4: Bioloģiskā vai integrētā ražošana
TKO2.1.5, TKO2.2.5, TKO2.3.5, TKO2.4.5, TKO2.5.5: Produkcijas pārvadāšanas un uzglabāšanas ilgtspēju un efektivitāti palielinoša rīcība
TKO2.1.6, TKO2.2.6, TKO2.3.6, TKO2.4.6, TKO2.5.6: Noieta veicināšana, saziņa un tirgvedība, tostarp rīcība un aktivitātes, kuru konkrētais mērķis ir palielināt patērētāju informētību par ES kvalitātes shēmām un veselīga uztura nozīmi, kā arī tirgu dažādošana un konsolidācija
TKO2.1.7, TKO2.2.7, TKO2.3.7, TKO2.4.7, TKO2.5.7: Savienības un valstu kvalitātes shēmu īstenošana
TKO2.1.8, TKO2.2.8, TKO2.3.8, TKO2.4.8, TKO2.5.8: Izsekojamības un sertifikācijas sistēmu īstenošana, jo īpaši galapatērētājiem pārdoto produktu kvalitātes uzraudzība

Biškopības produktu sektors

TKO3.1: Konsultāciju pakalpojumi, tehniskā palīdzība, apmācība, informācijas un paraugprakses apmaiņa, tostarp ar tīklošanas palīdzību, biškopjiem un biškopju organizācijām
TKO3.2: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas cita starpā vērsti uz bišu parazītu un slimību, jo īpaši varrozes, apkarošanu
TKO3.3: Nelabvēlīgu klimatisko apstākļu nodarīta kaitējuma novēršana un mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem piemērotu apsaimniekošanas prakšu izstrādes un izmantošanas veicināšana
TKO3.4: Investīcijas materiālos un nemateriālos aktīvos, kā arī citi pasākumi, kas cita starpā vērsti uz bišu skaita atjaunināšanu stropos Savienībā, tostarp bišu audzēšanu
TKO3.5: Sadarbība ar specializētām struktūrām, lai īstenotu pētniecības programmas biškopības un biškopības produktu jomā
TKO3.6: Noieta veicināšanas, saziņas un mārketinga, tostarp tirgus uzraudzības, pasākumi un aktivitātes, kuru mērķis jo īpaši ir uzlabot patērētāju informētību par biškopības produktu kvalitāti
TKO3.7: Produktu kvalitāti uzlabojoši pasākumi

6.1. Tiešie maksājumi

Lai stiprinātu Eiropas lauksaimniecības nozīmi nākotnē, ES kopējā lauksaimniecības politika (KLP) tiek pārskatīta un pielāgota mainīgajiem ekonomikas apstākļiem un iedzīvotāju prasībām un vajadzībām.

2018. gada jūnijā Eiropas Komisija nāca klajā ar tiesību akta priekšlikumiem par jaunu KLP pēc 2020. gada, ietverot tajā arī Eiropas zaļā kursa mērķus attiecībā uz ilgtspēju.

Pēc ilgām sarunām tikai 2021. gada 2. decembrī tika oficiāli pieņemta jaunā KLP, paredzot to īstenot no 2023. gada 1. janvāra. KLP stratēģiskā plāna regula paredz, ka no 2023. gada ir piemērojami turpmākinētie tiešo maksājumu pasākumi.

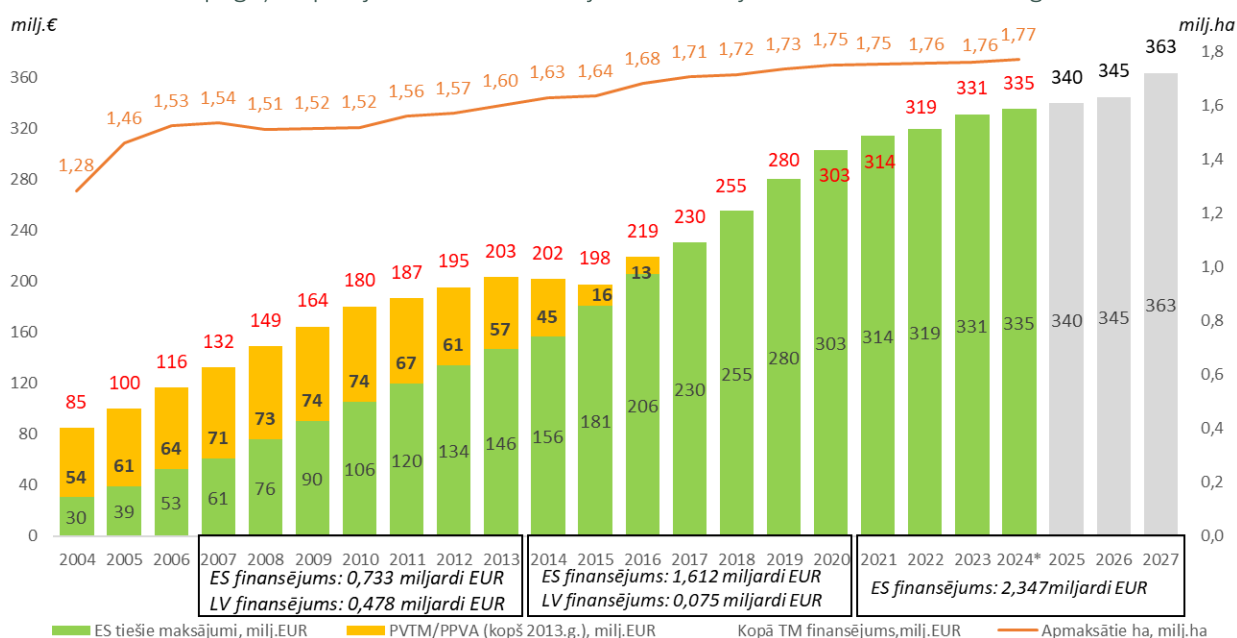
Obligāti ieviešamas intervences:

- 1) ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts (ISIP), ko drīkst diferencēt teritoriju grupām, kurās ir līdzīgi sociālekonomiski vai agronomiski apstākļi;
- 2) ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts – atbalsta pārdalīšana no lielākām uz mazākām vai vidēji lielām lauku saimniecībām. KLP stratēģiskā plāna regula paredz, ka, saņemot tiešos maksājumus, visām dalībvalstīm katru gadu vismaz 10 % no kopējā tiešo maksājuma finansējuma ir jāpārdala mazajām un vidējām saimniecībām;
- 3) ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem (JAL) – atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem lauksaimnieciskās darbības uzsākšanai. To var izmaksāt no tiešajiem maksājumiem vai lauku attīstības pasākumiem. KLP stratēģiskā plāna regulā ir noteikts minimālais novirzāmais finansējums gados jauniem lauksaimniekiem;
- 4) klimatiskās un vidiskās shēmas jeb ekoshēmas – atbalsts par klimatom un videi labvēlīgu pasākumu piemērošanu. Ekoshēmām katru gadu ir jānovirza vismaz 25 % tiešo maksājumu finansējuma.

Brīvprātīgi ieviešamas intervences – dalībvalsts izvēle:

- 1) saistītais ienākumu atbalsts – atbalsts nozarēm, kas saskaras ar grūtībām. Finansējumam no tiešajiem maksājumiem drīkst novirzīt līdz 13 % un papildus 2 % par proteīnaugiem;
- 2) maksājums mazajiem lauksaimniekiem – vienkāršota shēma, kas aizstāj visus citus tiešos maksājumus;
- 3) noteikt maksimumu attiecībā uz ilgtspēju sekmējoša ienākumu pamatatbalsta summu, kura konkrētā kalendārajā gadā piešķirama lauksaimniekam.

6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2027. gadam.

6.4. attēls. Tiešo maksājumu finansējums, milj. EUR

* 2024. gadā deklarētie ha

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi pieejami saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa **noteikumiem Nr. 198** "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 198);
- Ministru kabineta 2023. gada 31. janvāra **noteikumiem Nr. 50** "Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku attīstībai 2023.–2027. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 50);

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra **Regulu (ES) 2021/2115**, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013;
- Komisijas 2021. gada 7. decembra Deleģēto **regulu 2022/126**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina ar prasībām, kuras piemērojamas konkrētu veidu intervences pasākumiem, ko dalībvalstis savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam noteikušas atbilstīgi minētajai regulai, kā arī ar noteikumiem par īpatsvaru, ko piemēro laba lauksaimnieciskā un vidiskā stāvokļa (LLVS) 1. standarta vajadzībām;
- Komisijas 2022. gada 13. decembra Deleģēto **regulu 2023/370**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina attiecībā uz procedūrām, termiņiem, kādos dalībvalstīm jāiesniedz KLP stratēģisko plānu grozīšanas pieprasījumi, un citiem gadījumiem, kad KLP stratēģisko plānu grozījumu maksimālais skaits nav piemērojams;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra **Regulu (ES) 2021/2116** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 1306/2013;
- Komisijas 2022. gada 4. maija Deleģēto **regulu (ES) 2022/1172**, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 papildina attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu un ar nosacījumu sistēmu saistīto administratīvo sodu piemērošanu un aprēķināšanu;
- Komisijas 2022. gada 31. maija Īstenošanas **regulu (ES) 2022/1173**, ar ko nosaka noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2116 piemēro attiecībā uz kopējā lauksaimniecības politikā integrēto administrācijas un kontroles sistēmu.

ES tiešo maksājumu intervences

2023. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- **Ilgtermiņa sekmējošais ienākumu pamatatbalsts** – šis pamatatbalsts turpinās vienoto platības maksājumu (VPM). ISIP tiek diferencēts, nodrošinot par 10 eiro/ha lielāku atbalsta likmi novados, kuros zemes kvalitātes novērtējums ballēs vidēji ir mazāks par 38 ballēm un veģetācijas periods īsāks par 195 dienām, vai novados, kas robežojas ar ES trešajām valstīm;
- **Maksājums maziem lauksaimniekiem** – saistībā ar tiešajiem maksājumiem tiks saglabāts vienkāršots atbalsts mazajiem lauksaimniekiem – 500 eiro par saimniecību, aizstājot pārējos tiešos maksājumus;
- **Ilgtermiņa sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts** – jauns tiešo maksājumu atbalsts, lai pārdalītu atbalstu no lielām uz mazām saimniecībām;
- **Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem** – papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem par saimniecības pirmajiem 150 hektāriem;
- **Klimata un vides shēmas (turpmāk – ekoshēmas)**. Ieviestas sešas ekoshēmas, kas veicinās videi un klimatam labvēlīgas lauksaimniecības prakses:
 - ekoshēmas atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību;
 - ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi;
 - ekoshēmas atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu;
 - ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās;
- **Saistītais ienākumu atbalsts** – dalībvalstis noteiktām nozarēm, kas saskaras ar grūtībām, var turpināt nodrošināt atbalstu no tiešajiem maksājumiem. Latvijā tiek saglabāts ar ražošanu saistītais ienākumu atbalsts 13 sektoros un no 2023. gada ir ieviests atbalsts par rudzu populācijas šķirņiem:
 - saistītais ienākumu atbalsts par slaucamām govīm;
 - saistītais ienākumu atbalsts par liellopiem;
 - saistītais ienākumu atbalsts par aītām;

- saistītais ienākumu atbalsts par kazām;
- saistītais ienākumu atbalsts par dārzeņiem;
- saistītais ienākumu atbalsts par augļiem un ogām;
- saistītais ienākumu atbalsts par cietes kartupeļiem;
- saistītais ienākumu atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām labības sēklām;
- saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- saistītais ienākumu atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi;
- saistītais ienākumu atbalsts par miežiem;
- saistītais ienākumu atbalsts par rudzu populācijas šķirnēm
- saistītais ienākumu atbalsts par proteīnaugiem.

2023. gadā ES tiešo maksājumu pretendentiem ir noteikts:

- ja ISIP pārsniedz 100 000 eiro, piemēro samazinājumu 100 % apmērā tai ISIP summas daļai, kas pārsniedz 100 000 eiro. Pirms samazinājuma piemērošanas pēc lauksaimnieka pieprasījuma no ISIP summas tiek atskaitīta iepriekšējā kalendāra gadā ar lauksaimniecisko darbību saistītā darba alga un tai piemērotais algas nodoklis, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- ka, pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

6.1. tabula

ES TM izlietojums

Gads	TM finansētā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	1 635 331	59 526	177 777 793
2016.	1 682 122	59 169	203 819 976
2017.	1 706 866	58 153	228 478 005
2018.	1 715 023	57 337	252 961 190
2019.	1 734 815	56 468	277 403 659
2020.	1 751 062	56 049	298 399 625
2021.	1 753 309	54 190	309 586 489
2022.	1 757 054	52 687	316 242 672
2023.	1 749 968	50 619	323 372 207

Avots: LAD

Maksājuma maksimums (atbalsta griesti)

Ilgtspēju sekmējoša ienākumu pamatatbalsta (ISIP) summa, ko lauksaimniekam attiecīgajā kalendāra gadā paredzēts piešķirt un kas pārsniegs 100 000 EUR, samazināma par 100 %. Pirms samazinājuma piemērošanas pēc lauksaimnieka pieprasījuma no ISIP summas tiek atskaitīta lauksaimnieka iepriekšējā kalendāra gadā jebkura izmaksātā ar lauksaimniecisku darbību saistītā darba alga un tai piemērotais algas nodoklis, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, par kurām lauksaimnieks veicis grāmatvedības uzskaiti.

2023. gadā vienam ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums 28,5 tūkst. eiro apmērā.

1. Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešie maksājumi par platībām tiek piešķirti par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsttiesīga, ja tā ir lauksaimnieka rīcībā kārtējā gada 15. jūnijā un tiek izmantota lauksaimnieciskai darbībai. Platībai jāatbilst atbalsttiesīga hektāra definīcijai visu kalendāro gadu, par kuru iesniegts Ģeotelpiskais iesniegums. Lauksaimniecības platības ir aramzeme, ilggadīgie stādījumi (arī iescirtmeta atvasājus) un ilggadīgie zālāji.

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimnieciskās apsaimniekošanas veidam un vietas mikroreljefam, tā ir piemērota pirmssējās apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;

- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- ✓ izmantojot to kā melno papuvi, nezāles tiek apkarotas, nepieļaujot sēklas nogatavošanos.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā** stāvoklī, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izplautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā** stāvoklī, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti un nepietiekami noganītā platība ir apļauta vai tie ir nopļauti, izņemot

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantojami ārstniecības augu vākšanai vai nektāra vākšanai biškopībā, tostarp platībās, kurās tiek īstenota lauku attīstības interence “Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām” vai “Bioloģiskā lauksaimniecība”, ja tie ir nopļauti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD vai par attiecīgajām platībām ir iesniegts iesniegums LAD reizē ar vienoto iesniegumu.

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja

- ✓ to izmanto mežistrādes vajadzībām, ceļu būvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai vai citām nelauksaimnieciskajām darbībām laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu, izvietoti saules paneļi vai ceļi;
- ✓ nogabalā pārsvarā ir invazīvo latvāņu ģints augi, kam izveidojušās ziedkopas;
- ✓ tajā aug vilkvālītes vai tā ir mitrzeme, kas laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas, ja vien šāda platība neaizņem daļu no lauka un nav deklarēta kā biodaudzveidības sala;
- ✓ nogabals ir mauriņš vai piemājas zemes zālājs, kas regulāri tiek nopļauts vai smalcināts;
- ✓ to aizņem Ziemassvētku eglīšu stādījumi.

Tomēr lauksaimnieks var iesniegt pierādījumus, ka lauksaimniecības zeme tiek izmantota lauksaimnieciskajai darbībai.

Ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts (ISIP)

ISIP var saņemt:

- ✓ ja lauksaimnieks izpilda vismaz vienu no aktīva lauksaimnieka kritērijiem;
- ✓ par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā ISIP platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidu zemes gabala, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūraugu) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektārus lielai.

No 2023. gada ir ieviesta ISIP diferencēšana pa teritoriju grupām, kurās ir līdzīgi sociālekonomiski un agronomiski apstākļi:

- ✓ pamata atbalsta likmi EUR par hektāru iespējams saņemt par lauksaimniecības zemi, kas atrodas valstspilsētās un novados, kuri nerobežojas ar valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, un kuros

veģetācijas perioda ilgums ir vismaz 195 dienas vai lauksaimniecības zemes kvalitatīvais vērtējums ir vismaz 38 balles, – Aizkraukles novads, Ādažu novads, Bauskas novads, Dienvidkurzemes novads, Dobeles novads, Jelgavas novads, Jēkabpils novads, Kuldīgas novads, Ķekavas novads, Limbažu novads, Līvānu novads, Mārupes novads, Ogres novads, Olaines novads, Preiļu novads, Ropažu novads, Salaspils novads, Saldus novads, Saulkrastu novads, Siguldas novads, Talsu novads, Tukuma novads, Valmieras novads, Varakļānu novads un Ventspils novads;

- ✓ paaugstinātu atbalsta likmi EUR par hektāru iespējams saņemt par lauksaimniecības zemi, kas atrodas novados, kuros veģetācijas perioda ilgums ir īsāks par 195 dienām un lauksaimniecības zemes kvalitatīvais vērtējums ir mazāks nekā 38 balles vai kuri robežojas ar valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, – Alūksnes novads, Augšdaugavas novads, Balvu novads, Cēsu novads, Gulbenes novads, Krāslavas novads, Ludzas novads, Madonas novads, Rēzeknes novads, Smiltenes novads un Valkas novads.

6.2. tabula

ISIP izlietojums					
Gads	Teritoriju grupa	Likme, EUR/ha	Apmaksātā ISIP platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	novadi ar īpašiem apstākļiem	94,64	599 374	34 394	146 231 125
	pārējā Latvijas teritorija	84,64	1 112 914		

Avots: LAD

Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem

Ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem (turpmāk – JAL atbalsts) var tik piešķirts fiziskām un juridiskām personām par **pirmās** izveidotās vai pārņemtās lauku saimniecības pirmajiem **150 hektāriem**, kas ir atbalsttiesīgi ISIP saņemšanai. Maksājums tiek piešķirts piecus gadus vai ne ilgāk kā līdz 2027. gadam.

Maksājumu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- 1) gadā, kad pirmo reizi piesakās JAL atbalsta saņemšanai, nav vecāka par 40 gadiem;
- 2) ir lauku saimniecības vadītājs un īpašnieks saimniecībai, kas izveidota piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas JAL atbalstam, un reāli un ilgstoši kontrolē saimniecības lēmumus kārtējā gadā, kad piesakās JAL atbalstam (viens vai kopā ar citiem gados jauniem lauksaimniekiem ir vienīgais saimniecības īpašnieks, vai tam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu (ja vairāki, tad katram vismaz 20 %) un ir paraksta tiesības no pieteikšanās dienas līdz 1. oktobrim);
- 3) ir ieguvusi augstāko vai vidējo profesionālo lauksaimniecības izglītību, apgūstot lauksaimniecības priekšmetus 320 stundu apjomā, vai apgūvusi lauksaimniecības zināšanu pamatkursus (vismaz 160 stundu) līdz 1. augustam gadā, kad pirmo reizi piesakās JAL atbalsta saņemšanai.

Maksājuma piemērošanas nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsāka fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- Lauksaimniecības datu centrā reģistrēti lauksaimniecības dzīvnieki, kuru skaits atbilst vismaz trim nosacītajām liellopu vienībām;
- VID deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī situācijas, kad gados jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nav pārvaldījis cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja

- vienam gados jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu un paraksta tiesības vai vairākiem gados jauniem lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu, katram vismaz 20 % kapitāldaļu un paraksta tiesības;
- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no pieteikšanās dienas JAL atbalstam līdz 1. oktobrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kura kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt maksājumu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu tie saglabā līdz kārtējā gada 1. oktobrim.

Papildu nosacījumi

Ja gados jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja gados jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīga nosacījumu radīšana.

Iepriekšējā maksājumu perioda gados jaunajiem lauksaimniekiem atbalsta saņēmēji var pieteikties JAL atbalstam, bet ne ilgāk kā piecus gadus pēc kārtas, skaitot no pirmā gada, kad iesniegts iesniegums, lai saņemtu maksājumu gados jauniem lauksaimniekiem.

6.3. tabula

Ienākumu papildatbalsta gados jauniem lauksaimniekiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	42,20	55 788	1744	2 345 947	2 345 947
2016.	42,20	75 365	2448	3 178 773	3 178 773
2017.	42,20	79 105	2701	3 334 076	3 334 076
2018.	49,26	97 543	3208	4 792 399	4 792 399
2019.	49,45	109 827	3642	5 425 408	5 425 408
2020.	59,08	72 662	2882	4 291 970	4 291 970
2021.	59,08	58 872	2679	3 831 000	3 473 433
2022.	59,08	53 049	2488		3 128 655
2023.	35,63	58 089	1795		2 067 284

Avots: LAD

Maksājums mazajiem lauksaimniekiem

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviests vienkāršs un īpašs atbalsta veids mazajiem lauksaimniekiem – mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums. No 2023. gada šo atbalsta veidu aizstāj maksājums mazajiem lauksaimniekiem.

Maksājums mazajiem lauksaimniekiem (MLS) ir fiksēts maksājums – 500 eiro gadā saimniecībai, un tas aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus. Iepriekš šai maksājuma shēmai varēja pievienoties tikai vienu reizi līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet, sākot no 2023. gada, šāda nosacījuma vairs nav, un lauksaimnieks periodā līdz 2027. gadam var brīvi katru gadu izvēlēties, vai konkrētajā gadā pieteikties MLS saņemšanai vai ne. Arī šajā plānošanas periodā no shēmas var izstāties jebkurā gadā.

Lauksaimnieks var saņemt MLS, ja deklarē visu savā rīcībā esošo lauksaimniecības zemi, nodrošina deklarētās zemes atbilstību atbalsttiesīguma nosacījumiem un nav radījis mākslīgus apstākļus priekšrocību gūšanai no mazo lauksaimnieku maksājuma. Lauksaimniekiem, kas tiešajiem maksājumiem piesakās pirmoreiz un vēlas pieteikties MLS saņemšanai, kopā ar ģeotelpisko iesniegumu maksājuma mazajiem lauksaimniekiem saņemšanai Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz arī apliecinājums, kas ietver ziņas par lauksaimnieku, zemes iegūšanas veidu, saimniecības pārņemšanas raksturu, plānoto saimniecisko darbību un saimniecības izveidošanas mērķi, nodrošinot pierādījumus, ka nav tikuši radīti mākslīgi apstākļi MLS saņemšanai.

6.4. tabula

Maksājuma mazajiem lauksaimniekiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/gadā	Finansētā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	500	38 187	15 062	7 531 000
2016.	500	35 008	13 892	6 940 030
2017.	500	33 163	13 193	6 583 730
2018.	500	31 168	12 516	6 232 060
2019.	500	28 473	11 614	5 802 200
2020.	500	26 142	10 833	5 415 995

2021.	500	23 262	9825	4 907 710
2022.	500	21 249	9103	4 546 210
2023.	500	37 680	16 225	8 091 779

Avots: LAD

Ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts

Sākot ar 2023. gadu, ir ieviests jauns atbalsta veids – ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts (PM).

Ģeotelpiskajā iesniegumā nav nepieciešama īpaša atzīme, lai pieteiktos PM saņemšanai. Šo maksājumu automātiski saņem lauksaimnieks, kurš ir atbalsttiesīgs un pieteicies ISIP un kura saimniecības platība ir lielāka par trim hektāriem. PM tiek maksāts par saimniecības platības daļu, kas ir lielāka par trīs hektāriem un nepārsniedz 100 hektāru. Saimniecība ar platību, kas ir lielāka par 100 hektāriem, arī var saņemt PM, un šādai saimniecībai tas tiks maksāts kopumā par 97 hektāriem. PM ir noteikta atšķirīga (lielāka) atbalsta likme par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, bet nav lielāka par 30 hektāriem, un mazāka likme par platību, kas pārsniedz par 30 hektāru, bet nav lielāka par 100 hektāriem.

6.5. tabula

Ilgtspēju sekmējošā pārdalošā ienākumu papildatbalsta finansējuma izlietojums

Gads	Teritoriju grupa	Likme, EUR/ha	Finansētā ISIP platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2023.	no 3,01 līdz 30 ha	60,82	408 833	31 697	29 301 115
	no 30,01 līdz 100 ha	12,23	365 424		

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts (SA)

Saistīto ienākumu atbalstu var piešķirt noteiktām atbalstāmajām nozarēm un produktiem vai īpašajiem saimniekošanas veidiem, lai palīdzētu risināt grūtības, ar ko ir jāsaskaras, uzlabojot konkurētspēju, ilgtspēju vai kvalitāti. Saistīto ienākumu atbalstu drīkst piešķirt tikai tādām nozarēm, kuru produkcijas un īpašo saimniekošanas veidu uzturēšanai ir svarīgi sociālekonomiski vai vidiski iemesli.

Saistītais ienākumu atbalsts par slaucamām govīm

SA par slaucamo govi 2023. gadā varēja saņemt, ja

- govis ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notiek to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govs pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim ir vismaz **6300** kilogramu vai govij bioloģiskajā saimniecībā vai Latvijas brūnās un zilās šķirnes govij, ko izmanto lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanai, – **4650** kilogramu. Uz slaucamām govīm jeb pirmpienēm, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta;
- govis ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;
- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;

- pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā.

6.6. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/govi	Finansētie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	125,36	99 025	4327	12 382 996	12 375 165
2016.	141,72	99 165	4445	14 095 178	14 033 938
2017.	168,65	101 672	4300	17 163 906	17 081 045
2018.	182,59	99 324	4135	18 133 308	18 082 365
2019.	210,24	95 775	3864	20 123 548	20 036 483
2020.	228,57	97 364	3708	22 262 340	22 192 618
2021.	235,87	97 659	3507	23 044 404	23 020 316
2022.	244,10	95 966	3305	23 426 344	23 415 995
2023.	282,89	88 119	2987		24 876 772

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par liellopiem

SA par liellopiem 2023. gadā varēja saņemt par liellopu, ja

- tas pieder pie gaļas šķirnes (Šarolē, Herefordas, *Aberdinangus*, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Belģijas zilā, Hekes, blondais akvitanietis, *Aubrak*, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, Vagjū, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnes (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā, Normandijas, Ungārijas stepju, kombinēto šķirņu krustojums) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele, kas vēl nav atnesusies, vai tas ir bullis vai vērsis un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tā ir zīdītājgovs, kura netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai, kura ir atnesusies divu gadu laikposmā, kas beidzas kārtējā gada 15. novembrī, un kura lauksaimnieka ganāmpulkā ir turēta sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.7. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/liellopu	Finansētie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	77,07	42 054	4051	3 314 350	3 228 941
2016.	76,68	48 302	4107	3 728 228	3 692 048
2017.	75,73	54 056	4254	4 136 679	4 075 837
2018.	102,2	56 978	4274	5 860 770	5 773 343
2019.	108,80	60 405	4139	6 645 170	6 545 623
2020.	109,01	64 180	4078	7 009 578	6 968 787
2021.	104,09	67 260	4008	7 009 578	6 979 944
2022.	102,70	68 149	3861	7 009 578	6 984 621
2023.	104,94	66 740	3 699		6 968 964

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par aitām

SA par aitām 2023. gadā varēja saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;

- tā pieder pie gaļas šķirnes (*Il de France*, Tekselas, Igaunijas baltgalve, Dorsetas, Šarolē, *Swifter*, *Dala*, Norvēģijas baltā, Leinas, Hempšīras, Sufolkas, Dorperas, Oksforddaunas, Persijas melngalve, gaļas šķirņu krustojums), kombinētās (vilnas-gaļas) šķirnes (Latvijas tumšgalve, Igaunijas tumšgalve, Šropšīras, Lietuvas melngalve, Vācijas melngalve, Vācijas merino vietējā, Leisteres, Somijas landrase, Islandes, Romanovas, Gotlandes, Haidšnukes ragainā pelēkā, Soa, *Jakobs*) vai piena šķirnes (Ostfrīzijas piena, belģu piena, Lakonas, piena šķirņu krustojums) vai ir iegūtas, krustojot ar kādu no minētajām šķirnēm;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā ilgāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. marta;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.8. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par aitām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/aitu	Finansētie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	13,49	18 116	627	249 239	243 623
2016.	17,75	21 664	704	402 437	383 657
2017.	23,43	23 506	758	554 510	548 532
2018.	27,63	22 965	769	634 794	633 195
2019.	28,09	22 452	722	634 794	626 709
2020.	29,54	21 489	680	634 794	632 667
2021.	34,09	20 957	638	714 455	713 930
2022.	36,02	20 068	596	725 836	720 660
2023.	31,81	21 000	568		666 131

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par kazām

SA par kazām 2023. gadā varēja saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā ilgāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.9. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par kazām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/kazu	Finansētie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	65,66	1406	108	94 886	91 643
2016.	58,95	1780	133	108 006	103 814
2017.	57,13	2093	149	120 954	118 448
2018.	46,98	2550	178	121 697	117 666
2019.	47,05	2581	179	121 697	120 341
2020.	44,95	2701	175	121 697	120 462
2021.	28,17	2881	179	81 261	81 143
2022.	28,36	2907	158	82 555	82 313
2023.	35,67	2 369	144		84 357

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par dārzeņiem

SA par dārzeņiem 2023. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā audzē tomātus, sīpolus, šalotes sīpolus, maurlokus, lielloku sīpolus, batūnus, ķiplokus, puravus, galviņkāpostus, ziedkāpostus, citus kāpostus (izņemot lopbarības kāpostus), galda kolrābjus, burkānus, galda kāļus, galda bietes, mangoldu (lapu bietes), selerijas, redīsus, melnos rutkus, pētersīļus, pastinakus, gurķus, kornišonus, dārza ķirbjus, cukīni, kabačus, patisonus, vīglapu ķirbjus, lielaugļu ķirbjus, muskata ķirbjus, skābenes (izmantojamas pārtikai), rabarberus, spinātus, mārtrutkus, parastās dilles, salātus, topinambūrus, papriku, baklažānus vai spargēļus;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp dārzeņu kultūraugu skaits līdz kārtējā gada 31. augustam vienā kvadrātmetrā nav mazāks par minimālo noteikto skaitu un dārzeņu platībā īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, ir izveidota uzskaites sistēma, kurā kārtējā gadā par katra kultūrauga laukiem norādīta informācija par lauku un tā platību, audzēto kultūraugu, agrotehniskajiem pasākumiem, izmantotajiem mehāniskajiem, bioloģiskajiem, agrotehniskajiem vai ķīmiskajiem augu aizsardzības pasākumiem, tostarp par lietoto augu aizsardzības līdzekli, kā arī informācija par ražu un tās novākšanas datumu.

6.10. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par dārzeņiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	501,85	2214	264	1 124 867	1 109 816
2016.	535,8	2370	302	1 280 401	1 266 410
2017.	496,41	2868	426	1 433 896	1 421 242
2018.	526,12	2990	415	1 588 598	1 570 883
2019.	502,40	3370	465	1 743 306	1 693 081
2020.	537,94	3384	532	1 883 938	1 820 452
2021.	607,43	3173	516	1 981 371	1 924 039
2022.	640,07	3079	522	2 013 641	1 968 199
2023.	594,97	2 911	490		1 730 376

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par augļiem un ogām

SA par augļiem un ogām 2023. gadā varēja saņemt, ja

- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmciidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lieloģu dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jāņogas, ērkšķogas, aronijas, avenes, kazenes, sausserži, irbenes un plūškoki, melones vai arbūzi;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP un rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, ir izplautas vai mehāniski apstrādātas, un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi aizvākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- par platību, kas pārsniedz trīs hektārus, ir izveidota uzskaites sistēma, kurā kārtējā gadā par katra kultūrauga laukiem norādīta informācija par lauku un tā platību, audzēto kultūraugu, agrotehniskajiem pasākumiem, izmantotajiem mehāniskajiem, bioloģiskajiem, agrotehniskajiem vai ķīmiskajiem augu aizsardzības pasākumiem, tostarp par lietoto augu aizsardzības līdzekli, kā arī informācija par ražu un tās novākšanas datumu;

! Lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret lauksaimniekiem un nepieļautu tirgus un konkurences kropļojumus, uzskatāms, ka lauksaimnieks ir radījis mākslīgus apstākļus, lai saņemtu saistīto ienākumu atbalstu par platībām, ja viņš nav novācis ražu, kultūraugam sasniedzot gatavības fāzi, vai nav ierīkots jauns ilggadīgo kultūraugu stādījums, izmantojot kultūraugam piemērotu stādīšanas metodi.

6.11. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	157,59	4277	855	682 825	673 073
2016.	151,79	5004	992	777 239	759 092

2017.	134,95	6348	1331	870 414	854 393
2018.	135,51	7007	1448	964 322	949 352
2019.	141,41	7223	1539	1 058 234	1 024 883
2020.	145,12	7712	1610	1 143 602	1 118 992
2021.	135,79	8337	1696	1 143 602	1 130 970
2022.	129,77	8687	1664	1 143 602	1 125 644
2023.	131,28	8 575	1 530		1 124 452

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par cietes kartupeļiem

SA par cietes kartupeļiem 2023. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- no viena hektāra novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz 3,5 tonnas kartupeļu cietes.

6.12. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	342,96	519	45	207 146	177 817
2016.	366,77	520	67	207 146	190 386
2017.	298,22	658	84	207 146	196 057
2018.	248,94	820	118	207 146	202 047
2019.	315,22	634	97	207 146	199 687
2020.	260,91	786	127	207 146	205 101
2021.	275,30	748	117	207 146	205 702
2022.	411,34	497	73	207 146	204 568
2023.	259,19	753	82		194 619

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

SA par sertificētas sēklas kartupeļiem 2023. gadā varēja saņemt par kartupeļiem, ja

- attiecinājā platībā ir iestādīti pirmsbāzes, bāzes vai sertificētas kategorijas pirmās paaudzes sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūta pirmsbāzes, bāzes vai sertificētas kategorijas sēkla vismaz 10,3 tonnas vai attiecībā uz bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā iekļautajām platībām vismaz 8,0 tonnas vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību.
- lauksaimnieks VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

6.13. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	502,10	317	23	160 218	159 100
2016.	409,86	391	19	160 218	160 214
2017.	407,38	392	22	160 218	159 726
2018.	417,65	384	18	160 218	160 215
2019.	385,13	416	24	160 218	160 218

2020.	465,38	344	19	160 218	133 159
2021.	428,98	373	23	160 218	158 605
2022.	435,00	364	20	160 218	158 275
2023.	426,07	376	22		160 215

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām labības sēklām

SA par sertificētām labības sēklām 2023. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K. Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūts noteikts PB, B un C kategorijas sēklas apjoms vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

Ja iegūtā sēkla tiek sertificēta citā Eiropas Savienības dalībvalstī, lauksaimnieks līdz nākamā gada 15. aprīlim iesniedz LAD attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts par sēklu sertificēšanu atbildīgās iestādes izsniegtu dokumentu par kārtējā gadā izaudzēto un līdz nākamā gada 15. aprīlim sertificēto sēklu apjomu.

6.14. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētām labības sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,27	7638	83	730 833	688 510
2016.	84,4	8548	85	730 833	721 266
2017.	77,43	9438	86	730 833	730 809
2018.	76,25	9566	90	730 833	713 423
2019.	74,74	9497	74	730 833	709 783
2020.	78,03	9263	77	730 833	722 793
2021.	80,34	8993	85	730 833	722 351
2022.	99,69	7284	59	730 833	726 114
2023.	91,37	7 865	80		718 436

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām

SA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām 2023. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, auzenairene, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas, lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu) vai esparsete;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp līdz nākamā gada 15. maijam iegūts noteikts attiecīgās sugas PB, B un C kategorijas sēklu apjoms vidēji saimniecībā no viena lauku apskatei pieteiktā hektāra;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistīto augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

Ja iegūtā sēkla tiek sertificēta citā Eiropas Savienības dalībvalstī, lauksaimnieks līdz nākamā gada 15. aprīlim iesniedz LAD attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts par sēklu sertificēšanu atbildīgās iestādes izsniegtu dokumentu par kārtējā gadā izaudzēto un līdz nākamā gada 15. aprīlim sertificēto sēklu apjomu.

6.15. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,37	3090	90	291 392	278 866
2016.	68,09	4146	97	291 392	282 294
2017.	65,60	4319	93	291 392	283 318
2018.	67,18	4323	102	291 392	288 222
2019.	93,96	2853	79	291 392	268 102
2020.	80,25	3593	86	291 392	288 362
2021.	44,89	6490	92	291 392	291 346
2022.	48,15	5953	79	291 392	286 640
2023.	68,68	5 312	81		364 324

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

SA par vasaras rapsi un vasaras ripsi 2023. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību.

6.16. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835
2016.	80,54	23 393	617	1 894 275	1 883 960
2017.	36,67	27 250	754	1 003 315	998 584
2018.	20,13	49 656	1154	1 003 315	999 533
2019.	40,78	24 438	863	1 003 315	998 261
2020.	52,63	19 010	650	1 003 315	1 000 217
2021.	48,81	14 103	515	724 536	688 186
2022.	35,98	20 058	660	736 078	721 317
2023.	40,32	9 905	393		398 588

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par rudzu populācijas šķirnēm

SA par rudzu populācijas šķirnēm tika ieviests 2023. gadā, un to varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek iesētas un audzētas rudzu populācijas šķirnes, kuras kārtējā gada 15. martā ir iekļautas Lauksaimniecības augu sugu šķirņu kopējā katalogā;
- lauksaimnieks var nodrošināt sertificētas sēklas izcelsmes apliecinājumu, kas apliecina šķirni un sertificētas sēklas iegādi pēdējo četru gadu laikā;
- kārtējā gadā ir noslēgts rudzu populācijas šķirņu piegādes līgums ar maizes ražotāju vai graudu pārstrādātāju, kam noslēgts līgums ar maizes ražotāju;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un ir pieteikta ISIP, tostarp platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgajā platībā nav pieteikta citam SA par platībām.

6.17. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par rudzu populācijas šķirnēm finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
------	---------------	--------------------	-----------------	----------------------

2023.	81,08	640	18	57 358
-------	-------	-----	----	--------

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par miežiem

SA par miežiem 2023. gadā varēja saņemt, ja

- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru, ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai, tostarp platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam SA par platībām.

6.18. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,8	86 885	6171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6147	3 282 767	3 257 496
2018.	30,37	114 554	6478	3 491 567	3 467 553
2019.	45,56	80 835	5709	3 700 367	3 682 692
2020.	48,48	80 226	5264	3 909 167	3 889 266
2021.	41,95	72 190	4878	3 049 124	3 026 889
2022.	41,92	73 606	4413	3 097 697	3 084 019
2023.	36,88	83 757	4437		3 085 791

Avots: LAD

Saistītais ienākumu atbalsts par proteīnaugiem

SA par proteīnaugiem 2023. gadā varēja saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, parastās jeb dārza pupiņas, zirņi, soja, lini vai kaņepes;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi, ja zirņu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars > 50 %;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un tā ir pieteikta ISIP, platībā dabiski iesaistošos augu īpatsvars līdz kārtējā gada 31. augustam nepārsniedz 25 procentus un ir īstenoti nezāļu ierobežošanas agrotehniskie pasākumi vismaz tādā apjomā, lai netiktu kavēta kultūraugu augšana un kultūraugi sasniegtu ražas novākšanai piemērotu gatavību;
- tā nav pieteikta citam SA par platībām.

! Par lauka pupām SA par proteīnaugiem nepiešķir, ja lauksaimnieks ir novācis ražu, kultūraugam nenasniedzot gatavības fāzi.

! Lauksaimniekam ir tiesības pretendēt uz SA par proteīnaugiem par kaņepju platību, ja tā ir atbalsttiesīga ISIP saņemšanai.

6.19. tabula

Saistītā ienākumu atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums

Gads	Likme, EUR/ha	Finansētie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,8	86 885	6171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6147	3 282 767	3 257 496
2018.	30,37	114 554	6478	3 491 567	3 467 553
2019.	45,56	80 835	5709	3 700 367	3 682 692
2020.	48,48	80 226	5264	3 909 167	3 889 266
2021.	41,95	72 190	4878	3 049 124	3 026 889
2022.	41,92	73 606	4413	3 097 697	3 084 019

2023.	126,00	71 457	2800		8 989 479
-------	--------	--------	------	--	-----------

Avots: LAD

Zaļā arhitektūra

KLP 2023–2027 “zaļā arhitektūra” ir visaptveroša satvars lauksaimniecības atbalstam, kas izstrādāts, lai uzlabotu Eiropas lauksaimniecības vides un klimata rādītājus. Ar “zaļo arhitektūru” tiek ieviesti vairāki instrumenti un pasākumi, kuru kopējais mērķis ir veicināt ilgtspēju, aizsargāt dabas resursus un sekmēt ES klimata un vides mērķu sasniegšanu, jo īpaši to, kas izklāstīti Eiropas zaļajā kursā.

Zaļo arhitektūru veido

➤ **nosacījumu sistēma**, kas aizstāj iepriekšējā perioda savstarpējās atbilstības un zaļināšanas koncepcijas, nosakot vides pamatstandartus, kas jāievēro visiem lauksaimniekiem, lai saņemtu tiešos maksājumus. Šie standarti ietver laba lauksaimniecības un vides stāvokļa (LLVS) nosacījumus un tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP).

Nosacījumu sistēma aptver dažādas jomas un aspektus, kā, piemēram, augsnes veselību, ūdens aizsardzību, bioloģisko daudzveidību un dzīvnieku labturību;

➤ **klimata un vides shēmas jeb ekoshēmas** – jauna, dalībvalstīm obligāti veidojama, bet lauksaimniekiem brīvprātīga I pīlāra daļa, ar kuru tiek sniegti atbalsta maksājumi lauksaimniekiem, kas ievieš plašākas un vērienīgākas videi un klimatam saudzīgas prakses, kuras pārsniedz obligātās nosacījumu sistēmas prasības.

Katra dalībvalstis var izstrādāt savas ekoshēmas, lai risinātu konkrētas valsts vai reģionālas vides prioritātes un problēmas;

➤ **agrovides un klimata pasākumi**, t. i., lauku attīstības II (pīlāra) pasākumi, kas dod dod iespēju saņemt daudzgadu maksājumus lauksaimniekiem, kuri iesaistās videi un klimatam labvēlīgas prakses īstenošanā. Šie pasākumi ir plašāki un ilgāka termiņa salīdzinājumā ar ekoshēmām, pārsniedzot arī obligātās nosacījumu sistēmas prasības.

Agrovides un klimata pasākumu īstenošana II pīlārā ļauj dalībvalstīm pievērsties konkrētām vides problēmām lauku apvidos, ievērojot vietējās vajadzības un specifiku.

KLP 2023–2027 “zaļā arhitektūra” ir atbalsta koncepcijas maiņa virzībā uz ilgtspējīgāku lauksaimniecību Eiropas Savienības mērogā. Integrējot nosacījumu sistēmu, ekoshēmas un lauku attīstības pasākumus, tā nodrošina saskaņotu mehānismu lauksaimnieku atbalsta maksājumiem, lai tie ieviestu prakses, kas ne tikai labvēlīgi ietekmē vidi un klimata centienus, bet arī veicina Eiropas lauksaimniecības ilgtermiņa ilgtspēju. Šī pieeja atbilst ES plašākiem mērķiem vides jomā, jo īpaši Eiropas zaļās politikas mērķiem, nodrošinot, ka lauksaimniecībai ir svarīga nozīme, lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitāti.

Klimata un vides shēmas: ekoshēmu atbalsts

Ekoshēmas ir jauns KLP 2023–2027 “zaļās arhitektūras” elements, kas paredzēts, lai stimulētu lauksaimniekus īstenot tādas lauksaimniecības prakses, kas ir labvēlīgas videi un klimatam. KLP stratēģiskā plāna tiešo maksājumu sadaļā dalībvalstīm ir jāparedz lauksaimniekiem brīvprātīgas ekoshēmas, kuru mērķis ir uzlabot KLP vidisko un klimatisko sniegumu, veicināt ilgtspējību lauksaimniecībā, vienlaikus nodrošinot pārtikas nodrošinājumu un lauku attīstību. Šīs shēmas ir jāveido tā, lai pārsniegtu obligātās prasības, kas jau ir paredzētas ar nosacījumu sistēmu.

Atšķirībā no dažiem obligātajiem tiešo maksājumu pasākumiem ekoshēmas lauksaimniekiem ir brīvprātīgas un dod iespēju gūt papildu ienākumus, īstenojot videi un klimatam saudzīgas prakses.

Ekoshēmas tiek finansētas no KLP I pīlāra, kas attiecas uz tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem. Šīm shēmām ir atvēlēta ievērojama finansējuma daļa – vismaz 25 % no dalībvalsts KLP budžeta, un tas atspoguļo stingro ES apņemšanos nodrošināt vides ilgtspēju un klimata mērķu sasniegšanu.

Katrai dalībvalstij ir iespēja elastīgi izstrādāt un īstenot ekoshēmas, kas pielāgotas to īpašajiem lauksaimniecības un vides apstākļiem un vajadzībām, lai risinātu izvirzītos mērķus. Šāda pieeja nodrošina plašu ekoshēmu daudzveidību visā ES.

KLP ekoshēmas ir galvenā iniciatīva ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses veicināšanai visā ES. Nodrošinot finansiālus stimulus, šīs shēmas mudina lauksaimniekus ieviest videi un klimatam labvēlīgu praksi, tā palīdzot sasniegt ES plašākos vides un ilgtspējības mērķus, tomēr to panākumi būs atkarīgi no to efektīvas izstrādes, lauksaimnieku līdzdalības un stingras uzraudzības.

Ekoshēmu atbalsta maksājumi tiek aprēķināti, pamatojoties uz izmaksām un ienākumiem, kas lauksaimniekiem radušies, lai ieviestu konkrēto praksi. Ekoshēmu intervences ir izstrādātas tā, lai tās būtu pieejamas visdažādākajām saimniecībām neatkarīgi no veida un lieluma, tā nodrošinot plašu līdzdalību.

Latvijā ekoshēmu īstenošanai 2023.–2027. gada plānošanas periodā atvēlēti 25 % no piešķirtā KLP budžeta jeb 428,4 milj. EUR.

2023. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ekoshēmas:

- atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību;
- atbalsts par saudzējošo lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi;
- atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu;
- ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās.

Veicinot ilgtspējīgu lauksaimniecības praksi, ekoshēmas sekmē ES zaļā kursa mērķu sasniegšanu, jo īpaši attiecībā uz lauksaimniecības ietekmes uz vidi samazināšanu un lauksaimniecības sistēmu noturības pret klimata pārmaiņām palielināšanu.

Atbalsta maksājums saistībā ar ekoshēmām tiek piešķirts lauksaimniekam, kas ir tiesīgs saņemt ISIP, ir pieteicies konkrētās ekoshēmas intervences atbalstam un ievēro atbalsta saņemšanas nosacījumus.

1. Ekoshēmas atbalsts par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt ilgtspējīgu lauksaimnieciskās ražošanas metožu izmantošanu lauksaimniecības zemes apsaimniekošanā.

Mērķa platība 2027. gadā: 492 840 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 95 448 028 EUR.

Atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi piešķir par

➤ **aramzemes platību**, kurā tiek audzēti graudaugi, šķiedraugi, rapsis, ripsis, dārzeņi, zemenes, arbūzi, melones, kartupeļi, pākšaugi, garšaugi un ārstniecības augi.

Lai saņemtu atbalstu, lauksaimnieks visā aramzemes platībā īsteno šādas prakses:

1) nodrošina kultūraugu dažādošanu aramzemē:

- 1–10 ha, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 75 % no aramzemes;
- 10–30 ha audzē vismaz trīs dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 % un divu galveno kultūraugu platībai – 90 % no aramzemes;
- vairāk nekā 30 hektāros audzē vismaz četrus dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 %, divu galveno kultūraugu platībai – 90 % un pirmo trīs kultūraugu platībai – 99 % no aramzemes;

2) veido augsnes segumu laikposmā no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim:

- Vidzemē un Latgalē vismaz 65 % no aramzemes platības;
- paši (nitrātu) jutīgajā teritorijā vismaz 75 % no aramzemes platības;
- pārējā teritorijā vismaz 70 % no aramzemes platības;

➤ **par ilggadīgo stādījumu platību**, kur rindstarpās veido augsnes segumu no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim.

Ekoshēmas atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi nepiešķir lauksaimniekam, kas piesakās uz ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas prakses īstenošanu bioloģiskās saimniecībās.

6.20. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā					
Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.

Minimālā likme, €/ha	30,10	30,10	30,10	30,10	30,10
Maksimālā likme, €/ha	55,90	55,90	55,90	55,90	55,90
Faktiskā likme, €/ha	30,10				

Avots: LAD

6.21. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Saņēmēju skaits	Apmaksātā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
7 902	765 970	30,10	22 893 117,27

Avots: LAD

2. Ekoshēmas atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību

Atbalstu par ekoloģiski nozīmīgu platību piešķir par

- aramzemes platību, kurā tiek izveidotas ekoloģiski nozīmīgas platības;
- augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju.

2.1. Atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību

Intervences mērķis – veicināt ūdens un augsnes kvalitātes uzlabošanu, erozijas ierobežošanu, augu aizsardzības līdzekļu lietošanas mazināšanu, saglabāt bioloģisko daudzveidību, tostarp apputeksnētājus.

Mērķa platība 2027. gadā: 111 759 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 67 625 680 EUR.

Atbalsts tiek piešķirts par aramzemes platību, ja tajā tiek izveidotas šādas ekoloģiski nozīmīgas platības, kurās netiek lietoti augu aizsardzības līdzekļi:

- slāpekli piesaistoši kultūraugi;
- nektāraugi;
- zaļmēslojuma augu papuve;
- starpkultūras;
- zālāju pasējs.

6.22. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Atbalstāmā platība	Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Nektāraugi, slāpekli piesaistoši kultūraugi	Minimālā likme, €/ha	105,70	105,70	105,70	105,70	105,70
	Maksimālā likme, €/ha	193,00	193,00	193,00	193,00	193,00
	Faktiskā likme, €/ha	177,36				
Zaļmēslojuma papuve	Minimālā likme, €/ha	148,40	148,40	148,40	148,40	148,40
	Maksimālā likme, €/ha	275,60	218,00	218,00	218,00	218,00
	Faktiskā likme, €/ha	275,60				
Starpkultūras	Minimālā likme, €/ha	56,00	56,00	56,00	56,00	56,00
	Maksimālā likme, €/ha	93,00	93,00	93,00	93,00	93,00
	Faktiskā likme, €/ha	56,00				
Zālāju pasējs	Minimālā likme, €/ha	35,00	35,00	35,00	35,00	35,00
	Maksimālā likme, €/ha	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
	Faktiskā likme, €/ha	60,67				

Avots: LAD

6.23. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Atbalstāmā platība	Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
Kopā	3759	112 469		13 238 536,47
Nektāraugi, slāpekli piesaistoši kultūraugi		44 730	177,36	
Zaļmēslojuma papuve		6 806	275,60	

Starpkultūras		39 166	56,00	
Zālāju pasējs		21 767	60,67	

Avots: LAD

2.2. Papildu atbalsts par augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju

Intervences mērķis – uzlabot augsnes struktūru un reakciju visā aramkārtas dziļumā ilgākam laikposmam, kā arī palielināt augsnes bioloģisko aktivitāti un veicināt pilnīgāku mēslojuma izmantošanu, ierobežot augu slimību izplatību. Augsnes pH skaitļa palielināšana samazina N₂O emisiju uz produkcijas vienību, vienlaikus palielinot ražību, kā arī tiek kavēta fosfora izskalošanās.

Mērķa platība 2027. gadā: 200 000 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 13 000 000 EUR.

Vienu reizi laikposmā no 2023. līdz 2027. gadam par konkrētu atbalstu apstiprinātu lauku var saņemt atbalstu par augsnes kvalitātes un reakcijas optimizāciju (pamatkaļķošanu), ja tā veikta pirmssējas apstrādes laikā un šajā laikā pēc augsnes kvalitātes un reakcijas optimizācijas īstenošanas tiek veidota ekoloģiski nozīmīga platība vai audzēti pākšaugi.

6.24. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	45,50	45,50	45,50	45,50	45,50
Maksimālā likme, €/ha	71,00	71,00	71,00	71,00	71,00
Faktiskā likme, €/ha	71,00				

Avots: LAD

6.25. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
47	1162	71	81 966,69

Avots: LAD

3. Ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt saudzējošas augsnes apstrādes metodes, nodrošinot augsnes dabīgās auglības un veselības uzlabošanu, gaisa un mitruma apriti, t. i., augsni apstrādā saudzīgi vai to near. Jāsamazina vēja erozijas iedarbība un slāpekļa izskalošanās. Augsnes virskārtā palielinās organiskās vielas saturs un var palielināties fosfora daudzums.

Mērķa platība 2027. gadā: 428 545 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 30 046 667 EUR.

Ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi veicina ilgtspējīgas lauksaimniecības prakšu izmantošanu lauksaimniecībā, lai uzlabotu augsnes veselību, saglabātu bioloģisko daudzveidību un samazinātu lauksaimnieciskās darbības ietekmi uz vidi. Saudzējošo lauksaimniecības prakšu īstenošana uzlabo augsnes struktūru, organisko vielu saturu un palielina bioloģisko daudzveidību augsnē, samazina noteci un veicina ūdens infiltrāciju, tā uzlabojot ūdens izmantošanas efektivitāti, kā arī samazina siltumnīcefekta gāzu emisiju, augsnē piesaistot vairāk oglekļa.

Atbalstu par saudzējošu lauksaimniecības praksi piešķir par aramzemes platību, kurā kārtējā gadā tiek audzēti graudaugi, eļļas augi, šķiedraugi, nektāraugi, pākšaugi tīrsējā vai sēti maisījumā ar labību, tauriņzieži tīrsējā vai sēti maisījumā ar stiebrzālēm, no kurām tauriņzieži veido vairāk nekā 50 procentu pirmajā sējuma izveides gadā, ja tie sēti, izmantojot kādu no šādiem augsnes pirmssējas apstrādes veidiem:

- **minimālu augsnes apstrādi** – augsnes virskārtas seklu apstrādi ne dziļāk par 15 cm, izmantojot kultivatoru, disku vai frēzi. Mērķis – samazināt mehānisku iejaukšanos augsnē, lai saglabātu augsnes struktūru, uzlabotu ūdens aizturi augsnē un samazinātu eroziju. Šī prakse samazina augsnes slāņu izārdīšanu, aizsargājot augsnes organiskās vielas un labvēlīgos mikroorganismus;

- **augšņu joslu apstrādi**, kad tiek apstrādāta augsnes josla līdz 5 cm platumā sēklas sēšanai, rindstarpās atstājot vismaz 10 cm platu joslu, kurā augsni mehāniski neapstrādā un saglabā augu atliekas vai rugaini.

Apvienojot augsnes saudzējošās apstrādes priekšrocības ar vajadzību pēc precīziem stādīšanas apstākļiem, augsne tiek apstrādāta tikai tajās rindās, kurās tiks sētas sēklas, atstājot neskartas rindstarpes. Šāda prakse samazina augsnes eroziju, saglabā mitrumu un pavasarī ļauj augsnei agrāk sasilt;

- **tiešo sēju**, kad kārtējā gadā pēc iepriekšējā kultūrauga novākšanas augsne netiek apstrādāta un arta, bet tiek sēts tieši rugainē. Tiešā sēja novērš mehānisku iejaukšanos augsnē, saglabājot augsnes struktūru un organiskās vielas. Sēklas sēj tieši augsnē bez iepriekšējas augsnes apstrādes. Šāda prakse palīdz saglabāt augsnes mitrumu, samazina eroziju un laika gaitā uzlabo augsnes veselību.

Šī ekoshēma kopumā veicina pāreju uz ilgtspējīgākām lauksaimniecības metodēm, kas līdzsvaro produktivitāti un vides saudzēšanu, un veicina KLP 2023–2027 plašāku mērķu sasniegšanu.

6.26. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā					
Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	10,50	10,50	10,50	10,50	10,50
Maksimālā likme, €/ha	19,50	19,50	19,50	19,50	19,50
Faktiskā likme, €/ha	12,88				

Avots: LAD

6.27. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā			
Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
2381	468 601	12,88	6 018 132,22

Avots: LAD

4. Ekoshēmas atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi

Intervences mērķis – veicināt precīzu un efektīvu mēslojuma (organiskā mēslojuma un minerālmēslu) un augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, lai ilgtermiņā mazinātu to izmantošanu, kā arī veicināt precīzās lauksaimniecības tehnikas un tehnoloģijas izmantošanu, kas nodrošina mēslojuma patēriņa un emisijas samazināšanu.

Mērķa platība 2027. gadā: 258 670 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 25 154 552 EUR.

Šīs ekoshēmas atbalsts ir vērsts uz tādu ilgtspējīgu lauksaimniecības metožu veicināšanu, kas samazina mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas ietekmi uz vidi. Lauksaimnieki tiek stimulēti izmantot precīzās lauksaimniecības metodes, lai precīzi noteiktu kultūraugiem vajadzīgo slāpekļa daudzumu un to iestrādātu augsnē. Tas samazina pārmērīgu mēslošanas līdzekļu izmantošanu, kas savukārt izraisa slāpekļa emisijas un ūdenstilpju piesārņojumu.

Ekoshēmas atbalstu par slāpekļa un amonjaka emisijas un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi piešķir par lauksaimniecības zemes platību, par kuru ir augsnes agroķīmiskās izpētes vai agroķīmisko pakalpojumu sniedzēju dati vai augsnes paraugu analīžu rezultāti un kurā laikposmā no priekšauga ražas novākšanas vai iestrādes augsnē līdz atbalstam pieteiktā kultūrauga ražas novākšanai izmanto kādu no šādām metodēm:

- tiešu šķidrā organiskā mēslojuma izkliedi un iestrādi;
- minerālmēslu precīzo izkliedi;
- augu aizsardzības līdzekļu precīzo izsmidzināšanu.

4.1. Tieša šķidrā organiskā mēslojuma izkliede un iestrāde

Mērķa platība 2027. gadā: 21 357 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 3 167 789 EUR.

Tieša šķidrā organiskā mēslojuma (šķīdramēslu, vircas, digestāta) izkliedi un iestrādi īsteno ar lentveida izkliedētāju vai inžekcijas metodi, izmantojot organisko mēslojumu vismaz 10 t/ha.

Atbalsta piešķiršanas nosacījumi:

- līdz 30. jūnijam saimniecības izvēlētā elektroniskā uzskaites sistēmā saimniecībai ir sagatavots mēslošanas plāns, kas nosaka saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu, kuru aprēķinot netiek pārsniegts MK noteikumu Nr. 198 18. pielikumā kultūraugiem noteiktais slāpekļa apjoms;
- augsnes analīzes nav senākas par pieciem gadiem īpaši jutīgajās teritorijās vai par septiņiem gadiem pārējā Latvijas teritorijā;
- mēslojums tiek iestrādāts saskaņā ar mēslošanas plānu, nepārsniedz saimniecības slāpekļa vajadzību laukos, kuros kultūraugiem lietots slāpekli saturošs mēslošanas līdzeklis;
- šķidrā organiskais mēslojums (šķidrmēsli, virca, digestāts) tieši izkliešams (iestrādājams) augsnē ar lentveida izkliešētāju vai inžektoru;
- mēslošanas līdzekļu izmantošanas uzskaitē jāveic elektroniskā uzskaites sistēmā līdz 22. maijam, 30. jūnijam, 31. augustam un 5. novembrim;
- līdz 5. novembrim lauksaimniekam VAAD informācijas sistēmā jāiesniedz informācija par saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu un par mēslošanas līdzekļu izmantošanu.

6.28. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	21,70	21,70	21,70	21,70	21,70
Maksimālā likme, €/ha	40,03	40,03	40,03	40,03	40,03
Faktiskā likme, €/ha	28,14				

Avots: LAD

4.2. Minerālmēsli un augu aizsardzības līdzekļu precīzā izkliešana

Mērķa platība 2027. gadā: 237 313 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 21 986 763 EUR.

Minerālmēsli precīzajai izkliešanai vai augu aizsardzības līdzekļu precīzai izsmidzināšanai izmantojama iekārta, kurai ir automātiskā pārklājumu regulēšanas iespēja, tostarp sekciju kontrole un konstantas vai mainīgas devas regulēšanas iespēja, lai nodrošinātu apstrādāto zonu nepārklāšanos. Traktortehnikai vai iekārtai ir jābūt aprīkotai ar vadības termināli, kam ir GPS uztvērējs, kā arī sekciju kontroles un uzstādītās devas kontroles funkcija precīzai minerālmēsli iestrādei vai augu aizsardzības līdzekļu lietošanai.

Atbalsta piešķiršanas nosacījumi:

- līdz 30. jūnijam saimniecības izvēlētā elektroniskā uzskaites sistēmā ir sagatavots mēslošanas plāns, kas nosaka saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu, kuru aprēķinot netiek pārsniegts MK noteikumu Nr. 198 18. pielikumā kultūraugiem noteiktais slāpekļa apjoms tikai par precīzo minerālmēsli izkliešanu;
- mēslojums tiek iestrādāts saskaņā ar mēslošanas plānu, nepārsniedz saimniecības slāpekļa vajadzību laukos, kuros kultūraugiem lietots slāpekli saturošs mēslošanas līdzeklis;
- augsnes analīzes nav senākas par pieciem gadiem īpaši jutīgajās teritorijās vai par septiņiem gadiem pārējā Latvijas teritorijā;
- mēslojuma iestrādei vai (un) augu aizsardzības līdzekļu lietošanā ir jāizmanto precīzās tehnoloģijas (ir automātiskā pārklājumu regulēšanas iespēja, vadības termināls ar GPS uztvērēju);
- mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas uzskaitē jāveic elektroniskā uzskaites sistēmā līdz 22. maijam, 30. jūnijam, 31. augustam un 5. novembrim;
- līdz 5. novembrim lauksaimniekam VAAD informācijas sistēmā jāiesniedz informācija par saimniecībai nepieciešamo slāpekļa daudzumu un mēslošanas līdzekļu izmantošanu;
- VAAD vai LAD jāiesniedz GPS dati vai ģeomarķēti fotoattēli par vismaz 10 % atbalstam pieteikto lauku, vai tos var uzglabāt saimniecībā trīs gadus un pārbaudes laikā uzrādīt pēc pieprasījuma.

6.29. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	14,00	14,00	14,00	14,00	14,00
Maksimālā likme, €/ha	24,00	24,00	24,00	24,00	24,00
Faktiskā likme, €/ha	14,00				

Avots: LAD

6.30. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Atbalstāmais pasākums	Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
Kopā:	995	386 080		5 738 740,20
Precīzā šķidrmēslu iestrāde		24 264	28,14	
Precīzā minerālmēslu un AAL izklīde		361 816	14,00	

Avots: LAD

5. Ekoshēmas atbalsts par zālāju saglabāšanas veicināšanu

Intervences mērķis – saglabāt ilggadīgo zālāju platības, nepārveidojot tās par aramzemi. Šī ekoshēma nodrošina finansiālus stimulus lauksaimniekiem par ilggadīgo zālāju saglabāšanu, t. i., lauksaimniekiem ir jāuztur esošās ilggadīgo zālāju platības.

Mērķa platība 2027. gadā: 317 599 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 111 159 650 EUR.

Lauksaimnieks, piesakoties ekoshēmas atbalstam par zālāju saglabāšanas veicināšanu, uzņemas saistības divus gadus pēc kārtas neapart, nelobīt un neirdināt atbalstam pieteikto zālāju platību.

Ekoshēmas atbalstu par zālāju saglabāšanas veicināšanu piešķir par

➤ **ilggadīgo zālāju un aramzemē sēto zālāju platību**, uz kuras ganību sezonā laikposmā no kārtējā gada 15. maija līdz 15. septembrim ganāmpulkā ir nodrošināts dzīvnieku vidējais blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz vienu ilggadīgā zālāja vai aramzemē sēta zālāja apstiprināto hektāru (LU/ha).

Ja lauksaimnieks saņem ienākumu papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem vai ja dzīvnieku vidējais blīvums tiek veidots ar aitu, kazu vai briežu sugas dzīvniekiem, ir jānodrošina 0,3 LU/ha;

➤ **stiebrzāju platību**, kuru izmanto sēklas iegūšanai un kurā notikusi Valsts augu aizsardzības dienesta lauku apskate, lauku atzīstot par atbilstošu sēklaudzēšanas prasībām.

Ekoshēmas atbalstu par zālāju saglabāšanas veicināšanu nepiešķir par ekoloģiski jutīgu ilggadīgo zālāju, uz kuru attiecināms 9. LLVS standarts ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju pārveidošanas vai aparšanas aizliegumam.

6.31. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	49,00	49,00	49,00	49,00	49,00
Maksimālā likme, €/ha	76,00	76,00	76,00	76,00	76,00
Faktiskā likme, €/ha	76,00				

Avots: LAD

6.32. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
10 826	281 031	76	21 151 122,09

Avots: LAD

6. Ekoshēmas atbalsts par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās

Intervences mērķis – veicināt bioloģiskās ražošanas prakses attīstību un sniegt atbalstu par bioloģiskās ražošanas noteikumu ievērošanu, kā arī nodrošināt Latvijas un visas ES mērķu par bioloģisko lauksaimniecību sasniegšanu.

Bioloģiskā ražošana ir sistēma, kas veicina vides aizsardzības prasību integrēšanu KLP un sekmē ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu.

Mērķa platība 2027. gadā: 350 000 ha.

Plānotais finansējums 2023.–2027. gadā: 95 704 000 EUR.

Ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas praksi bioloģiskās saimniecībās lauksaimniekam piešķir, ja saimniecībā visa lauksaimniecības zemes platība ir iekļauta bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regulas (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007 34. panta 1. punktu.

Atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi piešķir par

➤ **aramzemes platību**, kurā tiek audzēti graudaugi, šķiedraugi, rapsis, ripsis, dārzeņi, zemenes, arbūzi, melones, kartupeļi, pākšaugi, garšaugi un ārstniecības augi.

Laī saņemtu atbalstu, lauksaimnieks visā aramzemes platībā īsteno šādas prakses:

1) nodrošina kultūraugu dažādošanu aramzemē:

- 1–10 ha, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 75 % no aramzemes;
- 10,01–30 ha audzē vismaz trīs dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 % un divu galveno kultūraugu platībai – 90 % no aramzemes;
- vairāk nekā 30 hektāros audzē vismaz četrus dažādus kultūraugus, galvenā kultūrauga platībai nepārsniedzot 65 %, divu galveno kultūraugu platībai – 90 % un pirmo trīs kultūraugu platībai – 99 % no aramzemes;

2) veido augsnes segumu laikposmā no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim:

- Vidzemē un Latgalē vismaz 65 % no aramzemes platības;
- īpaši (nitrātu) jutīgajā teritorijā vismaz 75 % no aramzemes platības;
- pārējā teritorijā vismaz 70 % no aramzemes platības;

➤ **ilggadīgo stādījumu platību**, kur rindstarpās veido augsnes segumu no iepriekšējā gada 15. novembra līdz kārtējā gada 15. februārim.

Ekoshēmas atbalstu par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi nepiešķir lauksaimniekam, kas piesakās uz ekoshēmas atbalstu par agroekoloģijas prakses īstenošanu bioloģiskās saimniecībās;

➤ **ilggadīgo zālāju un aramzemē sēto zālāju platību**, uz kuras ganību sezonā laikposmā no kārtējā gada 15. maija līdz 15. septembrim ganāmpulkā ir nodrošināts dzīvnieku vidējais blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz vienu ilggadīgā zālāja vai aramzemē sēta zālāja apstiprināto hektāru (LU/ha).

Ja lauksaimnieks saņem ienākumu papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem vai ja dzīvnieku vidējais blīvums tiek veidots ar aitu, kazu vai briežu sugas dzīvniekiem, ir jānodrošina 0,3 LU/ha.

6.33. tabula

Atbalsta likmes 2023.–2027. gadā

Likme	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Minimālā likme, €/ha	39,20	39,20	39,20	39,20	39,20
Maksimālā likme, €/ha	72,80	72,80	72,80	72,80	72,80
Faktiskā likme, €/ha	71,85				

Avots: LAD

6.34. tabula

Finansējuma izlietojums 2023. gadā

Saņēmēju skaits	Finansētā platība, ha	Likme, EUR/ha	Izmaksātā summa, EUR
3397	270 452	71,85	19 139 428,39

Avots: LAD

6.2. Nosacījumu sistēma

Nosacījumu sistēma ir galvenā KLP 2023–2027 daļa, kas tiešo maksājumu un lauku attīstības agrovīdes platībmaksājumu saņemšanu sasaista ar obligāto prasību un standartu kopumu vides aizsardzības, klimata

pasākumu, sabiedrības veselības, dzīvnieku labturības un zemes apsaimniekošanas jomā. Nosacījumu sistēmai ir liela nozīme KLP “zaļajā arhitektūrā” 2023.–2027. gadam. Tā kalpo par KLP vides un klimata stratēģijas pamatu, tiešos maksājumus un citus atbalsta veidus sasaistot ar atbilstību pamatstandartiem.

Nosacījumu sistēmas galvenais uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju izpildīt noteiktās prasības un ievērot pamatstandartus sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus un vienlaikus veicinot ilgtspējīgu lauksaimniecības praksi. Pēc būtības nosacījumu sistēma ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Nosacījumu sistēma aizstāj un integrē iepriekšējā plānošanas perioda savstarpējās atbilstības noteikumus un “zaļināšanas” maksājumu elementus vienotā racionālākā sistēmā. Nosacījumu sistēma veido arī labas prakses pamatprincipu un standartu bāzi, lai ar ekoshēmu un agrovīdes pasākumu palīdzību papildus stimulētu lauksaimniekus īstenot progresīvākus vides un klimata pasākumus.

Nosacījumu sistēmu veido divi galvenie elementi:

✓ tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP). To pamatā ir ES tiesību akti, un tās attiecas uz tādām jomām kā sabiedrības veselība, dzīvnieku un augu veselība un dzīvnieku labturība. Šīs prasības tiek piemērotas tādā apjomā un pakāpē, kādā tās tiek īstenotas konkrētajā dalībvalstī. Visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP maksājumus, ir obligāti jāievēro šīs prasības;

✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa standarti (LLVS). Šo standartu mērķis ir aizsargāt augsnes kvalitāti, ūdens resursus, bioloģisko daudzveidību un ainavu. Ievērojot savu specifisko situāciju un vajadzības, labus lauksaimniecības un vides nosacījumus un standartus izstrādā katra dalībvalsts, pamatojoties uz vienotu ES sistēmu, un tie ir jāievēro visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP maksājumus.

KLP nosacījumu sistēmā ietvertās prasības ir ļoti svarīgas, lai nodrošinātu, ka lauksaimniecībai sniegtais atbalsts veicina plašāku sabiedrisko labumu gūšanu, īpaši attiecībā uz vides ilgtspēju, klimata pārmaiņu novēršanu, pielāgošanos klimata pārmaiņām un sabiedrības veselību kopumā. Nosacījumu sistēmas prasību noteikšana, sasaistot maksājumus un obligātos standartus, palīdz saskaņot lauksaimniecības prakses ar ES klimata un vides mērķiem, vienlaikus aizsargājot sabiedrības intereses. Nosacījumu sistēmas uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus.

Lai pārliecinātos par lauksaimnieku atbilstību nosacījumu sistēmas prasībām un standartiem, tiek īstenotas lauksaimnieku pārbaudes gan uz vietas saimniecībā, gan arī izmantojot platību monitoringa sistēmu. Konstatējot neatbilstības, lauksaimniekiem var piemērot tiešo maksājumu atbalsta samazinājumu un lauku attīstības agrovīdes platībmaksājumiem. Atbalsta samazinājums tiek noteikts proporcionāli konstatētās neatbilstības smagumam, apjomam un pastāvīgumam un var svārstīties no neliela maksājumu samazinājuma līdz pilnīgai atcelšanai, ja pārkāpums ir nopietns, tišs vai atkārtots. Šāda sankciju sistēma ir paredzēta, lai panāktu atbilstību noteiktajām prasībām un mudinātu lauksaimniekus ievērot noteiktos standartus.

Nosacījumu sistēmas prasības tiek attiecinātas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – ISIP, ilgtspēju sekmējošo pārdalošo ienākumu papildatbalstu, ienākumu papildatbalstu gados jauniem lauksaimniekiem, ekoshēmu intervencēm un saistīto ienākumu atbalstu;
- lauku attīstības agrovīdes platībmaksājumiem – zaļo joslu izveidi, vidi saudzējošu metožu lietošanu dārzkopībā, paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošu lopkopību, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, biškopības vienību apsaimniekošanu apputeksnēšanas vajadzībām un zālāju biotopu apsaimniekošanu.

Nosacījumu sistēmas prasību izpildes kontrolē ir iesaistītas šādas kompetentās kontroles iestādes:

- Lauku atbalsta dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību ievērošanu klimata un vides jomā jautājumos, kas saistīti ar bioloģiskās daudzveidības un ainavu aizsardzību un kvalitātes uzturēšanu, un laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus;
- Pārtikas un veterinārais dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzības jomā jautājumos, kas saistīti ar pārtikas nekaitīgumu un dzīvnieku labturību;
- Valsts augu aizsardzības dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi klimata un vides jomā jautājumos, kas saistīti ar mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgās teritorijās, un sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzības jomā jautājumos, kas saistīti ar augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, kā arī kontrolē laba lauksaimniecības un vides stāvokļa standartu

- ievērošanu aizsargjoslas (buferjoslas) izveidē gar ūdensobjektiem;
- Valsts meža dienests kontrolē tiesību aktos noteikto pārvaldības prasību izpildi vides jomā jautājumos, kas saistīti ar savvaļas putnu aizsardzību mežu platībās.

6.3. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

Ražotāju organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

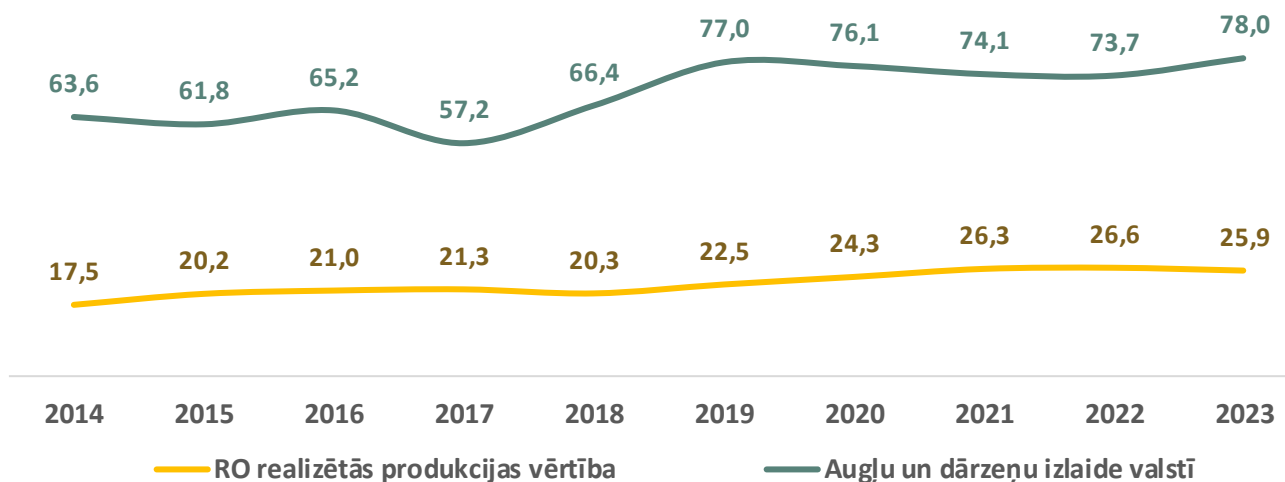
Latvijā 2023. gadā savas darbības programmas (turpmāk – DP) turpina īstenot piecas atzītas augļu un dārzeņu RO, kas saņem atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības Garantiju fonda, lai veicinātu ražotāju savstarpēju sadarbību produkcijas kopējai virzībai tirgū. Tās apvieno 54 biedrus un par saņemto atbalstu īsteno investīcijas un darbības saistībā ar ražošanas plānošanu, attiecināmo produktu kvalitātes uzlabošanu un vides aizsardzību. Augļu un dārzeņu RO saražotās produkcijas tirgus daļa 2023. gadā provizoriski veidoja 33,2 % no kopējās valstī saražotās augļu un dārzeņu vērtības.

2023. gadā pirms 2022. gada 31. decembra atzīto augļu un dārzeņu nozares RO darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (EK) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (EK) 2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2017. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 621 "Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām";
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2023;
- nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā (vides programma ir neatņemama stratēģijas sastāvdaļa).

2023. gada 1. janvārī stājās spēkā jaunais Eiropas Savienības regulējums, kas līdz ar citiem jautājumiem paredz turpināt atbalstu atzītām augļu un dārzeņu RO, kuras ir atzītas pēc 2023. gada 1. janvāra. Salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu jaunais regulējums paredz stingrākas prasības RO darbības programmas īstenošanai.

Pašlaik atzītās RO kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai un nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

* Provizoriski dati

6.5. attēls. Augļu un dārzeņu RO pārdotās produkcijas vērtība, milj. EUR

Avots: ZM pēc LAD datiem

Ražotāju organizācijas citos – piena, cūkgaļas, liellopu gaļas, labības un pākšu dārzeņu – sektoros

Lai veicinātu ražotāju savstarpēju sadarbību produkcijas kopējai virzībai tirgū, kopš 2023. gada 1. janvāra ir spēkā jaunais Eiropas Savienības regulējums, kas līdz ar citiem jautājumiem paredz atbalstu atzītām ražotāju organizācijām ne tikai augļu un dārzeņu, bet arī piena, cūkgaļas, liellopu gaļas, labības un pākšu dārzeņu sektorā.

Plānošanas periodā no 2023. līdz 2027. gadam kopumā citu nozaru atzītām RO paredzēts atbalsts:

- piena sektorā – 1 130 000 eiro,
- labības sektorā – 2 300 000 eiro,
- cūkgaļas sektorā – 267 000 eiro,
- liellopu gaļas sektorā – 175 000 eiro,
- pākšu dārzeņu sektorā – 128 000 eiro.

Atbalsta programmu 2023. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2115, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 (turpmāk – regula 2021/2115);
- Komisijas 2021. gada 7. decembra Deleģētā regula (ES) 2022/126, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 papildina ar prasībām, kuras piemērojamas konkrētu veidu intervences pasākumiem, ko dalībvalstis savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam noteikušas atbilstīgi minētajai regulai, kā arī ar noteikumiem par īpatsvaru, ko piemēro laba lauksaimnieciskā un vidiskā stāvokļa (LLVS) 1. standarta vajadzībām (turpmāk – regula 2022/126).

Latvijā atbalsta programma atzītām RO citos sektoros ir ieviesta ar Ministru kabineta 2023. gada 25. aprīļa noteikumiem Nr. 203 “Ražotāju organizāciju atzīšanas un atbalsta piešķiršanas kārtība” un tiek īstenota atbilstoši Eiropas Komisijas 2022. gada 11. novembrī apstiprinātajai stratēģijai piecu gadu laikposmam “Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam”.

Saskaņā ar Lauku atbalsta dienesta sniegto informāciju 2023. gadā atzītas piecas RO citās nozarēs, un no tām trīs graudu un viena piena RO savu darbības programmu plāno īstenot no 2024. gada 1. janvāra.

Programma skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu

Pārskata periodā Latvijā turpinājās ES atbalsta programmas skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu īstenošana. Programma vairāk pazīstama kā skolu apgādes programma vai programma “Piens un augļi skolai”.

Programma dod iespēju pirmsskolas un 1.–9. klases izglītojamiem trīs reizes nedēļā saņemt bezmaksas svaigu augļu, dārzeņu un piena porcijas, turklāt programmas nosacījumi paredz, ka ik gadu īstenojama virkne papildu izglītojošu un informatīvu pasākumu, lai izglītotu bērnus un viņu ģimenes locekļus par lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u. tml.

Atbalsta programmu 2023. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014;
- Komisijas 2024. gada 12. marta Īstenošanas Lēmums (ES) 2024/845, ar kuru nosaka Savienības atbalsta galīgo piešķirumu, kas dalībvalstīm atvēlēts skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu laikā no 2024. gada 1. augusta līdz 2025. gada 31. jūlijam, un groza Īstenošanas lēmumu (ES) 2023/655.

Latvijā atbalsta programma “Piens un augļi skolai” ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm” un tiek īstenota atbilstoši Zemkopības ministrijas 2023. gada 24. aprīlī apstiprinātajai stratēģijai sešu gadu laikposmam “Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2023./2024.–2028./2029. mācību gados”.

Pirmajā pārskata perioda gadā (2021./2022. mācību gadā) programmas ieviešanu vēl negatīvi ietekmēja Covid-19 pandēmija un tās ierobežošanai ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi, jo mācību process pārsvarā norisinājās tiešsaistē, un tas negatīvi ietekmēja iespēju piegādāt produktus izglītojamiem un īstenot papildu izglītojošos pasākumus šajā laikā.

2021./2022. mācību gada otrajā semestrī turklāt tika paaugstinātas atbalsta likmes piena izdalei programmā, bet 2022./2023. gadam atbalsta likmes tika paaugstinātas jau abām produktu grupām (augļiem un dārzeņiem, kā arī pienam), lai ņemtu vērā ražošanas izmaksu (tostarp piena iepirkuma cenas) ievērojamo kāpumu jau 2021. gada otrajā pusē, bet jo īpaši pēc Krievijas karaspēka iebrukuma Ukrainā. Atbalsta likmju palielināšana nodrošināja to, ka bērni turpina saņemt bezmaksas produktus programmā, taču ievērojami saīsināja produktu izdales perioda ilgumu.

Programmu Latvijā administrē LAD.

6.35. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2021./2022.–2023./2024. mācību gadā

Mācību gads	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.*
Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	1304	1317	1229
augļu un dārzeņu izdalē iesaistītās	1234	1181	1304
piena izdalē iesaistītās	1181	1304	1317
Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits**	255 360	246 733	264 518
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	91 %	95 %	96 %
Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits**	246 733	264 518	270 073

% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	87 %	91 %	93 %
Izdalītie augli un dārzeni, tonnas	968	859	703
Izdalītais piens, tonnas	2163	2118	1791
To pretendentu skaits, kuri iesaistās programmā	130	111	109
Izmaksāto summa (ES un valsts atbalsts), milj. EUR:	3,323	4,090	3,039
t. sk. ES atbalsts, milj. EUR	1,345	1,406	1,559
t. sk. valsts atbalsts, milj. EUR	1,977	2,684	1,480

* Tā kā tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu atbilstošajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam), informācija par 2023./2024. mācību gadu ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pilnīga.

** Izglītojamo skaits atspoguļo programmā iesaistītajās izglītības iestādēs mācību gada sākumā reģistrēto izglītojamo skaitu mērķauditorijas grupā, t. i., pirmsskolā un 1.–9. klasē.

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu situācijās, kad produktu cenas ir ievērojami samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par produktu uzglabāšanu privātās (ražotāja) noliktavās vai kā iepirkums valsts intervencē (sk. 6.27. tab.).

6.36. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

	Iepirkums valsts intervencē	Atbalsts privātai uzglabāšanai
Atbalsttiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

Pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem bija spēkā ilgāki valsts intervences periodi labībai, sviestam, vājpiena pulverim (grozījumi tika pieņemti 2021. gadā pēc ES Kopējās Lauksaimniecības politikas reformas). Iepriekš labības iepirkums valsts intervencē bija pieejams laikposmā no 1. oktobra līdz 31. maijam, bet, sākot no 2022. gada, parasto kviešu iepirkums valsts intervencē bija pieejams jau no oktobra, bet miežiem un cietajiem kviešiem – visu gadu. Arī sviestam un vājpiena pulverim valsts intervences periods tika pagarināts par vienu mēnesi, pārceļot sākuma datumu no 1. aprīļa uz 1. martu.

Pārskata periodā Eiropas Savienībā no tirgus intervences pasākumiem bija pieejams intervences iepirkums vājpiena pulverim, sviestam un labībai, taču, ievērojot labvēlīgo cenu situāciju tirgū, Latvijas uzņēmumi neizmantoja šos pasākumus.

2022. gadā saistībā ar piegādes ķēžu traucējumiem, ko izraisīja Krievijas iebrukums Ukrainā, kā arī saistībā ar cūkgaļas eksporta samazinājumu uz Ķīnu, bija pieejams atbalsts cūkgaļas privātai uzglabāšanai. Arī šos atbalsta pasākumus Latvijas uzņēmumi neizmantoja.

Pārskata periodā tirgus intervences pasākumus Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);

- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un *euro* izmantošanu;
- Komisijas 2022. gada 23. marta Īstenošanas regula (EC) 2022/470, ar ko piešķir atbalstu privātai cūkgaļas uzglabāšanai un iepriekš nosaka atbalsta apmēru;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 "Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū".

Eiropas Savienības atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem

ES atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem ir TKO paredzēts pasākumu kopums tirgus traucējumu novēršanai vai saistībā ar dzīvnieku slimībām un augu kaitēkļiem vai patērētāju uzticības zaudēšanu veselības riska dēļ, vai pasākumi īpašu problēmu risināšanai situācijās, kad citi TKO pasākumi izrādās nepietiekami.

2023. gadā ar Komisijas 2023. gada 14. jūlija Īstenošanas regulu (ES) 2023/1465, ar ko nodrošina ārkārtas finansiālo atbalstu lauksaimniecības sektoriem, kurus skārušas īpašas problēmas, kas ietekmē lauksaimniecības produktu ražotāju ekonomisko dzīvotspēju, no Eiropas Savienības budžeta 22 dalībvalstu lauksaimniekiem tika piešķirts atbalsts pavisam 330 milj. EUR apmērā, tostarp Latvijai tika piešķirti 6 796 780 EUR.

Latvijā atbalsts tika ieviests ar Ministru kabineta 2023. gada 7. novembra noteikumiem Nr. 641 "Eiropas Savienības ārkārtas atbalsta piešķiršanas noteikumi lauksaimniekiem augļu un ogu, piena un gaļas liellopu, aitu, kazu un zirgu audzēšanas nozarē", atbalstu paredzot

- **augļu un ogu saimniecībām**, lai segtu ekonomiskos zaudējumus, kas radušies 2023. gada pavasara sala un salnu postījumu dēļ. Augļu un ogu audzētājiem atbalstu piešķir par 2023. gada pavasara salā un salnās cietušajām platībām, kuras dabā apsekoja Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra un Valsts augu aizsardzības dienesta inspektori, nosakot postījumu intensitāti cietušajā platībā. Šim pasākumam bija pieejami līdz 3 012 000 EUR;
- **lopkopības saimniecībām** (piena un gaļas liellopu, aitu, kazu un zirgu nozarē), lai daļēji segtu lopbarības iegādes izmaksas. Uz šo atbalstu varēja pretendēt lauksaimnieki, kuriem Lauksaimniecības datu centrā 2023. gada 1. oktobrī bija reģistrēts piena vai gaļas liellopu, aitu, kazu vai zirgu ganāmpulks un dzīvnieki ir reģistrēti, apzīmēti un par tiem ir sniegta informācija atbilstoši normatīvajiem aktiem par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu. Šim pasākumam bija pieejama atlikusī atbalsta summa, kas netiek novirzīta augļu un ogu nozares atbalstam.

Atbalstam lauksaimnieki varēja pieteikties no 2023. gada 9. līdz 21. novembrim (augļu un ogu nozarē) vai līdz 1. decembrim (lopkopības nozarēs). Atbalsts tika izmaksāts 2024. gadā.

6.4. Informatīvie un veicināšanas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības produktiem

Eiropas Savienības atbalsts paredzēts ražotāju un nozaru organizāciju izstrādātām lauksaimniecības un pārtikas produktu veicināšanas un informēšanas programmām, kuru ilgums ir 1–3 gadi. Atbalsta mērķis ir veicināt ES un trešo valstu patērētāju zināšanas par ES lauksaimniecības produktu labo kvalitāti un īpatnībām.

Lauksaimniecības produktu informatīvie un veicināšanas pasākumi ES tiek atbalstīti jau kopš 1980. gada. Latvijā pirmā programma uzsākta 2006. gadā. Kopš tā laika Latvijas organizācijas ir veiksmīgi īstenojušas 10 programmas gan iekšējā tirgū, gan trešo valstu tirgos.

2023. gadā Latvijā tika īstenotas divas programmas:

1) kopš 2022. gada tiek īstenota Latvijas Apvienotās putnkopības asociācijas programma "ES ražotu olu informācijas un veicināšanas pasākumi Latvijā un Lietuvā" ar kampaņas saukli "Olas ir spēks", Latvijā un Lietuvā trīs gadus izplatot zināšanas par ES dētām olām – par to, kāpēc olas ir svarīgas ikdienas uztura daļa, kā olas atšķiras cita no citas, kā ES ražotāji rūpējas par putnu labturību un olu kvalitāti un kā tās var pagatavot uzturā;

2) 2022. gada nogalē Eiropas Komisija apstiprināja arī Latvijas Biškopības biedrības programmu "ES medus – gards un videi draudzīgs", kuras darbība Latvijā un Igaunijā aizsākās 2023. gadā. Projekta mērķis ir veicināt medus patēriņu ikdienā un sabiedrības informētību par medus lietošanas iespējām un tā saistību ar dabas daudzveidību Latvijā un Igaunijā. Īstenojot projektu, tiek organizētas informatīvas kampaņas, lai popularizētu Eiropas Savienībā ievāktu medu kā gardu un videi saudzīgu pārtikas produktu.

6.5. Lauku attīstības pasākumi

6.5.1. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2022. gadam

Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, Lauku attīstības programmai 2014.–2020. gadam (LAP) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – regula Nr. 1305/2013) 5. pantu ir noteiktas sešas šādas ES lauku attīstības prioritātes: P1 “Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 “Konkurētspēja”, P3 “Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 “Ekosistēmu pārvaldība”, P5 “Resursu efektivitāte un klimats” un P6 “Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs (LAP 12.1. redakcija, neskaitot papildu valsts un Eiropas Savienības Atveseļošanās instrumenta (turpmāk šajā nodaļā – ESAI finansējums), ir paredzēts divām prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (660,9 milj. eiro) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (585,2 milj. eiro).

2023. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izlietotais publiskais finansējums – 660,9 milj. EUR jeb visi 100,0 % no plānotā – bija P4 prioritātē, bet prioritātē P2 tika izmantota 585,1 milj. EUR jeb 95,3 % no tai atvēlēta finansējuma. P6 prioritātē kopējie publiskie izdevumi izmantoti 94,5 % apmērā. Ne tik veiksmīga bijusi virzība uz prioritāšu P3 un P5 izvirzītajiem mērķiem. Tā P3 prioritātē līdz 2023. gada beigām bija izmaksāts 80,2 %, bet P5 prioritātē – tikai 72,5 % no LAP paredzētā finansējuma, tomēr kopumā virzība uz LAP izvirzīto mērķu sasniegšanu uzskatāma par sekmīgu.

Latvija, īstenojot LAP, ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumu, kas, ievērojot atbalstāmās prioritātes un administrēšanas kapacitāti, ir pakāpeniski uzsākti 2014. gadā (galvenokārt platībatkarīgie maksājumi un pasākums M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”), lielāko daļu projektveida pasākumu īstenošanu aizsākot 2015. un 2016. gadā. Vairāku pasākumu īstenošana tika sākta plānošanas perioda vidū – tikai 2017. un 2018. gadā (M16 “Sadarbība” un daži M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” apakšpasākumi). 2020. gadā pēc grozījumiem LAP iekļauts vēl viens jauns apakšpasākums – M2.2 “Atbalsts konsultantu apmācībai”, kura uzsākšanai 2020. gadā tika sagatavota normatīvā bāze.

2021. gadā tika ieviests jauns atbalsta veids – finanšu instrumenti lauksaimniecības un lauku attīstības jomā (kopumā 30,0 milj. eiro) pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumos M4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībām” un M4.2. “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādei”, kā arī apakšpasākumā M6.4. “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”.

Ziņojumā sniegtā informācija par LAP īstenošanas progresu vērtēta salīdzinājumā ar 2023. gadā spēkā esošo LAP 12.1. redakciju, kuru Eiropas Komisija (EK) apstiprināja 2023. gada 16. martā un kurā ar LAP 10.2. redakciju iekļauts arī LAP pārejas perioda finansējums 2021.–2022. gadam (468,14 milj. eiro), tajā skaitā daļa no ESAI finansējuma 84,09 milj. eiro apmērā. Viss plānošanas periodā LAP pieejamais finansējums kopā ar pārejas perioda finansējumu ir 025,0 milj. eiro.

Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2023. gada beigām ir izsludināta 131 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā. 2023. gadā tika izsludināts 12 kārtu.

Tāpat 2023. gadā pasākumā M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” tika noslēgti līgumi ar 2022. gadā izsludinātā iepirkuma profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumu nodrošināšanai uzvarētājiem – nozares nevalstiskajām organizācijām 1.1. “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”.

Savukārt saistībā ar 1.2. apakšpasākumu “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem” 2023. gada sākumā tika noslēgti 11 līgumi ar 2022. gada nogalē izsludinātā publiskā iepirkuma uzvarētāju (SIA “LLKC”) par demonstrējumu nodrošināšanu lopkopības nozarē.

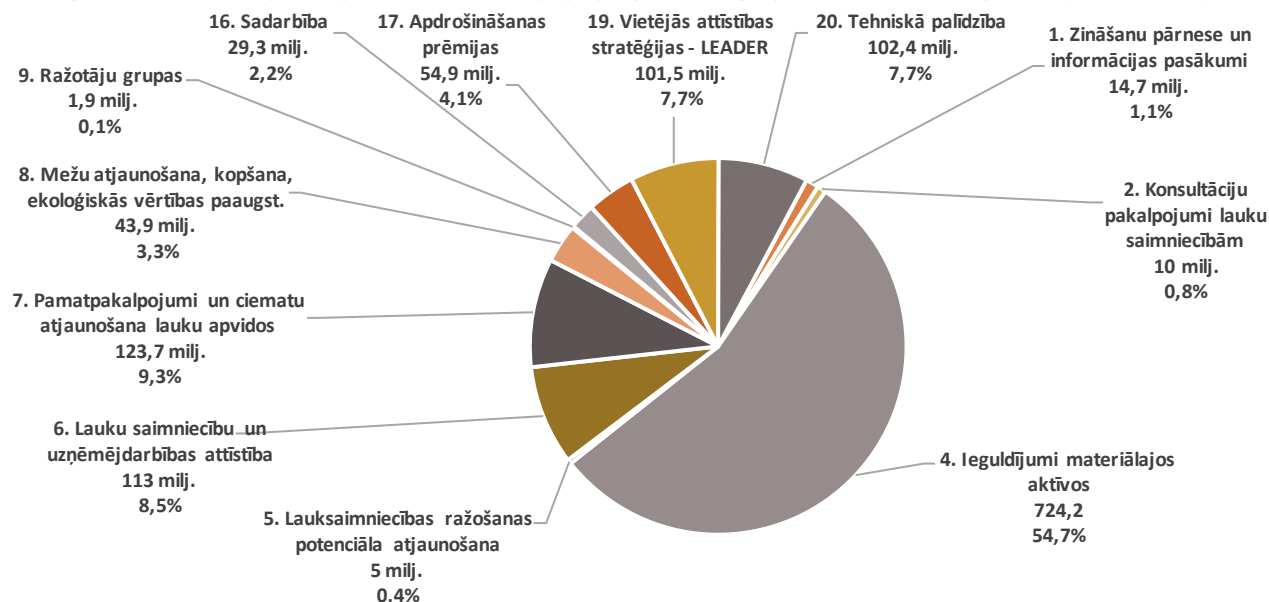
2023. gadā tika izsludināts jauns publiskais iepirkums 1.3. apakšpasākumā “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem” un tika izvēlēts pakalpojuma sniedzējs – SIA “LLKC”, noslēdzot arī līgumu, bet tā izpilde vēl netika uzsākta.

Tika noslēgts arī līgums ar 2022. gada nogalē izsludinātā publiskā iepirkuma uzvarētāju pasākumā M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” par individuālu konsultāciju sniegšanas nodrošināšanu mežsaimniecības jautājumos, kā arī līgums ar SIA “LLKC”, kas ir uzvarētājs 2023. gadā izsludinātajā publiskajā iepirkumā par individuālu konsultāciju sniegšanu.

Atbalsta pretendentu aktivitāte arī 2023. gadā joprojām bija liela, jo kopumā tika iesniegti 3079 pieteikumi par kopējo publisko finansējumu 173,5 milj. eiro.

Kopumā izsludinātajās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtās no plānošanas perioda sākuma iesniegti 84 226 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 2065,9 milj. eiro, no tiem līdz 2023. gada beigām apstiprināti 66 632 projekti ar publisko finansējumu 1 487,6 milj. eiro apmērā.

No apstiprinātajiem projektiem līdz 2023. gada beigām atsaukti vai pārtraukti 5002 projekti ar kopējo publisko finansējumu 239,2 milj. eiro (ieskaitot arī korekcijas apstiprināto projektu pieteikumus), tātad līdz pārskata perioda beigām jau ir īstenoti un vēl tiek īstenoti kopumā 60 630 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1 248,4 milj. eiro jeb 92,6 % no kopējā projektveidīgo pasākumu finansējuma. (Sk. 6.6. att.)

6.6. attēls. 2014.–2023. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD datiem

Vislielākais apstiprinātais publiskais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma M04 "ieguldījumi materiālajos aktīvos" apakšpasākumos 4.1. "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" – 8301 projekts ar kopējo publisko finansējumu 577,8 milj. eiro – un 4.2. "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" – 431 projekts pavisam 143,4 milj. eiro apmērā. Nākamais lielākais apstiprinātais publiskais finansējums ir pasākumā M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" ar atbalstītiem 364 projektiem 125,2 milj. eiro apmērā, par kuriem ir sakārtoti pašvaldību ceļi 1559 km garumā, un pasākums gandrīz jau ir pabeigts.

Nākamais ir apakšpasākums 4.3. "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā", kurā apstiprināts 891 projekts ar 95,2 milj. eiro lielu publisko finansējumu. Liela aktivitāte vērojama apakšpasākumā M19.2. "Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju" ar 5193 apstiprinātajiem projektiem par 93,0 milj. eiro.

Pārskata periodā turpinājās atbalsta izmaksa platībatkarīgajā atbalsta pasākumā M12 "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām", un 2023. gadā pasākumā M12 atbalstam pieteicās 3334 pretendenti, deklarējot 51 006 ha lielu meža zemes platību. Tas ir neliels progress, tāpat kā katru gadu līdz šim, un veido aptuveni 85 % no LAP mērķa vērtības. Pārējie LAP platībatkarīgie pasākumi ir beigušies un no 2023. gada tiek atbalstīti Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskajā plānā 2023.–2027. gadam.

Kopš 2022. gada, kad tika uzsākta reāla finanšu instrumentu (FI) ieviešana, parakstot finansēšanas nolīgumu starp Lauku atbalsta dienestu un AS "Attīstības finanšu institūcija "Altum", tika pārskaitīti avansa maksājumi "Altum" 15,0 milj. EUR apmērā finanšu instrumentu ieviešanai. Tos ieviešot, līdz 2023. gada beigām "Altum" gala saņēmējiem kopumā izmaksāja publisko finansējumu 9,62 milj. EUR apmērā, kas ir 64,1 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma. Lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegts 330 aizdevumu un piešķirtas trīs garantijas, izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus.

2023. gadam lauksaimniecības un pārtikas nozarē raksturīgs vairāku apstākļu kopums – ražošanai svarīgo resursu un izejvielu cenu ievērojams kāpums vienlaikus ar produktu (piena, liellopu gaļas un graudaugu)

iepirkuma cenu kritumu, kā arī 2023. gada pavasara sausuma un salnu ietekmē prognozētais ražas samazinājums, kas ir radījis nelabvēlīgus apstākļus un ietekmējis lauksaimniecības un pārtikas produktu ražošanas nozares uzņēmumu ekonomisko dzīvotspēju. Jāņem arī vērā, ka Krievijas un Ukrainas karš joprojām ievērojami un tieši ietekmē lauksaimniecības un pārtikas ražošanas uzņēmumus Latvijā, pakļaujot tos ilgstošas krīzes spiedienam un pasliktinot lauksaimnieku finansiālo situāciju un rentabilitāti.

Visā 2023. gadā situācija Latvijas lauksaimniecības nozarē ir vērtējama kā nestabila un lauksaimniecības nozaru saražotais apjoms vai izlaides vērtība faktiskajās cenās ir samazinājusies par 10 %, bet augkopības nozarēs – vidēji par 14 % (piemēram, graudaugiem par 16 %, lopbarības kultūrām par 30 %, dārzeniņiem par 8 %, augļiem un ogām par 33 %), savukārt lopkopības nozarēs – vidēji par 2 % (piemēram, cūkkopības nozarē par 10 %, olu ražošanas nozarē par 3 %, piena ražošanas nozarē par 1 %).

2023. gadā LAP pasākumiem izmaksāts un EK deklarētais publiskais finansējums 150,6 milj. eiro apmērā jeb 7,4 % no kopējā LAP īstenošanai pieejamā publiskā finansējuma, bet visā plānošanas periodā (līdz 2023. gada beigām) – 1800,0 milj. eiro jeb 89,0 % no LAP pieejamā publiskā finansējuma, t.sk. ESAI finansējums 56,0 milj. eiro. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu līdz 2023. gada beigām sk. 6.37. tabulā.

6.37. tabula

LAP 2014.–2020. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2023. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	13 822,3
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	5651,5
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	615 491,5
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	4859,2
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	93 151,6
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	123 594,7
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	40 003,5
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	607,8
M10	Agrovide un klimats	107 320,2
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	245 034,9
M12	Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	34 591,2
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	259 137,6
M16	Sadarbība	18 590,0
M17	Riska pārvaldība	49 554,0
M19	Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	90 306,4
M20	Tehniskā palīdzība	86 108,5
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	12 174,0
	KOPĀ	1 799 998,9

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtību, kādā piešķir valsts un ES atbalstu M01 “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi”, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumi Nr. 705 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi””.

1.1. apakšpasākums “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2023. gadā tika izsludināts publisks iepirkums par mācību organizēšanu un īstenošanu profesionālās izglītības un prasmju apguves apakšpasākumā, bet iespējamā interešu konflikta dēļ iepirkums divas reizes tika izbeigts, līdz beidzot trešajā iepirkuma izsludināšanas reizē tika izvēlēts pakalpojuma sniedzējs. Līgums ar uzvarētāju – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmējs Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte) – tika noslēgts gada beigās (līgumcena 5,1 milj. EUR).

2023. gada sākumā tika noslēgti līgumi ar 2022. gadā izsludinātā iepirkuma profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumu nodrošināšanai uzvarētājiem – nozares nevalstiskajām organizācijām. Līguma kopējā publiskā finansējuma summa ir 460,50 tūkst. EUR.

Turpinājās 2022. gadā ar nozares nevalstisko organizāciju noslēgtā līguma izpilde. Tā kopējā publiskā finansējuma summa ir 150 tūkst. EUR.

Kopumā 2023. gadā, īstenojot apakšpasākumu, apmācītas 154 personas. Mācību dalībnieku skaitu sadalījumā pa mācību blokiem sk. 6.38. tabulā.

6.38. tabula

Mācību dalībnieku skaits pa mācību blokiem, 2023. gads

Mācību bloks	Mācību dalībnieku skaits
Lauksaimniecība	154
Pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktus) ražošanas	0
Mežsaimniecība	0
KOPĀ	154

Avots: LAD

No perioda sākuma kopumā apmācīti 25 644 mācību dalībnieki, par 2,6 % pārsniedzot LAP prognozēto vērtību – 25 000 mācību dalībnieku. Lielākoties – 66,3 % gadījumu – lauksaimniecības, pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošanas, mežsaimniecības nozarē iesaistītās personas ir piedalījušās mācībās par tematiem, kas attiecas uz mērķa virzienu 2A (konkurētspēja), taču interese (33,7 %) ir bijusi arī par profesionālās izglītības un prasmju apguvi jomā, kas attiecas uz mērķa virzienu 4 (vides saglabāšanas pasākumi). Tajā 90,7 % dalībnieku ir apmācīti par tematiem lauksaimniecības jomā un 9,3 % – par tematiem mežsaimniecības jomā.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

2023. gada sākumā tika pabeigta 2018. gadā noslēgto līgumu izpilde ar četrām juridiskajām personām, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā vai Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības iestāžu reģistrā, – atvasinātu publisku personu (turpmāk – APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, APP “Dārzkopības institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, Latvijas Lauksaimniecības universitāti (no 01.09.2022. – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāti), kas par iepirkuma uzvarētājiem tika atzītas 2017. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā (sarunu procedūrā, kas tika organizēta divās kārtās). Kopējais publiskais finansējums līgumiem, kuri noslēgti par demonstrējumu īstenošanu augkopības nozarē un kuru izpilde tika pabeigta 2023. gadā, ir 1,12 milj. EUR.

Tāpat 2023. gada pirmajā pusē vēl turpinājās 2019. gadā pēc publiskā iepirkuma (atklāta konkursa) noslēgtais līgums par demonstrējuma nodrošināšanu augkopības nozarē. Līguma izpildītājs – SIA “Bulduru Dārzkopības vidusskola”. Līgumcena – 59,99 tūkst. EUR.

2023. gadā tika pabeigta 2019. un 2020. gadā noslēgto līgumu izpilde par demonstrējuma nodrošināšanu lopkopības nozarē. Līgumu izpildītājs SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, un to kopējais publiskais finansējums bija 211,51 tūkst. EUR.

Tāpat 2023. g. pirmajā pusē tika pabeigts 2021. gadā pēc publiskā iepirkuma (atklāta konkursa) noslēgtais līgums par demonstrējuma nodrošināšanu augkopības nozarē. Arī šī līguma izpildītājs bija SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, kas kopumā saņēma publisko finansējumu 26,18 tūkst. EUR apmērā.

2023. gadā turpinājās 2022. gadā ar atklātā konkursa uzvarētājiem noslēgto 19 līgumu izpilde par demonstrējuma nodrošināšanu augkopības nozarē. Pakalpojuma sniedzēji, kas ierīkoja un īstenoja demonstrējumus, bija APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte, bet līgumos paredzētais kopējais publiskais finansējums bija 832,47 tūkst. EUR.

2023. gada sākumā tika noslēgti 11 līgumi ar 2022. gada nogalē izsludinātā publiskā iepirkuma (atklāta konkursa) uzvarētāju par demonstrējuma nodrošināšanu lopkopības nozarē. Līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, un līguma kopējais publiskais finansējums – 439,31 tūkst. EUR.

1.3. apakšpasākums “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”

2023. gadā tika izsludināts jauns publiskais iepirkums saimniecību un mežu apmeklējumu nodrošināšanai. Izsludinātais iepirkums tika izbeigts iespējamā interešu konflikta dēļ. Gada otrajā pusē publiskais iepirkums tika

sludināts vēleis, un tika izvēlēts pakalpojuma sniedzējs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. 2023. gada nogalē tika arī noslēgts līgums, kura kopējais publiskais finansējums ir 1,25 milj. EUR. 2023. gadā saimniecību un mežu apmeklējumu organizēšana vēl netika uzsākta.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākuma M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumam “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 695 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai””.

Savukārt kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākuma M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumam “Atbalsts konsultantu apmācībai”, noteikta Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumos Nr. 672 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultantu apmācībai””.

2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”

Tika noslēgts līgums ar 2022. gada nogalē izsludinātā publiskā iepirkuma uzvarētāju par individuālu konsultāciju sniegšanas nodrošināšanu mežsaimniecības jautājumos. Pakalpojuma sniedzējs – mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība (turpmāk – MPKS) “Mežsaimnieks” (apakšuzņēmējs – MPKS “Mūsu mežs”, Jānis Saulītis). Līguma kopējā publiskā finansējuma summa ir 500,0 tūkst. EUR. Otrs 2022. gadā izsludinātais publiskais iepirkums tika izbeigts, jo piedāvājums tika atzīts par neatbilstošu. Šis publiskais iepirkums par individuālu konsultāciju sniegšanas nodrošināšanu atkārtoti tika sludināts 2023. gadā, kad arī tika izvēlēts līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, paredzot līgumcenu 4,25 milj. EUR.

Kopumā 2023. gadā apakšpasākumā tika sniegtas 4632 konsultācijas, ko saņēmušas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē 2104 personas (sk. 6.39. tab.).

6.39. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2023. gads		
Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	1672	3325
Mežsaimniecība	432	1307
KOPĀ	2104	4632

Avots: LAD

Kā redzams 6.39. tabulā, viens konsultāciju saņēmējs mēdz saņemt vairākas konsultācijas. No perioda sākuma konsultācijas kopumā saņēmušas 43 290 personas, un tas jau četras reizes pārsniedz LAP prognozēto vērtību par konsultēto atbalsta saņēmēju skaitu – 10 500.

Turpinājās 2021. gada sākumā ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” noslēgtā līguma izpilde par konsultāciju nodrošināšanu uzņēmuma izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai (“inkubācija”), līgumcena veidojot 1,0 milj. EUR. 2023. gadā vairāku gadu sadarbības līgumi par konsultāciju pakalpojumu saņemšanu attiecās uz 99 gala labuma guvējiem.

Pildot daudzgadu līgumu, tika sniegtas 1603 konsultācijas (sk. 6.40. tab.).

6.40. tabula

Sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju jomām saskaņā ar vairāku gadu sadarbības līgumā paredzēto, 2023. gads

Konsultāciju joma	Konsultāciju skaits
Augkopība	298
Lopkopība	158
Mežsaimniecība	0
Grāmatvedība, finanšu analīze	158
Ekonomika, vadībzinības	989
KOPĀ	1603

Avots: LAD

Dalījumā pa mērķa virzieniem lielākā daļa (61,1 %) konsultāciju saņēmēju ir pieprasījuši konsultācijas par jautājumiem, kas atbilst mērķa virzienam 4 (vides saglabāšanas pasākumi), un no tiem 64,4 % personu ir konsultētas par lauksaimniecības jautājumiem un 35,6 % – par mežsaimniecības jautājumiem. Atlikušie 38,9 % konsultāciju saņēmēju ir izmantojuši iespēju konsultēties par mērķa virziena 2A (konkurētspēja) jautājumiem.

2.3. apakšpasākums “Atbalsts konsultantu apmācībai”

Turpinājās 2021. gada sākumā noslēgtā līguma izpilde par konsultantu apmācības nodrošināšanu. Līguma izpildītājs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Līgumcena ir 250,0 tūkst. EUR.

Kopumā 2023. gada apakšpasākuma mācībās piedalījušies 44 konsultanti (personu skaitu sadalījumā pa mācību jomām sk. 6.41. tabulā).

6.41. tabula

Apmācīto konsultantu skaits pa mācību jomām, 2023. gads

Mācību joma	Apmācīto konsultantu skaits
Augkopība	15
Lopkopība	16
Ekonomika	0
Mežsaimniecība	13
KOPĀ	44

Avots: LAD

Kā redzams 6.41. tabulā, 2023. gadā 36,4 % no apmācītajiem konsultantiem cēla savu kapacitāti, lai uzlabotu konsultāciju pakalpojuma kvalitāti lopkopības jomā, 34,1 % papildināja zināšanas par augkopības jomas jautājumiem un 29,6 % – par mežsaimniecības nozares jautājumiem.

M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”, noteikta Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumos Nr. 600 “Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam “Ieguldījumi materiālajos aktīvos””, Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 59 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība investīciju veicināšanai lauksaimniecībā” un Ministru kabineta 2021. gada 30. novembra noteikumos Nr. 776 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība atklātu projektu konkursa veidā pasākumā “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 2014.–2020. gada plānošanas perioda pārejas laikā 2021. un 2022. gadā”.

Pasākuma M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” 2023. gadā tika izsludinātas četras projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas

Finansējums projektu pieteikumu iesniegšanas kārtās **4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”** tika piešķirts, ievērojot reģionalizācijas principu – starp Lauku atbalsta dienesta (LAD) reģionālajām pārvaldēm, kā arī ņemot vērā vienotajam platību maksājumam deklarētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības atbilstoši saimniecību grupu sadalījumam pēc to kopējā apgrozījuma (4000–70 000 EUR – mazo saimniecību grupa, 70 001–350 000 EUR – vidējo saimniecību grupa, vairāk nekā 350 000 EUR – lielo saimniecību grupa), vidējo un lielo saimniecību grupā atbalstot ieguldījumus, kas saistīti ar vides un klimata mērķiem. Vienlaikus, ievērojot problēmas atsevišķās nozarēs specifisku jautājumu risināšanai, šajā apakšpunktā tika izsludinātas īpašas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas putnkopības un cūkkopības, kā arī dārzkopības nozarei un lauksaimnieku pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām.

Turklāt no 2023. gada 1. septembra līdz 2024. gada 1. martam bija izsludināta projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar kopējo finansējumu 4 milj. EUR apmērā pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”, lai, izmantojot valsts finansējuma virsstaistību līdzekļus, novērstu 2023. gada 7. augusta laikpistākļu radītos postījumus lauksaimniecības ražošanas vai lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu ēkām vai būvēm.

- **4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”** 2023. gadā tika izsludinātas četras kārtas (8., 9., 10. un 11. kārtā), kurās tika iesniegti 1280 projekti, no kuriem apstiprināti 918 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 69,2 milj. EUR;
- **4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”** 2023. gadā izsludinātas divas kārtas (10. un 11. kārtā), kurās iesniegti 64 projekti, no kuriem apstiprināti 24 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 16,4 milj. EUR.

4.1. apakšpasākumā izsludinātajās četrās kārtās (8., 9., 10. un 11. kārtā) visvairāk apstiprināto projektu bija

- laukkopības sektorā – 524 projekti ar publisko finansējumu 29,3 milj. EUR;
- nobarojamo liellopu sektorā – 99 projekti ar publisko finansējumu 3,3 milj. EUR;
- piena lopkopības sektorā – 97 projekti ar publisko finansējumu 15,1 milj. EUR;
- jaukti (laukkopības un lopkopības) sektorā – 74 projekti ar publisko finansējumu 5,5 milj. EUR;
- citos sektoros – 124 projekti ar publisko finansējumu 15,9 milj. EUR.

Latvijā tieši laukkopība un piena lopkopība ir galvenie lauksaimniecības sektori, kuros katrā no izsludinātajām kārtām ir arī vislielākais projektu iesniegumu skaits.

2023. gadā visvairāk investīciju pamatlīdzekļu iegādē tika paredzēts

- augsnes apstrādes tehnikas un iekārtu iegādei – 5,3 milj. EUR 325 projektiem;
- mēslošanas un augu aizsardzības tehnikas iegādei – 10,4 milj. EUR 294 projektiem;
- sējas un stādāmās tehnikas iegādei – 9,2 milj. EUR 211 projektiem;
- būvniecībai – 20,3 milj. EUR 125 projektiem;
- traktortehnikas iegādei – 3,6 milj. EUR 112 projektiem;
- fermu aprīkojuma un iekārtu iegādei – 8,8 milj. EUR 83 projektiem;
- ražas novākšanas tehnikas iegādei – 1,4 milj. EUR 30 projektiem;
- citiem iepriekš neminētiem ieguldījumiem – 10,2 milj. EUR 733 projektiem.

4.2. apakšpasākumā 2023. gadā izsludinātajās kārtās visvairāk apstiprināto projektu bija

- graudu pārstrādes nozarē – pieci projekti, kuriem atvēlēts 7,4 milj. EUR liels publiskais finansējums;
- gaļas pārstrādes nozarē – četri projekti, kuriem atvēlēts 1,6 milj. EUR liels publiskais finansējums;
- piena pārstrādes nozarē – astoņi projekti, kuriem atvēlēts 5,3 milj. EUR liels publiskais finansējums;
- dārzeņu pārstrādes nozarē – divi projekti, kuriem atvēlēts 0,68 milj. EUR liels publiskais finansējums;
- augļu pārstrādes nozarē – viens projekts, kuram atvēlēts 0,26 milj. EUR liels publiskais finansējums;
- citās iepriekš neminētās pārstrādes nozarēs – četri projekti, kuriem atvēlēts 1,2 milj. EUR liels publiskais finansējums.

4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”

No 2022. gada jūnija līdz 2023. gada 1. decembrim tika izsludināta projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsaimniekotājiem, paredzot kopējo pieejamo publisko finansējumu 4,2 milj. EUR apmērā. 2023. gada laikā VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi” (turpmāk – ZMNĪ) īstenojusi 33 projektus, piesaistot 4,9 milj. EUR lielu publisko finansējumu. Šajos projektos kopumā meliorēti 214 kilometru. 2014.–2020. gada plānošanas periodā ZMNĪ līdz 2023. gada beigām ir īstenojusi 245 projektus,

atjaunojot un pārbūvējot valsts un valsts nozīmes ūdensnotekas 2124 km garumā par publisko finansējumu 40,8 milj. EUR apmērā.

No perioda sākuma pasākumā M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" līdz 2023. g. 31. decembrim pavisam ir iesniegti 28 254 projektu iesniegumi (arī par projektiem, kam atvēlēts no valsts papildu finansējums) ar kopējo publisko finansējumu 1303,2 milj. EUR. No tiem apstiprināti 21 511 projekti (arī multiprojekti, kuros pieteikumi ir iesniegti divos vai trijos apakšpasākumos vienlaikus, tāpēc šādi iesniegumi tiek uzskaitīti atsevišķi, un 11 925 projektiem tika piešķirts atbalsts kredītprocentu daļējai dzēšanai) šādos apakšpasākumos:

- **4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās"** – 8306 projekti ar publisko finansējumu 576,2 milj. EUR apmērā;
- **4.2. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē"** – 434 projekti ar publisko finansējumu 147,7 milj. EUR apmērā;
- **4.3. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā"** – 891 projekts ar publisko finansējumu 95,3 milj. EUR apmērā. Tajos bija paredzēta gan meliorācijas sistēmu pārbūve, gan meliorācijas sistēmas atjaunošana.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP pasākumā ir iespēja pretendēt arī uz valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma **M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" 4.1. un 4.2. apakšpasākumā**. No plānošanas perioda sākuma, piesakoties uz atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai, ir iesniegti **13 828** iesniegumi. No tiem apstiprināti **11 925** iesniegumi:

- **4.1. apakšpasākumā** – 13 573 iesniegumi 46,4 milj. EUR apmērā. No tiem apstiprināti 11 744 iesniegumi par 38,7 milj. EUR;
- **4.2. apakšpasākumā** – 255 iesniegumi 3,2 milj. EUR apmērā. No tiem apstiprināts 151 iesniegums par 1,8 milj. EUR.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2023. gada beigām īstenotos projektus, secināms, ka **4.1., 4.2. un 4.3. apakšpasākumā** ar ieguldījumu mērķu sasniegšanai ir šādi rezultāti:

- **2A** (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir **483,4 milj. EUR** jeb **89,1 %** no plānotā (t.sk. valsts papildu finansējums un FI), kā arī **1,498 milj. EUR** jeb **99,9 %** no plānotā Eiropas Savienības Atveseļošanās instrumenta (turpmāk – **ESAI**) finansējuma;
- **3A** (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod **4.2. apakšpasākumā** īstenotie vai daļēji īstenotie projekti ar publisko finansējumu **70,4 milj. EUR** jeb **64,1 %** no plānotā (t.sk. valsts papildu finansējums un FI);
- **5B** (energoefektivitātes palielināšana) **4.1. un 4.2. apakšpasākumā** ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti ar publisko finansējumu **14,5 milj. EUR** jeb **26,2 %** no paredzētā, t.sk. **1,2 milj. EUR** jeb **11,2 %** no plānotā **ESAI** finansējuma;
- **5D** (ieviestas tehnoloģijas SEG un (vai) amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod **4.1. un 4.2. apakšpasākumā** īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir **73,8 milj. EUR** jeb **81,2 %** no mērķa virzienā plānotā, t.sk. **13,4 milj. EUR** jeb **77,6 %** no plānotā **ESAI** finansējuma;
- **5C** (sekmēt atjaunojamo energoresursu izmantošanu) ieguldījumu dod **4.1. apakšpasākumā** īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir **1,1 milj. EUR** jeb **6,7 %** no plānotā un kuriem apskatāmajā periodā netika plānots **ESAI** finansējums.

M05 "Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana"

Atbalsta saņemšanas nosacījumus pasākumam M05 nosaka Ministru kabineta 2015. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 401 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam "Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana"".

2023. gadā pasākumā vairs netika izsludinātas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, jo viss finansējums ir izlietots un pasākums beidzies.

No perioda sākuma līdz 2023. gada beigām tika iesniegti 152 projektu iesniegumi un apstiprināti 131, bet īstenoti 117 projekti par kopējo summu 4,9 milj. EUR, tajā skaitā 70 projektu cūkkopības nozarē par 3,07 milj. EUR un 47 – putnkopības nozarē par 1,77 milj. EUR. 2024. gadā vēl turpinās viena projekta īstenošana putnkopības nozarē par 92 260 EUR, par kuru līdz 2024. gada 27. maijam izmaksāti 38 260 EUR. Unikālo klientu skaits ir 80, kas ir 80,0 % no LAP plānotajiem 100 atbalsta saņēmējiem.

M06 "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība"

6.1. apakšpasākums "Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.1. apakšpasākumā "Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai", noteikta Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumos Nr. 323 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" apakšpasākumam "Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai"".

2023. gadā netika izsludināta jauna iesniegumu pieņemšanas kārta, un programmā tādas vairs nav paredzēts, tā ka apakšpasākums ir beidzies ar sešām kārtām. Tiek veiksmīgi īstenoti iepriekšējās kārtās apstiprinātie projekti – kopumā 489 ar kopējo publisko finansējumu 19,6 milj. EUR (94,4 % no pasākumā pieejamā finansējuma 20,7 milj. EUR), bet daļēji vai pilnīgi īstenoti ir 479 projekti (93,0 % no plānotā) ar kopējo publisko finansējumu 17,7 milj. EUR jeb 85,6 % no apakšpasākumā pieejamā. Tādējādi var secināt, ka šī apakšpasākuma ieviešana līdz pārskata perioda beigām ir bijusi veiksmīga, jo šo iespēju ir izmantojuši lielākā daļa to jauno lauksaimnieku, kuri varēja pretendēt uz atbalstu šajā pasākumā.

6.3. apakšpasākums "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.3. apakšpasākumam "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības", noteikta Ministru kabineta 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 292 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība" apakšpasākumam "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības"".

2023. gadā no 26. maija līdz 26. jūnijam tika izsludināta astotā iesniegumu pieņemšanas kārta, kurai kopumā bija atvēlēts publiskais finansējums 6,6 milj. EUR apmērā. Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā, tomēr atbalsta pretendentu aktivitāte bija vāja un šajā kārtā tika iesniegts 101 projekta pieteikums, no kuriem tika apstiprināti 74 ar kopējo publisko finansējumu 1,1 milj. EUR apmērā. Visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegts Ziemeļvidzemes (18) un Lielrīgas (16) reģionālajās pārvaldēs, bet Ziemeļkurzemes un Dienvidkurzemes reģionālajā pārvaldē – katrā tikai pa septiņiem.

Kopumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 3687 projekti (ar publisko finansējumu 53,7 milj. EUR), un līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnībā īstenoti 3630 projekti (93,0 % no plānotā) par 49,9 milj. EUR apmērā, tostarp no ESAI daļēji vai pilnībā īstenoti 653 projekti 7,6 milj. EUR apmērā. To skaitā ir ietverti arī līdz 2020. gada beigām īstenotie 137 projekti no iepriekšējā plānošanas perioda ar kopējo izmaksāto publisko finansējumu 327,0 tūkst. EUR (pārejošajās saistībās).

Zemkopības ministrija izdarīja grozījumus LAP 2014.–2020. gadam pārejas periodā 2021. un 2022. gadā, finansējumu no apakšpasākuma "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības" pārdalot uz apakšpasākumu "Ieguldījumi materiālajos aktīvos", jo mazās saimniecības ir viena no atbalsta saņēmēja grupām. Tādējādi apakšpasākums ir beidzies ar astoņām kārtām.

6.4. apakšpasākums "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.4. apakšpasākumam, noteikta Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanai un attīstīšanai" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

Atbalsts izsludinātajās projektu pieteikumu kārtās tika paredzēts visām trim apakšpasākuma jomām – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma aktivitāšu veicināšanai. Pasākuma īstenošanai visā LAP plānošanas periodā kopumā tika paredzēts publiskais finansējums 37,7 milj. EUR apmērā, tajā skaitā finanšu instrumentu veidā 9,0 milj. EUR, bet no ESAI finansējuma – 5,0 milj. EUR.

6.4. apakšpasākumā tika izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (no 2016. gada līdz 2023. gada beigām), kurās kopumā tika saņemti 943 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 53,5 milj. EUR. No tiem apstiprināti 558 projektu iesniegumi (arī par FI un 76 projekti par ESAI finansējumu) ar kopējo publisko finansējumu 39,7 milj. EUR (t. sk. ESAI 4,9 milj. EUR jeb 97,2 % no plānotā), bet īstenoti vai daļēji īstenoti ir 464 projekti ar kopējo finansējumu 25,7 milj. EUR apmērā (arī par FI un 35 par ESAI finansējumu) jeb 68,1 % (t. sk. ESAI 1,8 milj. EUR jeb 36,3 %) no plānotā.

2023. gadā minētajā apakšpasākumā netika izsludināta projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā.

Izdarot ieguldījumus ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā, projektos tika atbalstītas galvenokārt tādas darbības nozares kā mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji tūrisma veicināšanas projektos attīstīja viesu izmitināšanu, sporta nodarbības, kā arī izklaides un atpūtas darbības.

Līdz 2023. gada beigām apakšpasākumā vērtība vienam no paredzētajiem rādītājiem – to atbalsta saņēmēju skaits, kuri saņem atbalstu uzņēmējdarbības attīstīšanai – ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītām darbībām lauku apvidos, – bija sasniegta 109,4 % apjomā: apstiprināti projektu iesniegumi 558 (arī par FI) atbalsta saņēmējiem, bet īstenotajiem vai daļēji īstenotajiem projektiem šī vērtība bija 91,0 % (464 atbalsta saņēmēji no plānotajiem 510). Savukārt otrs rādītājs – radīto darbavietu skaits īstenotajos jeb daļēji īstenotajos projektos – līdz 2023. gada beigām bija pārsniegts 1,5 reizes, jo no jauna tika radītas 1482 darbavietas (LAP paredzētas 1000 jaunradītu darbavietu).

M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M07, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 18. augusta noteikumos Nr. 475 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

2022. gadā beidzās projektu īstenošana, un pasākums ir pilnībā pabeigts, tāpēc 2023. gadā tajā nav bijis nekādu izdevumu. No perioda sākuma līdz 2023. gada 31. decembrim pilnībā īstenoti ir 363 projekti par 123,6 milj. EUR jeb 99,9 % no plānotā. Pilnībā vai daļēji īstenotajos projektos sakārtoti pašvaldību grants ceļi 1559 km garumā, pārsniedzot LAP paredzētos 840 km (185,7 %), jo sākotnēji, plānojot pārbūvēto ceļu kilometrāžu, tika ņemtas vērā maksimālās viena kilometra grants ceļa izmaksas. Tomēr būvniecības pakalpojumu iepirkumos reālās izmaksas bija mazākas, tāpēc pašvaldības varēja atļauties sakārtot vairāk ceļu kilometru.

Arī pasākuma rādītājs "iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem" līdz pārskata perioda beigām ir izpildīts par 181,5 % (36 744 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

M08 "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā"

Kārtība, kādā tiek piešķirts ES un valsts atbalsts pasākumam M08, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 4. augusta noteikumos Nr. 455 "Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un ES atbalstu pasākuma "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" īstenošanai".

8.1. apakšpasākumā "Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana" 2023. gadā no 26. maija līdz 26. jūnijam tika izsludināta vienpadsmitā projektu pieņemšanas kārtā ar kopējo publisko finansējumu 396,1 tūkst. EUR. Tajā tika saņemti 108 pieteikumi par 417,6 tūkst. EUR, tādējādi pietrūkstot 21,4 tūkst. EUR. Šajā kārtā, tai atvēlot publisko finansējumu 301,1 tūkst. EUR apmērā un 300 ha

platībā. Turpinājās arī jau iesniegto projektu īstenošana. 2023. gadā apstiprināti arī 74 projekti ieaudzēto un papildināto mežaudžu kopšanai 637 ha platībā, tai izmantojot publisko finansējumu 88,8 tūkst. EUR apmērā.

Kopumā periodā apstiprināti 2306 meža ieaudzēšanas un papildināšanas projekti 5,7 milj. EUR apmērā, lai tos īstenotu 6601 ha platībā. Savukārt ierīkoto mežaudžu kopšanai 18 107 ha platībā apstiprināti 2242 projekti ar 3,0 milj. EUR lielu finansējumu, bet kopā apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām izmaksāts finansējums 6,4 milj. EUR apmērā (88,1 % no paredzētā) 6142 ha mežaudžu ierīkošanai (122,8 % no plānotā), kā arī to kopšanai.

8.3. apakšpasākums “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” un 8.4. apakšpasākums “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana”

8.3. apakšpasākuma aktivitātē “Meža ugunsgrēku, kaitēkļu un slimību monitoringa iekārtu un sakaru aprīkojuma ierīkošana un uzlabošana” 2023. gadā netika izsludinātas jaunas projektu pieņemšanas kārtas. Kopumā šajā apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 12 projekti par kopējo publisko finansējumu 6,1 milj. EUR.

Arī **8.4. apakšpasākumā “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana”** 2023. gadā netika izsludinātas jauna projektu pieņemšanas kārtas, bet turpinājās iesākto projektu īstenošana. Kopumā no plānošanas perioda sākuma apstiprināts finansējums 296 projektos 1,3 milj. EUR apmērā mežaudžu atjaunošanai 2711 ha platībā.

Visā apakšpasākumā līdz 2023. gada beigām diviem atbalsta pretendentiem (66,7 % no plānotā atbalsta pretendentu skaita, t. i., trim) kopumā izmaksāti 4,7 milj. EUR jeb 76,0 % no plānotā.

8.5. apakšpasākumā “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai” 2023. gadā no 26. maija līdz 26. jūnijam tika izsludināta devītā projektu pieņemšanas kārtā ar kopējo publisko finansējumu 630 tūkst. EUR. Kopumā saņemtajos 978 pieteikumi tika pieprasīti 1,3 milj. EUR (tātad pietrūka 708,9 tūkst. EUR). Par atbalstāmo aktivitāti attiecinot tikai jaunaudžu retināšanu 2410 ha platībā, šajā kārtā tika apstiprināti 549 pieteikumi ar publisko finansējumu 627,2 tūkst. EUR apmērā. Turpinājās arī iepriekšējos gados apstiprināto projektu īstenošana.

Kopumā periodā apstiprināti 14 936 projekti ar publisko finansējumu 32,3 milj. EUR jaunaudžu kopšanai un mazvērtīgu mežaudžu nomaiņai 95 529 ha platībā, bet izmaksāti 29,0 milj. EUR (95,2 % no paredzētā) par 88 005 ha meža uzturēšanu.

M09 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”

Atbalsta saņemšanas kārtība pasākumā M09 noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 “Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam “Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””, un kopš perioda sākuma LAD apstiprinātā pasākuma biznesa plāna izpildi ir pabeigušas trīs mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības. 2021. un 2022. gadā noteikumos tika izdarīti grozījumi, lai varētu izsludināt jaunas pieteikšanās kārtas uz LAP pārejas perioda finansējumu 1,0 milj. EUR, kas tika paredzēts ar LAP grozījumiem (10.2. redakcija), precizējot, ka uz atbalstu varēs pretendēt tādas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kuras atbilstības statusu pirmo reizi ieguva pēc 2019. gada 1. janvāra, un ka kooperatīvu apvienībām izveides atbalstu var piešķirt, ja tās darbojas konvencionālā piena vai graudu nozarē.

2023. gadā savus biznesa plānus turpināja īstenot septiņas atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības, katrai no tām apņemoties sasniegt konkrētus mērķus un kāpināt apgrozījumu un biedru skaitu. Divas no atbalstam apstiprinātajām kooperatīvajām sabiedrībām pārstāv liellopu audzēšanas nozari, divas – augļu un ogu nozari, viena – medus nozari, viena ir kooperatīvā sabiedrība, kas apvieno mājražotājus, un vēl viena – kooperatīvu apvienība, kas apvieno citus konvencionālā piena kooperatīvus. 2023. gadā priekšapmaksā tika izmaksāti 210 606,24 EUR un četrām kooperatīvajām sabiedrībām – arī pamatsummas maksājums 56 292,18 EUR apmērā.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kā arī LAP 2007–2013 saistību izpildei diviem atbalsta pretendentiem tika rezervēts 26,4 tūkst. EUR liel finansējums (kopā pasākumā ar pārejas perioda finansējumu paredzēti 1,6 milj. EUR), bet kopumā izmaksāti 608,8 tūkst. EUR (pamatsumma). Trīs meža kooperatīvajām sabiedrībām biznesa plāna īstenošanai laikā no 2015. līdz 2022. gadam izmaksāti 526,2 tūkst. EUR. 2023. gadā šie kooperatīvi maksājumus vairs nesaņēma, jo attiecīgie trīs projekti ir pabeigti un ir sākti to uzraudzība.

2023. gadā septiņas kooperatīvās sabiedrības ir saņēmušas priekšapmaksas finansējumu, kas nav jādeklarē EK, taču pirmo reizi kopš projektu uzsākšanas (2021. un 2022. gadā) četras kooperatīvās sabiedrības 2023. gadā saņēma arī pamatsummas maksājumu. LAP pasākuma rādītāja “atbalstīto darbību skaits (izveidoto grupu skaits)” prognozētā vērtība ir astoņas izveidotas kooperatīvās sabiedrības. Tātad, ja vērtējam jau īstenotos projektus un 2023. gadā pamatsummu saņēmušos projektus, ir izveidotas septiņas kooperatīvās sabiedrības jeb 87,5 % (neietverot iepriekšējā perioda saistības), bet, ja vērtējam visus projektus (arī tos trīs, par kuriem vēl nav izmaksāta pamatsumma), ir izveidots 10 kooperatīvo sabiedrību jeb 125 % no prognozētās mērķa vērtības.

Savukārt LAP pasākuma rādītājā “saimniecību skaits, kas piedalās atbalstītajās ražotāju grupās” prognozētā vērtība bija 1235 saimniecības. Ņemot vērā īstenotos projektus un četrus projektus, kuros izmaksāta pamatsumma, jāsecina, ka 2023. gadā bija 838 šādas saimniecības jeb biedri (tātad 68 %), bet, ja vērtējam arī visus uzsāktos projektus, kopējais biedru skaits pirmā līmeņa kooperatīvajās sabiedrībās bija 888 – 766 īstenotajos projektos un 122 uzsāktajos projektos. Ja vēl pieskaitām otrā līmeņa kooperatīvās sabiedrības (kooperatīvu apvienības), t. i., 2023. gadā to sastāvā esošo kooperatīvu biedru skaitu, ar kuriem apvienībai 2023. gadā ir bijis apgrozījums, – 626 biedrus, tad kopējais biedru skaits ir 1514, kas ir 123 % no LAP mērķa vērtības.

M16 “Sadarbība”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M16, noteikta Ministru kabineta 2017. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 222 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma “Sadarbība” 16.1. apakšpasākumam “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai” un 16.2. apakšpasākumam “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”.

16.1 apakšpasākums “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai”

Atbalsts šajā apakšpasākumā ir paredzēts Eiropas Inovāciju partnerības (turpmāk – EIP) darba grupām, kuras apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās puses un kuras piedāvā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu EIP projekta ideju saistībā ar lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir novatoriskas, risina nozarē aktuālas problēmas un paredz nozīmīgu ieguvumu nozarei. EIP darba grupu ieinteresētība par jaunradi vienmēr ir bijusi ļoti liela, un kopš apakšpasākuma īstenošanas uzsākšanas ir apstiprināti 59 projekti ar publisko finansējumu 23,4 milj. EUR apmērā. 2023. gada piektās kārtas (23.02.2023.–23.03.2023) 2. posmā tika apstiprināti deviņi projekti, piemēram, augļu krūmu griešanas kombains “AgroBots”, pākšaugu izmantošanas potenciāls alternatīvu piena produktu ražošanai u. c.

Apakšpasākums ir veiksmīgi beidzies ar piecām kārtām. Kopumā apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām ir pilnībā vai daļēji īstenoti 56 projekti par 13,2 milj. EUR jeb 57,2 % no apakšpasākumā paredzētā. 2023. gadā tika īstenoti 11 projekti, piemēram, Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes “Inovatīvas dehidratācijas tehnoloģijas pielietojuma izpēte sapropeļa ieguvē, uz sapropeļa bāzes veidotu produktu izmantošanas iespējas augkopībā un lopkopībā” un “Efektīvu siltuma ieguves un apgādes risinājumu izpēte segtajās platībās”, SIA “KEEFA” “Inovatīvas ārstnieciskas pārtikas izstrāde malnutrīcijas/disfāģijas slimniekiem, radot jaunu, nacionāli nozīmīgu produktu ar augstu pievienoto vērtību” un SIA Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs “Lēmumu pieņemšanas atbalsta sistēmas izstrāde ziemas kviešu lapu un vārpu slimību ierobežošanai”.

16.2. apakšpasākums “Atbalsts jaunu produktu metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei”

Kopā plānošanas periodā 16.2. apakšpasākumā “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” tika izsludinātas četras projektu pieņemšanas kārtas un apstiprināti 66 projekti par kopējo publisko

finansējumu 5,2 milj. EUR. Pašlaik īstenoti vai daļēji īstenoti ir 63 projekti, par kuriem kopumā izmaksāts publiskais finansējums 4,4 milj. EUR apmērā jeb 90 % no plānotā finansējuma. 16.2. apakšpasākumā liela daļa projektu ir saistīti ar dažādu lauksaimniecības produktu audzēšanu un zemes ielabošanas veidiem, kā arī projektu iesniegumu tēmas ir saistītas ar augliskības nozares attīstīšanu un lauksaimniecības produktu pārstrādi. Ievērojamā daļā apstiprināto projektu paredzētas videi saudzīgas (bioloģiskas un integrētas) inovatīvas metodes, tehnoloģijas, kā arī lauksaimniecības un pārstrādes produktu ražošana. Apakšpasākums ir veiksmīgi pabeigts ar četrām kārtām. Kopumā 16.2. apakšpasākumā tika apstiprinātas un atbalstītas 66 pretendentu darba grupas jeb 126 % no sākotnēji plānotā (50) LAP grupu skaita. 63 no minētajām grupām 2023. gadā vēl īstenoja savus projektus.

16.3. apakšpasākums "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai"

Plānošanas periodā 16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" tika izsludinātas pavisam divas projektu pieņemšanas kārtas un ir apstiprināti 16 projekti par kopējo publisko finansējumu 1,2 milj. EUR. Projektu īstenošanas procesā tika lauzti trīs līgumi par summu 76,8 tūkst. EUR. Līdz pārskata perioda beigām pilnībā bija īstenoti četri projekti (izmaksātais publiskais finansējums – 159,6 tūkst. EUR), bet daļēji īstenoti 10 projekti, par kuriem izmaksāts 1,0 milj. EUR liels publiskais finansējums jeb 90 % no plānotā. 16.3. apakšpasākumā lielākā daļa projektu ir saistīti ar lauku tūrisma pakalpojumu virzību un attīstīšanu tirgū (arī jaunu tirgu sasniedzamību), jaunu nacionālās identitātes un nacionāla mēroga kulinārā tūrisma produktu popularizēšanu, kā arī lauku tūrisma popularizēšanu ar mārketingu. Apakšpasākums ir beidzies ar divām kārtām.

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M17, noteikta Ministru kabineta noteikumos Nr. 492 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā".

2023. gadā LAP 2014–2020 pasākumā M17 vairs netika izsludinātas iesniegumu pieņemšanas kārtas, ne arī izmaksāti kādi maksājumi, jo viss pieejamais publiskais finansējums bija izmantots periodā līdz 2022. gadam. Pārskata perioda astoņos gados (2015.–2022. gadā) pasākumā izmaksāts finansējums 4616 saimniecībām (92,3 % no plānotā skaita) 54,8 milj. EUR apmērā jeb 100,4 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma. Trūkstošā atbalsta summa pretendentiem izmaksāta no LAP pasākumiem paredzētā virssaistību finansējuma, samazinot virssaistību piešķirumu 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts lauku saimniecībām".

No 2023. gada atbalsts riska pārvaldības instrumentiem tiek piešķirts no KLP SP 2023.–2027. gadam intervencē LA17 "Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija" paredzētā finansējuma.

M19 "Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)"

Kārtība, kādā tiek administrēts valsts un ES atbalsts pasākumā M19, noteikts

- Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumos Nr. 590 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju"";
- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumos Nr. 125 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai" (turpmāk – noteikumi Nr. 125);
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumos Nr. 238 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpterritoriālai un starpvalstu sadarbībai";
- Ministru kabineta 2022. gada 18. janvāra noteikumos Nr. 52 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam īstenošanas pārejas laikā";

- Ministru kabineta 2022. gada 16. augusta noteikumos Nr. 509 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģiju 2023.–2027. gadam sagatavošanai un īstenošanai";

19.1. apakšpasākums "Sagatavošanās atbalsts"

2023. gada janvārī tika apstiprināti 27 vietējo rīcības grupu (turpmāk – VRG) projektu iesniegumi 19.1. apakšpasākumā "Sagatavošanās atbalsts" un seši projektu iesniegumi Programmas zivsaimniecības attīstībai 2021.–2027. gadam darbības veidā "Sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģiju sagatavošana", un samazinājās trīs VRG darbības teritoriālās vienības, kas pārklājās ar atlases kritērijos lielāku punktu skaitu ieguvušo citu VRG teritorijām, bet divi VRG projektu iesniegumi tika noraidīti, jo tie pēc atlases kritērijiem ieguva mazāk punktu skaitu nekā tā VRG, ar kuru pārklājās darbības teritorija. Viena no apstiprinātajām VRG ir jauna organizācija, kas pirmo reizi jāizstrādā sabiedrības virzīta vietējās attīstības stratēģija (turpmāk – SVVA stratēģija), savukārt pārējām ir pieredze LEADER pieejas īstenošanā, tās ir darbojušās un vietējās attīstības stratēģijas īstenojušas arī programmēšanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam.

Atbalsts vietējās attīstības stratēģijas sagatavošanai tiek piešķirts, pamatojoties uz Zemkopības ministrijas apstiprināto metodiku "Vienreizējais maksājums jeb fiksētas summas maksājums sabiedrības virzītās vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai", ja vien tiek sagatavota un noteiktā termiņā sešu mēnešu laikā iesniegta prasībām atbilstoša vietējās attīstības stratēģija.

2023. gadā visas VRG sagatavoja un iesniedza SVVA stratēģijas, un kopumā apakšpasākumā tika izmaksāts publiskais finansējums 540,0 tūkst. EUR apmērā.

2023. gada otrajā pusgadā tika organizētas SVVA stratēģiju 2023.–2027. gadam atlases komitejas sēdes, kurās tika izskatītas 33 iesniegtās SVVA stratēģijas. No tām 27 tika apstiprinātas 2023. gadā un sešas – 2024. gada sākumā.

19.2. apakšpasākums "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju"

2023. gada 7. martā tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 125, lai dotu iespēju VRG atteikties no tām piešķirtā atbalsta daļas SVVA stratēģijas īstenošanai, uz kuru neattiecas saistības (nav apstiprināts projektiem), vai arī pieteikties uz publisko finansējumu, no kura ir atteikušās citas vietējās rīcības grupas, tā nodrošinot pilnīgu publiskā finansējuma izlietošanu pasākumu mērķu sasniegšanai.

2023. gadā 31 VRG turpināja projektu iesniegumu pieņemšanu un kopumā tika izsludinātas 57 projektu pieņemšanas kārtas. Tika apstiprināti projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 7,7 milj. EUR, kas ir 9,4 % no 19.2. apakšpasākumam "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" plānotā publiskā finansējuma, savukārt izmaksāts 9,7 milj. EUR liels publiskais finansējums jeb 11,8 % no šim apakšpasākumam atvēlētā publiskā finansējuma.

2023. gadā VRG turpināja izsludināt pārejas laika finansējumu, un projektu iesniedzēju aktivitāte un interese par atbalsta saņemšanu bija liela. Kopumā tika iesniegti 586 un apstiprināti 423 projekti, bet daļa projektu līdz gada beigām vēl bija vērtēšanā. Projekti galvenokārt tika noraidīti nepietiekamā publiskā finansējuma dēļ konkrētajā projektu pieņemšanas kārtā.

Visā periodā līdz 2023. gada beigām ir apstiprināti projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 93,0 milj. EUR, kas ir 113,4 % no plānotā, un no apakšpasākumam atvēlētā finansējuma izmaksāti 73,4 milj. EUR jeb 89,5 % no plānotā.

19.2. apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" kopumā pilnībā vai daļēji ir īstenoti 4464 projekti: 1A mērķa virzienā (inovāciju atbalsts) – 372 (to kopējais publiskais finansējums – 7,4 milj. EUR), 3A mērķa virzienā (lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības un tirdzniecības veicināšana) – 144 (to kopējais publiskais finansējums – 2,3 milj. EUR), 6A mērķa virzienā (uzņēmējdarbības veicināšana lauku teritorijās) – 1518 projektu (to kopējais publiskais finansējums – 27,9 milj. EUR) un visvairāk – 2430 projektu (ar kopējo publisko finansējumu 35,8 milj. EUR) – 6B mērķa virzienā (vietējās attīstības sekmēšana lauku teritorijās).

No pilnībā vai daļēji īstenotajiem projektiem 2137 (47,9 %) ir mazo un vidējo uzņēmumu, 1277 – NVO (28,6 %), 1047 (23,4 %) – valsts un pašvaldību iestāžu un trīs (0,1 %) – citu atbalsta pretendentu īstenoti projekti.

3A mērķa virzienā īstenoti ar lauksaimniecības produktu pārstrādi (tostarp bioloģisko lauksaimniecības produktu pārstrādi) saistīti projekti, izdarot ieguldījumus, piemēram, tādās saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u. c.

6A mērķa virzienā projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, foto pakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u. c. Īstenoti arī vietējo pašvaldību kopprojekti ar uzņēmējiem, kuros vietējā pašvaldība savā īpašumā ir izveidojusi infrastruktūru uzņēmējiem saimnieciskās darbības veikšanai.

6B mērķa virzienā īstenoti galvenokārt sabiedriskā labuma projekti, kuros tiek sakārtota teritorija pakalpojumu sniegšanai, tostarp dabas un kultūras objekti, un dažādotas sabiedriskās norises. Projekti īstenoti tādās jomās kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u. c.), kā arī kultūras (kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisko vietu) un dabas objektu sakārtošana u.c. Kopumā no izveidotajiem vai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 935 572 iedzīvotāji.

Projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta īstenošanas. Līdz 2023. gada beigām bija radītas 987 darbavietas, 447 no tām – sievietēm, t. i., kopumā 123,3 % no LAP paredzētā mērķa rādītāja “T23 – atbalstīto projektu radītās darbavietas (LEADER) (6B)” vērtības – 800.

19.3. apakšpasākums “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība”

2023. gadā tika organizētas divas šī apakšpasākuma projektu pieņemšanas kārtas, pēc kurām tika apstiprināti astoņi projekti ar kopējo publisko finansējumu 375,5 tūkst. EUR apmērā. Līdz gada beigām pilnībā vai daļēji īstenots 51 sadarbības projekts, no tiem – 30 starpvalstu sadarbības un 21 – starpteritoriālās sadarbības projekts par kopējo publisko finansējumu 3,5 milj. EUR (91,3 % no kopējā apakšpasākumā pieejamā publiskā finansējuma). Tajos iesaistījušās visas 35 VRG, un no tām 30 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 34 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG lielāka interese ir par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu. Sadarbība galvenokārt ir izveidojusies ar VRG no Igaunijas un Somijas, taču ir arī sadarbības partneri VRG no Lietuvas, Portugāles, Slovēnijas, Lielbritānijas, Zviedrijas, Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Polijas, Vācijas, Horvātijas, Itālijas, Francijas, Rumānijas un pat no Moldovas, Gruzijas un Meksikas. 14 starpvalstu sadarbības projektos Latvijas VRG pilda projekta koordinators pienākumus.

Visi pilnībā vai daļēji īstenotie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda no VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir vienotas vietējās identitātes radīšana, tūrisms, mājražošana, bioekonomika, dabas un kultūras mantojums, tradīciju iedzīvināšana mūsdienās, amatniecība un viedie ciemi.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai **19.4. apakšpasākumā “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana”**. Tā kā apakšpasākumā vadošais fonds ir ELFLA, sešas multifondu VRG piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kas saistītas ar Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam atbalstu.

Visā periodā līdz 2023. gada beigām apakšpasākumā izmaksāts publiskais finansējums 12,9 milj. EUR apmērā, kas ir 86,8 % no plānotā publiskā finansējuma.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. VRG darbības nodrošināšanai izmaksāts publiskais finansējums 12,2 milj. EUR apmērā (94,9 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un aktivizēšanai – 660,48 tūkst. EUR apmērā (5,1 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma).

2023. gadā VRG galvenie izdevumi bija saistīti ar kārtējām izmaksām, t. i., darbības nodrošināšanai (birojam), darbinieku atalgojumam, projektu vērtēšanai, kā arī VRG pārstāvju dalībai dažādos sadarbības (tīklošanās) pasākumos, lai VRG darbība būtu nepārtraukta līdz jaunā plānošanas perioda uzsākšanai.

Visām VRG ir izveidotas un tiek uzturētas mājaslapas, kurās ir pieejama aktuālā informācija par VRG īstenotajām darbībām, kā arī aktivizēšanai VRG izmanto sociālo tīklu (Facebook, X u. c.) piedāvātās iespējas.

M20 “Tehniskā palīdzība”

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas un saziņas tīklu (Valsts lauku tīkla – VLT, kopš 2023. gada sākuma – Valsts Kopējās lauksaimniecības politikas tīkla jeb VKLPT) uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 “Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda, kā arī par valsts un Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā” 26. punktu Tehniskās palīdzības atbalsta saņēmēji ir ZM un LAD.

No plānošanas perioda sākuma līdz 2023. gada beigām pasākumā “Tehniskā palīdzība” kopumā tika iesniegti un apstiprināti 36 ZM un LAD projektu iesniegumi par pasākumā paredzētajām darbībām, t. sk. 10 projektu pārejas periodam no 2021. līdz 2024. gadam un viens projekts 2023. gadam. 2023. gadā turpinājās šo projektu īstenošana.

Projektos tiek sniegts atbalsts atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, kā arī īstenotas VLT (VKLPT) darbības un informācijas un publicitātes pasākumi atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi, kā arī LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēmā tiek vērtētas tās uzlabošanas iespējas, tiek nodrošināta LAP Uzraudzības komitejas darbība u. c. ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības.

Tā kā esošais plānošanas periods tuvojas nobeigumam, pasākumā tiek nodrošināta situācijas analīze un izvērtējumi, atbalstīta tematisko darba grupu norise, gādājot par ieinteresēto personu un organizāciju pārstāvju plašu piedalīšanos, kā arī īstenoti citi pasākumi KLP SP izpildei jaunajā plānošanas periodā 2023.–2027. gadā.

Ar LAP grozījumiem LAP 10.2. versijā pasākumam tika piešķirts papildu finansējums 39,1 milj. EUR apmērā pārejas periodam no 2021. līdz 2024. gadam, tajā skaitā 4,2 milj. EUR no ESAI finansējuma. 2023. gadā pasākumā izmaksāts arī 367 351 EUR no ESAI finansējuma.

Līdz 2023. gada beigām pasākumā kopumā ir izmaksāts finansējums 86,1 milj. EUR apmērā jeb 81,8 % no plānošanas periodā (kopā ar pārejas periodu) plānotā publiskā finansējuma apmēra, tajā skaitā 2023. g. – 10,6 milj. EUR. Visvairāk finansējuma no plānošanas perioda sākuma 59,5 % apmērā ir izmantots LAP ieviešanas un pasākumu administrēšanas nodrošināšanai, tostarp atalgojumam, telpu uzturēšanai, nodarbināto apmācībai, administrēšanā iesaistīto darbinieku tehniskajam nodrošinājumam, kā arī dažādu forumu un tematisko grupu organizatorisko izdevumu segšanai. Otra finansiāli apjomīgākā pozīcija ir atbalsts VKLPT darbības nodrošināšanai – 31,3 % no kopējiem pasākuma “Tehniskā palīdzība” izdevumiem, savukārt novērtēšanai tika atvēlēti 1,9 % no izmaksātā finansējuma.

20.1. apakšpasākumā “Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)” periodam no 2021. līdz 2024. gadam tika iesniegti un apstiprināti 10 projektu iesniegumi. 2023. gadā turpinājās pārejas perioda (2021.–2024. gads) projektu īstenošana un kopumā izmaksāts atbalsts 7,6 milj. EUR apmērā. No plānošanas perioda sākuma līdz pārskata perioda beigām šajā apakšpasākumā ir izmaksāts 59,1 milj. EUR jeb 81,3 % no plānošanas periodā plānotā finansējuma.

20.2. apakšpasākumā “Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai” periodam no 2021. gada līdz 2023. gada beigām tika iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums. Projekta kopējais publiskais finansējums bija 10,8 milj. EUR, un 2023. gadā tika turpināta tā īstenošana, izmaksājot 3,0 milj. EUR. No perioda sākuma apstiprinātajos trīs projektos kopā izmaksāti 27,0 milj. EUR jeb 85,6 % no šajā apakšpasākumā plānotā finansējuma. Apakšpasākumā atbalsts tiek paredzēts VLT (VKLPT) sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT (VKLPT) darba plānā paredzētā īstenošanai visā Latvijas teritorijā, tostarp informēšanas pasākumiem pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai. Arī 2023. gadā tam plaši tika izmantotas dažādas tiešsaistes un video iespējas.

Informācija par finanšu instrumentu ieviešanu

Kārtība, kādā tiek administrēts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā, noteikta

- Ministru kabineta 2021. gada 23. novembra noteikumos Nr. 769 “Valsts un ES atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai finanšu instrumentu veidā”;

- Ministru kabineta 2018. gada 24. jūlija noteikumos Nr.446 "Noteikumi par lauksaimniecības, lauku un zivsaimniecības saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmu";
- Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumos Nr.9 "Lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas noteikumi".

2022. gada 8. martā tika apstiprināta AS "Attīstības finanšu institūcija "Altum"" (turpmāk – "Altum") finanšu instrumentu investīciju stratēģija un ieviešanas plāns, paredzot 30 milj. EUR lielo ELFLA finansējumu izmantot finanšu instrumentu ieviešanai.

Pamatojoties uz "Altum" finanšu instrumentu investīciju stratēģiju un ieviešanas plānu, 2022. gada 30. martā tika parakstīts finansēšanas nolīgums starp Lauku atbalsta dienestu un "Altum" par finanšu instrumentu īstenošanu un tika uzsākta reāla finanšu instrumentu ieviešana, sadalot finansējumu šādi:

- 20,0 milj. EUR – lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmas finansēšanai, no tiem
 - 10,0 milj. EUR – M4.1. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās";
 - 2,0 milj. EUR – M4.2. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē";
 - 8,0 milj. EUR – M6.4. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā";
- 10,0 milj. EUR – lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas finansēšanai, no tiem
 - 7,0 milj. EUR – M4.1. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās";
 - 2,0 milj. EUR – M4.2. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē";
 - 1,0 milj. EUR – M6.4. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā".

Kopš 2022. gada, kad reāli tika uzsākta finanšu instrumentu ieviešana, "Altum" šim mērķim izmaksāti avansa maksājumi 15 milj. EUR apmērā. Līdz 2023. gada beigām, ieviešot finanšu instrumentus, "Altum" pārskaitīja maksājumus gala saņēmējiem – 9,62 milj. EUR kopējo publisko finansējumu, t. i., 64,1 % no sākotnēji piešķirtā avansa maksājuma. Lauksaimniecības un lauku saimnieciskās darbības veicēju aizdevumu programmā tika izsniegts 330 aizdevumu un piešķirtas trīs garantijas, izmantojot ELFLA finanšu līdzekļus.

- 4.1. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" apstiprināti 198 projekti, paredzot ieguldījumu mērķa virzienā 2A, t. i., ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā. Maksājumi no publiskā finansējuma galasaņēmējiem finanšu instrumentos kopumā bijuši 5,74 milj. EUR apmērā jeb 57,4 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi izdarīti, piemēram, tādās saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā graudaugu u. c. lauksaimniecības kultūru audzēšana, jauktas saimniecības attīstība un liellopu audzēšana. Apakšpasākumā tika apstiprināti arī divi projekti lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā, tiem atvēlot 147 090 eiro jeb 2,0 % no garantiju programmai plānotā finansējuma;
- 4.2. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" apstiprināti pieci projekti, lai ar 72 874 eiro jeb 3,6 % no aizdevumu programmai plānotā publiskā finansējuma dotu ieguldījumu mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem). Ieguldījumi tika paredzēti alus un pārtikas produkcijas ražošanai. Apakšpasākumā tika apstiprināts arī viens projekts lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmā, tam atvēlot 20 000 eiro jeb 1,0 % no garantiju programmai plānotā finansējuma;
- 6.4. apakšpasākumā "Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā" apstiprināti 127 projekti ieguldījumam mērķa virzienā 6A, t. i., uzņēmējdarbības

veicināšanai lauku teritorijās). Maksājumi no publiskā finansējuma galasaņēmējiem finanšu instrumentos kopumā bijuši 3,644 milj. EUR apmērā, kas veidoja 45,6 % no aizdevumu programmai plānotā finansējuma. Ieguldījumi novirzīti, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā izmitināšana viesu namos, izklaides un atpūtas pakalpojumu, veterināro pakalpojumu un automobiļu apkopes un remonta pakalpojumu nodrošināšana, kā arī namdaru un galdniecības izstrādājumu ražošanas attīstība.

Sākot pildīt jauno KLP SP, 2023. gadā tika uzsākta arī sešu jaunu platībatkarīgo agrovides atbalsta pasākumu īstenošana vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai šādās intervencēs:

- LA10.1. "Zaļās joslas";
- LA10.2. "Vidi saudzējoša dārzkopība";
- LA10.3. "Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība";
- LA10.4. "Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām";
- LA10.5. "Zālāju biotopu apsaimniekošana";
- LA11. "Bioloģiskā lauksaimniecība".

No iepriekšējās daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam tika turpināts tikai viens pasākums – M12 "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām" apakšpasākums 12.2. "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām".

Platībatkarīgie atbalsta intervences un pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (LA10.1., LA10.2., LA10.3., LA10.4., LA10.5., LA11. un M12)

Līdz ar jaunās KLP daudzgadu finanšu shēmas 2023.–2027. gadam aizsākšanu tika izbeigta daļa no iepriekšējās daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam laikā īstenotajiem agrovides pasākumiem, piemēram, M10.1.4. "Rugāju lauks ziemasperiodā" (RLZP), tomēr vairums no tiem turpināti, pielāgojot spēkā esošās saistības jaunajiem nosacījumiem vai pārtraucot tās saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013³ 48. pantu, piemēram, M10.1.1. "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos" pielāgot interencei LA10.5. "Zālāju biotopu apsaimniekošana", M10.1.2. "Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā" – interencei LA10.2. "Vidi saudzējoša dārzkopība", M10.1.4. "Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei" – interencei LA10.4. "Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām", M11. "Bioloģiskā lauksaimniecība" – jaunai interencei LA11. "Bioloģiskā lauksaimniecība". Jāuzsver, ka no iepriekšējās daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam 2023. gadā, bet ne ilgāk par 2025. gada 31. decembri tiek turpināts tikai viens platībatkarīgais pasākums, t. i., atbalsts pasākuma M12 "*Natura 2000* un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi" 12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām".

2023. gadā kopumā tika nodrošināta šādu platībatkarīgo agrovides atbalsta intervenču īstenošana vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai:

- LA10.1. "Zaļās joslas";
- LA10.2. "Vidi saudzējoša dārzkopība";
- LA10.3. "Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība";
- LA10.4. "Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām";
- LA 0.5. "Zālāju biotopu apsaimniekošana";
- LA11. "Bioloģiskā lauksaimniecība";
- M12. "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām".

Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts platībatkarīgajiem LAP pasākumiem, noteikta Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa noteikumos Nr. 197 "Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai".

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2022. un 2023. gadā ir atspoguļota 6.42. un 6.43. tabulā.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32013R1305>

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2022.–2023. gadā

Pasākuma kods		LAP pasākums 2014–2020 (līdz 31.12.2025.)	Iesniegumu skaits	Apstiprinātie jeb finansētie ha	Iesniegumu skaits	Deklarētie jeb atbalstam pieteiktie ha
			2022. gadā		2023. gadā*	
M10	10	Agrovide	7870	132 904	N/A	N/A
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	6133	44 492	N/A	N/A
	10.1.2.	Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	452	6396	N/A	N/A
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1444	80 891	N/A	N/A
	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	159	1125	N/A	N/A
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	4148	303 729	N/A	N/A
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	474	18 428	N/A	N/A
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	3674	285 301	N/A	N/A
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par <i>Natura 2000</i> mežu teritorijām	3321	49 886	3 334	51 006
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kurus ietekmē specifiski ierobežojumi	N/A	N/A	N/A	N/A

* Provizorisks dati par 2023. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2024.).

Avots: LAD

Informācija par LAP 2023–2027 platībatkarīgo pasākumu
iesniegumu skaitu un atbalstam pieteiktajām platībām 2023. gadā

Pasākuma kods	LAP pasākums 2023–2027	Iesniegumu skaits	Deklarētie atbalstam pieteiktie ha vai LU**
		2023*. gadā	
LA 10.1.	Zaļās joslas	932	3210
LA 10.2.	Vidi saudzējošā dārzkopība	390	5728
LA 10.3.	Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinājošā lopkopība	550	92 914**
LA 10.4.	Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām	716 (311***)	9300***
LA 10.5.	Zālāju biotopu apsaimniekošana	6068	44 219
LA 11.	Bioloģiskā lauksaimniecība	3 610	296 375
LA 12.	N/A	N/A	N/A

* Provizorisks dati par 2023. gadu var mainīties, jo notiek pieteikumu administrēšana (pēc 01.07.2024.).

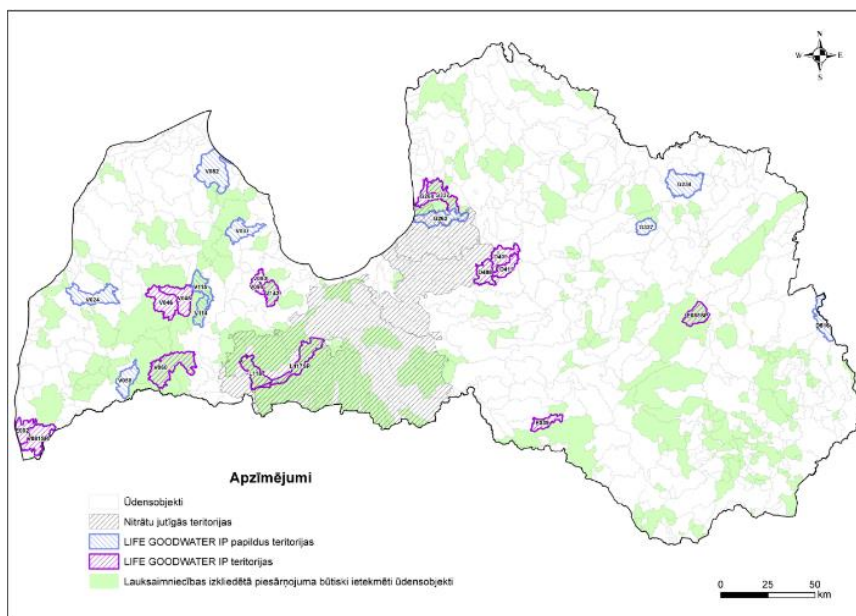
** LU – liellopu vienību skaits.

*** Līdz ziņojuma sagatvošanas brīdim administrēto iesniegumu dati.

Avots: LAD

Platībatkarīgās agrovides atbalsta intervences vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai ir vērstas uz to, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, nepieļautu lauku ainavas degradāciju, nodrošinātu vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, tostarp SEG un amonjaka emisiju, kā arī saglabājot augsnē augu barības vielas un kavējot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamā zemē. Vienlaikus to mērķis ir arī uzlabot dzīvnieku labturību, kas veicinātu to dzīvildzi un veselību, un pārdomātu antimikrobiālo līdzekļu lietošanu.

Intervences LA10.1. “Zaļās joslas” (sauktas arī “buferjoslas”) mērķis ir veidot dažāda platuma un seguma neražojošas buferjoslas aramzemē, tostarp gar virszemes ūdensobjektiem, lai novērstu barības vielu noplūdi, ierobežotu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu un nodrošinātu savvaļas apputeksnētāju dzīvotņu saglabāšanu. Šo intervenci lauksaimnieki var īstenot visā valsts teritorijā, taču tās galvenā mērķteritorija ir īpaši jutīgā teritorija, kas noteikta saskaņā ar normatīvajiem aktiem par prasībām ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, kā arī lauksaimniecības izkliedētā piesārņojuma būtiski ietekmētie ūdens objekti (sk. 6.7. att.), kas atrodas riska ūdens objektu sateces baseinu teritorijās, saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu.

6.7. attēls. Lauksaimniecības izkliedētā piesārņojuma būtiski ietekmētie ūdens objekti

Avots: LVGMC, 2024.

2023. gadā intervences LA10.1 īstenošanai savā saimniecības aramzemē pieteicās 932 pretendenti, deklarējot atbalstam 3210 hektāru (sk. 6.43. tab.), no kuriem 52 % atradās kādā no mērķteritorijām, tostarp 60 % no tiem bija četrus metrus platās buferjoslas gar lauku malām, bet pārējie 40 % – astoņus metrus platās buferjoslas gar virszemes ūdensobjektiem. Kopumā 68 % no deklarētajiem 3210 hektāriem bija četrus metrus platās un pārējie 32 % – astoņus metrus platās buferjoslas.

Intervences LA10.2 “Vidi saudzējošā dārkopība” mērķis ir samazināt augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, izmantojot vidi saudzējošas dārzus (tostarp kartupeļus, dārzeņus, augļus un ogas) apsaimniekošanas metodes.

2023. gadā intervences LA 10.2 īstenošanai savās kartupeļu, dārzeņu un augļudārzu platībās pieteicās 390 pretendenti, deklarējot atbalstam 5728 hektārus (sk. 6.43. tab.), no kuriem 57 % atradās kādā no mērķteritorijām. Skatot platības pa kultūraugu grupām, secināms, ka augļu un ogulāju dārzus mērķteritorijās atbalstam pieteica mazāk (43 %) nekā ārpus tās (57 %), savukārt dārzeņu platības 68 % saimniecību ir pieteiktas mērķteritorijās.

Intervences LA10.3 “Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība” mērķis ir piena un gaļas liellopu saimniecībās veicināt tādu prakšu ieviešanu, kas sniedz lielākus ieguldījumus gan dzīvnieku labturībā (arī veselībā), gan klimata pārmaiņu mazināšanā.

2023. gadā LA 10.3 intervences īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 550 pretendenti, deklarējot atbalstam dažāda vecuma piena un gaļas liellopus, tostarp teļus, un kopumā tās bija 92 914 nosacītās liellopu vienības (sk. 6.43. tab.).

Intervences LA10.4 “Biškopības vienību apsaimniekošana apputeksnēšanas vajadzībām” mērķis ir sniegt ekosistēmas pakalpojumu apputeksnēšanu, vienlaikus saglabājot barības bāzi savvaļas apputeksnētājiem.

2023. gadā intervences LA 10.4 īstenošanai pieteicās 716 pretendentu (sk. 6.43. tab.).

Intervencē LA10.5 “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos” (BDUZ) mērķis ir uzturēt Eiropas Savienības nozīmes biotopus un putnu dzīvotnes zālājos, tos atbilstoši apsaimniekojot gan *Natura 2000*, gan citās teritorijās (sk. 6.44. tab.).

6.44. tabula

Platība, kas atbilst BDUZ atbalsta saņemšanas nosacījumiem

Gads	Atbalsttiesīgā platība, ha	Apstiprinātā platība BDUZ, unikālie ha
2012.	40 841	35 937
2013.	51 813	34 322
2014.	47 921	33 030
2015.	47 699	31 861
2016.	46 609	32 445
2017.	45 529	34 163
2018.	50 406	36 809
2019.	54 826	40 264
2020.	60 851	42 680
2021.	61 896	43 938
2022.	63 008	44 492
2023.	65 447	39 717

Avots: LAD

2023. gadā intervences LA 10.5 īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 6068 pretendenti, deklarējot atbalstam 44 219 ha (sk. 6.43. tab.), bet šī platība ir botānisko un putnu dzīvotņu aizņemtās teritorijas kopsumma, nevis unikālie zālāju biotopu hektāri, jo tie vietām var savstarpēji daļēji vai pilnībā pārklāties. Unikālo zālāju biotopu pieteiktā platība ir 39 717 hektāru.

Intervences LA11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” mērķis ir veicināt lauksaimniekus pāriet uz bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm vai saglabāt to izmantošanu saimniecībā.

Latvijā bioloģiskajā lauksaimniecībā tiek izmantotas un sertificētas dažāda veida lauksaimniecības platības, no kurām lielākā daļa ir LIZ un neliela daļa – savvaļas platība (sk. 6.45. tab.). Savvaļas platība ir saimniecības zemes platība, kas nav LIZ, bet kas tiek izmantota bioloģiskajā lauksaimniecībā, piemēram, dzīvnieku ganībām, ārstniecības augiem u. c.

6.45. tabula

Sertificētā platība

Gads	Savvaļas platība, ha	LIZ platība, ha	Kopējā sertificētā platība, ha
2012.	NA	NA	195 658
2013.	2847	197 585	200 433
2014.	4155	203 442	207 598
2015.	4169	233 292	237 462
2016.	6834	263 890	270 725
2017.	57 463	271 146	328 609
2018.	190 453	283 185	473 638
2019.	184 977	289 600	474 578
2020.	688 820	291 417	980 289
2021.	728 889	304 087	1 032 975
2022.	733 271	314 637	1 047 908
2023.	448 708	299 255	747 963

Avots: Pārtikas un veterinārais dienests

Ne visa bioloģiski sertificētā platība ir LAP (2014–2020) pasākuma “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA) mērķteritorija. BLA atbalsttiesīgā platība ir tāda bioloģiski sertificēta LIZ platība, kas iekļauta LAD Lauku reģistra lauku blokos, bet apstiprinātā platība ir tā, kurā tiek ievēroti atbalsta saņemšanas nosacījumi (sk. 6.46. tab.).

6.46. tabula

Sertificētā platība

Gads	Atbalsttiesīgā platība, ha	Apstiprinātā platība, ha
------	----------------------------	--------------------------

2012.	188 070	182 304
2013.	181 844	175 013
2014.	175 421	169 362
2015.	233 726	213 459
2016.	263 890	243 547
2017.	271 146	261 318
2018.	283 185	260 988
2019.	289 600	261 899
2020.	291 417	254 468
2021.	304 087	292 519
2022.	314 637	303 823
2023.	299 255	296 375

Avots: LAD

2023. gadā Latvijā kopumā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm bija sertificēti 747 963 hektāri (sk. 6.44. tab.). No tiem 299 255 hektāri ir LIZ, ko apsaimnieko 3379 dažādu jomu lauksaimniecības produktu ražotāji (PVD dati), un 99 % no šīs LIZ 2023. gadā pieteikti pasākuma LA11 (BLA) atbalstam (sk. 6.44. tab.).

Pasākums M12 “Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi” nodrošina kompensāciju par negūtajiem ieņēmumiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ teritorijās, kurās tiek veicināta direktīvu 92/43/EEK⁴ un 2009/147/EK⁵ prasību ievērošana, meža īpašnieku un apsaimniekotāju interese par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī labvēlīgi nosacījumi īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai. Taču ne visa platība īpaši aizsargājamā dabas teritorijā (ĪADT⁶), kas noteiktas meža zemē, ir LAP (2014–2020) apakšpasākuma **M12.2 “Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām”** mērķteritorija. Šajā apakšpasākumā atbalsttiesīgā platība ir tāda meža zemes platība, kurai ir noteikti dažādas stingrības mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi un kura ir privātīpašums (t.i., tā pieder fiziskām personām, fiziskām personām piederošiem uzņēmumiem vai juridiskām personām). Saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013 30. panta 6. panta “b” apakšpunktu šīs platības var atrasties gan *Natura 2000* tīklā, gan ārpus tā.

Pēc Meža valsts reģistra datiem, līdz 2015. gadam par potenciāli atbalsttiesīgu platību tika noteikti 67 702 hektāri, bet 2023. gadā – jau 73 894 hektāri, jo pēdējos gados tiek īstenotai dažādi ar dabas vērtību fiksēšanu saistīti projekti (sk. 6.47. tab.).

6.47. tabula

Platības ĪADT ar mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem privātpersonu īpašumā, ha

Aizlieguma veids	2015. gadā	2022. gadā	2023. gadā
aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte	16 322	24 260	22 922
aizliegta galvenā cirte	6597	2055	6283
aizliegta kailcirte	44 783	37 275	44 689
KOPĀ	67 702	63 590	73 894

Avots: VMD

2023. gadā 12.2. apakšpasākumā “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” atbalstam pieteicās 3334 pretendenti, deklarējot 51 006 hektāru lielu meža zemes platību (sk. 6.42. tab.). Tādējādi atbalsta saņēmēju skaits un atbalstam pieteiktā platība ik gadu nedaudz palielinās, jo 2022. gadā atbalstu saņēma 3321 pretendents par 49 886 hektāriem meža zemes platības.

6.5.2. KLP SP lauku attīstības pasākumi

2023. finanšu gadā, īstenojot KLP SP saistībā ar lauku attīstības intervencēm:

- noritēja aktīvs darbs pie nacionālo normatīvo aktu izstrādes, lai uzsāktu lauku attīstības intervencu īstenošanu,

⁴ Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīva 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību

⁶ Dabas rezervāti, nacionālie parki, biosfēras rezervāti, dabas liegumi, dabas parki, aizsargājamo ainavu apvidi, dabas pieminekļi

- nodrošināta pieteikšanās uz agrovīdēs maksājumiem un šo intervencu administrēšana, lai, uzsākoties 2024. finanšu gadam, pēc iespējas operatīvāk varētu izmaksāt atbalstu.

Lauksaimnieki, pretendējot uz agrovīdēs maksājumiem, 2023. gadā uzņēmās daudzgadu saistības vairākās intervencēs, kuru administrēšana vēl turpinās, piemēram, LA10.2 "Vidi saudzējoša dārkopība", LA11 "Bioloģiskā lauksaimniecība", LA10.5 "Zālāju biotopu apsaimniekošana", kā arī LA10.1. "Zaļās joslas" (tajā vairāk nekā 9000 lauksaimnieku ir sākuši ierīkot zaļās joslas aramzemes, kurās ražošana nav atļauta, tā izpildot plānoto kopējo mērķi aptuveni par 50 %).

Kā redzams, lauksaimnieku interese par dalību šajā agrovīdēs intervencē ir bijusi diezgan vāja, un tas ir skaidrojams ar vairākiem negatīvajiem pēdējo gadu noteikumiem – gan pastiprināto nosacījumu sistēmu, gan straujo inflāciju, gan lielo pieprasījumu pēc pārtikas izejvielām, piemēram, graudiem, kuru audzēšanai vajag aizvien vairāk aramzemes platības.

Intervencē LA10.3 "Paaugstinātu labturības prasību un emisiju mazinošā lopkopība" aptuveni 700 lopkopības saimniecību ir izrādījušas interesi par līdzšinējās saimniekošanas prakses maiņu, izpildot pastiprinātos agrovīdēs nosacījumus.

Intervencēs LA6 "Atbalsts gados jaunaļiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai" un LA5 "Atbalsts ieguldījumiem mazajās lauku saimniecībās" izsludinātas pirmās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas un pieņemti projektu iesniegumi.

Intervencēs LA7.1 "Investīcijas meža ieaudzēšanai, nomaiņai, atjaunošanai un retināšanai", LA8 "Atbalsts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai un uzturēšanai" un LA16 "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības darba grupu projektu īstenošanai" tika izsludinātas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas ar projektu pieņemšanu 2024. gada sākumā.

Tika arī atlasītas VRG un izvērtētas un apstiprinātas to sagatavoto sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas intervences LA19 "Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošana" īstenošanai.

Pirmās izmaksas riska pārvaldībai intervencē LA17 "Ražas, dzīvnieku, sējumu un stādījumu apdrošināšanas prēmija" saņēma 1868 saimniecības, nodrošinot progresu rezultatīvā rādītāja R.5 izpildē, lai gan saimniecību skaits ir nedaudz mazāks par sākotnēji plānoto, tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem kopējās apdrošinātās platības (vairāk nekā 340 tūkstoši ha) un dzīvnieku skaits 2023. gadā nav ievērojami mainījies. Lauksaimnieki gan mazāk izmantojuši apdrošināšanas pakalpojumus, jo, visticamāk, ir pārstrukturizējuši savu finanšu līdzekļu izlietošanu, lai kompensētu ražošanas resursu (energoresursu, izejvielu, minerālmēslu u. c. resursu) sadārdzinājumu. Tāpat daļu ietekmes varētu būt atstājis arī atbalsta intensitātes samazinājums.

6.6. Valsts kopējās lauksaimniecības politikas tīkls

Ievērojot regulas 2021/2115 126. pantu, MK noteikumu Nr.50 12. punktā noteikts, ka kopējās lauksaimniecības politikas valsts tīkla sekretariāta pienākumus pilda un darbību īstenošanu nodrošina sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" (LLKC), ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Arī 2023. gadā noslēgti divi līgumi starp ZM un LLKC no pasākuma "Tehniskā palīdzība" finansējuma pārejas periodam. Pamatojoties uz tiem, LLKC turpināja pildīt VKLPT sekretariāta funkcijas un īstenoja VKLPT darba plānu.

Lai efektīvi apmainītos ar informāciju un īstenotu ikgadējā darba plāna pasākumus reģionos, VKLPT darbību nodrošina VKLPT sekretariāts ar centrālo biroju un 26 reģionālās struktūrvienības visā Latvijā. Lai informācija būtu pieejama pēc iespējas tuvāk lauku teritorijā iedzīvotājiem, uzņēmējiem un organizācijām, gandrīz visos Latvijas novados darbojas VKLPT novadu lauku attīstības speciālisti, kas administratīvi piesaistīti VLT 26 reģionālajām struktūrvienībām.

VKLPT mērķi ir palielināt ieinteresēto personu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamās atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VKLPT uzdevumus un pienākumus, VKLPT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem.

Kopumā 2023. gadā VKLPT sekretariāta darbību raksturo 6.48. tabulā ietvertie dati.

6.48. tabula

VKLPT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2023. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, tostarp starpteritoriālo un starptautisko sadarbību
VKLPT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VKLPT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u. c.) skaits	278	5	1	3
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	69	0	68	68
	Citi rīki, skaits (tīmekļvietne, sociālie mediji)	4	3	3	4
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	143	0	5	9
VKLPT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	24	0	0	7
	Konsultācijas ar dalībniekiem	40	0	26	14
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļvietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u. c.), kapacitātes celšanas pasākumi VKLPT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u. tml.)	363	0	2	2
EKLP pasākumu skaits, kuros piedalījies VKLPT		45	2	23	12
no tām VKLPT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u. tml.)		7	1	3	3

Avots: ZM

2023. gadā, darbojoties VKLPT sekretariātam, VKLPT tīmekļvietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti, arī par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību, un papildināta ne vien informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā, bet arī notikumu kalendārs ar pasākumiem pašvaldībās un VRG. Gada laikā VKLPT sekretariāts rīkojis vairākas diskusijas un darba grupas par lauku attīstībai svarīgiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu piemēriem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

Tāpat VKLPT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos un citu dalībvalstu rīkotos pasākumos (semināros un konferencēs) par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātnei (arī sociālajām inovācijām), jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u. c.

Īstenojot VKLPT Rīcības programmas 2023.–2027. gadam darba plānu, 2023. gadā tika noorganizēti 242 informatīvi un 12 izglītojoši semināri. Tie notika visās reģionālajās nodaļās, un galvenie semināru temati bija par

- uzņēmējdarbības uzsākšanu un ražošanas efektivitātes celšanu;
- ES un valsts normatīvo aktu grozījumiem, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- Lauku attīstības programmas aktualitātēm un pasākumiem;
- finansējuma piesaistes iespējām lauku iedzīvotājiem;
- LEADER pieejas pasākumu īstenošanu.

VKLPT aktivitātes “Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par dažādām uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās, par lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību, par procesiem dabā, par lauksaimniecības dažādību un nākotnes perspektīvām, kā arī skolēnu un pirmsskolas izglītojamo izpratnes veidošana par nozaru darbību, īpatnībām un tradīcijām. 2023. gadā LLKC konsultanti apmeklēja izglītības iestādes un iepazīstināja skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, informēja par izglītības iestādēm un tajās esošajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Lai popularizētu mežsaimniecības nozari, 2023. gadā kopā ar Meža konsultāciju pakalpojumu centru (MKPC) klātienē notikušas 85 nodarbības vai pasākumi visā Latvijā, un tajos piedalījās 2010 skolēnu. Visus izglītojošos pasākumus un nodarbības vadīja MKPC nodaļu darbinieki – meža gidi dažādos Latvijas reģionos, pārsvarā lauku skolās.

2023. gadā Lauku attīstības nodaļa kopā ar Valsts zivsaimniecības sadarbības tīkla (ZST) sekretariātu un MKPC jau septīto gadu īstenoja interaktīvu akciju skolēniem “Šodien laukos” un 20. februārī tika izsludināta tās

2023. gada sezona. Konkurss norisinās sociālajos tīklos, “Šodien Laukos” oficiālajos *Facebook* un *Instagram* kontos, iesaistot arī citus digitālus rīkus – e-pasta mārketingu un LLKC sociālo tīklu un mediju kanālus. Konkursa mērķis ir ar sociālo tīklu starpniecību izglītēt un informēt bērnus un jauniešus par lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības tēmām. Konkurssam ir gan izglītojošā daļa, kad jāsaprāt dažādi materiāli par ikmēneša tematiem, gan izklaidējošā daļa – iespēja pildīt uzdevumus un sacensties par balvām. Konkursa uzdevumi veidoti tā, lai to izpilde būtu gan izzinoša (patstāvīga informācijas iegūšana un meklēšana), gan fiziska (došanās dabā, dažādi praktiski uzdevumi ārpus telpām), gan radoša (putnu barotavu veidošana), gan izglītojoša (putnu vērošana), gan attīstītu jauniešu tehnoloģiskās un datorprasmes (prezentāciju veidošana, video filmēšana un montēšana, infografiku izstrāde, fotografēšana, darbs ar teksta apstrādes programmu *MS Word* u. tml.), gan izklaidētu (ēst gatavošana, zīmēšana, krustvārdu mīklu risināšana). Kopējais dalībnieku skaits 2023. gadā bija 789 skolēni un bērni un 10 pedagogi.

Lai sekmētu jauniešu palikšanu lauku teritorijās, mazinātu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, ar VKLPT darbību 26 reģionālajās nodaļās tiek sniegts atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai. Mācības 2023. gadā tika organizētas laikā no 9. oktobra līdz 23. novembrim. Lai jauniešiem būtu vienkāršāk piedalīties, daļa mācību dienu notika klātienē birojos, daļa – attālināti internetā, kā arī tika piedāvāti individuāli pieejami materiāli mācību vielas patstāvīgai apgūšanai. Veiksmīgi aizstāvējuši savu biznesa ideju, jaunieši saņēma apliecinājumus par to, ka ir apgūta konkrētā tēma un mācības pabeigtas. Visi, kas ir pabeiguši mācības un saņēmuši apliecinājumus, var startēt konkursā “Laukiem būt”. Apliecinājumus par mācību pabeigšanu un biznesa idejas aizstāvēšanu saņēma 162 dalībnieki.

Konkurss “Laukiem būt” tika organizēts 2023. gada sākumā – februārī un martā, un tajā varēja startēt 2022. gada mācību dalībnieki, kas saņēmuši apliecinājumus par mācību pabeigšanu, kā arī divu iepriekšējo gadu konkursanti (mācību dalībnieki), kas iepriekš nav saņēmuši naudas balvas konkursa finālā vai nav startējuši konkursā, bet ir nolēmuši attīstīt savu biznesa ideju. Kopumā konkursam iesniegti 42 pieteikumi.

Lai informētu sabiedrību, VKLPT darbinieki regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī ziņo lauku iedzīvotājiem par jaunumiem normatīvajos aktos. 2023. gadā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma “Lauku Lapa” izdevumi, kas pavaroti 50 400 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā. Katru nedēļu tiek publicēta arī elektroniskā izdevuma versija “Lauku e-Lapa”, kas tiek izsūtīta elektroniski vairāk nekā 22 000 abonentiem – lauksaimniekiem, 92 lauku uzņēmējiem, konsultantiem, komercuzņēmumu pārstāvjiem, valsts un pašvaldību darbiniekiem, kā arī dažādām citām iestādēm. 2023. gada laikā izsūtītas kopumā 52 “Lauku e-lapas”. “Lauku e-Lapa” pieejama arī VKLPT tīmekļvietnē. Vēl tika sagatavoti un izplatīti četri informatīvie izdevumi “Čiekurs”.

Istenojot pasākumu “Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājražotāju atbalsta programma”, visu 2023. gadu notika aktīvs darbs pie atbilstošu uzņēmumu apzināšanas, uzrunāšanas un ievadīšanas e-katalogā www.novadagarsa.lv, kas apvieno Latvijas produkcijas ražotājus, kuri ir bioloģiskās, integrētās audzēšanas, “Zaļās karotītes” un *GLOBALG.A.P.* shēmu dalībnieki. Katalogs pieejams jekuram interesentam. Tajā apkopoti ražotāji, kuru produkcijā ir ne mazāk kā 70 % Latvijā saražotu izejvielu. Līdz 2023. gada beigām kopumā katalogā ievadīti 1054 uzņēmumi. No tiem 268 ir bioloģiskā saimniecība, 128 saimniecības izmanto integrētās audzēšanas metodi, 34 uzņēmumiem ir “Zaļās karotītes” sertifikāts, bet trim – *GLOBALG.A.P.* sertifikāts. *Zoom* platformā ar tiešraidi *Facebook* lapā “Novada Garša” noorganizēts viens tiešsaistes seminārs par aktualitātēm “zaļajos” publiskajos pārtikas iepirkumos, pārtikas cenu kāpumu un jaunākajām tehnoloģijām pavāru virtuvēs dažādu pašvaldību pārstāvjiem (45 dalībniekiem), kā arī seminārs klātienē “Aktualitātes pārtikas kvalitātes shēmu jomā ES aizsargāto produktu ražotājiem un grupām” (19 dalībniekiem).

Rījokot informēšanas un publicitātes pasākumus, 2023. gadā tika organizētas 11 starptautiska un nacionāla mēroga konferences.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem pasaulē uzzināt par mūsu valsti notiekošo, kā arī plašākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi.

Tika organizēta arī konkursa “Sējējs 2023” laureātu apbalvošanas ceremonija. 2023. gadā uz 10 konkursa nominācijām pieteicās 40 dalībnieku. Pēc žūrijas novērtējuma ar lielajām “Sējēja” balvām tika apbalvoti 10 laureāti, kā arī pasniegtas 14 veicināšanas balvas.

7. ĀRĒJĀ TIRDZNIECĪBA

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām noteic daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un vienpusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2023. gadā darbs ir noritējis visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumos – gan par daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan par vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

PTO dalībvalstis 2023. gada 27. janvārī apstiprināja Turcijas vēstnieka Alparslana Akarsoja iecelšanu PTO Lauksaimniecības komitejas priekšsēdētāja amatā.

PTO Lauksaimniecības komitejas īpašajās sesijās PTO dalībvalstis turpināja aktīvi strādāt pie daudzpusējās tirdzniecības sistēmas reformēšanas un modernizācijas jautājumiem, lai sagatavotos 13. PTO ministru konferencei (MC13), kas notika Abū Dabī, Apvienotajos Arābu Emirātos no 2024. gada 26. februāra līdz 2. martam. Līdz ar tradicionālajiem lauksaimniecības jomas jautājumiem, kuros prioritāte piešķirta pārtikas nodrošinājumam un ar to saistītajām problēmām, liela uzmanība tika veltīta arī vides un klimata jautājumiem.

Lai gan MC13 norisinājās spraigas diskusijas par lauksaimniecību, dalībvalstis nespēja panākt viedokļu tuvināšanos nevienā no jautājumiem un joprojām saglabājās atšķirīgi viedokļi par valsts krājumu glabāšanu pārtikas nodrošinājuma nolūkos, kā arī par termiņiem, sagaidāmajiem rezultātiem un nepieciešamo elastību, kas jānodrošina saistībā ar vismazāk aizsargāto valstu pārtikas importu eksporta ierobežojumu dēļ. Diemžēl šī neveiksme kaitē vismazāk aizsargātajām valstīm, kuras visvairāk paļaujas uz daudzpusējo tirdzniecības sistēmu. Dalībvalstis MC13 vienojās turpināt sarunas visās jomās, arī par lauksaimniecību.

Tāpat 2023. gadā norisinājās darbs pie PTO 12. Ministru konferences (turpmāk – MC12) lēmumu īstenošanas un tās darba programmas izpildes, kas tika izstrādāta, pamatojoties uz MC12 Ministru deklarāciju par reaģēšanu ārkārtas situācijās saistībā ar pārtikas nodrošinājumu. Darba programma ietvēra četrus tematus (piekļuve starptautiskajiem pārtikas tirgiem, pārtikas importa finansēšana, vismazāk attīstīto valstu un neto pārtikas importētāju jaunattīstības valstu lauksaimniecības un ražošanas noturība un horizontālie jautājumi – problēmu un vajadzību apzināšana, sadarbības veicināšana starp starptautiskajām organizācijām, saskaņota starptautisko organizāciju reakcija uz pārtikas nodrošinājumu krīzēm). Līdz 2023. gada novembra beigām tika pabeigtas tematiskās apspriedes, tomēr negūstot vienprātību par konkrētiem risinājumiem, un priekšsēdētāja sagatavotais ziņojums, kura pamatā bija saistībā ar darba programmu apspriestie jautājumi, tika pieņemts zināšanai.

PTO sarunās aktīvi tika diskutēts par zivsaimniecības subsīdijām, lai atbilstoši ANO Ilgtspējīgas attīstības 14.6. mērķim panāktu tādu subsīdiju ierobežošanu, kas veicina pārmērīgu zvejas kapacitāti, zivju resursu pārzveju, kā arī nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju. MC12 tika apstiprināts nolīgums, kas ierobežo kaitīgas zivsaimniecības subsīdijas. Nolīgums, ES pieņēma 2023. gada 7. jūnijā, ir jāraticē četrus gadus laikā, un, lai nolīgums stātos spēkā, tas ir jāapstiprina divām trešdaļām dalībnieku. MC13 laikā vēl 10 PTO dalībvalstu deponēja savus zivsaimniecības nolīguma pieņemšanas instrumentus, tā ka MC12 zivsaimniecības nolīgumu ir ratificējusi 71 no 164 PTO dalībvalstīm. MC13, kaut arī tika samazinātas dažas ievērojamas nepilnības, tomēr neizdevās pabeigt sarunas par zivsaimniecības subsīdiju samazināšanu, un ir nepieciešams vienoties par tā saucamajiem 2. fāzes jautājumiem – par subsīdijām, kas sekmē pārmērīgu zvejas flotes kapacitāti, un pārzveju. ES ir paudusi dziļu nožēlu par to, ka dažas PTO dalībvalstis bloķēja visaptverošu nolīgumu par vispasaules zivsaimniecības subsīdijām.

Gandrīz pēc astoņu gadu pārtraukuma MC13 ministri oficiāli apstiprināja jaunu dalībvalstu – Austrumtimoras un Komoru salu – pievienošanas PTO.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti tam, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2023. gadā ES turpināja vairākas līdzšinējās sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem, kā arī vienpusēji sniedza ar tirdzniecības politiku saistītu atbalstu **Ukrainai un Moldovai**.

EK 2023. gada 23. februārī ierosināja vēl uz gadu pagarināt 2022. gada 4. jūnijā ieviesto ievedmuitas nodokļu, kvotu un tirdzniecības aizsardzības pasākumu apturēšanu Ukrainas eksportam uz ES – tie ir tā saucamie autonomie tirdzniecības pasākumi (ATM). Ar tiem ES turpina atbalstīt Ukrainas ekonomiku, lai atvieglotu sarežģīto situāciju, ar ko Ukrainas ražotāji un eksportētāji saskaras Krievijas izraisītā kara apstākļos. Tādējādi 2023. gada 6. jūnijā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/1077⁷ par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem Ukrainas izcelsmes produktiem. Šo pasākumu galvenais mērķis ir atbalstīt Ukrainu, taču pasākumi ir vērsti arī uz ES lauksaimniecības nozares bažu mazināšanu. Tā kā 2022. gadā ievērojami palielinājās dažu lauksaimniecības produktu imports no Ukrainas uz ES, atjaunotajos ATM tika iekļauts paātrināts aizsardzības mehānisms, lai, ja tas būtu vajadzīgs, aizsargātu ES tirgu. Jaunā drošības klauzula paredzēja paātrinātu novērtējumu un rīcību no EK puses, tostarp regulāri analizēt Ukrainai piešķirto atvieglojumu ietekmi, vērtējot ES importu, eksportu, cenas un ES ražošanas apjomu tiem produktiem, kurus tieši skar tirdzniecības atvieglojumi, kā arī pēc nepieciešamības atjaunot importa nodevas.

Turklāt, ņemot vērā Ukrainai 2022. gada 23. jūnijā piešķirto ES kandidātvalsts statusu, EK 2023. gada 8. novembrī nāca klajā ar detalizētu pārskatu⁸, kas bija daļa no 2023. gada paplašināšanās paketes ziņojumiem, kuros Ukraina iekļauta pirmoreiz. Pēc EK ierosinājuma Eiropadome 2023. gada 14. decembrī pieņēma lēmumu sākt pievienošanās sarunas ar Ukrainu. Eiropadome aicināja Padomi pieņemt konkrētās sarunu tēmas, tiklīdz būs īstenoti EK 2023. gada 8. novembra ieteikumos minētie pasākumi.

Tāpat kā Ukrainai, arī Moldovai ES piešķirusi tirdzniecības atbalstu, jo šis valsts eksports ir atkarīgs no tranzīta cauri Ukrainai un kara apstākļos Ukrainas infrastruktūras izmantošana rada risku Moldovas tirdzniecības plūsmai. 2023. gada 24. jūlijā stājās spēkā Regula (ES) 2023/1524 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem⁹. Ar to vēl uz vienu gadu (t. i., līdz 2024. gada 24. jūlijam) tika pagarināti Moldovai 2022. gada 23. jūlijā uz gadu piešķirtie ES tirdzniecības atvieglojumi, kas paredz vienu gadu īstenot tirdzniecības liberalizācijas pasākumus, piešķirot papildu beznodokļu tarifa likmes kvotas atsevišķiem Moldovas lauksaimniecības produktiem – tomātiem, ķiplokiem, galda vīnogām, āboliem, ķiršiem, plūmēm un vīnogu sulai.

2022. gada 30. jūnijā tika pabeigtas sarunas par ES un **Jaunzēlandes** Brīvās tirdzniecības nolīgumu. ES un Jaunzēlande to parakstīja 2023. gada 9. jūlijā, un pēc tam sākās pušu ratifikācijas process, kas ietvēra Eiropas

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 31. maija Regula (ES) 2023/1077 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem, kuri papildina tirdzniecības koncesijas, kas Ukrainas ražojumiem piemērojamas saskaņā ar Asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Ukrainu, no otras puses

⁸ 2023. gada 8. novembra Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES paplašināšanās politiku

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2023. gada 20. jūlija Regula (ES) 2023/1524 par pagaidu tirdzniecības liberalizācijas pasākumiem, ar kuriem papildina tirdzniecības koncesijas, kas Moldovas Republikas ražojumiem piemērojamas saskaņā ar Asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Moldovas Republiku, no otras puses

Parlamenta apstiprinājumu un ES Padomes lēmumu par nolīguma noslēgšanu. ES ratifikācijas procesu pilnībā pabeidza 2023. gada 27. novembrī, un nolīgums stājās spēkā 2024. gada 1. maijā. ES un Jaunzēlandes Brīvās tirdzniecības nolīgums 97 % Jaunzēlandes pašreizējā eksporta preču nodrošina brīvu piekļuvi ES tirgum, savukārt nolīguma spēkā stāšanās dienā atvieglojumi tiek piemēroti vairāk nekā 94 % preču. Nolīgumam stājoties spēkā, 91 % ES izcelsmes eksporta produktu var tikt ievesti Jaunzēlandē, nepiemērojot muitas nodokli vai izmantojot beznodokļu kvotas. Septiņu gadu laikā tiks liberalizēta piekļuve 97 % uz Jaunzēlandi eksportējamo ES preču.

2018. gada 18. jūnijā ES uzsāka sarunas par visaptverošu tirdzniecības nolīgumu ar **Austrāliju**. Sarunas bija ļoti aktīvas: līdz 2023. gada aprīlim bija norisinājies 15 sarunu kārtu, un tās tika iecerēts pabeigt līdz 2023. gada vasarai, tomēr vēl jūlijā nolīgumu nebija iespējams noslēgt un sarunu process iestrēga, galvenokārt tādēļ, ka Austrāliju neapmierināja par ES piedāvājums attiecībā uz sensitīvāko lauksaimniecības preču pieeju tirgum. Austrālija sarunas iecerējusi pabeigt pēc nākamajām vēlēšanām. (Eiropas Parlamenta vēlēšanas gaidāmas 2024. gada jūnijā, bet Austrālijas federālās vēlēšanas notiks 2025. gadā.)

Sarunas par brīvo tirdzniecības nolīgumu ar **Indonēziju** tika uzsāktas 2016. gadā, un līdz 2023. gada decembrim ir norisinājušās 16 sarunu kārtu. Nolīguma mērķis ir atvieglot tirdzniecību un investīcijas, kā arī atrisināt jautājumus par importa tarifiem, tirdzniecības šķēršļiem, tirdzniecību ar pakalpojumiem, publisko iepirkumu, konkurences noteikumiem, intelektuālā īpašuma tiesībām un ilgtspējīgu attīstību.

2022. gada 17. jūnijā ES atsāka sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar **Indiju**, kā arī atsevišķas sarunas par ieguldījumu aizsardzības nolīgumu un nolīgumu par ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm. Līdz 2023. gada oktobrim notika sešas sarunu kārtas, tomēr sarunas ar Indiju ir sarežģītas un kopumā to progress ir lēns, jo katrai pusei joprojām ir atšķirīgas ambīcijas. Tirdzniecības sarunu mērķis ir likvidēt tirdzniecības šķēršļus un palīdzēt ES uzņēmumiem, īpaši mazajiem, veicināt eksportu uz Indiju, atvērt pakalpojumu un publiskā iepirkuma tirgu, nodrošināt ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību, īstenot saistības tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības jomā un pārliecināties, vai saskaņotie noteikumi ir izpildāmi.

Mercosur jeb Dienvidu kopējais tirgus: principālā vienošanās par sarunu pabeigšanu pēc vairāk nekā 20 gadu ilgām pušu sarunām tika panākta 2019. gada 28. jūnijā, pēc tam uzsākot līguma gatavošanu ratifikācijai, taču 2023. gada martā ES puse aktualizēja lietusmežu izciršanas problēmu un uzsāka atmežošanas mazināšanas iniciatīvu, vēloties ES un *Mercosur* bloka nolīgumā arī iekļaut tā saucamo papildu instrumentu, kas attiecas uz ilgtspējīgu attīstību. Pašlaik joprojām turpinās diskusijas par šo instrumentu, un, kamēr par to nav panākta vienošanās, nav iespējama līguma ratifikācija.

Čīle: 2023. gada 13. decembrī tika parakstīta vienošanās par Pagaidu tirdzniecības nolīgumu, kas ir daļa no esošā ES–Čīles Asociācijas nolīguma modernizācijas pasākumiem. Pagaidu tirdzniecības nolīgums palielinās abpusējās tirdzniecības liberalizācijas pakāpi, ņemot vērā gan kopš Asociācijas nolīguma noslēgšanas (2003. gadā) notikušās pārmaiņas un tendences starptautiskajā tirdzniecībā, gan citos ES divpusējos tirdzniecības nolīgumos ietvertās ambīcijas. Līguma ratifikācija sagaidāma 2024. gadā.

2017. gada 21. septembrī provizoriski stājās spēkā ES un **Kanādas** Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums. Lai nolīgums stātos spēkā pilnībā un galīgi, tas visām ES dalībvalstīm ir jāratificē atbilstoši katras valsts procedūrai. 2023. gadā šis process joprojām turpinājās.

ASV: lai gan šī valsts ir ES lielākais tirdzniecības partneris, starp ES un ASV nav īpaša brīvās tirdzniecības nolīguma. Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības sarunas tika uzsāktas 2013. gadā, bet beidzās bez rezultāta 2016. gada beigās. Kopš 2021. gada jūnijā tika izveidota ES–ASV Tirdzniecības un tehnoloģiju padome, kuras mērķis ir koordinēt abu pušu pieeju vispasaules tirdzniecības, ekonomikas un tehnoloģiju jautājumiem un padziļināt transatlantiskās tirdzniecības un ekonomiskās attiecības, 2023. gadā ir noticis aktīvs darbs pie virknes jautājumu, galvenokārt, lai veicinātu attīstību tādās jomās kā tehnoloģiju standartu izstrāde, ilgtspējīga tirdzniecība, ekonomiskā drošība un labklājība.

Pēc **Krievijas** pilna mēroga iebrukuma sākšanas Ukrainā pret to tika ieviesta virkne sankciju un 2023. gada laikā ES pieņēma un īstenoja kopumā trīs sankciju pakotnes pret Krieviju: 2023. gada 25. februārī tika pieņemts 10. sankciju kopums, 2023. gada 9. maijā izsludināts 11. sankciju kopums, un 2023. gada 18. decembrī Padome pieņēma 12. sankciju kopumu pret Krieviju. 12. sankciju pakotnē galvenā uzmanība ir pievērsta papildu importa un eksporta aizliegumu noteikšanai Krievijai, nepilnību novēršanai un uzlaboti ar sankciju apiešanu saistītie aspekti, tostarp ieviesta klauzula, kas paredz, ka, piemēram, līgumos ar trešajām valstīm jāiekļauj prasība, ka tās nedrīkst sankcionētās preces pārdot tālāk uz Krieviju.

Līdztekus ES pieņemtajām sankcijām pret Krieviju Latvija 2023. gada nogalē uzsāka darbu pie grozījumiem Lauksaimniecības un lauku attīstības likumā, lai aizliegtu ievest (importēt) Latvijā noteiktus lauksaimniecības

un lopbarības produktus no Krievijas un Baltkrievijas. Ar šo nacionālo aizliegumu Latvija kā Krievijas robežvalsts cenšas panākt iespējami ātrāku ekonomisko saišu saraušanu ar agresorvalsti, un šī Latvijas iniciatīva aizliegt lauksaimniecības un lopbarības produktu ieviešanu (importu) no Krievijas un Baltkrievijas, kā arī no citām trešajām valstīm, ja attiecīgie produkti ir Krievijas vai Baltkrievijas izcelsmes, ir papildu elements kopējā ES sankciju politikā.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

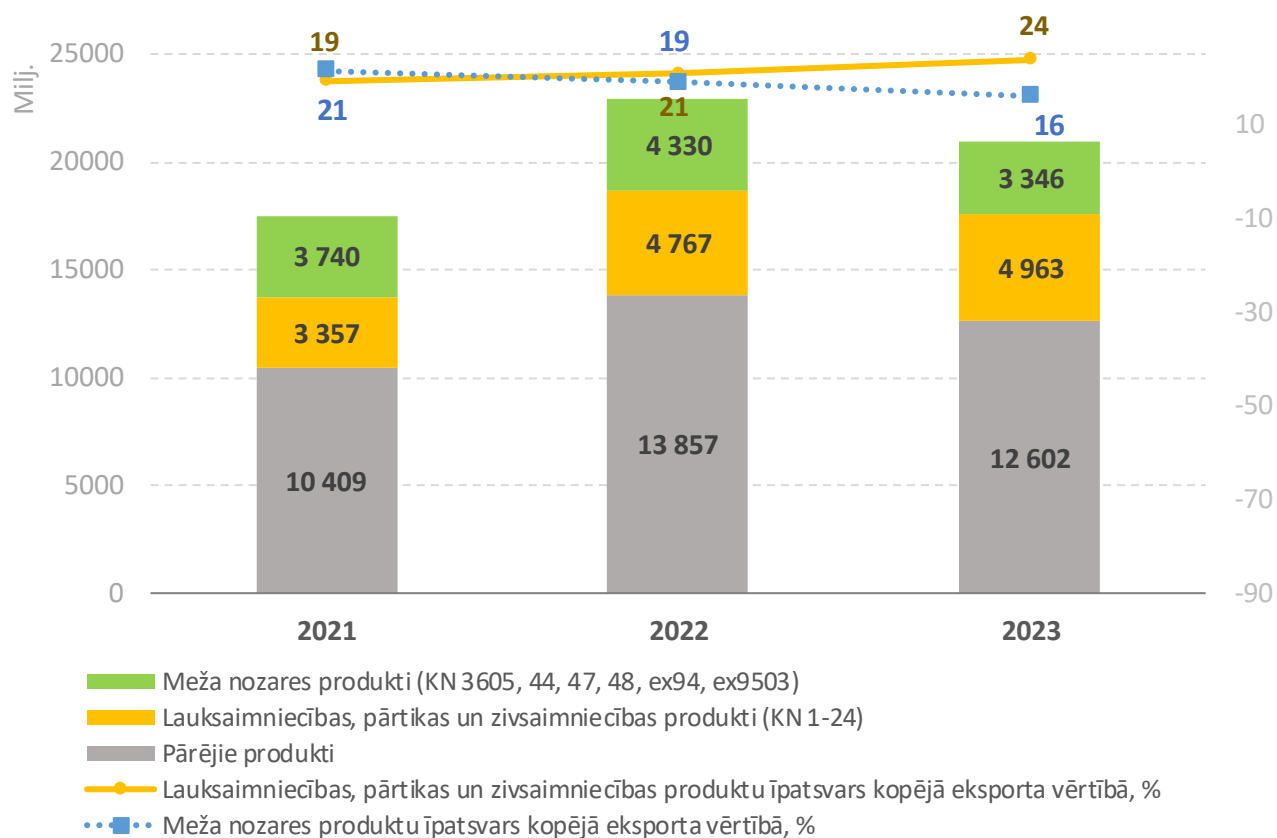
Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (turpmāk šajā nodaļā – VPS), kas ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 65 jaunattīstības valstīm un teritorijai, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz šīm valstīm. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu, un tās darbības laiks ir pagarināts līdz 2027. gada beigām, kamēr Eiropas Parlaments un ES Padome nav apstiprinājuši pārskatīto VPS regulu.

VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai mazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. Vispārējo preferenču sistēma ES paredz trīs priekšrocību režīmus: vispārējo VPS režīmu (izmanto 10 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk – VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot astoņas valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (“Everything But Arms” jeb *EBA*) – šo režīmu izmanto 47 valstis.

2023. gadā turpinājās aktīvs darbs pie ES vispārējo preferenču sistēmas 2024.–2034. gadam izveidošanas, lai uzlabotu sistēmas dažas galvenās iezīmes, tā reaģējot uz VPS valstu mainīgajām vajadzībām un problēmām, un stiprinātu shēmas sociālos, vides un klimata aspektus. 2023. gadā nebija izdevies panākt vienošanos par vairākiem jautājumiem, piemēram, par ES ražotāju lielāku aizsardzību pret atbilstošo preču importu no trešajām valstīm.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

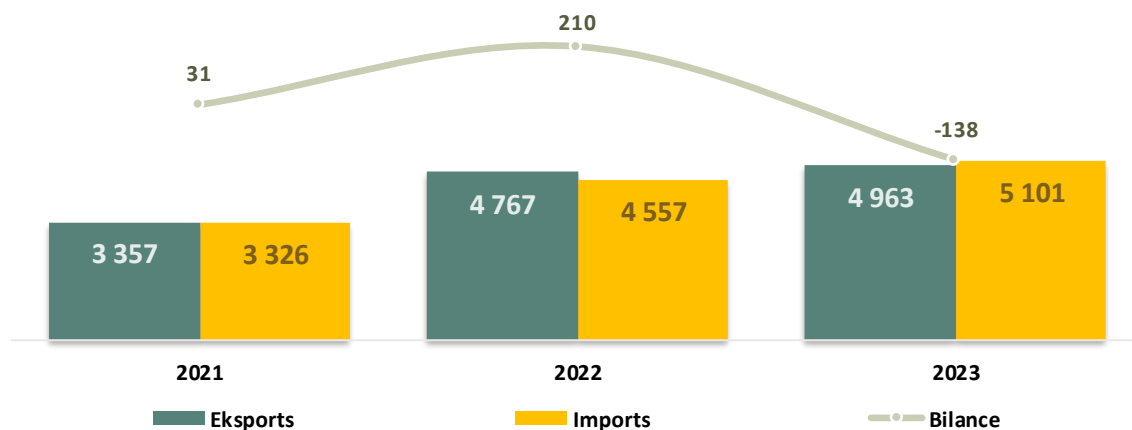
2023. gadā turpinājās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības palielināšanās tendence. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtība 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu ir palielinājusies par 196,1 miljoniem eiro jeb 4,1 %, veidojot 23,7 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Savukārt meža nozares produktu eksporta vērtība 2023. gadā samazinājās par 984,4 miljoniem eiro jeb 22,7 % un veidoja 16,0 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. (Sk. 7.1. att.)

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu un meža nozares produktu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu palielinājās gan lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Importa vērtība palielinājās straujāk nekā eksporta vērtība: eksporta kāpums bija par 196,1 milj. eiro jeb 4,1 %, bet importa kāpums – par 544,0 milj. eiro jeb 11,9 %. (Sk. 7.2. att.)

7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

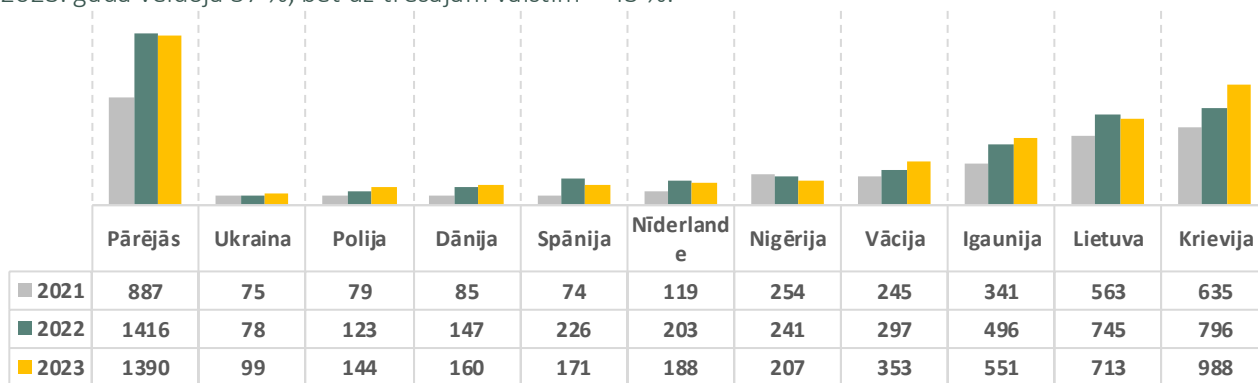

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Kopumā 2023. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti no Latvijas tika eksportēti uz 145 valstīm.

Salīdzinājumā ar 2022. gadu 2023. gadā Latvijas tirdzniecības apjoms ar ES valstīm palielinājās par 99,2 milj. eiro jeb 4 %, bet eksports uz trešajām valstīm – par 96,9 milj. eiro jeb 5 %.

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES valstīm 2023. gadā veidoja 57 %, bet uz trešajām valstīm – 43 %.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

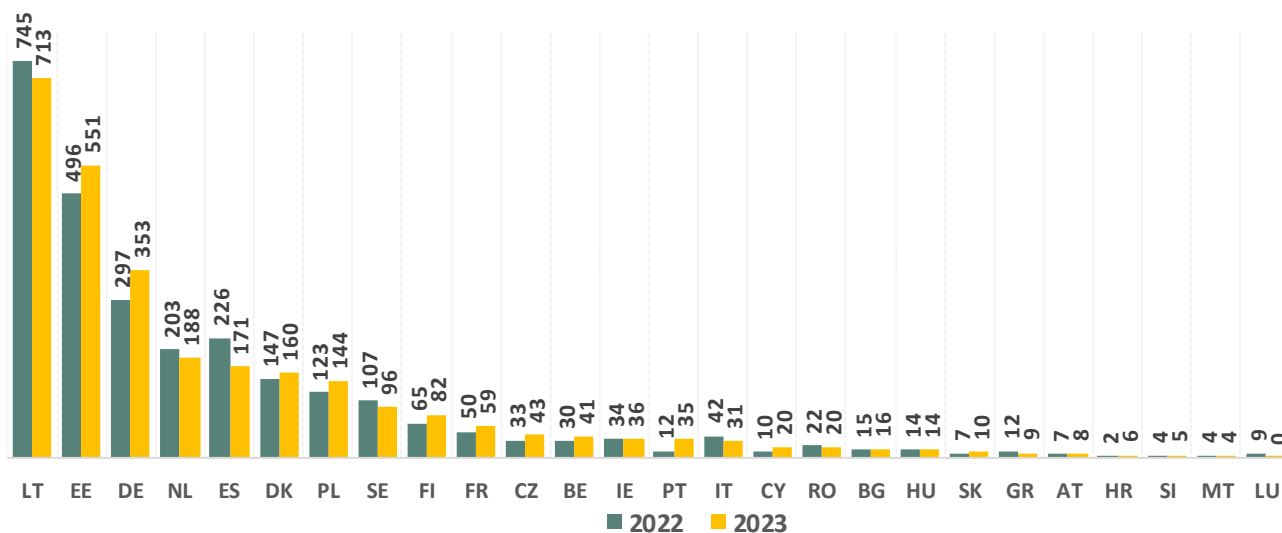
Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Krievija, Lietuva un Igaunija. Eksports uz šīm valstīm kopumā veidoja gandrīz pusi (45 %) no Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības 2023. gadā: uz Krieviju – 20 %, uz Lietuvu – 14 % un Igauniju – 11 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības. (Sk. 7.3. att.)

Ja vērtējam Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksportu uz ES valstīm, 57 % eksporta produkcijas 2023. gadā tika realizētas trīs ES valstīs – Lietuvā, Igaunijā un Vācijā. Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva: 2023. gadā eksporta īpatsvars uz to veidoja 25 % no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm, tomēr salīdzinājumā ar 2022. gadu eksporta vērtība samazinājās par 32 milj. eiro jeb 4 %. (Sk. 7.4. att.)

Nozīmīgākās eksporta produktu grupas no Latvijas uz Lietuvu bija piens, tā produkti un olas (KN 04) ar 28 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti, bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni (KN 22) ar 8 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz Lietuvu, kā arī labības, miltu un miltu konditorejas izstrādājumi (KN 19) ar 7 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz Lietuvu.

Uz pārējām divām nozīmīgākajām eksporta valstīm no ES valstīm – Igauniju un Vāciju – 2023. gadā eksports palielinājās: uz Igauniju par – 55 milj. eiro jeb 11 % un uz Vāciju – par 56 milj. eiro jeb 19 %.

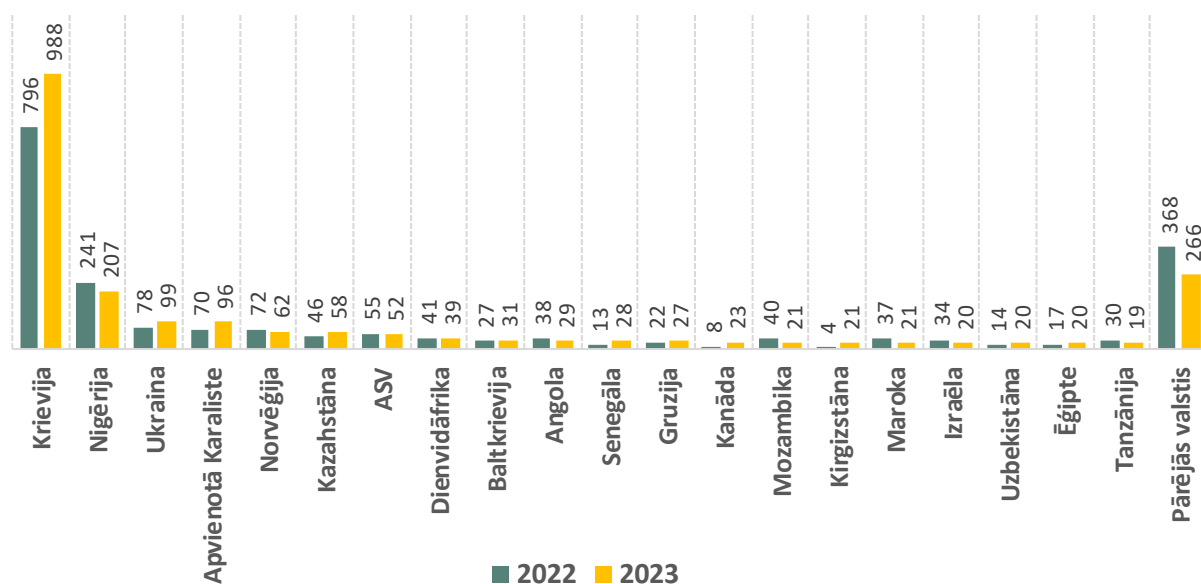
Ievērojams eksporta vērtības kāpums 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu tika pieredzēts arī uz Portugāli (par 185 %) un Poliju (par 17 %). Eksporta vērtība 2023. gadā samazinājās ne tikai uz Lietuvu, bet arī uz Spāniju (par 24 %), Nīderlandi (par 8 %), Zviedriju (par 11 %), Itāliju (par 25 %), Rumāniju (par 11 %), Grieķiju (par 22 %) un Luksemburgu (par 99 %).

7.4. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts starp trešajām valstīm. Uz pārējām trešajām valstīm tiek eksportēti ievērojami mazāk lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu. 2023. gadā eksports (iekļauts arī reeksports) uz Krieviju veidoja 46 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm, tai palielinoties par 192 milj. eiro jeb 24 %. (Sk. 7.5. att.)

7.5. attēls. Nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Krieviju bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni (KN 22), kas veidoja 88 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

Latvijas eksports uz Nigēriju, kas ir otra nozīmīgākā eksporta valsts starp trešajām valstīm, ir 4,8 reizes mazāks nekā uz Krieviju. 2023. gadā uz Nigēriju eksportēto produktu vērtība samazinājās par 34 milj. eiro jeb 14 %. Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Nigēriju bija kvieši (KN 10), kas veidoja 99,8 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

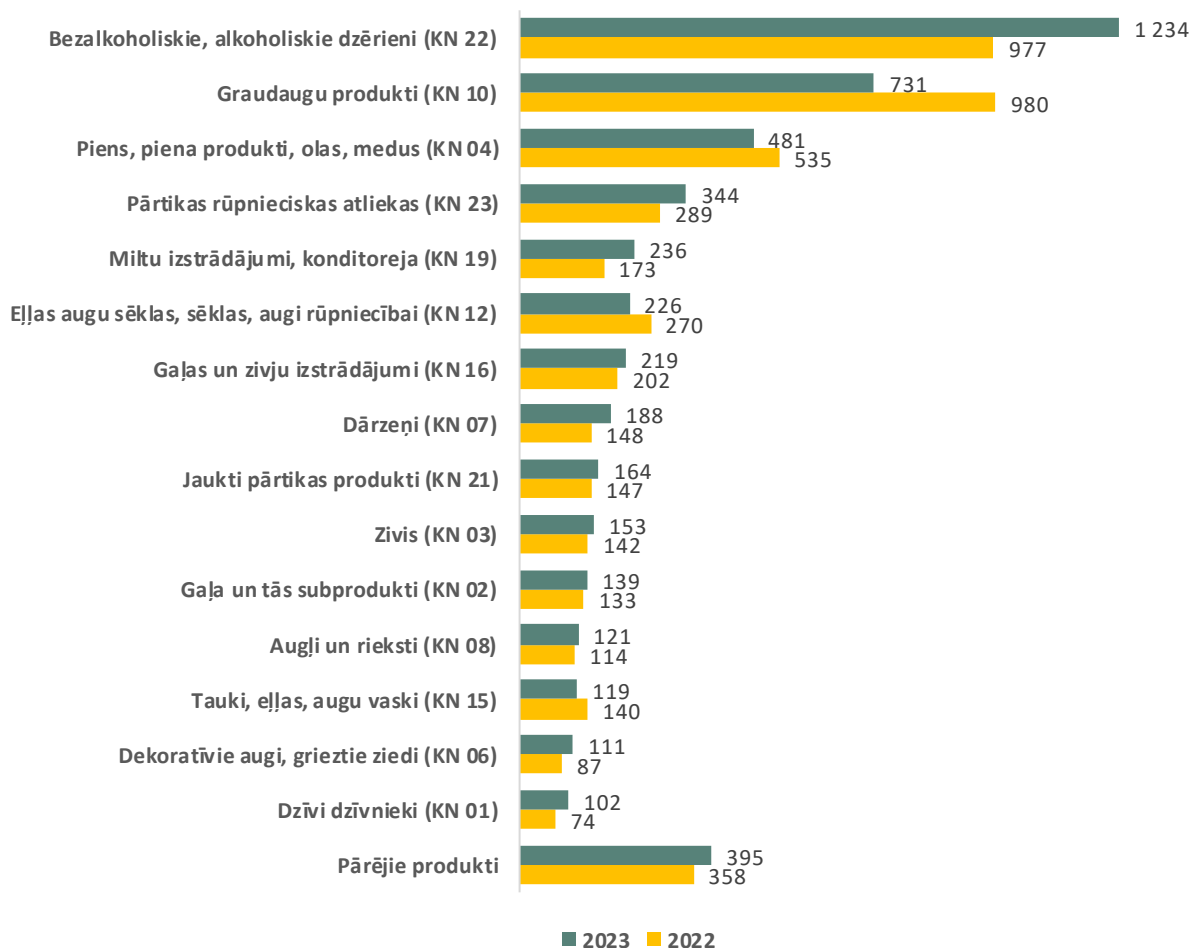
Savukārt uz Ukrainu eksportētās produkcijas vērtība 2023. gadā palielinājās par 21 milj. eiro jeb 27 %. Nozīmīgākā eksporta produktu grupa no Latvijas uz Ukrainu bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni (KN 22) ar 48 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības uz šo valsti.

2023. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni ar 25 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2023. gadā palielinājās par 257 milj. eiro;
- graudaugi ar 15 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2023. gadā samazinājās par 249 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 10 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības, kas 2023. gadā samazinājās par 54 milj. eiro. (Sk. 7.6. att.)

2023. gadā eksporta vērtība būtiski pieauga arī miltu izstrādājumiem, konditorejai (par 36 % jeb 62,8 milj. EUR), pārtikas rūpniecības atliekām (par 19 % jeb par 55,0 milj. EUR), dārzeņiem (par 27 % jeb 40,3 milj. EUR), dzīvnieku dzīvniekiem (par 38 % jeb par 27,8 milj. EUR), kā arī dekoratīviem augiem un grieztiem ziediem (par 28 % jeb par 23,9 milj. EUR).

2023. gadā eksporta vērtība samazinājās arī eļļas augu sēklām, sēklām, augiem rūpniecībai (par 16 % jeb par 43,8 milj. EUR), taukiem, eļļām, augu vaskiem (par 15 % jeb 20,9 milj. EUR), kafijai, tējai un garšvielām (par 8 % jeb 6,4 milj. EUR), kā arī sveķiem un augu ekstraktiem (par 10 % jeb 185,5 tūkst. EUR).

7.6. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

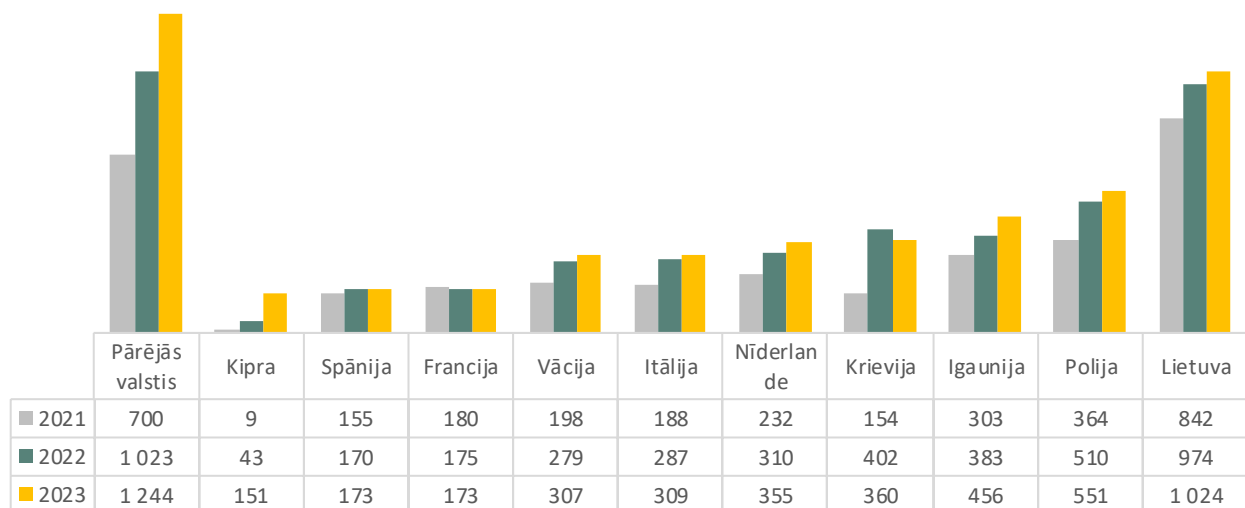

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Latvijā 2023. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti kopumā tika importēti no 119 valstīm.

Minēto produktu importa struktūrā 2023. gadā lielāko daļu veidoja imports no ES valstīm – no tām tika ievests 81 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu imports Latvijā no ES valstīm kopumā palielinājās par 461 milj. eiro jeb 12 % un no trešajām valstīm – par 83 milj. eiro jeb 10 %.

Nozīmīgākā importa tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2023. gadā Latvijā tika importēti 20 % no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu apjoma pēc to vērtības. (Sk. 7.7. att.)

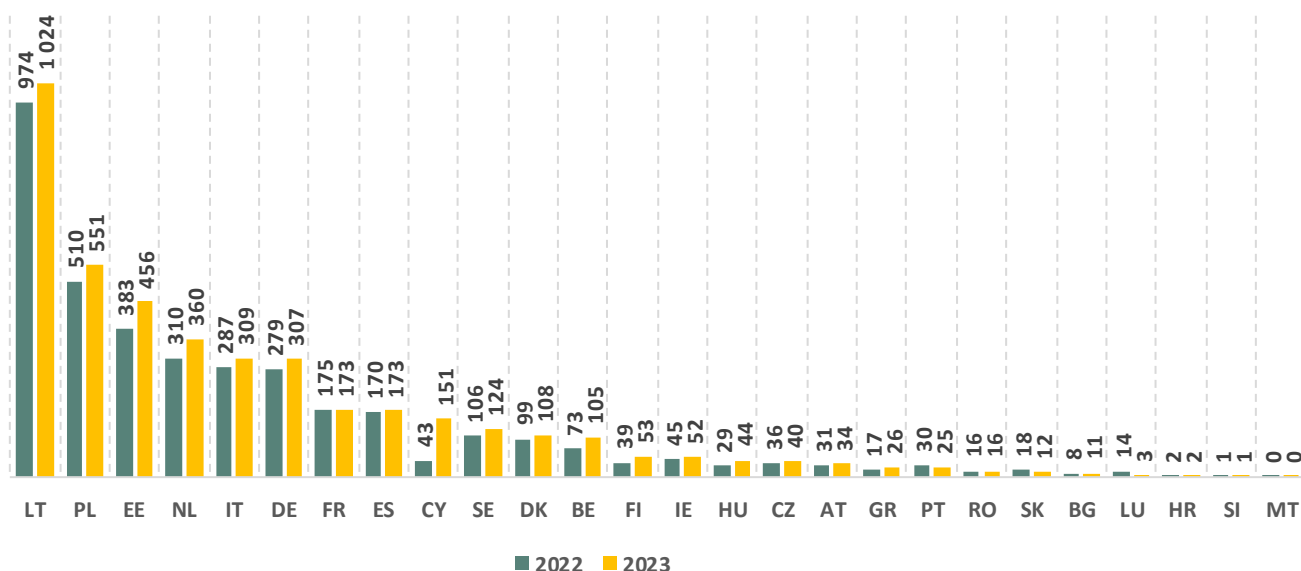

7.7. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 25 % no kopējās importa vērtības starp ES valstīm (sk. 7.8. att.). Nozīmīgākās importa produktu grupas no Lietuvas bija graudaugi (kvieši) (KN 10), kas veidoja 14 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts, pārtikas rūpniecības atliekas un lopbarība (KN 23) ar 10 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Lietuvas, kā arī piens un tā produkti (siers, krējums) ar 9 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Lietuvas.

Otra nozīmīgākā importa valsts ir Polija (13 % no kopējās importa vērtības) un trešā – Igaunija (11 %). 2023. gadā visstraujākais importa vērtības kāpums starp visām ES valstīm bija Kiprai – importētās produkcijas vērtība palielinājās par 108 milj. eiro jeb 251 %.

7.8. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis starp ES valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2023. gadā viskrasākais bija no Luksemburgas (par 11 milj. eiro jeb 78 %) un Slovākijas (par 6 milj. eiro jeb 35 %) importēto preču kritums.

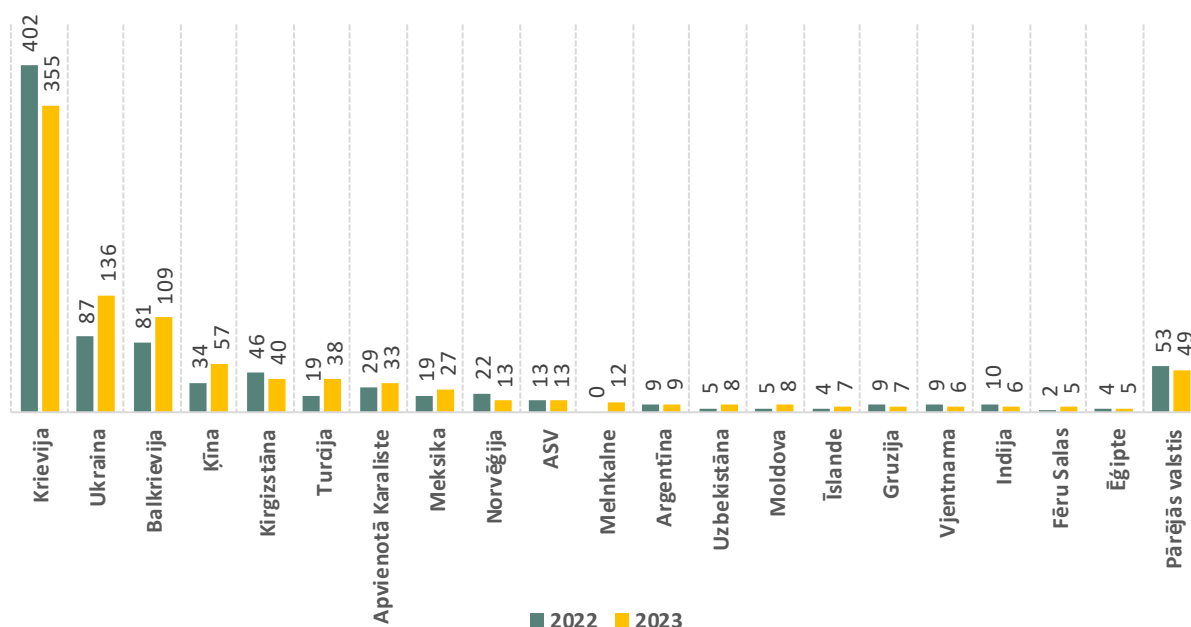
64 % lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu 2023. gadā tika importēti no trim trešajām valstīm – Krievijas (47 %), Ukrainas un Baltkrievijas.

Importa vērtība no Krievijas 2023. gadā samazinājās par 46,9 milj. eiro jeb 12 %. Nozīmīgākās importa produktu grupas bija pārtikas rūpniecības atliekas (eļļas rauši) (KN 23), kas veidoja 45 % lauksaimniecības,

pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no Krievijas, un graudaugi (kukurūza, kvieši, rudzi) (KN 10) ar 25 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts.

2023. gadā palielinājās arī imports no Ukrainas un Baltkrievijas: no Ukrainas importētās produkcijas vērtība pakāpās par 48,8 milj. eiro jeb 56 %, bet no Baltkrievijas – par 28,6 milj. eiro jeb 35 %. Nozīmīgākā importa produktu grupa no Ukrainas bija eļļas augu sēklas (rapsis) (KN 12) ar 26 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts, bet no Baltkrievijas – tauki, eļļas un augu vaski (saulespuķu un rapšu eļļa) (KN 15) ar 66 % no lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības no šīs valsts.

2023. gadā par 9 milj. eiro jeb 42 % samazinājās imports no Norvēģijas un par 6 milj. eiro jeb 13 % – no Kirgizstānas.

7.9. attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa valstis starp trešajām valstīm, milj. EUR

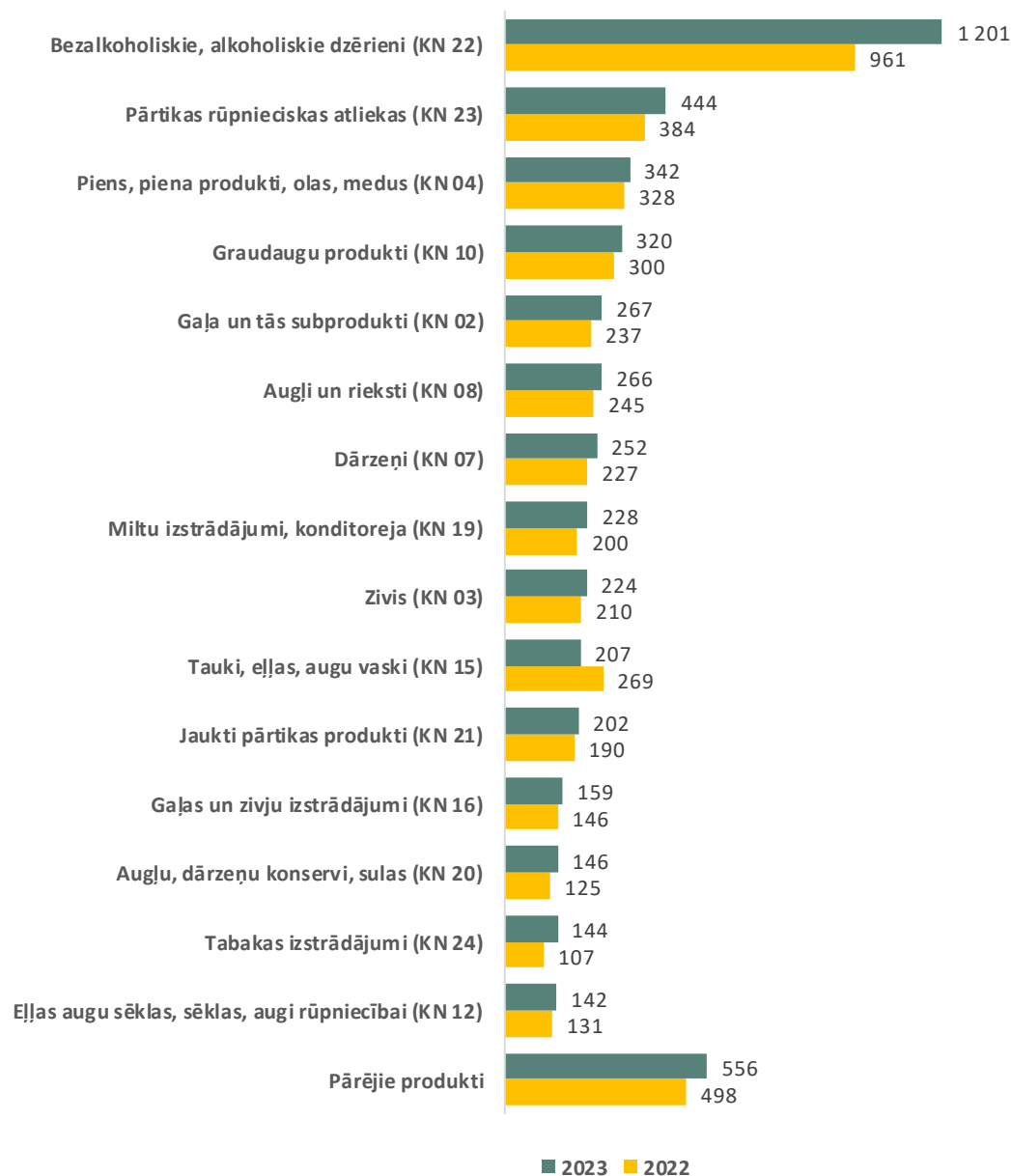
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2023. gadā Latvijas nozīmīgākie importa produkti bija

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni ar 24 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas pieauga par 25 % jeb 240 milj. eiro;
- pārtikas rūpniecības atliekas ar 9 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas palielinājās par 16 % jeb 60 milj. eiro;
- piens un tā produkti, olas un medus ar 7 % no kopējās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības, kas pieauga par 4 % jeb 14 milj. eiro.

2023. gadā palielinājās gandrīz visu importēto produktu grupu vērtība, izņemot taukiem, eļļām, augu vaskiem (samazinājās par 23 % jeb 61,9 milj. eiro) un kafijai, tējai un garšvielām (samazinājās par 5 % jeb 5,6 milj. eiro).

Importa vērtība visvairāk pakāpās bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem (par 25 % jeb 240 milj. eiro), pārtikas rūpniecības atliekām un lopbarībai (par 16 % jeb par 60 milj. eiro), kā arī tabakas izstrādājumiem (par 35 % jeb par 37,3 milj. eiro).

7.10. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

8. IZGLĪTĪBA, ZINĀTNE, KONSULTĀCIJAS

8.1. Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Studiju programmas

Latvijā LBTU ir viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm, kas īsteno pamatstudijas, maģistra un doktora studijas, kā arī pētniecību dažādām tautsaimniecības nozarēm. Universitāte piedāvā 58 studiju programmas kādā no trim jomām – biozinātnēs, inženierzinātnēs un sociālajās zinātnēs. Universitātes spēks sakņojas šo trīs jomu sadarbībā un mijiedarbībā.

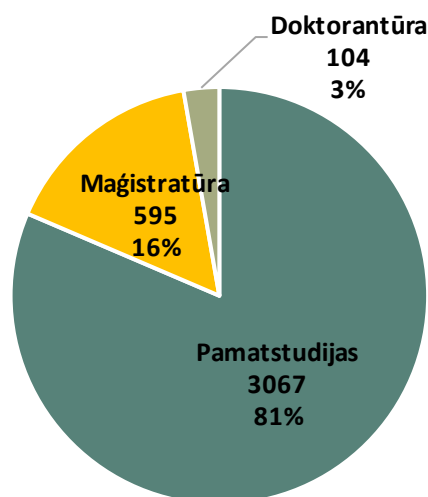
2023./2024. studiju gadā LBTU bija pieejami 15 studiju virzieni:

- 27 pamatstudiju programmas (t. sk. viena e-studiju formā);
- 18 augstākā līmeņa programmu;
- 11 doktora studiju programmu.

Studenti

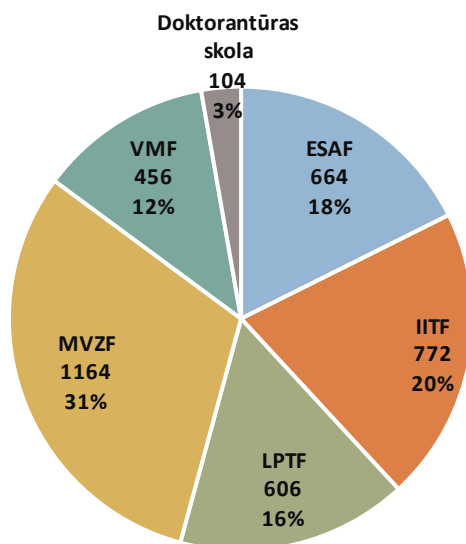
2023. gadā 1. oktobrī LBTU studēja 3766 studenti: pamatstudijās – 3067, augstākā līmeņa studijās – 595, doktora studijās – 104.

8.1. attēls. Studējošo skaits LBTU 01.10.2023.

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

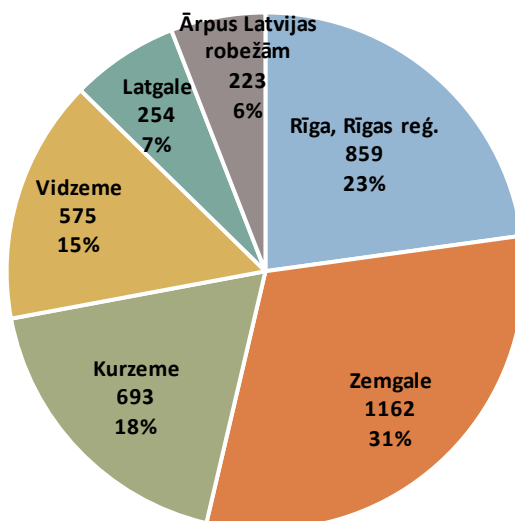
Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm ir šāds: Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē – 664, Inženierzinātņu un informācijas tehnoloģiju fakultātē – 772, Lauksaimniecības un pārtikas tehnoloģijas fakultātē – 606, Meža un vides zinātņu fakultātē – 1164, Veterinārmedicīnas fakultātē – 456 studējošo. No 2023. gada 1. septembra doktora studijas ir pārņēmusi Doktorantūras skola. (Sk. 8.2. att.)

8.2. attēls. Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm 01.10.2023.

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Tradicionāli lielākā daļa LBTU studentu nāk no Zemgales, Rīgas un tās reģiona. (Sk. 8.3. att.)

8.3. attēls. Studējošo sadalījums pēc dzīvesvietas (bez doktorantiem) 01.10.2023.

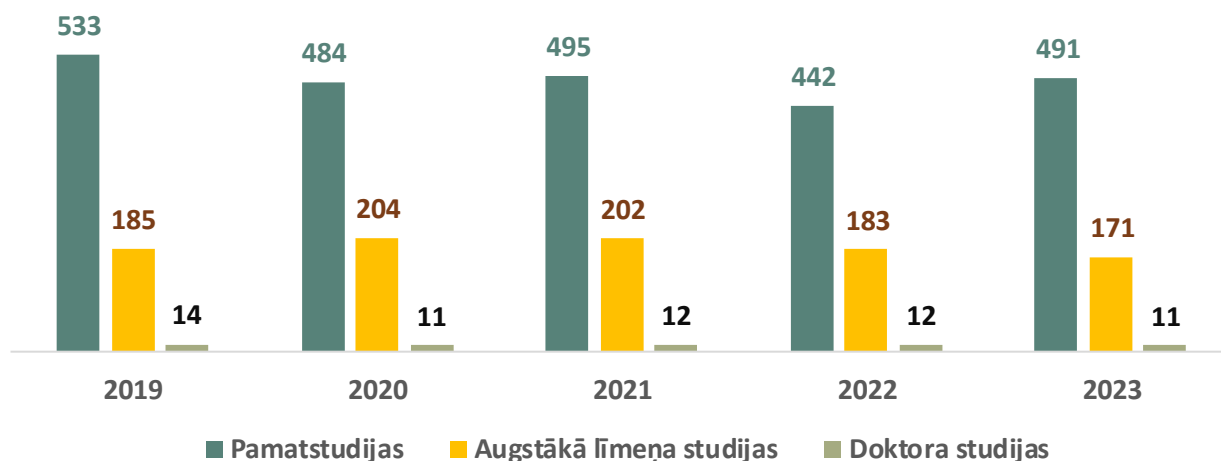
Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Absolventi

2023. gadā LBTU diplomu saņēma 678 absolventi, t. sk. 27 ārvalstu studenti: pamatstudijās – 491, maģistra studijās – 171, un 16 doktoranti aizstāvēja promocijas darbus.

Ar izcilību studijas pabeidza un “sarkano diplomu” saņēma 14 absolventu: trīs no Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes, divi no Informācijas tehnoloģiju fakultātes, septiņi no Tehniskās fakultātes, vien no Vides un būvzinātņu fakultātes un viens no Lauksaimniecības fakultātes.

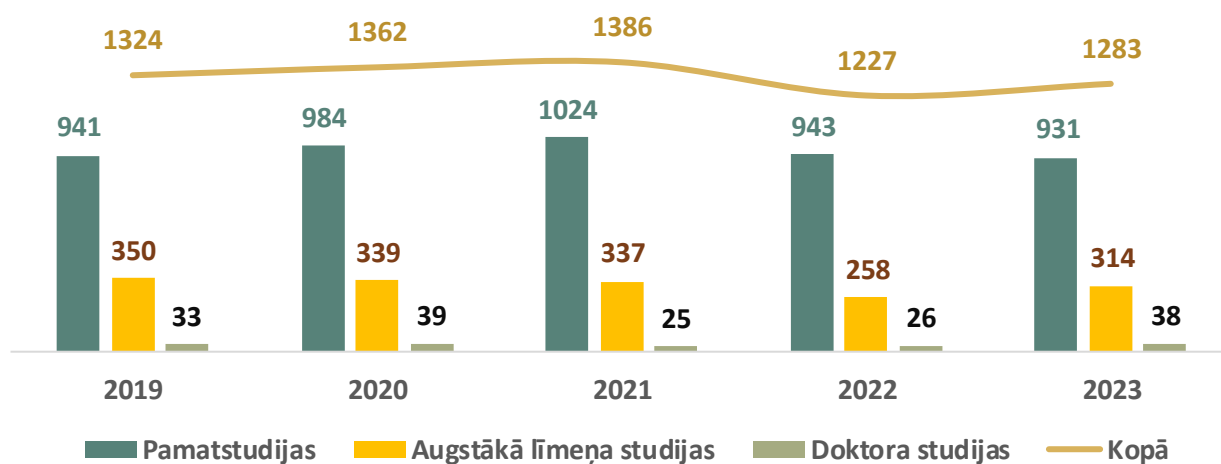
8.4. attēls. LBTU absolventu skaita dinamika

Avots: Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Uzņemšana

2023. gadā LBTU tika uzņemti 1283 jauni studenti, no tiem 931 pamatstudijās, 314 augstākā līmeņa studijās un 38 doktoranti. Salīdzinājumam 8.6. attēlā ir parādīti uzņemšanas rezultāti 2019.–2023. gadā.

8.5. attēls. LBTU uzņemto studentu skaita dinamika

Avots: Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

Tālākizglītība

2023. gadā Mūžizglītības centra organizētajās maksas tālākizglītības, profesionālās pilnveides un neformālās izglītības programmās mācījās un apliecības (sertifikātus) saņēma 2039 dalībnieki, bet studiju kursos klausītāju statusā piedalījās 205 personas.

Īstenotie projekti:

- “Augstākās izglītības satura pilnveidošana pārtikas nozaru atbalstam kvalitatīvas pārtikas ilgtspējīgai ražošanai” (*AgroDev*). Līguma Nr. 619039-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP, ieviešanas laiks – 2020. gada decembris–2024. gada janvāris;
- “Jauna maģistra studiju programma ilgtspējīgai bioekonomikai Uzbekistānā” (*BioEkUzb*). Līguma Nr. 619294-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP, ieviešanas laiks – 2020. gada decembris–2024. gada janvāris;
- “Starppaaudžu mācīšanās kopienas vides ilgtspējībai” (*ILCES*). Līguma Nr. 2021-1-LV01-KA220-ADU-000026286), ieviešanas laiks: 2022. gada februāris–2024. gada augusts;
- *Erasmus+* stratēģiskās partnerības projekts “Collegial Support for Resilience and Growth in Education”/Koleģiālais atbalsts izglītībā – *COSERE*. Līguma Nr. 2022-1-LV01-KA220-SCH-000086643;

- “Kods: L.A.U.K.I. 2” (“Discover the Countryside Code” “British Council” pārstāvniecības Latvijā un LBTU projekts). Līguma Nr. GA2324019, ieviešanas laiks– 2022. gada septembris–2023. gada aprīlis, partneri – Jelgavas Valsts ģimnāzija un Jelgavas 5. vidusskola;
- “Nacionālā un starptautiska mēroga pasākuma īstenošana izglītojamo talantu attīstībai”. Līguma Nr. 4.1-10/24. 2022. gadā Zemgales un Vidzemes reģionu skolēnu Zinātniskās pētniecības darbu (ZPD) konferencei iesniegts 101 skolēnu ZPD no 48 izglītības iestādēm;
- “Mazo un vidējo lauksaimnieku konkurētspējas veicināšana, izmantojot lauku demonstrējumu metodi inovācijām un zināšanu pārnesi augkopībā un lopkopībā” Latvijas kompetences ilgtspējīgas bioekonomikas attīstībai Uzbekistānā. Ārlietu ministrijas grants programma, līguma Nr. LV-70, ieviešanas laiks: 2023. gada 29. jūnijs–15. decembris;
- “Latviešu ēdieni cauri laikiem”. Valsts izglītības attīstības aģentūras (VIAA) un LBTU līgums Nr. 4.-10.5/2 par finansējuma piešķiršanu ārvalstu studentu un akadēmiskā personāla dalībai Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes organizētajā starptautiskajā vasaras skolā, ieviešanas laiks – 2023. gada 18.–27. augusts.

8.2. Zinātne, projekti un inovācijas

LBTU Zinātnes un projektu attīstības centrs (ZPAC) koordinē akadēmiskā personāla un studējošo zinātnisko darbību, nacionālo un starptautisko zinātnisko sadarbību, administrē dažādu projektu, valsts un uzņēmējdarbību pasūtījumu izpildi, kā arī nodrošina informācijas izplatīšanu un finansējuma piesaistīšanu.

LBTU ir iekļuvusi vairāku pasaules universitāšu reitingos.

“Times Higher Education” pasaules universitāšu reitingā LBTU ierindojas grupā 1501 +: “Life Sciences” (dzīvības zinātņu) jomā – 1001 +, “Engineering and technology” (inženierzinības un tehnoloģijas) jomā – 1001 + un “Social Sciences” (sociālo zinātņu) jomā – 801 +.

“Times Higher Education” universitāšu ietekmes reitingā LBTU ieņem vietu grupā no 800 līdz 1000, bet grupā ar mērķi “Miers, taisnīgums, laba pārvaldība” – 101–200.

“QS EECA” universitāšu reitingā “Labākās Eiropas jaunattīstības un Centrālāzijas valstu augstskolas” LBTU ierindojas 241.–250. vietā.

2023. gadā LBTU vēlētos amatos strādāja 160 vadošie pētnieki, 58 pētnieki un 35 zinātniskie asistenti. “Web of Science” vai “Scopus” datubāzēs iekļautajos izdevumos publicēti 835 oriģināli zinātniskie raksti (par pēdējiem trim gadiem), tajā skaitā 306 publikācijas “Scopus” un “Web of Science” Q1 un Q2 kvartiles žurnālos, tā apliecinot savu augsto kvalitāti.

Projekti

2023. gadā īstenoti 167 zinātniskie projekti. Kopējais finansējums LBTU zinātniskajai darbībai bija 6,630 milj. eiro, no tiem 16 % – starptautisko projektu finansējums, 14 % – nacionāla līmeņa projektiem, 54 % – Zemkopības ministrijas subsīdijas, 4 % – valsts pētījumu programmu, fundamentālajiem un lietišķajiem pētījumiem, 12 % – līgumpētījumiem ar nozarēm un pašvaldības iestādēm.

- 2023. gadā īstenoti 35 pētniecības un inovāciju atbalsta programmas “Apvārsnis” projekti un turpinājās deviņi šīs programmas projekti, piemēram, “Latvijas Digitālais akselerators (DAoL)” un “Cirkulāru bioloģiskas izcelsmes risinājumu integrācijas veicināšana Eiropas lauku teritorijās (*BioRural*)”.
- 2023. gadā apstiprināts nozīmīgs projekts “BOOSTing the bioeconomy transformation FOR (4) the BIOEAST region”. Uzsākti trīs *ERA-NET Cofund* projekti, piemēram, “Videi draudzīga biodegradējamā iepakojuma izmantošana piena produktiem” un “Rīkkopa pilsētvides elastīgai pieejamības pārvaldībai”.
- Turpinās trīs *LIFE* projekti: “Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai”, “Videi draudzīga biodegradējamā iepakojuma izmantošana piena produktiem” (*GOODWATERIP*) un “*Natura 2000* aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija (*LIFE-IP LatViaNature*)”, kā arī klimata pārmaiņu samazināšanas pasākumu demonstrēšana auglīgu meliorētu organisko augšņu apsaimniekošanā Baltijas valstīs un Somijā (*LIFE OrgBalt*).
- Turpinoties Lauku attīstības plāna pasākuma “Sadarbība” projektiem, 2023. gadā uzsākti vēl septiņi projekti, lai veicinātu sadarbību starp uzņēmējiem, zemnieku saimniecībām un zinātniskajām institūcijām.
- 2023. gadā veiksmīgi pabeigti vairāki nozīmīgi projekti. Lai stiprinātu digitālo prasmju pilnveidi gan mācībspēkiem, gan studējošajiem, īstenoti divi projekti: 1) LBTU bija vadošais partneris projektā “Digitalizācijas iniciatīvas studiju kvalitātes pilnveidei augstskolu stratēģiskās specializācijas jomās”, kura kopējais finansējums

bija 2 052 269,47 eiro; 2) LBTU bija sadarbības partneris projektā “Digitalizācijas iniciatīvas studējošo iesaistei un studiju kvalitātes pilnveidei Latvijas Universitātē un projekta sadarbības partneru augstskolās”, kura kopējais finansējums bija 2 060 095,08 eiro.

- Studējošo uzņēmējdarbības spēju veicināšanai un stiprināšanai īstenots projekts “LBTU studentu inovāciju prasmes uzņēmējspējas veicināšana”, iesaistot uzņēmējus un veidojot inovatīvus produktus un pakalpojumus. Projekta kopējais finansējums ir 1 028 591,70 eiro.
- Doktora zinātniskā grāda ieguvēju skaita palielināšanai un to nodarbinātības veicināšanai akadēmiskajā un zinātniskajā darbā īstenots projekts “LLU pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli”. Projekta kopējais finansējums – 1 031 039,00 eiro.
- Studiju programmu fragmentācijas mazināšanai un jaunas studiju programmu izstrādei ES valodās, stiprinot resursu koplietošanu, īstenots projekts “LLU studiju programmu konsolidācija un jaunu programmu izstrāde”. Projekta kopējais finansējums – 396 114,66 eiro.
- Īstenots projekts Zivju apstrādes biotehnoloģiju studiju un pētniecības centra izveidei. Tas paredzēts studiju un pētniecības procesiem, nodrošinot novatorisku infrastruktūru un pieeju maza mēroga izmēģinājumiem. Projekta kopējais finansējums – 2 876 315,46 EUR.
- Vairākās pētniecības jomās LBTU struktūrvienības cieši sadarbojas ar LBTU pārraudzībā esošajām iestādēm – Agroresursu un ekonomikas institūtu, Dārzkopības institūtu un SIA “Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs”. Mērķsadarbības galvenie mehānismi: kopīgi pētījumi un publikācijas, kopīgas zinātniskās darba grupas, datu apmaiņa.

Infrastrukturā projekti

2023. gadā uzsākti vairāki infrastruktūras attīstības projekti, tostarp sagatavota būvniecības ieceres dokumentācija:

- pārtikas un vides higiēnas mācību un pētniecības laboratoriju bloks K. Helmaņa iela 8, Jelgavā (būvprojekta izstrāde);
- 4. stāva 81., 82., 83. un 84. telpas apvienošana vienā telpā LBTU MVZF, Akadēmijas ielā 11, Jelgavā (projektēšana un izbūve);
- apkures sistēmas pārbūve Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes ēkā (projekta izstrāde);
- apkures sistēmas pārbūve LBTU IITF ēkā (projekta izstrāde);
- administratīvās ēkas un noliktavas-garāžas demontāža un teritorijas sakārtošana Lielajā ielā 2, Jelgavā (projektēšana un demontāža);
- LBTU slēpju bāzes ēkas demontāža un teritorijas sakārtošana (projektēšana un demontāža);
- sūkņu mājas Platones pagasta “Vizbuļos” demontāža un teritorijas sakārtošana (projektēšana un demontāža).

leguldījumi infrastruktūras energoatkarīgu risinājumu nodrošināšanai 2023. gadā:

- saules paneļu stacijas izbūve uz LBTU LPTF jumta;
- LBTU VMF un Augu aizsardzības zinātniskā institūta “Agrihorts” energoefektivitātes stiprināšana, izveidojot saules paneļu parku (priekšizpēte un būvniecības ieceres dokumentācijas izstrāde);
- saules paneļu stacijas izveide uz LBTU MVZF Starpnozaru zinātniskās laboratorijas jumta (būvniecības ieceres dokumentācijas izstrāde).

Zinātniskās konferences un rakstu krājumi

2023. gadā organizētas vairākas augsti novērtētas starptautiskas konferences:

- 18. Starptautiskā zinātniskā konference “Skolēni ceļā uz zinātne 2023” (“Students on their Way to Science 2023”) – 21.04.2023.;
- 16. Starptautiskā zinātniskā konference “Lauku vide, izglītība, personība 2023” (“Rural Environment, Education, Personality 2023”), 12.–13.05.2023.;
- 16th Baltijas pārtikas zinātnes un tehnoloģiju konference “Foodbalt 2023” 11.–12.05.2023.;
- 24. Starptautiskā zinātniskā konference “Ekonomikas zinātne lauku attīstībai 2023” (“Economic Science for Rural Development 2023”), 10.–12.05.2023.;
- 29. Starptautiskā gadskārtējā zinātniskā konference “Pētniecība lauku attīstībai 2023” (“Research for Rural Development 2023”), 17.–19.05.2023.;
- 21. Starptautiskā zinātniskā konference “Inženierzinātnes lauku attīstībai” (“Engineering for Rural Development”), 24.–26.05.2023.

LBTU ZPAC nodrošina zinātniskā žurnāla "Lauku ilgtspējības pētījumi" ("Rural Sustainability Research") izdošanu, 2023. gadā publicējot tā 49. un 50. laidieni. Tiek uzturēta arī e-žurnālu platforma.

- Katru gadu LBTU tiek izdoti vairāki fakultāšu organizēti zinātnisko rakstu krājumi;
- "Starptautiskās zinātniskās konferences "Inženierzinātnes lauku attīstībai" rakstu krājums" ("Proceedings of International Scientific Conference "Engineering for Rural Development"), kas indeksēts "Elsevier SCOPUS", "Web of Science" un citās datubāzēs;
- "Starptautiskās konferences "Ekonomikas zinātne lauku attīstībai" materiāli" ("Proceedings of the International Conference "Economic Science for Rural Development"), kas indeksēts "Web of Science", "Clarivate Analytics", AGRIS un citās datubāzēs;
- "Starptautiskās zinātniskās konferences "Lauku vide. Izglītība. Personība"" ("Proceedings of the International Scientific Conference "Rural Environment. Education. Personality"), kas indeksēts "Thomson Reuters", "Web of Science", "SCOPUS", "EBSCO", "CABI" un AGRIS datubāzēs;
- "Zinātniski praktiskās konferences "Līdzsvarota lauksaimniecība" raksti "Eiropas zaļais kurss", kas indeksēts AGRIS un "CAB Abstracts" datubāzēs;
- "Zinātniskā semināra rakstu krājums – Ražas svētki "Vecauce – 2023. Raža ekstremālos apstākļos", kas indeksēts AGRIS un "CAB Abstracts" datubāzēs.

Doktorantūras skola

Doktorantūras skola turpināja Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 8.2.2.0/20/l/001 "LBTU pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli" īstenošanu. Visā projekta īstenošanas laikā kopā izlietots 1 022 279 eiro, 2023. gadā – 447 293 eiro. Projekta mērķis ir palielināt doktora zinātniskā grāda ieguvēju skaitu un to nodarbinātību akadēmiskajā un zinātniskajā darbā LBTU stratēģiskās specializācijas jomās, paaugstinot doktora studiju kvalitāti un konkurētspēju Latvijas un Eiropas zinātniskajā vidē, iesaistot ārvalstu pasniedzējus doktora studiju nodrošināšanā un sniedzot finansiālo atbalstu vismaz 30 doktorantiem vai zinātniskā grāda pretendentiem.

Projektā 2023. gadā atbalstu ir saņēmuši 26 doktoranti, no tiem 21 tika nodarbināts LBTU, viens doktorants – Agroresursu un ekonomikas institūtā un četri – LVMI "Silava". Projekta laikā kopumā 44 doktorantiem tika nodrošināts grants un 16 doktorantu aizstāvēja savus promocijas darbus. Līdz 2023. gada beigām 12 no projektā iesaistītajiem doktorantiem ir ievēlēti akadēmiskajā amatā un turpina darbu LBTU.

2023. gadā tika noslēgti darba līgumi ar diviem ārvalstu viesprofesoriem no Šveices un Portugāles par studiju kursu izstrādi un nodrošināšanu. No 2023. gada 1. septembra Doktorantūras skola darbojas tieši Zinātņu prorektora pakļautībā, īstenojot doktora studiju programmu LBTU un gādājot par informācijas apriti saistībā ar aktualitātēm doktora studijās un zinātnē.

Zinātnieku un komercsabiedrību sadarbība

Lai veicinātu zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzinātu esošo un mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci LBTU, 2023. gadā darbu sekmīgi turpināja Tehnoloģiju un zināšanu pārnese nodaļa (TEPEK).

2023. gada aprīlī sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju centru tika rīkots meikats "AgriTech 2023". 48 stundu ilgajā ideju maratonā profesionālu mentoru vadībā dalībniekiem bija iespēja radīt jaunus dzīvotspējīgus, modernajās tehnoloģijās balstītus projektus, sadarbojoties ar dažādu nozaru pārstāvjiem un pieņemot izaicinājumus, lai atrisinātu svarīgus jautājumus lauksaimniecībā un pārtikas tehnoloģijā. LBTU pārstāvji 2023. gada oktobrī Tallinā pirmo reizi piedalījās Baltijas ilgtspējas festivālā "Ietekmes diena 2023" ("Impact day 2023"), kas vērsts uz ilgtspējības principu ievēšanu bioekonomikā.

2023. gadā turpināta dalība projektā *NOBALIS* ("Nordic Baltic Universities boosting entrepreneurial and innovation systems"). Šis projekts ir viens no Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (*EIT*) finansētajiem projektiem, ko īsteno partneraugstskolas un institūti Norvēģijā, Zviedrijā, Igaunijā un Latvijā.

2023. gadā nodrošināta dalība Eiropas Komisijas rīkotajā pasākumā "Regional Innovation Valleys for Bioeconomy and Food Systems", kas notika Bulgārijā.

Sadarbībā ar TEPEK 2023. gadā organizēta LBTU dalība un zinātnieku izstrādņu popularizēšana starptautiskajās izstādēs, semināros, kontaktbiržās un forumos, piemēram, "Rīga Food 2023", "BILTIM tehnika 2023" un "Pavasaris – 2023".

Nodrošināta arī LBTU dalība Latvijas aizsardzības industrijas (DAIF) uzņēmumu spēju demonstrācijas pasākumā Ādažu militārajā bāzē Nacionālo bruņoto spēku "Industrijas dienā" 2023. gada septembrī, prezentējot izstrādātās sausās uzturdevas, kas tapušas, sadarbojoties LBTU zinātniekiem un uzņēmējiem.

LBTU TEPEK 2023. gada novembrī norisinājās Latvijas Republikas nacionālā konkursa "Labākais iepakojums Latvijā 2023" apbalvošanas ceremonija. Aktualizējot ilgtspējas jautājumus, kopā ar SIA "Latvijas Zaļais punkts" 2023. gada aprīlī organizēts seminārs "Ilgtspējīgs iepakojums – no dizaina līdz pārstrādei 2023", kurā piedalījās arī Pasaules Iepakojuma organizācijas (WPO) augstākā vadība.

2023. gadā turpinājās LBTU ciešā sadarbība ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru (LIAA), Jelgavas biznesa inkubatoru, Zemgales plānošanas reģionu, Jelgavas pilsētas domi, Jelgavas novada domi un Zemgales reģiona Kompetenču attīstības centru, universitātes pārstāvjiem piedaloties uzņēmējdarbību veicinošos pasākumos. 2023. gadā ievērojamu pienesumu devusi LBTU zinātnieku iesaistīšanās LIAA Vaučeru programmā, ko administrē TEPEK. 2023. gadā noslēgti 23 sadarbības līgumi par kopējo summu 285 895 eiro. Sagatavoti trīs komercializācijas piedāvājumi, kas izplatīti attiecīgo nozaru uzņēmējiem.

2023. gadā norisinājās virkne LBTU Biznesa inkubatora "HatchUp" pasākumu, piemēram, Energētikas hakatons sadarbībā ar AS "Latvenergo", ZeroWaste hakatons sadarbībā ar AS "CleanR" grupu un SIA "Gren Latvija", kā arī meža nozares hakatons "Enerforest" sadarbībā ar AS "Latvijas Valsts meži", AS "Latvijas Finieris" un Latvijas Kokrūpniecības federāciju. Norisinājušās astoņas "StartUp Trešdienas" apmācības nodarbības. Pabeigti trīs projekta pasākumu cikli, kuros tika īstenoti astoņi studentu biznesa ideju projekti, kā arī risināti divi zinātnieku izaicinājumi, viens Rīgas valstspilsētas izaicinājums, kā arī 26 uzņēmēju izaicinājumi.

Patenti, šķirnes un licences līgumi

2023. gada nogalē aktualizēta LBTU intelektuālā īpašuma pārvaldības politika un LBTU intelektuālā īpašuma pārvaldības noteikumi. 2023. gadā LBTU turpināja uzturēt 12 patentus, no tiem astoņi ir nacionālie Latvijas Republikas patenti, divi – ārvalstu patenti un divi – dizainparaugi. LBTU Zemkopības institūtā 2023. gadā noslēgti 17 licenču līgumi, kā arī nacionālajā un ES kopējā augu šķirņu katalogā iekļautas un uzturētas 22 selekcionētās kultūraugu šķirnes. Kopumā 2023. gadā spēkā bija 128 licences līgumi, no kuriem viens ir starptautisks.

8.3. Bulduru tehnikums

Bulduru tehnikums ir profesionālās vidējās izglītības iestāde, kas īsteno arodizglītības, profesionālās vidējās izglītības un profesionālās tālākizglītības programmas.

Izglītības iestādes vide

Bulduru tehnikums lepojas ar ainavisko skolas apkārtni, kas vienlaikus arī ir tehnikuma īstenoto programmu materiāltehniskā bāze. Viedais dārzs jeb "I-Dārzs" 2023. gadā saņēma Latvijas būvniecības gada balvu nominācijā "Teritorijas labiekārtojums", kā arī ieguva nosaukumu "Jūrmalas sakoptākais īpašums 2023". Arī rudenī un ziemā, kas nav tiešā dārzu sezona, dārzkopību ir iespējams praktiski apgūt segtajās platībās – modernā siltumnīcu kompleksā. 2023. gadā beidzās lielais energoefektivitātes paaugstināšanas projekts, un, to īstenojot, ir nosiltinātas ēkas un veikti inženiertehniskie darbi skolas 2. korpusā, kā arī 5. un 6. dienesta viesnīcās.

Mērķi un pamatuzdevumi

- Bulduru tehnikuma mērķis ir attīstīt un īstenot izglītības programmas stratēģiskās specializācijas jomās "Dārzkopība", "Dārzu un parku kopšana" un "Būvniecība (apzaļumošana)", kas nodrošina tautsaimniecības, valsts un sabiedrības attīstības vajadzībām nākotnē nepieciešamos speciālistus, kā arī veicināt izglītības procesā iesaistīto personu izaugsmi par uzņēmīgiem, radošiem, atbildīgiem un konkurētspējīgiem sabiedrības locekļiem.

- Sadarbībā ar nozares uzņēmumiem īstenot darba vidē balstītas mācības, sagatavot Eiropas mērogā konkurētspējīgus tautsaimniecības nozaru speciālistus, kuri rūpējas, lai Latvijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm varētu nodrošināt vietējo dārzkopības produkciju, kā arī veidot un saglabāt ainavisku vidi, izmantojot novatoriskus risinājumus.
- Nozarē kā kompetences centram īstenot metodisko darbu, nodrošināt citām profesionālās izglītības iestādēm metodisko atbalstu un pedagogu tālākizglītību stratēģiskās specializācijas jomās.

Metodiskais darbs

Bulduru tehnikumam ir trīs stratēģiskās specializācijas jomas, kurās tiek īstenoti profesionālās pilnveides pasākumi arī citu izglītības iestāžu pedagogiem.

- Dārzkopība: dārzkopības tehniķis 4 PKL, dārzkopis 3PKL
- Dārzu un parku kopšana: kokkopis (arborists) 3PKL
- Būvniecība: ainavu būvtehniķis 4PKL, ainavu strādnieks 3PKL

Sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru 2023. gada oktobrī īstenota 32 stundas ilga profesionālās pilnveides programma “Darba tirgū aktuālo prasmju ieviešana profesionālās izglītības saturā. Profesionālo izglītības pedagogu praktisko darba prasmju pilnveide dārzkopības nozarē: jaunākās tehnoloģijas dārzkopībā” visas Latvijas dārzkopības jomas pedagogiem.

Izglītojamo skaits profesionālās izglītības programmās

2023. gadā Bulduru tehnikumā par 178 valsts budžeta vietām piešķirto finansējumu profesionālās vidējās izglītības programmās kopumā mācījās 178 audzēkņi un 18 izglītojamie – par SIA “Bulduru tehnikums” pašu finansējumu (sk. 8.1. tab.).

8.1. tabula

Bulduru Dārzkopības vidusskolas audzēkņu skaits klātienē 2023. gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2023. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	33 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	45
Arhitektūra un būvniecība	32a 622 04 1	Dārzu un parku kopšana (arborists jeb kokkopis)	3
	33 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	36
	35b 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	14
Individuālie pakalpojumi	33 811 02 1	Ēdināšanas pakalpojumi (pavārs)	60
	35b 215 08 1	Floristikas pakalpojumi (floristikas speciālists)	8
	33 811 03 1	Viesnīcu pakalpojumi (viesmīlības pakalpojumu speciālists)	29
Kopā			194

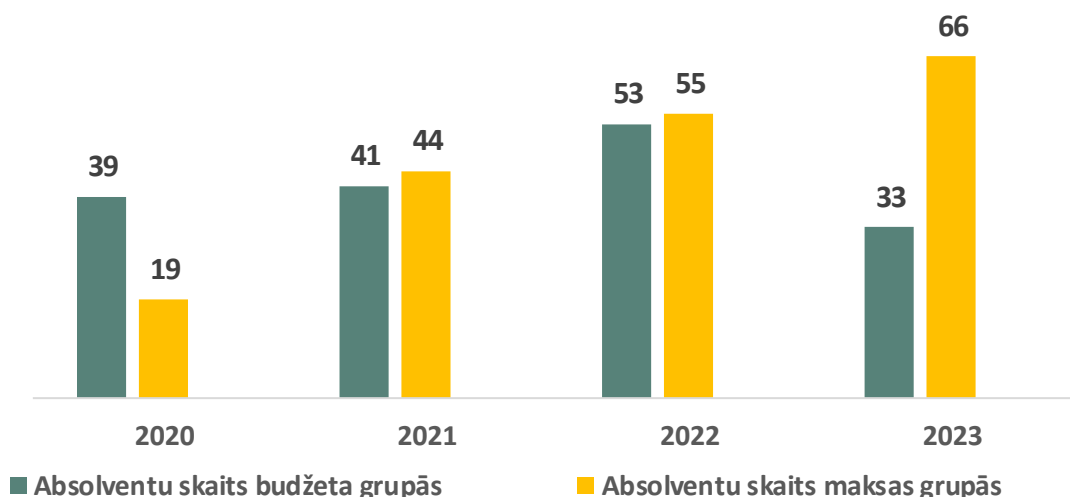
Avots: Bulduru tehnikums

Savukārt pieaugušo un profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides grupās mācījās 88 izglītojamie (sk. 8.2. tab.).

8.2. tabula

Bulduru Dārzkopības vidusskolas audzēkņu skaits neklātienē 2023. mācību gadā

Izglītības tematiskā joma	Kods	Mācību programma	Mācību vietu skaits 2023. gadā
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	30T 622 00 1	Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	16
Arhitektūra un būvniecība	20T622041	Dārzu un parku kopšana (arborists/kokkopis)	11
	30T 582 02 1	Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	14
Individuālie pakalpojumi	30P215081	Floristikas pamati	47
Kopā			88

8.6. attēls. Absolventu skaits profesionālās izglītības programmās

Avots: Bulduru tehnikums

Mācību sasniegumi

8.3. tabula

2023. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums programmās

VBF mācību programmas	Vidējais vērtējums ballēs profesionālās kvalifikācijas eksāmenā
Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	6,3
Dārzu un parku kopšana (arborists jeb kokkopis)	7,0
Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	6,5
Ēdināšanas pakalpojumi (pavārs)	7,3
Floristikas pakalpojumi (floristikas speciālists)	7,3
Viesnīcu pakalpojumi (viesmīlības pakalpojumu speciālists)	7,3

Avots: Bulduru tehnikums

8.4. tabula

2023. gada profesionālās kvalifikācijas eksāmenu vidējais vērtējums programmās

Maksas mācību programmas	Vidējais vērtējums ballēs profesionālās kvalifikācijas eksāmenā
Dārzkopība (dārzkopības tehniķis)	5,9
Dārzu un parku kopšana (arborists jeb kokkopis)	6,1
Dārzu un parku kopšana (ainavu būvtehniķis)	7,3

Avots: Bulduru tehnikums

Citi sasniegumi

2023. gadā uz darba vidi balstītās mācībās tika iesaistīti 78 izglītojamie (unikālie rādītāji) un pavisam 140 izglītojamo jeb 39 % no izglītojamo skaita.

Izglītojamie aktīvi piedalās Latvijas Nacionālās bibliotēkas lasīšanas veicināšanas programmā “Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija”, iesaistoties aizraujošā visas Latvijas lasīšanas maratonā, lasot, vērtējot un balsojot par jaunākajām un interesantākajām jauniešu grāmatām.

Jau trešo gadu Bulduru tehnikuma izglītojamie piedalās arī nozares jauno profesionāļu meistarības konkursā “Skills Latvia finālā”, un 2023. gadā nominācijā “Viesnīcu pakalpojumi” tika izcīnīta pirmā vieta.

Ar “Interreg” projekta finanšu atbalstu visiem programmas “Būvniecība” izglītojamiem bija iespēja apmeklēt “World Skills” konkursu Tallinā un vērot 17 pasaules valstīm “Landscape Gardening” (ainavu dārznieka) jauno profesionāļu sniegumu.

Bulduru tehnikuma laboratorijās izglītojamie izstrādā zinātniski pētnieciskos darbus dārzkopībā. Darbu temati ir šādi:

- “Aklimatizācijas procesu optimizācija, izmantojot bioreaktorus”;
- “Zelmeņa (maisījumā ar lucernu vai citu augu) ieguve kontrolētas vides apstākļos”;
- “Ķērpji – bioindikatoru gaisa kvalitātei”.

Izglītojamie piedalījās arī latviešu valodas valsts 49. olimpiādes novada posmā, iegūstot vidēji 38,3 % no kopvērtējuma, un angļu valodas 52. olimpiādes 2. posmā Jūrmalas valstspilsētā, iegūstot vidēji 47,5 % no kopvērtējuma.

Uzņemšana

2023. gadā Bulduru tehnikumā valsts budžeta finansētās programmās tika uzņemti 100 jaunieši, 46 pieaugušie profesionālās tālākizglītības programmās un 41 pieaugušais profesionālās pilnveides izglītības programmās.

Papild iespējas

Bulduru tehnikumā izglītojamiem ir iespēja apmesties dienesta viesnīcā, kā arī izmantot sporta zāles, treniņu zāles un āra vingrošanas laukumu. Tehnikumā darbojas izglītojamo pašpārvalde, interešu izglītības pulciņi, bibliotēka un skolas ēdnīca.

Ik gadu sekmīgākajiem un aktīvākajiem jauniešiem ir iespēja saņemt skolas attīstības biedrības “Par Bulduriem” ikgadējo stipendiju, kā arī ikmēneša valsts budžeta stipendiju par labām sekmēm un aktīvu līdzdalību pasākumos.

Mūžizglītība

Bulduru tehnikuma Mūžizglītības nodaļā ir iespēja izglītoties par dārzkopības nozares tematiskajiem kursiem, meistarklasēm un semināriem.

Populārākie kursi dārzkopībā: “Komposts – resurss vai atkritumi?”, “Augļaugu veģetatīvā pavairošana”, “Rožu potēšana”, “Krūmmeļu audzēšana”, “Augļu koku vainagu veidošana”, “Vīna darīšanas meistarklase”, “Ķiploku audzēšana”.

Kursi apzaļumošanā: “Dārza dizains un plānošana”, “3D dārza dizaina izveide ar *SketchUp*”, “Atpūtas zonas ierīkošana dārzā”, “Ainavu, Arhitektūras apgaismojums/Automatizētā laistīšana”, “Telpaugi mūsu mājās”;

Kursi kokkopjiem: “Droši darba paņēmieni ar motorzāģi”, “Dzīvžoga veidošana”, “Dižkoku novērtēšana”, “Praktiskā apmācību programma tradicionālo koka ēku (stāvbūvju) būvniecībā”, “Motorzāģa un krūmgrieža vadītāja kursi” u. c.

Floristikas kursi un meistarklases: “Profesionālās pilnveides izglītības programma “Floristikas pakalpojumi””, “Līgavas pušķu veidošana”, “BONSAI/NIWAKI (pundurkociņu/mazkociņu) meistarklase un veidošanas māksla”.

2023. gadā Bulduru tehnikuma Mūžizglītības nodaļa saņēma **pieaugušo neformālās izglītības ceļojošās balvas “Saules laiva”** atzinību par mācību pasākumu īstenošanu 586 klientiem.

Sadarbība ar nozarēm

Bulduru tehnikums cieši sadarbojas ar Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomi (LOSP), Latvijas Lauku konsultāciju centru un Latvijas ainavu arhitektu asociāciju, kā arī ir būvniecības nozares ekspertu padomē pieaicināto personu sastāvā un aktīvi piedalās organizētajās būvniecības nozaru ekspertu padomes sapulcēs. Bulduru tehnikums sadarbojas vēl ar citām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, Valsts augu aizsardzības dienestu, biedrību “Latvijas Dārznieks”, Stādu audzētāju biedrību, Latvijas Augļkopju asociāciju, Latvijas Kokkopju-Arboristu biedrību, Latvijas Kokaugu nozares asociāciju, LU Botānisko dārzu, Salaspils Nacionālo botānisko dārzu, Latvijas Amatniecības kameru, Latvijas Floristu apvienību, Latvijas Viesnīcu un restorānu asociāciju, Latvijas Restorānu biedrību un Latvijas Valsts augļkopības institūtu.

Izglītības projekti

Erasmus+ programmas stratēģiskās partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā
EIROPAS KOKU TEHNIKA KVALIFIKĀCIJAS VEICINĀŠANA UN SASKAŅOŠANA EIROPĀ
 2020-1-LV01-KA202-077586

Partneri:

- 1) Bulduru tehnikums (vadošais partneris)
- 2) *Vives University Of Applied Science* (Beļģija)
- 3) *SkovByKon* (Dānija)
- 4) *Luua Forestry School* (Igaunija)
- 5) *European Arboricultural Council* (Vācija)
- 6) *Pratik Centrum Bomen* (Nīderlande)
- 7) *The Tree Institute* (Polija)
- 8) *The Swedish Arborist Federation SAF* (Zviedrija)

Mērķis:

Eiropas koku tehnika kvalifikācijas veicināšana Eiropā, sniedzot īpašu atbalstu valstīm, kurās nav pieejama Eiropas koku tehnika sertifikācija, arī Latvijā.

Sasniedzamais rezultāts:

- Uzlabots *European Tree Technician (ETT) Curriculum* (profesijas standarts), spēkā ES no 2024. gada februāra.
- **“ETT Study Guide”** – apjomīga mācībgrāmata topošajiem Eiropas koku tehniķiem (350 lpp.).
- Rokasgrāmata **“ETT Manual for Training and Certification”** ar tās pielikumā pievienotiem praktisku eksāmena uzdevuma un ETT kompetences līmeņa simulāciju paraugiem.
- **“ETT Exam Competence Matrix”** – palīgīdzeklis kvalitatīva un Eiropā vienota Eiropas koku tehnika eksāmena satura radīšanai.
- Eiropas koku tehnika sertifikācijas eksāmena izmēģinājumtests Polijā.

Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmas projekts (*Interreg Central Baltic programme*) **TAKE THE CHALLENGE** CB0100153

Partneri:

- 1) Bulduru tehnikums (vadošais partneris)
- 2) *NVO Vanaajamaja* (Igaunija)

Mērķis:

tradicionālās koka būvniecības nozares un gadsimtiem uzkrāto amatu prasmju un zināšanu aktualizēšana, zināšanu apkopošana un nodošana plašākai sabiedrībai, tostarp jauniešiem.

Sasniedzamais rezultāts:

- tradicionālā koka stāvbūves būvniecībā apmācīti 80 jaunieši;
- sagatavots izglītojošs buklets par tradicionālās stāvbūves būvniecību angļu, latviešu un igauņu valodā.

Erasmus+ programmas maza mēroga partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā
DIŽKOKI LATVIJAI – PROFESIONĀLI PROFESIONĀLIEM/VETREE
 LV 2023-2-LV01-KA210-VET-000171501

Partneri:

- 1) NVO “Europea Latvia” un Bulduru tehnikums (vadošais partneris)
- 2) Zviedrijas Arboristu federācija
- 3) *Stiftelsen Pro Natura* (Zviedrija)
- 4) Latvijas Kokkopju-arboristu biedrība
- 5) Dabas aizsardzības pārvalde (asociētais partneris līguma slēgšana procesā)

Mērķis:

izglītot nozares speciālistus un plašāku sabiedrību Latvijā par bioloģiski vērtīgu, lielu, vecu koku, arī dižkoku, novērtēšanu un apsaimniekošanu, tostarp nodrošinot zināšanu un mācību metodoloģijas pārnesei un izplatīšanas mehānisma ilgtspēju.

Sasniedzamais rezultāts:

- apmācīti 34 speciālisti (pieredzējuši kokkopji, biologi, dabas un vides eksperti, mācībspēki) vecu, lielu, bioloģiski vērtīgu koku, arī dižkoku, novērtēšanā un apsaimniekošanā;
- kopā apmācīti vismaz 320 ar veckokiem (bioloģiski vērtīgiem kokiem) saistīti nozares pārstāvji, organizējot 32 vienas dienas seminārus visā Latvijā;
- sagatavots elektronisks buklets par vecu, lielu, bioloģiski vērtīgu koku, arī dižkoku, novērtēšanu un apsaimniekošanu (sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi);
- papildus projekta devumam radīta un noorganizēta ceļojoša izstāde par dižkokiem (eļļas gleznas).

Zinātniskie projekti

- “Biotehnoloģiju kompetences attīstība augstvērtīgu dārzkopības produktu ieguvei”
- Demonstrējums “Dažādu augu aizsardzības metožu ietekme uz sīpolaugu un zemeņu augšanu un ražu Latvijas apstākļos”
- “Ziemciešu genciānas un sudrabsvecas mikropavairošanas tehnoloģiju izstrāde un iegūto jaunstādu pārbaude dažādos augšanas apstākļos Latvijā”
- “Bioloģiski audzēto kultūraugu ražības un kvalitātes paaugstināšana, izmantojot jaunus minerālorganiskos mēslošanas līdzekļus”
- *Erasmus+* maza mēroga partnerības projekts “Z-Farming 2022-1-SE02-KA210-YOU-000081685 (KA210-YOU – Small-scale partnerships in youth)”
- “3D fotogrammetrijas pielietošana un energoefektivitāti veicinošu inovāciju ieviešana optimālāku vides apstākļu nodrošināšanai vertikālajā lauksaimniecībā”
- “Veselīgu stādu materiālu ieguve un inovatīvu audzēšanas metožu izmēģinājumi tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem”. Šī projekta mērķis ir eksperimentāli izstrādāt tehnoloģijas augstvērtīga stādāmā materiāla ieguvei, kā arī testēt inovatīvas audzēšanas metodes – hidroponiku un aeroponiku, kas perspektīvā izmantojamas komercaudzēšanā tautsaimniecībā nozīmīgiem kultūraugiem, piemēram, tādiem modeļorganismiem kā kartupeļi, zemenes un soja u. c.

Starptautiskie projekti

2023. gada oktobrī beidzās *Erasmus* stratēģiskās partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā Nr. 2020-1-LV01-KA202-077586 koku kopšanā (arboristikā) “Eiropas koku tehniķu (ETT) kvalifikācijas veicināšana un saskaņošana Eiropā”.

Erasmus+ projekti

2023. gadā Bulduru tehnikumā tika īstenoti vairāki *Erasmus+* stratēģiskās partnerības projekti, kuros, lai pilnveidotu zināšanas ārvalstīs, kopumā tika iesaistīti **29 pedagogi un 30 izglītojamie, kas ir 15 % no kopējā izglītojamo skaita** profesionālās vidējās izglītības programmās:

- *Erasmus+* sadarbības partnerības projekts “Increase the skills in green environment”/“Green Skills” 2023-1-LV01-KA220-VET-000159616;
- *Erasmus+* mobilitātes projekts KA1 EGS-3 2023-1-LV01-KA122-VET-000137987;
- *Erasmus+* stratēģiskās partnerības projekts “DER Horti”;
- *Erasmus+* KA226 partnerības projekts “Sustainable Gardening for a Shared Future” – SG4SF/2020-1-BE03-KA220-VET-000033175;
- *Erasmus+* KA229 partnerības projekts “Naturschätze (Eiropas dabas bagātības)” 2020-1-AT01-KA229-078094_6;
- “Andalusian Basic Agrarian trainees in Europe” 2020-1-ES01-KA102-080299;
- *Erasmus+* KA1 mobilitātes projekts “Eiropas garša un smarža 2” 2020-1-LV01-KA102-077203.

Partneri – 17 partnerorganizāciju no četrpadsmit valstīm (Francijas, Spānijas, Dānijas, Vācijas, Luksemburgas, Austrijas, Nīderlandes, Beļģijas, Somijas, Polijas, Čehijas, Norvēģijas, Itālijas un Ungārijas).

8.4. Malnavas koledža

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes aģentūra “Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Malnavas koledža” ir vadošā profesionālās izglītības iestāde Austrumlatvijā lauksaimniecības un autotransporta jomā. Koledža lepojas ar vairāk nekā 100 gadu bagātu pieredzi un tradīcijām izglītības jomā, profesionālu pedagogu kolektīvu un mūsdienīgām tehnoloģijām, kas atbilst darba tirgus prasībām.

Kvalitāte pēctecīgā izglītībā

LBTU Malnavas koledža īsteno īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas, profesionālās vidējās izglītības, arodizglītības, tālākizglītības, neformālās izglītības programmas, kā arī ārpusformālās izglītības kvalifikācijas novērtēšanu. Koledža piedāvā apgūt īsā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmas valsts finansētās studiju vietās, kā arī maksas studijās. 2023. gadā kopējais studentu skaits bija 215, no tām 75 ir valsts budžeta studiju vietas. Savukārt vidējās profesionālās izglītības programmu apguva 167 audzēkņi. Mūžizglītības un tālākizglītības centrā profesionāli pilnveidojās vairāk nekā 76 interesenti. Vairāk pieprasītas ir izglītības programmas lauksaimniecības nozarē.

8.5. tabula

LBTU Malnavas koledžas studiju programmas 2023. gadā

Studiju programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Studiju ilgums
Uzņēmējdarbība lauksaimniecībā	Uzņēmējdarbības speciālists lauksaimniecībā	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Augkopība	Augkopības speciālists	2 gadi klātienē vai 2,5 gadi neklātienē
Autotransports	Autoservisa speciālists	2,5 gadi klātienē vai 3 gadi neklātienē

Avots: Malnavas koledža

8.6. tabula

LBTU Malnavas koledžas vidējās profesionālās izglītības mācību programmas 2023. gadā

Mācību programmas nosaukums	Iegūstamā kvalifikācija	Mācību programmas apguves ilgums
Augkopība	Augkopības tehniķis	4 gadi
Lopkopība	Lopkopības tehniķis	1,5 gadi
Banku zinības un finanses	Finanšu darbinieks	4 gadi
Komerczinības	Komercdarbinieks	4 gadi
Lopkopība	Lopkopis	1 gads
Autotransports	Automehāniķis	4 gadi
Lauksaimniecība	Lauksaimniecības mehanizācijas tehniķis	4 gadi

Avots: Malnavas koledža

8.7. tabula

LBTU Malnavas koledžas mūžizglītības un tālākizglītības centra izglītības programmas 2023. gadā

Programmas nosaukums	Programmas apguves ilgums
Pamatapmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	27 stundas
Zināšanu atjaunošanas apmācības programma profesionālajiem augu aizsardzības līdzekļu lietotājiem	6 stundas
Augu aizsardzība (studiju kurss VIAA projekta 9. kārtā “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide”)	160 stundu
Angļu valoda bez priekšzināšanām (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”)	150 stundu

TR2 kategorijas traktortehnikas "Visi traktori, lauksaimniecības pašgājējmašīnas, komunālās mašīnas, universālās pašgājējmašīnas, buldozeri, ekskavatori, iekrāvēji un speciālās pašgājējmašīnas" (sadarbībā ar Nodarbinātības valsts aģentūru, ESF projekts "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai")	81 stunda/96 stundas
Lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības ražojošās saimniecībās (piena lopī)	4 stundas

Avots: Malnavas koledža

Uz inovācijām balstīta pētniecība

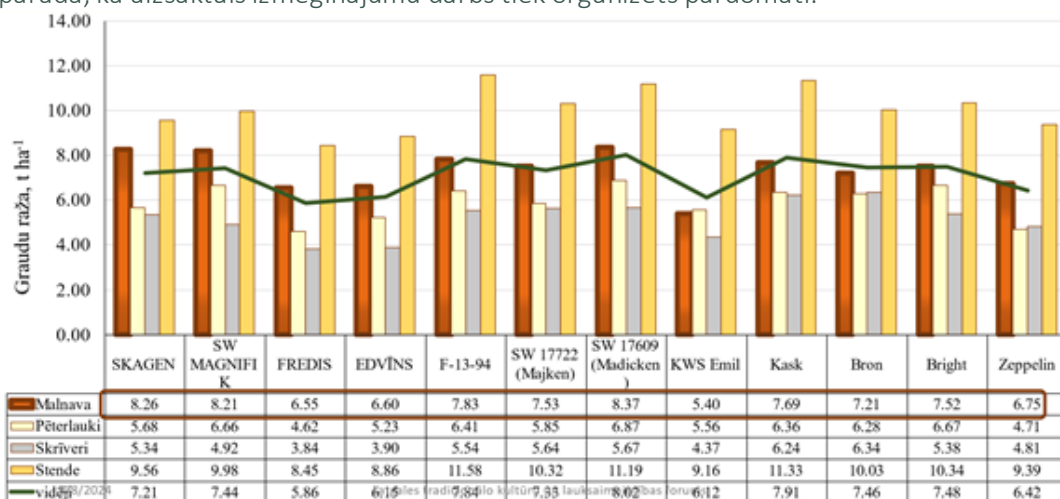
8.7. attēls. Ilustratīvs attēls

Avots: Malnavas koledža

2023. gadā LBTU Malnavas koledža ieguva pirmos izmēģinājumu rezultātus no augu šķirņu saimniecisko īpašību (SĪN) novērtēšanas izmēģinājumiem, kā arī vasarā pie sevis aicināja nozares speciālistus uz lauku apskati.

Kopumā 2023. gadā SĪN tika iegūts 12 ziemas kviešu, 12 vasaras kviešu un vienai cieto kviešu, deviņām miežu un deviņām auzu šķirnēm. Izmēģinājumi tika iekārtoti atbilstoši SĪN metodikai. Izvērtējot iegūtos ražas un kvalitātes datus, kā arī slimību izplatību visām graudaugu sugām, tika sniegts svarīgs pētniecisks piensums Austrumlatgales reģiona lauksaimniekiem. Dati tika prezentēti vairākās konferencēs, kurās piedalījās apkārtnes lauksaimnieki un izglītojamie.

2023. gadā Malnavā tika iegūta otra lielākā ziemas kviešu raža no visām četrām SĪN vietām Latvijā. Tas uzskatāmi parāda, ka aizsāktais izmēģinājumu darbs tiek organizēts pārdomāti.

8.8. attēls. Ziemas kviešu raža, pilna tehnoloģija, t ha⁻¹

Avots: Malnavas koledža

Visi iesāktie praktiski pielietojamie pētījumi tiek turpināti arī 2024. gadā, apgūstot jaunas tehnoloģijas un veidojot pētniecību ar pievienoto vērtību. Lai šo procesu varētu organizēt pilnībā un iegūt arī efektīvākus izmēģinājumu datus, vajadzīgs finansējums izmēģinājuma kombaina, izmēģinājumu smidzinātāja un traktora iegādei – tas uzlabotu un atvieglotu izmēģinājumus un to kvalitāti. Turpinoties sadarbībai ar nozares pārstāvjiem, jau 2024. gada rudenī Malnavas laukos tiks sēti hibrīdie ziemas mieži, cietie ziemas kvieši un auzas un turpināsies arī izmēģinājumu iekārtošana ar ziemas rapsi un kviešiem.

Veicinot studentu iesaistīšanos pētniecībā un līdzdalību nozares problēmu risināšanā, LBTU Malnavas koledžā ik semestri notika "Studentu lietišķo pētījumu semināri". Studenti arī līdzdarbojās koledžas iekšējā

granta projektos, kas noris saistībā ar akadēmiskā personāla un studentu pētniecības projektu konkursu. 2023. gadā tika atbalstīti divi pētījumu projekti – “Augšanas apstākļu ietekme uz dekoratīvajiem augiem” (studiju virzienā “Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība un pārtikas higiēna”) un “Problēmbalstīta vieglo automobiļu nanoelektromehānisko sistēmu izpēte” (studiju virzienā “Mehānika un metālapstrāde, siltumenerģētika, siltumtehnika un mašīnzinības”).

Jauno profesionāļu meistarība

2023. gada 15. jūnijā Ukmerges Tehnoloģiju un biznesa skolā saistībā ar *Erasmus+* mobilitātes projektu norisinājās starptautisks profesionālās izcilības konkurss “Autovadītājs – drošas satiksmes dalībnieks 2023”. LBTU Malnavas koledžas komanda kopvērtējumā ieguva 4. vietu.

LBTU Malnavas koledžas studenti ar labiem rezultātiem piedalījās SIA “Inter Cars” rīkotajā automehāniķu starptautiskajā konkursā “Jaunais automehāniķis 2023” (“Young car mechanic 2023”).

Daudzveidīga sadarbība

Vietējā un starptautiskā sadarbība ir LBTU Malnavas koledžas stratēģiskās attīstības virzītāji. Daudzveidīgā sadarbība koledžas jauniešiem dod plašākas profesionālās izaugsmes iespējas, viņu mācības norisinās darba vidē, kā arī notiek starptautiskā pieredzes apmaiņa un komunikācija.

2023. gadā LBTU Malnavas koledža ar uzņēmumiem “Yara Latvija” un “Solana GmbH” aizsāka sadarbības projektu “Piemērotākās galda kartupeļu šķirnes un mēslošanas tehnoloģijas izvēle Austrumlatvijas reģionā”. To īstenojot, septembrī tika organizēta lielā kartupeļu talka Malnavā. Rudenī, sadarbojoties ar nozares ekspertiem, tika organizētas mācības “Augu kontrolēta barošana, izmantojot precīzās lauksaimniecības risinājumus”, kas notika gan klātienē, gan attālināti un pulcēja daudz interesentu.

2023. gadā, piedaloties *Erasmus+* projektā, koledžā viesojās vieslektori no Dalumas Agrobiznesa akadēmijas Dānijā, Utenas koledžas Lietuvā un Kauņas Tehniskās koledžas Lietuvā. Savukārt studiju virziena “Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība un pārtikas higiēna” studenti ieguva praktisku pieredzi un zināšanas Utenas koledžā Lietuvā saistībā ar *Erasmus+* īstermiņa mobilitāti.

2023. gada septembrī Olustverē Igaunijā notika Starptautiskais jauniešu aršanas konkurss, kurā, piedaloties *Erasmus+* mobilitātē, tika pārstāvēta arī LBTU Malnavas koledža.

LBTU Malnavas koledža kā biedrības “Europea Latvija” dalībniecē 2023. gada oktobrī Kasesesā Spānijā piedalījās *EUROPEA Spain* starptautiskajās mācībās par ilgtspējīgu saldūdens pārvaldību.

Mūsdienīga izglītības vide

2023. gadā Malnavas koledžā tika atvērta augkopības eksperimentālā laboratorija un siltumnīca-laboratorija, kurās lauksaimniecības virziena studenti un audzēkņi apgūst lauksaimniecības tehnoloģijas un veic praktiskos izmēģinājumus. Lauksaimniecības tehnikas laboratorija un lopkopības laboratorija ir aprīkotas ar modernām iekārtām un tehnoloģijām, lai studenti un audzēkņi praktiski apgūtu zināšanas lauksaimniecības uzņēmējdarbībā un augkopībā. Mūsdienīga izglītības vide ir devusi iespēju izmēģināt novatoriskus kultūraugu audzēšanas paņēmienus, pētīt, kā dažādas mēslošanas un apūdeņošanas metodes ietekmē kultūraugu attīstību, ražību un kvalitāti, veikt eksperimentus ar dažādiem bioloģiskiem un ķīmiskiem augu aizsardzības līdzekļiem, lai noteiktu to ietekmi uz kaitēkļiem un slimībām, pētīt augsnes īpašības un to ietekmi uz augu augšanu, veikt augsnes auglības uzlabošanas eksperimentus, kā arī praktizēt darbu ar modernām lauksaimniecības iekārtām un tehnoloģijām, piemēram, automatizētām laistīšanas sistēmām vai sensoru tehnoloģijām.

“**Vienā solī ar laiku!**” ir LBTU Malnavas koledžas aicinājums ikvienam nepārtraukti attīstīties, pilnveidoties un sekot līdzi pārmaiņām, lai iegūtās zināšanas un prasmes izmantotu profesionālai izaugsmei un ilgtspējīgas nākotnes veidošanai.

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

Republikas laukums 2, Rīga, LV-1981

67027010

pasts@zm.gov.lv

www.zm.gov.lv

[Zemkopibas_min](#)

[Zemkopibasministrija](#)

[zemkopibas_ministrija](#)

[zemkopibasministrijasvideo7549](#)

[zemkopibas_ministrija](#)